

Materiál na rokovanie Národnej rady Slovenskej republiky

Predkladá sa na základe § 5 ods. 1 zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Materiál obsahuje:

Správu o činnosti komisára pre deti za rok 2024

Návrh uznesenia:

Národná rada Slovenskej republiky **berie na vedomie** Správu o činnosti komisára pre deti za rok 2024

649

SPRÁVA O ČINNOSTI KOMISÁRA PRE DETI ZA ROK 2024

Materiál predkladá:

prof. MUDr. Jozef Mikloško, PhD.

komisár pre deti

marec 2025, Bratislava

KOMISÁR PRE DETI

Správa o činnosti komisára pre deti za rok 2024

V súlade s ustanovením paragrafu 5 ods. 1 zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov, predkladám Národnej rade Slovenskej republiky Správu o činnosti komisára pre deti za rok 2024, a s tým súvisiace návrhy a odporúčania.

prof. MUDr. Jozef Mikloško, PhD.

komisár pre deti

OBSAH

ÚVOD	14
I PRÁVA DIEŤAŤA.....	16
A MEDZINÁRODNÉ ZÁVÄZKY SLOVENSKEJ REPUBLIKY V OBLASTI PRÁV DIEŤAŤA	16
B IMPLEMENTÁCIA ZÁVÄZKOV DOHOVORU O PRÁVACH DIEŤAŤA V PRÁVNOM PORIADKU SLOVENSKEJ REPUBLIKY	17
II POSTAVENIE KOMISÁRA PRE DETI.....	19
A PÔSOBNOSŤ KOMISÁRA PRE DETI.....	19
B NEZÁVISLOSŤ KOMISÁRA PRE DETI.....	21
III DODRŽIAVANIE PRÁV DIEŤAŤA V ZMYSLE §4 ODS. 1 PÍSM. A) ZÁKONA, ČINNOSŤ KOMISÁRA PRE DETI NA ZÁKLADE PODNETU ALEBO Z VLASTNEJ INICIATÍVY.....	23
A TVORBA SYSTÉMU RIEŠENIA PODNETOV	23
1 Kvalitatívna a kvantitatívna analýza podnetov za rok 2024.....	24
2 Príklady podnetov z oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a rodinného práva, prístupu k zdravotnej starostlivosti a základných ľudských práv a slobôd	31
2.1 Právo dieťaťa na dosiahnutie najvyššej úrovne zdravotného stavu – na dobré zdravie	31
2.2 Právo na štátnu príslušnosť (štátne občianstvo)	37
2.3 Zriaďovanie bankových účtov maloletých detí bez súhlasu rodičov	41
2.4 Vynímanie detí z rodinného prostredia	50
2.5 Ochrana práv detí v rodičovskom konflikte	56
2.6 Zanedbanie starostlivosti o deti	58
2.7 Právo na ochranu detí pred nezákonným užívaním narkotických a psychotropných látok (informácia o doriešení iniciatívy komisára u roku 2023 a jej ukončenie prostredníctvom novelizácie zákona).....	61
2.7.1 Okrúhly stôl HHC látky	67
2.8 Inhalovanie prchavých látok („fetovanie“) mladistvých.....	72
IV DODRŽIAVANIE PRÁV DIEŤAŤA V ZMYSLE § 4 ODS. 2 PÍSM. G) ZÁKONA, ÚČASŤ KOMISÁRA PRE DETI NA KONANÍ PODĽA VŠEOBECNÝCH PREDPISOV O KONANÍ PRED SÚDMI	74
A VSTUP KOMISÁRA PRE DETI DO SÚDNYCH KONANÍ	74
1 Príklady prípadov, v ktorých sa komisár pre deti zúčastňoval súdneho konania.....	75
1.1 Konanie o nariadení ústavnej starostlivosti a následné konanie o zverenie maloletého M. do náhradnej osobnej starostlivosti	75
1.2 Uloženie a realizácia výchovného opatrenia v diagnostickom centre.....	76
V KONCEPČNÉ NÁVRHY NA SYSTÉMOVÉ ZMENY VYPLÝVAJÚCE Z RIEŠENIA PODNETOV	77
A SYSTÉMOVÁ POMOC NAJVIAC OHROZENÝM SKUPINÁM DETÍ	77

1	Deti ohrozené rodičovskými konfliktami a násilím v rodine	77
2	Deti ohrozené problémami v oblasti duševného zdravia.....	81
2.1	Aktuálny stav a výzvy	81
2.2	Aktivity komisára pre deti v oblasti duševného zdravia detí	81
2.3	Plán na rok 2025 v oblasti duševného zdravia : Rok lepších vzťahov – Podpora a implementácia prvej pomoci v oblasti duševného zdravia detí.....	87
3	Deti ohrozené digitálnymi technológiami	88
3.1	Konferencia o regulácii mobilných telefónov v školách v Národnej rade SR	89
4	Deti ohrozené vyňatím z rodín na Slovensku a v zahraničí	92
5	Deti ohrozené násilím, šikanou a kyberšikanou (Akadémia prevencie proti šikane)	96
6	Ukrajinské deti na Slovensku	105
6.1	Projekt s UNICEF Slovakia – Ukraine Refugee Response	106
6.1.1	Okrúhly stôl 1 „Výzvy vo vzdelávaní ukrajinských detí na Slovensku: nepľnoletí študenti na vysokých školách“	107
6.1.2	Okrúhly stôl 2 „Zavedenie povinnej predškolskej výchovy a povinnej školskej dochádzky pre deti ukrajinských vysťahovalcov na Slovensku: legislatívne možnosti“	110
6.1.3	Okrúhly stôl 3 „Výzvy vo vzdelávaní ukrajinských detí na Slovensku: nepľnoletí študenti na vysokých školách v Prešovskom a Košickom samosprávnom kraji, uplatnenie na trhu práce“	111
6.1.4	Okrúhly stôl 4 „Prístup k zdravotnej starostlivosti a zdravotnému poisteniu pre zahraničných vysokoškolských študentov (s dôrazom na nepľnoletých študentov)“	116
6.1.5	Deň detí v Košiciach	118
6.2	Národný projekt „Integrácia štátnych príslušníkov tretích krajín vrátane migrantov“	120
7	Deti v reedukačných centrách	125
7.1	Okrúhly stôl k reforme reedukačných centier	127
8	Alternatívne tresty – deti, ktorých rodičia sú v nápravnových zariadeniach	128
9	Súkromné materské školy a jasle	130
B	NADREZORTNÁ SPOLUPRÁCA, SPOLUPRACUJÚCE SUBJEKTY, ČINNOSŤ V PRACOVNÝCH SKUPINÁCH A PÔSOBNIE V PORADNÝCH ORGÁNOCH.....	133
1	Zoznam spolupracujúcich subjektov	133
2	Nadrezortná spolupráca.....	135
2.1	Stretnutie K14 – jún 2024	135
2.2	Ocenenie ZLATÝ DÁŽDNIK k svetovému dňu rodiny	138
2.3	Výzva na vyhlásenie roku 2025 za Rok lepších vzťahov.....	138
3	Zastúpenie ÚKPD v medzirezortných pracovných skupinách a výboroch.....	139
4	Prednášková a osvetová činnosť komisára pre deti v roku 2024	141

VI MONITORING DODRŽIAVANIA PRÁV DIEŤAŤA V ZMYSLE § 4 ODS. 1 PÍSM. B) ZÁKONA, VYKONÁVANÍM NEZÁVISLÉHO ZISŤOVANIA PLNENIA

**ZÁVÄZKOV VYPLÝVAJÚCICH Z MEDZINÁRODNÝCH DOHovorov A
USKUTOČNENÍM VÝSKUMOV A PRIESKUMOV NA SLEDovanie STAVU A
VÝVOJA V OBLASTI PRÁV DETÍ..... 144**

A	VÝSKUMY	144
1	Výskum šikanovania na ZŠ.....	144
2	Výskum „Názory detí 2024“	145
2.1	Výskumné metódy.....	145
2.2	Charakteristika zberu dát.....	145
2.3	Základný výberový súbor	146
2.4	Spracovanie a analýza dát	146
2.5	Záver a očakávania	146
B	MONITORING DODRŽIAVANIA PRÁV DETÍ	147
1	CDR Bernolákovo	147
1.1	Vyhodnotenie monitoringu na ochranu práv detí a výkonu práv detí.....	147
1.2	Záver a odporúčania	150
2	CDR Zlatovce.....	151
3	Terénny monitoring „Právo na prístup k pitnej vode a právo na vzdelanie v obciach so zvýšeným podielom marginalizovaných rómskych komunít“	152
3.1	MESTO KOŠICE	153
3.2	MESTO BOLDAVA NAD BODVOU	156
3.3	OBEC SVINIA.....	161
3.4	OBEC CHMINIANSKE JAKUBOVANY	166
3.5	OBEC JAROVNICE	169
3.6	OBEC VEĽKÁ LOMNICA	172
3.7	OBEC CHRASTNÉ	176
3.8	OBEC LOMNÍČKA.....	177
3.9	OBEC BLAŽICE	181
3.10	OBEC ROZHANOVCE.....	182
4	Monitoring možného porušovania práv dieťaťa, právo na prístup k vzdelaniu a plneniu povinnej školskej dochádzky v rámci primárneho vzdelávania v školskom obvode	190
4.1	Závery z realizovaného monitoringu.....	191
5	Monitoring možného porušovania práv dieťaťa, včasné tehotenstvá dievčat.....	192
6	Monitoring možného porušovania práv dieťaťa, ubytovanie maloletých osôb Ukrajinskej národnosti so statusom odídenca v UVV a UVTOS Prešov, časť Šváby...	198
6.1	Závery z realizovaného monitoringu.....	200
C	OPCAT - NÁRODNÝ PREVENTÍVNY MECHANIZMUS (NPM)	200
1	Rozsah mandátu a organizačná štruktúra NPM	200
1.1	Medzinárodný a národný právny základ	200
1.2	Pracovná metóda	204
1.3	Organizačná štruktúra.....	205
1.4	Zloženie základného tímu NPM.....	205
1.5	Úloha expertov pre NPM	205

2	Aktivity Národného preventívneho mechanizmu.....	206
2.1	Hlavné aktivity NPM.....	206
2.1.1	Návštevy zariadení 2024:	206
2.2	Prijaté opatrenia.....	206
2.2.1	Monitoring v centrách pre deti a rodiny (ďalej aj ako “CDR”)	206
2.2.2	Monitoring v reedukačných centrách (ďalej aj ako “RC”)	208
2.2.3	Monitoring v diagnostických centrách (DC).....	209
2.2.4	Monitoring v Ústave na výkon väzby a výkon trestu.....	210
2.2.5	Príklady dobrej praxe	210
2.3	Monitoring vykonania opatrení prijatých v roku 2023.....	213
3	Spolupráca s aktérmi na medzinárodnej a národnej úrovni	214
3.1	Preskúvanie situácie v oblasti monitorovania práv detí na Slovensku.....	214
3.2	Pracovné stretnutia 2024	214
4	Priority na rok 2025.....	215
4.1	Všeobecné priority	215
4.2	Osobitné priority.....	215

**VII ČINNOSŤ KOMISÁRA V ZMYSLE § 4 ODS. 1 PÍSM. C) ZÁKONA,
PRESADZOVANIE ZÁUJMOV DETÍ V SPOLOČNOSTI, SPOLUPRÁCA S DEŤMI
PRIAMO ALEBO PROSTREDNÍCTVOM ORGANIZÁCIÍ PÔSOBIACICH V
OBLASTI PRÁV DETÍ, SKÚMANIE NÁZOROV DETÍ, KONZULTÁCIA A
PODPORA ICH ZÁUJMU O VEREJNÉ OTÁZKY 216**

A	DETSKÁ PARTICIPÁCIA – HLAS DETÍ	216
1	Parlament detí a mládeže komisára pre deti.....	216
1.1	Parlament detí a mládeže – Papiernička: Školstvo očami detí.....	217
1.2	Parlament detí a mládeže – Škutovky: Spoločenské výzvy očami mladých.....	218
1.3	Parlament detí a mládeže z Ukrajiny.....	219
2	Detská participácia – hlas detí, detašované pracovisko Úradu komisára pre deti Zvolen, Mládežnícky parlament BBSK: Regionálna platforma pre mladých.....	219
3	Rovesnícka angažovanosť: O dôležitých témach medzi sebou.....	220
4	Letná škola mladých lídrov: Rozvoj detských práv v praxi.....	221
5	Neformálne stretnutia: Šport ako priestor pre dôveru a dialóg	222
6	Akadémia vzdelávania mladých ľudí: Objaviť seba a sprevádzať druhých. Akadémie Pipi dlhej pančuchy.....	223
B	DETAŠOVANÉ PRACOVISKÁ ÚRADU KOMISÁRA PRE DETI V REGIÓNOCH – TRENČÍN, ZVOLEN, RUŽOMBEROK, PREŠOV A KOŠICE.....	224
1	Pracovisko ÚKPD Trenčín.....	224
2	Pracovisko ÚKPD Zvolen.....	226
3	Pracovisko ÚKPD Ružomberok.....	232
4	Pracovisko ÚKPD Prešov	235
5	Pracovisko ÚKPD Košice	243

**VIII ČINNOSŤ KOMISÁRA V ZMYSLE § 4 ODS. 1 PÍSM. D) ZÁKONA,
ORGANIZOVANIE AKTIVÍT NA PODPORU DODRŽIAVANIA PRÁV DIEŤAŤA
A NA ZVYŠOVANIE POVEDOMIA O PRÁVACH DIEŤAŤA..... 247**

A	INFORMOVANOSŤ VEREJNOSTI, KAMPANE A MÉDIA	247
1	Mediálna expozícia a hodnotenie komunikačných aktivít za rok 2024	248
2	Sociálne siete a ich využívanie.....	252
IX	ČINNOSŤ KOMISÁRA V ZMYSLE §4 ODS. 1 PÍSM. E) ZÁKONA, SPOLUPRÁCA SO ZAHRANIČNÝMI SUBJEKTAMI, KTORÉ SA PODIEĽAJÚ NA VÝKONE PRÁV DIEŤAŤA, ALEBO OCHRANE PRÁV DIEŤAŤA	257
A	EURÓPSKA SIEŤ DETSKÝCH OMBUDSMANOV (ENOC), EURÓPSKA SIEŤ MLADÝCH PORADCOV (ENYA).....	257
1	ENYA 2024 ochrana a podpora práv detí v náhradnej starostlivosti	258
1.1	ENYA Forum 2024 v Bratislave	258
1.2	ENYA 2024 odporúčania mladých poradcov.....	259
1.2.1	Vyhlásenie ENOCu k ochrane práv detí v náhradnej starostlivosti	260
X	ČINNOSŤ ÚRADU KOMISÁRA PRE DETI ZA ROK 2024	267
A	KEÚČOVÉ ÚLOHY V RIADENÍ A PREVÁDZKE ÚRADU NA ROK 2025.....	267
B	HOSPODÁRENIE S PRIDELENÝMI ROZPOČTOVÝMI PROSTRIEDKAMI ZA ROK 2024	268
1	Príjmy	268
2	Výdavky	269
XI	PRÍLOHY	268
	Príloha č. 1.....	268
	Príloha č. 2.....	270
	Príloha č. 3.....	272

ZOZNAM TABULIEK, GRAFOV A OBRÁZKOV

Tabuľka 1: Osvetovo-preventívne aktivity na školách.	100
Tabuľka 2: Počet ukrajinských detí v podporných centrách	114
Tabuľka 3: Štatistické údaje k projektu UNICEF	120
Tabuľka 4: Prehľad verejných prednášok komisára pre deti za rok 2024.....	141
Tabuľka 5: Školy zapojené do výskumu	146
<i>Tabuľka 6: Kto ti najlepšie rozumie? Komu by si porozprával o veciach, ktoré ťa trápia? ..</i>	<i>149</i>
<i>Tabuľka 7: Čo podľa teba deti ohrozuje?</i>	<i>149</i>
<i>Tabuľka 8: Maloleté matky v obci Jarovnice.</i>	<i>194</i>
<i>Tabuľka 9: Počet detí (2 a viac) maloletých matiek.</i>	<i>194</i>
<i>Tabuľka 10: Počty občanov Jarovníc.</i>	<i>195</i>
Tabuľka 11:Tlačové správy 2024.....	254
Tabuľka 12: Prehľad zamestnancov úradu podľa druhu vzdelania.....	267
Tabuľka 13: Počet kmeňových zamestnancov v jednotlivých rokoch.....	267
Tabuľka 14: Rozpočtové prostriedky na platy a odvody na jednotlivé roky	267
<i>Tabuľka 15: Finančné zdroje ÚKPD – PRÍJMY za rok 2024.....</i>	<i>268</i>
Graf 1 Stratifikácia podnetov	27
Graf 2 Rodinný život.....	27
Graf 3 Ochrana pred násilím	28
Graf 4 Právo na vzdelanie	28
Graf 5 Základné ľudské práva a slobody	29
Graf 6 Ochrana zdravia	29
Graf 7 Súdnictvo	30
Graf 8 Rozdelenie prijatých podnetov podľa regiónov	30
Graf 9 Zobrazenie mapy SR – Príslahlé okresy k regionálnym pobočkám ÚKPD	224
<i>Graf 10: Finančné zdroje ÚKPD v roku 2024 – celkové zdroje (Zdroj: ÚKPD)</i>	<i>269</i>
Obrázok 1: Brožúra Informácie pre ukrajinských študentov – štúdium na VŠ	117
Obrázok 2: Brožúra Zdravotné poistenie a zdravotná starostlivosť pre ukrajinských študentov	117

Obrázok 3: Zloženie mediálnych príspevkov	250
Obrázok 4: Počet článkov a rozloženie počas roka	250
Obrázok 5: Najčastejšie mediálne výstupy	251
Obrázok 6: Najčastejšie mediálne výstupy	251

Zoznam Použitých Skratiek

CDR	Centrum pre deti a rodiny
CMP	Zákon č. 161/2015 Z.z. Civilný mimosporový poriadok
CPP	Centrum poradenstva a prevencie
CPPPaP	Centrum pedagogicko – psychologického poradenstva a prevencie
Charta OSN	Charta organizácie spojených národov
CVČ	Centrum voľného času
ČOV	Čistička odpadových vôd
ČR	Česká republika
DC	Diagnostické centrum
Dohovor	Dohovor o právach dieťaťa
ECG	Európska záruka pre deti
EMCDDA	European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (Európske monitorovacie centrum pre drogy a drogovú závislosť)
ENOC	European Network of Ombudspersons for Children (Európska sieť detských ombudsmanov)
ENYA	European Network of Young Advisors (Európska sieť mladých poradcov)
EÚ	Európska únia
EWS	Systém včasného varovania
FNsP	Fakultná nemocnica s poliklinikou
FRaZ	Fórum riaditeľov a zamestnávateľov
GP SR	Generálna prokuratúra Slovenskej republiky
GDPR	Všeobecné nariadenie o ochrane osobných údajov
IKT	Informačné a komunikačné technológie
IOM	Medzinárodná organizácia pre migráciu
KBS	Konferencia biskupov Slovenska
KPD	Komisár pre deti
KR PZ SR	Krajské riaditeľstvo Policajného zboru Slovenskej republiky
MPK	Medzirezortné pripomienkové konanie
MPS	Multidisciplinárne pracovné stretnutie
MPSVR SR	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

MRK	Marginalizovaná rómska komunita
MŠ	Materská škola
MŠVVaM SR	Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky
MÚ	Mestský úrad
MV SR	Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
MVO	Mimovládne organizácie
MZ SR	Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky
MZVEZ SR	Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky
NAKA	Národná kriminálna agentúra Prezídia Policajného zboru Slovenskej republiky
NBS	Národná banka Slovenska
NEET	Not in Education, Employment, or Training / Nezamestnaní mladí, ktorí sa nevzdelávajú
NFP	Nenávratný finančný príspevok
NIVAM	Národný inštitút vzdelávania a mládeže
NO	Neodkladné opatrenie
NPM	Národný preventívny mechanizmus
NR SR	Národná rada Slovenskej republiky
OČTK	Orgány činné v trestnom konaní
ODIHR	Office for Democratic Institutions and Human Rights / Úrad pre demokratické inštitúcie a ľudské práva
OPCAT	Optional Protocol to the Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment / Opčný protokol k Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu
OR PZ	Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Slovenskej republiky
OZ	Občianske združenie
OZŠ	Odborový zväz školstva
PAS	Poruchy autistického spektra
Prezídium PZ SR	Prezídium Policajného zboru Slovenskej republiky
PDŠ	Povinná školská dochádzka
RC	Reedukačné centrum
RUŠS	Regionálny úrad štátnej správy

RÚVZ	Regionálny úrad verejného zdravotníctva
SOI	Slovenská obchodná inšpekcia
SOŠ	Stredná odborná škola
SPDDD	Spoločnosť priateľov detí z detských domovov
SPODaSK	Oddelenie sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately
SPT	Výbor pre predchádzanie mučeniu
SSK	Semisyntetické kanabinoidy
SŠ	Stredná škola
SZP	Sociálne znevýhodnené prostredie
ŠKD	Školský klub detí
Školský zákon	Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov
ŠVPS	Štátna veterinárna a potravinová správa
ŠVZ	Špeciálno-výchovné zariadenie
TP	Trestný poriadok – zákon č. 301/2005 Z. z.
TZ	Trestný zákon – zákon č. 300/2005 Z. z.
UNESCO	Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees / Úrad vysokého komisára OSN pre utečencov
ÚKPD	Úrad komisára pre deti
ÚPSVaR	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny
Ústava SR	Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky
Ústavný súd SR	Ústavný súd Slovenskej republiky
ÚSV SR pre RK	Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity
ÚVTOS	Ústav na výkon trestu odňatia slobody
VFN	Všeobecná fakultná nemocnica
Vláda SR	Vláda Slovenskej republiky
VOP	Verejný ochranca práv
VŠ	Vysoká škola
VÚC	Vyšší územný celok, samosprávny kraj
VÚDPaP	Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie
WHO	Svetová zdravotnícka organizácia

Zákon o komisárovi	Zákon č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov
Zákon o rodine	Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov
ZMOS	Združenie miest a obcí Slovenska
ZŠ	Základná škola
ZUŠ	Základná umelecká škola

Úvod

Rok 2024 opätovne preveril, ako veľmi si spoločnosť cení tých najzraniteľnejších. Úrad komisára pre deti v ňom pokračoval v naplňaní svojho hlavného poslania, v ochrane práv a záujmov detí na Slovensku. Nie deklaratórne, ale konkrétne. Nie z výšky, ale v teréne. Na miestach, kde deti čelia mlčaniu systému. Tam, kde sa hlas dieťaťa občas stráca v šume kompetencií. Preto aj v roku 2024 už od samého začiatku definovala našu činnosť výzva: „Spojme sa pre deti.“

Naše aktivity sa popri riešení niektorých podnetov opierali o tri piliere: monitoring dodržiavania práv detí, posilňovanie ich participačných práv a presadzovanie systémových zmien. Uvedené sa realizovalo najmä prostredníctvom spájania odborníkov v konkrétnych témach, ktoré boli dlhodobo neriešené. Cieľom bolo identifikovať systémové výzvy za účelom pomoci ďalším generáciám detí a mladých dospelých.

Do roku 2024 sme vstúpili riešením výziev v oblasti špeciálnych výchovných zariadení. Zhodnotenie Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky o stave zákonnosti v reedukačných centrách poukázalo na viaceré vážne pochybenia, ktoré by sa v 21. storočí už nemali vôbec objavovať. Tieto zariadenia majú byť miestom kvalitnej reedukácie a pomoci, nie miestom porušovania detských práv. Ako Úrad komisára pre deti sme boli súčasťou odbornej a verejnej diskusie, z ktorej vyplynuli návrhy na riešenie tejto výzvy. Deti v inštitucionálnej starostlivosti sú ohrozenou skupinou, ktorej sa dlhodobo a intenzívne venujeme. To sa týka aj detí v zariadeniach náhradnej starostlivosti. Úzko s ňou súvisí téma vynímania detí z biologických rodín. Ako spoločnosť by sme nemali dopustiť, aby boli deti vynímané z dôvodov, ktoré odporujú základným princípom Dohovoru. Starostlivosť o deti a ich ochrana sa vždy musia opierať o najlepší záujem dieťaťa, ktorý sme v roku 2024 komunikovali mnohokrát. Nikto doposiaľ nevymyslel pre deti nič lepšie ako rodinu. V máji sme uviedli do odborného života našu publikáciu s rovnomenným názvom „Najlepší záujem dieťaťa“, ktorá môže byť pomôckou a majákom pre odborníkov pracujúcich s deťmi. Považujem za veľkú vec aj obnovenie činnosti komisie na preverovanie prípadov vynímania detí z rodín. Rok 2024 bol obdobím otvárania veľkých tém a ešte väčšieho počúvania názorov detí. Detská participácia pre nás nie je iba slovom. Je našou prácou a nekonečnou inšpiráciou. Zorganizovali sme ďalšie dve stretnutia nášho Parlamentu detí a mládeže a vytvorili prostredie pre vznik samostatného mládežníckeho Parlamentu ukrajinských detí na Slovensku. Hlas detí musí byť vypočutý. A to aj ten medzinárodný. Bratislava sa historicky prvýkrát stala dejiskom medzinárodného stretnutia mládeže – ENYA (Európska sieť mladých poradcov), ktorého sa zúčastnila aj predsedníčka Európskej siete detských ombudsmanov.

Otvorili sme aj dôležité hodnotové témy, intenzívne sme riešili duševné zdravie detí v spolupráci s Parlamentom detí a mládeže pri Úrade komisára pre deti, v rámci ktorého sme priniesli do verejnej diskusie otázku používania mobilných telefónov na školách. Nie preto, aby sme regulovali – ale aby sme spoločne s deťmi a odborníkmi hľadali rovnováhu medzi technológiou a zdravým vývinom. Téma zákazu predaja semisyntetických kanabinoidov (HHC) v automatoch a nákupných centrách spojila dve bratské krajiny. Iniciovali sme prvýkrát v histórii nášho úradu spoločné odborné stretnutie s Kanceláriou verejného ochrancu práv Českej republiky. Našli sme mnoho inšpirácií, ktoré boli odborným základom pre urýchlenný zákaz škodlivej látky na Slovensku.

V roku 2024 sme spustili druhý celonárodný prieskum názorov detí na základných školách. Dáta, ktoré takto získavame sú nenahraditeľné nielen pre nás, ale aj pre ďalšie inštitúcie, ktoré ovplyvňujú svet detí. Obzvlášť silným posolstvom roka 2024 bola ďalšia

nadrezortná téma detí z marginalizovaných rómskych komunít, ktorá bola tri desaťročia odsúvaná na okraj verejného záujmu. Jeden z najrozsiahlejších monitoringov ÚKPD priniesol mnoho zistení, na základe ktorých vznikla medzirezortná pracovná skupina, ktorá aj v roku 2025 pokračuje v riešení problematiky marginalizovaných rómskych komunít. Správne riešenia nepoznajú predsudky, poznajú fakty, rešpekt a partnerstvo.

Na bratislavskom hrade sme v novembri oslávili 100 rokov od prijatia Ženevskej deklarácie práv dieťaťa. Pri tejto príležitosti sme navrhli vyhlásiť rok 2025 za Rok lepších vzťahov. Prezident Slovenskej republiky túto myšlienku osobne podporil a svojím podpisom pod deklaráciu ju pomohol preniesť do celospoločenského povedomia. Je to výzva, aby sme vo verejnom priestore, ale aj v súkromí posilňovali rešpekt, empatiu a dôstojnosť. A aj táto výzva vyšla od mladej generácie.

V každej jednej aktivite, ktorú v tejto správe predstavujeme, cítime jedno spoločné poslanstvo. Len pomenovaním problémov a úprimnou snahou pohnúť spoločnosť dopredu, dokážeme vytvárať bezpečnejšie, spravodlivejšie a láskavejšie prostredie pre deti. Deti potrebujú našu odvahu. A my potrebujeme ich dôveru. Zostaňte im blízko aj v roku 2025!

Ďakujeme všetkým zamestnancom Úradu komisára pre deti, všetkým našim spolupracovníkom a spolupracujúcim subjektom, participujúcim na ochrane práv detí, za ich osobný a odborný vklad v procese skvalitnenia životov detí na Slovensku.

Jozef Mikloško, komisár pre deti

I PRÁVA DIEŤAŤA

A Medzinárodné záväzky Slovenskej republiky v oblasti práv dieťaťa

Dňa 20. novembra 1989 bol v New Yorku prijatý Dohovor OSN o právach dieťaťa¹. Tento dokument medzinárodného práva je jedným z najpočetnejšie ratifikovaným dokumentom v histórii ľudstva. Ľudstvo v ňom uznáva, že v záujme plného a harmonického rozvoja osobnosti musí dieťa vyrastať v rodinnom prostredí, v atmosfére šťastia, lásky a porozumenia. Ľudstvo všeobecne uznáva, že rodina, ako základnú jednotku v spoločnosti a prirodzené prostredie pre rast a blaho všetkých svojich členov a najmä detí, musí mať nárok na potrebnú ochranu a takú pomoc, aby mohla bezo zbytku plniť svoju úlohu v spoločnosti. Rodičia alebo v zodpovedajúcich prípadoch zákonní zástupcovia, majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Základným zmyslom ich starostlivosti musí pritom byť záujem dieťaťa.

Kľúčové posolstvá Dohovoru sú založené na ideách **Charty Organizácie spojených národov**. Zásady Charty potvrdzujú vieru v základné ľudské práva, v dôstojnosť a hodnotu ľudskej osobnosti. Rovnako vychádzajú zo Všeobecnej deklarácie ľudských práv (1948), v ktorej Spojené národy vyhlásili, že **detstvo má nárok na osobitnú starostlivosť a pomoc**. Kľúčovým nástrojom k pomoci dieťaťu je pomoc rodine. Podľa čl. 18 ods. 2 Dohovoru o právach dieťaťa, za účelom zaručenia a podpory práv ustanovených týmto Dohovorom poskytujú štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, rodičom a zákonným zástupcom potrebnú pomoc pri plnení ich úlohy výchovy detí a zabezpečujú rozvoj inštitúcií, zariadení a služieb starostlivosti o deti.

Pri posudzovaní práv detí je zásadným princípom Dohovoru záujem dieťaťa; podľa článku 3 Dohovoru tento záujem musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už sa uskutočňuje verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi orgánmi alebo zákonodarnými orgánmi.

Záväzky formulované v Dohovore² vychádzajú tiež z potreby zabezpečiť dieťaťu osobitnú starostlivosť zakotvenú v Ženevskej deklarácii práv dieťaťa (1924) a v Deklarácii práv dieťaťa (1959) a vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv, v Medzinárodnom pakte o občianskych, sociálnych a kultúrnych právach (1966), v Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (1966) a v štatútoch a v príslušných

¹V mene Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky bol Dohovor podpísaný v New Yorku 30. septembra 1990. S Dohovorom vyslovilo súhlas Federálne zhromaždenie Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky a prezident Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky ho ratifikoval. Ratifikačná listina bola uložená u generálneho tajomníka OSN, depozitára Dohovoru 7. januára 1991. Dohovor nadobudol platnosť na základe svojho článku 49 ods. 1 dňom 2. septembra 1990. Pre Českú a Slovenskú Federatívnu Republiku nadobudol Dohovor platnosť v súlade so svojím článkom 49 ods. 2 dňom 6. februára 1991.

²Česká a Slovenská Federatívna Republika patrila medzi prvé štáty, ktoré Dohovor ratifikovali. Je potrebné tiež zdôrazniť, že Slovenská republika ako jeden z dvoch nástupníckych štátov po zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky rozdelením 31. decembra 1992¹ prevzala záväzky z medzinárodných zmlúv od 1. januára 1993, ktorých zmluvnou stranou do 31. decembra 1992 bola Česká a Slovenská Federatívna Republika na základe sukcesie v súlade najmä s čl. 34 Viedenského Dohovoru z 23. augusta 1978 o sukcesii štátov vo vzťahu k zmlúvam (Oznámenie č. 33/2001 Z. z.) a na základe uznesenia Národnej rady Slovenskej republiky č. 85 z 3. decembra 1992, ktorým sa schválilo vyhlásenie národnej rady o členstve Slovenskej republiky v Rade Európy a o prevzatí záväzkov z medzinárodných zmlúv. Súčasťou týchto záväzkov je aj Dohovor.

dokumentoch odborných organizácií zaoberajúcich sa starostlivosťou o blaho detí. Dohovor má na mysli postulát zakotvený v Deklarácii práv dieťaťa, že dieťa potrebuje osobitné záruky, starostlivosť a zodpovedajúcu právnu ochranu pred narodením aj po ňom.

Týmto sa Slovenská republika **zaviazala v článku 3 ods. 2 Dohovoru zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho**, pričom musí brať zreteľ na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných osôb právne za neho zodpovedných a robiť pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia. Ďalej sa Slovenská republika zaviazala, že zabezpečí, aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí zodpovedali štandardom ustanoveným kompetentnými úradmi, najmä v oblastiach bezpečnosti a ochrany zdravia, počtu a vhodnosti svojho personálu ako aj kompetentného dozoru. **Dohovor v článku 4 zaväzuje Slovenskú republiku vykonať všetky potrebné zákonodarné, správne a iné opatrenia na vykonávanie práv uznaných Dohovorom** v maximálnom rozsahu svojich prostriedkov a v prípade potreby aj v rámci medzinárodnej spolupráce. Práva dieťaťa sú ďalej podrobnejšie rozpracované aj v osobitných dokumentoch patriacich k Dohovoru³⁾.

B Implementácia záväzkov Dohovoru o právach dieťaťa v právnom poriadku Slovenskej republiky

Podľa článku 154c Ústavy Slovenskej republiky je Dohovor súčasťou právneho poriadku Slovenskej republiky a má prednosť pred zákonom, ak zabezpečuje väčší rozsah ústavných práv a slobôd. V zmysle konštantnej judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky k článku 154c Ústavy predstavujú Dohovor a judikatúra naň sa vzťahujúca pre vnútroštátne orgány aplikácie práva záväzné výkladové smernice na výklad a uplatňovanie zákonnej úpravy základných práv a slobôd zakotvených v druhej hlave Ústavy a tým normujú rámec, ktorý tieto orgány v konkrétnom prípade nemôžu prekročiť.

Viaceré záväzky Dohovoru sú obsiahnuté v Ústave a zároveň sú jednotlivé záväzky implementované v osobitných zákonoch. Pojem najlepšieho záujmu dieťaťa a všetky ustanovenia Dohovoru sú v slovenskej vnútroštátnej právnej úprave implementované. Z Dohovoru, ktorý zaväzuje Slovenskú republiku, vyplýva pozitívny záväzok štátu urobiť opatrenia, prostredníctvom ktorých sa každému dieťaťu zabezpečí možnosť uplatniť svoje práva zaručené týmto Dohovorom (II. ÚS 47/97).

Čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa je priamo aplikovateľnou normou, teda jedná sa o tzv. *self-executing* normu. Všeobecný komentár č. 14 k Dohovoru o právach dieťaťa je v tejto otázke jednoznačný, keď explicitne uvádza, že čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa vytvára skutočné záväzky pre zmluvné štáty, je priamo aplikovateľný (*self-executing*) a je možné sa ho domáhať pred súdom.⁴

³) Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o účasti detí v ozbrojených konfliktoch - publikovaný ako Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 256/2009 Z. z., Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii - publikovaný ako Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 424/2004 Z. z., Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o procedúre oznámení (OPCP) - publikovaný ako Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 91/2014 Z. z..

⁴ Organizácia spojených národov. Committee on the Rights of the Children. General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1). Bod 6, písm. a)

Najlepšie záujmy dieťaťa uvedené v čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa **sú koncept s trojakým významom: sú hmotným právom, základným právnym interpretačným princípom a sú aj procesnou normou.** Týmto spôsobom kladie rozsah použitia Komentár č. 14. Cieľom Komentára č. 14 je zaručiť aplikáciu a rešpektovanie najlepších záujmov dieťaťa stranami dohovoru.⁵

⁵ Organizácia spojených národov. Committee on the Rights of the Children. *General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1).* Bod 10

II POSTAVENIE KOMISÁRA PRE DETI

Nevyhnutnosť zriadenia inštitútu komisára pre deti uznala **Národná rada SR v roku 2015**, keď po viacnásobných upozorneniach Výboru OSN pre práva dieťaťa o potrebe zriadiť osobitný nezávislý orgán na ochranu práv detí, **zriadila zákonom č.176/2015 Z. z.** o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov **inštitút komisára pre deti**, ako aj Úrad komisára pre deti a vymedzila ich postavenie a pôsobnosť. Špecifickosť agendy komisára pre deti predstavuje skutočnosť, že ide o nezávislý inštitút, ktorý sa zaoberá výlučne právami detí a presadzuje zákonným spôsobom ich ochranu v súlade so všeobecným princípom najlepšieho záujmu dieťaťa a ďalšími právami detí zakotvenými v medzinárodných zmluvách, ktorými je Slovenská republika viazaná.

A Pôsobnosť komisára pre deti

Pri posudzovaní činnosti komisára pre deti je dôležité vychádzať z jeho zákonom ustanovenej pôsobnosti. Postavenie a pôsobnosť, povinnosti a oprávnenia komisára pre deti sú vymedzené v zákone o komisárovi. **Ustanovenie § 2 zákona o komisárovi vymedzuje základnú úlohu komisára pre deti, ktorou je podieľanie sa na ochrane práv detí podporou a presadzovaním práv priznaných dieťaťu medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná.**

Ustanovenie § 3 ods. 1 zákona o komisárovi vymedzuje **rozsah pôsobnosti komisára** pre deti voči orgánom verejnej správy, ktorými sú na účely tohto zákona orgány štátnej správy, orgány územnej samosprávy a ďalej voči právnickým osobám a fyzickým osobám, ktoré podľa osobitného predpisu zasahujú do práv a povinností v oblasti verejnej správy ako aj voči právnickým osobám a fyzickým osobám – podnikateľov.

Ustanovenie § 3 ods. 2 zákona o komisárovi negatívne vymedzuje, na ktoré orgány sa **pôsobnosť komisára pre deti nevzťahuje**. Ide o výkon právomocí národnej rady, prezidenta Slovenskej republiky, vlády Slovenskej republiky, ústavného súdu prokuratúry, súdu, Najvyššieho kontrolného úradu Slovenskej republiky, verejného ochrancu práv, komisára pre osoby so zdravotným postihnutím, spravodajských služieb a výkon rozhodovacích právomocí policajta, ktorý je orgánom činným v trestnom konaní; to neplatí, ak ide o právomoci, ktoré tieto orgány vykonávajú ako orgány verejnej správy.

Povinnosti komisára pre deti vymedzuje ustanovenie § 4 ods. 1 a ods. 4 zákona o komisárovi, pričom komisár pre deti:

- a) posudzuje na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy dodržiavanie práv dieťaťa,
- b) monitoruje dodržiavanie práv dieťaťa najmä vykonávaním nezávislého zisťovania plnenia záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná, a uskutočňovaním výskumov a prieskumov na sledovanie stavu a vývoja v oblasti práv detí,
- c) presadzuje záujmy detí v spoločnosti, spolupracuje s deťmi priamo alebo prostredníctvom organizácií pôsobiacich v oblasti práv detí, konzultuje s deťmi veci, ktoré sa ich týkajú, skúma názory detí a podporuje ich záujem o verejné otázky,
- d) podporuje zvyšovanie povedomia o právach dieťaťa v spoločnosti,

- e) spolupracuje so zahraničnými subjektmi a medzinárodnými subjektmi, ktoré sa podieľajú na výkone práv dieťaťa alebo ochrane práv dieťaťa.

Ďalšie povinnosti komisára pre deti sú ustanovené v § 5 ods. 1 zákona o komisárovi, a to povinnosť predkladať národnej rade každoročne do konca marca správu o činnosti za predchádzajúci kalendárny rok. Súčasťou tejto správy sú najmä poznatky z činnosti podľa § 4 ods. 1 písm. a) a b) a návrhy a odporúčania na nápravu zistených nedostatkov.

Ak je dieťa vo väzbe z dôvodu uvedeného v § 71 ods. 1 písm. b) alebo ods. 2 písm. b) Trestného poriadku, komisár pre deti má podľa § 4 ods. 3 zákona o komisárovi oprávnenie hovoriť aj bez prítomnosti tretích osôb s dieťaťom, ktoré je umiestnené v mieste, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, ochranné liečenie alebo ochranná výchova, alebo v mieste, kde sa vykonáva ústavná starostlivosť, výchovné opatrenie alebo predbežné opatrenie podľa osobitného predpisu.

Podľa § 7 ods. 4 zákona o komisárovi môže komisár pre deti poveriť riaditeľa úradu komisára alebo zamestnanca úradu komisára plnením úloh podľa § 4 ods. 2 písm. a) prvého bodu a druhého bodu a písm. b), okrem výkonu oprávnenia podľa § 4 ods. 2 písm. b) v mieste, kde sa vykonáva kolúzna väzba.

Oprávnenia komisára pre deti sú upravené v § 4 ods. 2 a 4 nasledovne: **komisár pre deti je oprávnený:**

- a) požadovať 1. informácie a údaje na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa a na účely monitorovania dodržiavania práv dieťaťa, 2. kópie spisovej dokumentácie na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa vrátane kópií dokladov, obrazových záznamov, zvukových záznamov alebo obrazovo-zvukových záznamov, 3. od orgánov verejnej správy výkon ich oprávnení, 4. stanovisko k výsledku posúdenia podľa odseku 1 písm. a) a stanovisko k výsledku monitorovacej činnosti podľa odseku 1 písm. b) a prijatie opatrení, ak výsledkom posúdenia alebo monitorovacej činnosti je zistenie, že bolo porušené právo dieťaťa alebo ohrozené právo dieťaťa,
- b) hovoriť aj bez prítomnosti tretích osôb s dieťaťom, ktoré je umiestnené v mieste, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, ochranné liečenie alebo ochranná výchova, alebo v mieste, kde sa vykonáva ústavná starostlivosť, výchovné opatrenie alebo neodkladné opatrenie podľa osobitného predpisu,
- c) predkladať oznámenia v mene dieťaťa alebo detí podľa medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná,
- d) podávať vyjadrenia v prípadoch, ktoré posudzoval podľa odseku 1 písm. a),
- e) vydávať stanoviská vo veciach dodržiavania práv dieťaťa,
- f) navrhovať prostriedky nápravy podľa výsledkov posúdenia podľa odseku 1 písm. a) alebo podľa výsledkov monitorovacej činnosti podľa odseku 1 písm. b),
- g) zúčastniť sa konania podľa všeobecných predpisov o konaní pred súdmi,
- h) na účely plnenia úloh národného preventívneho mechanizmu podľa § 2 ods. 1 písm. b) uskutočňovať systematické návštevy špeciálnych výchovných zariadení a zariadení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, iných miest, kde sa nachádzajú deti, alebo sa môžu nachádzať deti obmedzené na slobode orgánmi verejnej moci, alebo v dôsledku odkázanosti na poskytovanie starostlivosti; tým nie je dotknutá pôsobnosť iných orgánov verejnej moci,

- i) ak je dieťa vo väzbe z dôvodu uvedeného z dôvodu kolúžnej väzby, výkon oprávnenia podľa odseku 2 písm. b) oznámi príslušnému prokurátorovi najneskôr do 7 dní,
- j) ak je dieťa vo väzbe, komisár pre deti je oprávnený hovoriť s dieťaťom po dohode s obhajcom dieťaťa.

Podľa § 7 ods. 1 zákona o komisárovi úlohy spojené s odborným, organizačným a materiálno-technickým zabezpečením činnosti komisára pre deti plní úrad komisára.

Pôsobnosť komisára pre deti vymedzuje § 4 zákona o komisárovi tak, že **všetky zákonom vymedzené aktivity komisára sú orientované výlučne na presadzovanie a monitorovanie práv a záujmov dieťaťa; teda nie rodičov dieťaťa, ani iných zákonných zástupcov dieťaťa, ani iných osôb.**

Zákon zreteľne vymedzuje pôsobnosť komisára pre deti vo veciach práv detí na „presadzovanie“, „posudzovanie“, „podporovanie“, „monitorovanie“ a „spoluprácu“. Je potrebné zdôrazniť, že **zákon nepriznáva komisárovi pre deti rozhodovaciu právomoc vo veciach ochrany práv dieťaťa, ani právomoc výkonnú**, ako sa často mylne rodičia detí (ale aj širšia verejnosť) domnievajú; rozhodovanie vo veciach práv dieťaťa zveril zákon súdu a v určených veciach aj orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (úrad práce, sociálnych vecí a rodiny), resp. iným orgánom verejnej správy. Z mylnej predstavy o „neobmedzených“ možnostiach komisára pre deti a z neznalosti jeho zákonom vymedzenej pôsobnosti pramenia mnohé nedorozumenia a nespokojnosť niektorých rodičov, ktorí v nádeji, že komisár pre deti priamo autoritatívne zasiahne, rozhodne a vyrieši problém spojený s dieťaťom, vyjadrujú sklamanie a subjektívne nesprávne vnímajú, že komisár pre deti im nepomohol. O hraniciach kompetencií komisára pre deti sú podávateľia podnetov poučovaní, avšak aj napriek tomu (snáď aj z dôvodov často prítomného emočného vypätia) si túto skutočnosť nie vždy osvoja.

B Nezávislosť komisára pre deti

Komisár pre deti predstavuje špecifický nezávislý orgán, ktorý svoju pôsobnosť vykonáva oddelene od iných orgánov (§ 2 ods. 2 zákona o komisárovi). Komisár pre deti je pri svojej činnosti viazaný len a len ústavou, zákonmi a inými všeobecne záväznými právnymi predpismi, **Dohovorom** (ktorý má na základe čl. 7 ods. 5 Ústavy SR **prednosť pred zákonmi**), ako aj opčnými protokolmi na vykonanie dohovoru a ostatnými ľudsko-právnymi medzinárodnými dohovormi a záväznými dokumentmi upravujúcimi práva dieťaťa a tiež záväznými legislatívnymi opatreniami orgánov Európskej únie. **Ustanovenie § 2 zákona o komisárovi jednoznačne deklaruje nezávislosť komisára pre deti v súlade s prílohou rezolúcie 48/134 Valného zhromaždenia OSN z 20. decembra 1993 o Vnútroštátnych inštitúciách na presadzovanie a ochranu ľudských práv (tzv. Parížske princípy) „Zloženie a záruka nezávislosti a plurality“.** „...Vzhľadom na skutočnosť, že komisár sa podieľa na ochrane práv podporou a presadzovaním práv osobitne zaručených špecifickým skupinám, ktorými sú deti, medzinárodnými dohovormi, jeho **nezávislosť okrem iného spočíva aj v tom, že orgány verejnej moci nemôžu zasiahnuť do výkonu jeho pôsobnosti či oprávnení.** Bude výlučne na komisárovi, kedy a ako uplatní svoju právomoc vymedzenú zákonom o komisárovi, a teda pri výkone svojej funkcie je nezávislý a svoje oprávnenia vykonáva

oddelene od iných orgánov...“⁶⁾ Znamená to, že žiadny orgán štátnej moci nesmie vydávať komisárovi pokyny či návrhy alebo odporúčania na spôsob vybavenia vecí zverených do pôsobnosti komisára pre deti. To môže výlučne zákon alebo dohovor.

Nezávislosť má pre existenciu inštitútu komisára pre deti zásadný význam. Zárukou nezávislosti komisára pre deti je nezlučiteľnosť funkcie komisára pre deti s inými ústavnými funkciami. Podľa § 18 ods. 1 Zákona o komisárovi „komisár pre deti nesmie popri výkone funkcie komisára pre deti vykonávať funkciu v inom orgáne verejnej moci alebo inú platenú funkciu, byť členom politickej strany alebo politického hnutia, podnikat' ani vykonávať inú zárobkovú činnosť okrem správy vlastného majetku, správy majetku dieťaťa, správy majetku osoby, ktorej spôsobilosť na právne úkony bola obmedzená, alebo správy majetku osoby, ktorá bola pozbavená spôsobilosti na právne úkony, a vedeckej, pedagogickej, literárnej a umeleckej činnosti“.

V rámci Správy o priebehu a výsledkoch prerokovania Konsolidovanej tretej, štvrtej a piatej periodickej správy Slovenskej republiky o implementácii Dohovoru o právach dieťaťa pred Výborom OSN pre práva dieťaťa a návrh gescie k Záverečným odporúčaniam Výboru OSN pre práva dieťaťa Výbor v ustanovení č. 12 ods. a) a b) v súvislosti s vytvorením samostatného inštitútu komisára pre deti, uviedol i záväzok pre štát prostredníctvom ministerstva financií: „V zmysle svojho všeobecného komentára č. 2 (2002) o úlohe nezávislých inštitúcií pre zachovávanie ľudských práv, **Výbor odporúča, aby zmluvný štát zabezpečil nezávislosť inštitútu komisára pre deti, v zmysle procesu jeho zvolenia, financovania, mandátu a imunity** s cieľom garantovať plný súlad s Parížskymi zásadami a aby zabezpečil adekvátne a dlhodobé financovanie pre inštitút komisára pre deti a zriadil systém monitorovania implementácie opatrení navrhnutých komisárom.“⁷⁾

⁶⁾ Dôvodová správa, osobitná časť k § 2 návrhu zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov, Národná rada Slovenskej republiky, 2015, tlač. 1499.

⁷⁾ Záverečné odporúčania Výboru OSN pre práva dieťaťa, Správa o priebehu a výsledkoch prerokovania Konsolidovanej tretej, štvrtej a piatej periodickej správy Slovenskej republiky o implementácii Dohovoru o právach dieťaťa pred Výborom OSN pre práva dieťaťa.

III DODRŽIAVANIE PRÁV DIEŤAŤA V ZMYSLE §4 ODS. 1 PÍSM. A) ZÁKONA, ČINNOSŤ KOMISÁRA PRE DETI NA ZÁKLADE PODNETU ALEBO Z VLASTNEJ INICIATÍVY

Komisár pre deti ako nezávislá inštitúcia na ochranu práv detí predstavuje významný mechanizmus podpory a zabezpečenia vykonávania Dohovoru o právach dieťaťa s mandátom prijímať a posudzovať sťažnosti detí, alebo v mene detí na porušovanie ich práv, ktorá spolupracuje s ostatnými príslušnými orgánmi. Zriadená bola v súlade s rezolúciou A/RES/48/134 Valného zhromaždenia OSN z 20. decembra 1993 o Vnútroštátnych inštitúciách na presadzovanie a ochranu ľudských práv (tzv. Parížske princípy). Podstatou činnosti komisára je na rozdiel od ostatných orgánov ochrany práv práve špecializácia, ktorá spočíva v tom, že komisár pre deti sa zaoberá výlučne právami detí uznanými v Dohovoroch OSN, vrátane práv, ktoré vymedzuje Ústava SR. Komisár pre deti disponuje oprávnením podávať oznámenia v mene detí Výboru OSN pre práva dieťaťa podľa Opčného protokolu k Dohovoru o právach dieťaťa o procedúre oznámení.

Činnosť komisára pre deti vychádza z jeho zákonom vymedzenej pôsobnosti, zo zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Podľa § 2 ods. 3 zákona o komisárovi pre deti sa na komisára pre deti má každý právo obrátiť vo veci porušovania práv dieťaťa alebo ohrozovania práv dieťaťa. Mandát komisára pre deti je postavený tak, aby sa naň mohla vo veci práv dieťaťa obrátiť ktorákoľvek osoba – fyzická alebo právnická. Zároveň v zmysle ustanovenia § 2 ods. 4 zákona o komisárovi pre deti má dieťa právo obrátiť sa na komisára priamo, alebo prostredníctvom inej osoby aj bez vedomia svojich rodičov, poručníka, opatrovníka alebo inej osoby, ktorej bolo zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov. Ide o dôležitú právnu úpravu, ktorá garantuje dostupnosť mechanizmu podávania sťažností priamo pre deti.

A Tvorba systému riešenia podnetov

V zmysle ustanovenia § 4 ods. 1. písm. a) zákona o komisárovi pre deti, komisár posudzuje na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy dodržiavanie práv dieťaťa. Pôsobnosť komisára ako nezávislej inštitúcie na ochranu práv detí je premietnutá najmä smerom k výkonu jeho oprávnení ku konkrétnym prípadom. V rámci tejto činnosti, je potrebné posudzovať dodržiavanie práv dieťaťa a hľadať účinné prostriedky nápravy. Zákon mu zároveň priznáva oprávnenie na posudzovanie podnetov z vlastnej iniciatívy, a to najmä vo vzťahu k uplatňovaniu práv detí všeobecne. Prostredníctvom konania z vlastnej iniciatívy má možnosť vyjadrovať sa a zaujímať stanoviská k efektívnosti a primeranosti čiastkových politík a rôznych právnych predpisov. Je však potrebné uviesť, že v zmysle § 3 ods. 2 zákona o komisárovi sa jeho pôsobnosť nevzťahuje na výkon právomoci NR SR, Prezidenta SR, vlády SR, Ústavného súdu SR, prokuratúry, súdu, Najvyššieho kontrolného úradu SR, verejného ochrancu práv, výkon rozhodovacích právomoci policajta ako orgánu činného v trestnom konaní.

Každý má právo obrátiť sa na komisára s podnetom vo veci porušovania alebo ohrozovania práv dieťaťa. V zmysle ustanovení § 4 zákona o komisárovi disponuje komisár viacerými oprávneniami. Komisár pre deti je v rámci posudzovania jednotlivých podnetov oprávnený požadovať informácie a údaje na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa. Na žiadosť komisára alebo povereného zamestnanca sú orgány verejnej správy, orgány

územnej samosprávy, právnické osoby a fyzické osoby, ktoré podľa osobitného predpisu zasahujú do práv a povinností fyzických osôb a právnických osôb v oblasti verejnej správy, a ostatné fyzické osoby alebo právnické osoby – podnikatelia, v ktorých je dieťa, čo aj dočasne umiestnené, povinné poskytnúť požadovanú súčinnosť. Komisár pre deti je oprávnený požadovať od orgánov verejnej správy výkon ich oprávnení ako aj zúčastniť sa konania podľa všeobecných predpisov o konaní pred súdmi. Ide o pomerne významné oprávnenie, ktorým nedisponuje žiadna iná inštitúcia na ochranu ľudských práv (okrem komisárky pre osoby so zdravotným postihnutím).

S podnetom sa možno obrátiť na komisára písomne, alebo ústne osobne do zápisnice, telefaxom alebo elektronickými prostriedkami. Komisár podnet najprv preskúma - vykoná predbežnú analýzu a podnet odborne posúdi. Ak zistí, že podnet je podľa svojho obsahu podaním podľa predpisov o konaní vo veciach správnych, súdnych alebo ústavnou sťažnosťou, bezodkladne o tom upovedomí podávateľa podnetu a poučí ho o správnom postupe. Ak na základe preskúmania podnetu komisár dospeje k záveru, že právoplatné rozhodnutie orgánu verejnej správy je v rozpore so zákonom, alebo s iným všeobecne záväzným právnym predpisom, postúpi podnet na prokuratúru, o čom upovedomí podávateľa podnetu. V prípade, ak je podnet podľa svojho obsahu oznámením o skutočnostiach, že bol spáchaný trestný čin, alebo ak obsah podnetu nasvedčuje tomu, že mal byť spáchaný trestný čin, bezodkladne odstúpi tento podnet, alebo jeho časť orgánom činným v trestnom konaní a o svojom postupe informuje podávateľa podnetu.

Výsledkom posúdenia podnetu vo veci dodržiavania práv detí v individuálnych prípadoch je písomné vyjadrenie, ktoré sa zo zákona doručuje podávateľovi podnetu osobe, ktorej ohrozenie alebo porušenie práv bolo posudzované a subjektu, proti ktorému podnet alebo iniciatíva komisára smeruje. Je dôležité spomenúť rozdiel medzi vyjadrením komisára pre deti a jeho stanoviskom. Vyjadrenie vydáva komisár ako výsledok posudzovania dodržiavania práv dieťaťa v konkrétnych prípadoch. Stanovisko má všeobecnejší charakter a vydáva sa ku konkrétnym problémom, návrhom, situáciám. Vzhľadom na svoju povahu stanovisko slúži ako prostriedok vyjadrenia sa komisára smerom k orgánom verejnej moci, právnickým aj fyzickým osobám a k verejnosti.

Vo vzťahu k výkonu oprávnení komisára pre deti sú zo zákona naviazané aj povinnosti orgánov verejnej správy, právnických a fyzických osôb – podnikateľov. Uvedené subjekty sú podľa § 26 ods. 1 Zákona o komisárovi povinné na žiadosť komisára umožniť vstup do ich objektov, poskytovať písomné stanoviská a informácie v zákonom stanovenej lehote a poskytovať súčinnosť. Zároveň sú povinné zabezpečiť výkon oprávnení požadovaných komisárom bez zbytočného odkladu. Kľúčovým je ustanovenie § 26 ods. 2 Zákona o komisárovi, ktoré umožňuje komisárovi v prípade, že uvedené subjekty neprijali prostriedky nápravy navrhnuté komisárom, oznámiť túto skutočnosť nadriadenému orgánu, alebo ak tento orgán nemá nadriadený orgán, predloží komisár toto oznámenie na rokovanie vlády Slovenskej republiky. V rámci činnosti komisára je nevyhnutné neustále zdokonaľovať mechanizmus monitoringu implementácie odporúčaní komisára voči štátnym inštitúciám, nakoľko jeho vyjadrenia majú odporúčací charakter, a je preto vo všeobecnom záujme, aby na ne štát reflektoval v čo možno najširšom rozsahu.

1 Kvalitatívna a kvantitatívna analýza podnetov za rok 2024

V roku 2024 komisár pre deti zaevidoval 450 nových podnetov. V porovnaní s rokom 2023 kedy komisár pre deti evidoval 310 nových podnetov ide o 45,16 percentný nárast. Z podnetov za rok 2024 bolo ukončených 311 a 139 má aktívny status.

Komisár pre deti poskytol 116 vyjadrení vo veci posudzovania dodržiavania práv dieťaťa na základe podnetu, alebo z vlastnej iniciatívy. Porušenie práv dieťaťa konštatoval v 20 prípadoch, v 96 prípadoch k porušeniu práv dieťaťa nedošlo. K uvedenému údaju je potrebné uviesť, že síce komisár v 96 prípadoch nekonštatoval porušenie práv dieťaťa, ale požadovaním výkonu oprávnení príslušných orgánov vo forme výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany zabránil, aby k porušeniu práv dieťaťa došlo. Vo vzťahu k uplatneniu oprávnenia komisára zúčastniť sa konania podľa všeobecných predpisov o konaní pred súdmi, vstúpil do 13 súdnych konaní. V štyroch prípadoch podal komisár na príslušný súd návrh na pribratie do konania. V troch prípadoch vydal súd uznesenie o pribratí komisára pre deti do konania. V jednom prípade vyhodnotil súd návrh komisára ako neopodstatnený. Proti takémuto procesnému rozhodnutiu nie je prípustné odvolanie. V deviatich prípadoch rozhodol súd o pribratí komisára do konania z vlastnej iniciatívy, alebo na základe návrhu jednej zo zúčastnených strán. Štyri podnety boli ukončené na základe právoplatného rozsudku. Dvadsaťdeväť podnetov bolo odstúpených príslušným orgánom na vybavenie, z toho 17 podnetov bolo odstúpených orgánom činným v trestnom konaní v zmysle ustanovenia § 23 ods. 1 písm. a) zákona o komisárovi. Päť podnetov bolo postúpených Centru pre medzinárodnoprávnú ochranu detí a mládeže, nakoľko obsahom podnetu bol medzinárodný prvok. Zo zákonných dôvodov uvedených v § 22 zákona o komisárovi odložil 98 podnetov. Najčastejším dôvodom odloženia podnetu, bolo nedoplnenie a nespresnenie podnetu v zákonnej lehote na základe výzvy komisára o doplnenie. Komisár vybavil 64 podnetov prostredníctvom poskytnutia právneho a sociálneho poradenstva v rôznych oblastiach.

V porovnaní s minulosťou, kde ÚKPD prakticky neevidoval žiadne podnety od detí, a v porovnaní aj s rokom 2023 nastala pozitívna zmena v počte podávateľov, ktorými sú deti. V roku 2023 sa na komisára pre deti obrátilo s podnetom 7 detí. V roku 2024 sa tento počet strojnásobil na 21 detí. Máme za to, že ide o výsledok aktivít zameraných na zvyšovanie povedomia o právach dieťaťa a osvetovú činnosť, ako aj zlepšenú dostupnosť prostredníctvom činnosti detašovaných pracovísk úradu. Jedným z cieľov komisára je, aby tento počet medziročne narastal.

Počas roka 2024 boli v rámci Úradu komisára pre deti vybavované podnety, ktoré sa týkali najmä dodržiavania práv detí v oblastiach (Graf 1):

- rodinného života,
- ochrany pred násilím,
- základných ľudských práv a slobôd,
- práva na vzdelanie,
- ochrany zdravia,
- ochrany súkromia,
- prístupu k vhodným informáciám,
- súdnictva,
- ochrany detí ako spotrebiteľov,
- osobnej totožnosti.

Jednoznačne najväčšie zastúpenie majú podnety týkajúce sa oblasti rodinného života, ktorých bolo 236. V rámci tejto oblasti boli podnety rozdelené do podkategórii (Graf 2):

- styk s oboma rodičmi (98),
- starostlivosť rodičov (54),
- náhradná starostlivosť (30),
- rešpektovanie rodinného života (25),

- nezákonné premiestnenie (3),
- osvojenie (1),
- iné (25).

Druhou najpočetnejšou oblasťou bola ochrana pred násilím, v rámci ktorej bolo evidovaných **88** podnetov a boli rozdelené do 7 pod kategórii (Graf 3):

- šikana (24),
- ochrana pred násilím na školách (21),
- domáce násilie (16 podnetov),
- ochrana pred násilím v iných zariadeniach (10),
- sexuálne zneužívanie (8),
- obchodovanie s deťmi (8),
- nútená práca (1).

Komisár pre deti evidoval **52** podnetov v oblasti práva na vzdelanie, ktoré boli rozdelené do nasledovných pod kategórii (Graf 4):

- prístup ku vzdelaniu (24),
- prístup ku vzdelaniu dieťaťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (14),
- iné (13),
- prístup k vzdelaniu v štátnom jazyku dieťaťa a v materinskom jazyku dieťaťa,
- príslušnej národnostnej menšiny (1).

V oblasti základných ľudských práv a slobôd zaevidoval komisár pre deti **38** podnetov rozdelených do týchto pod kategórii (Graf 5):

- právo na primeranú životnú úroveň a sociálne zabezpečenie (22),
- iné (11),
- právo na prístrešie (3),
- sloboda svedomia, myslenia a náboženstva (2).

V rámci oblasti ochrany zdravia sa podnety, ktorých bolo **17** rozdelili nasledovne (Graf 6):

- iné (9),
- prístup ku zdravotnej starostlivosti (6),
- informovaný súhlas zákonných zástupcov dieťaťa so zdravotnými výkonmi (2).

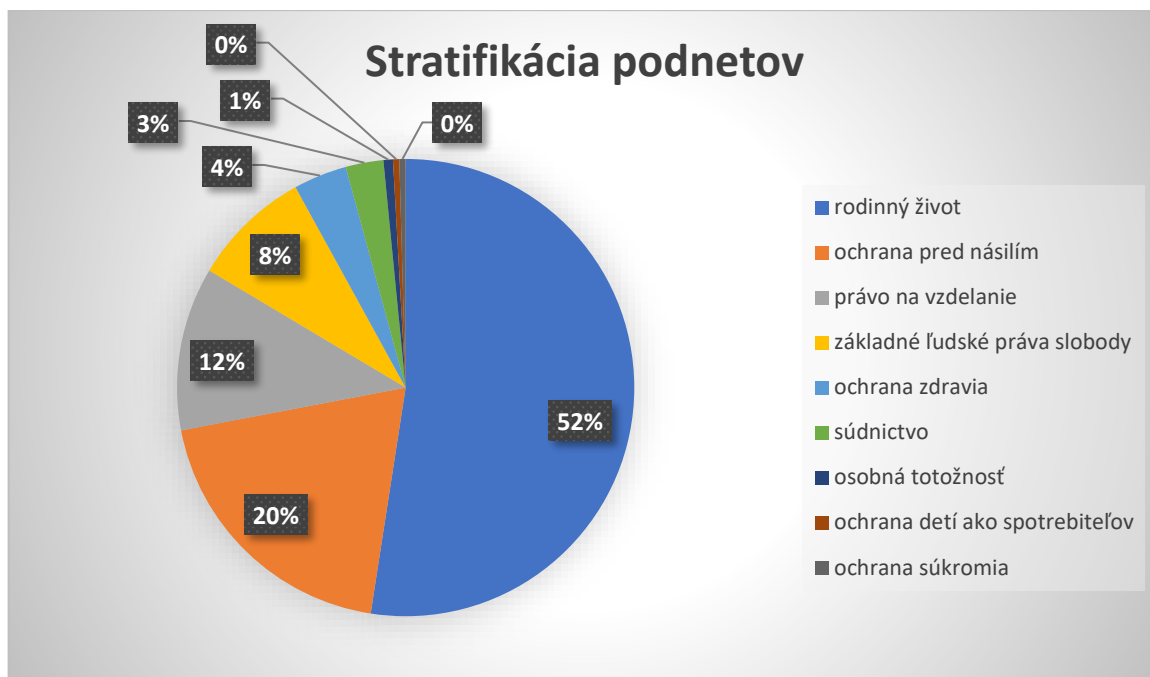
Komisár pre deti zaevidoval v oblasti súdnictva registroval **12** podnetov (Graf 7):

- právo byť vypočutý v súdnom konaní (7),
- iné (3),
- civilné súdnictvo (2).

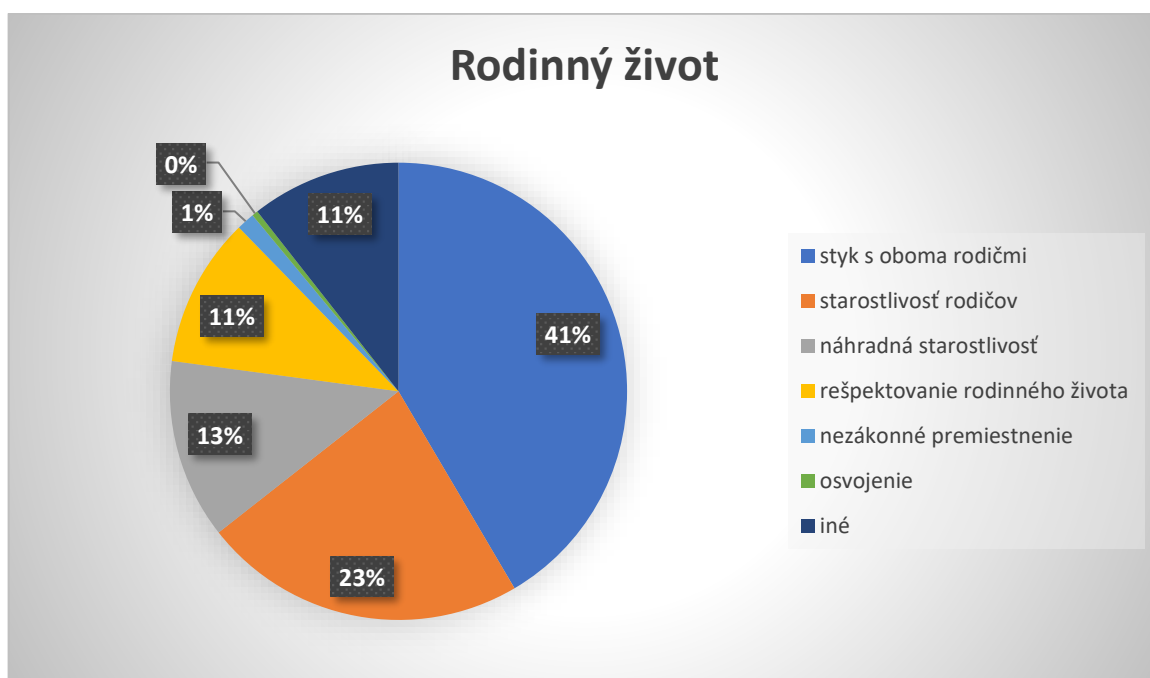
Oblasťou osobnej totožnosti sa zaoberali **3** podnety, spadajúce do podkategórie:

- štátna príslušnosť (3).

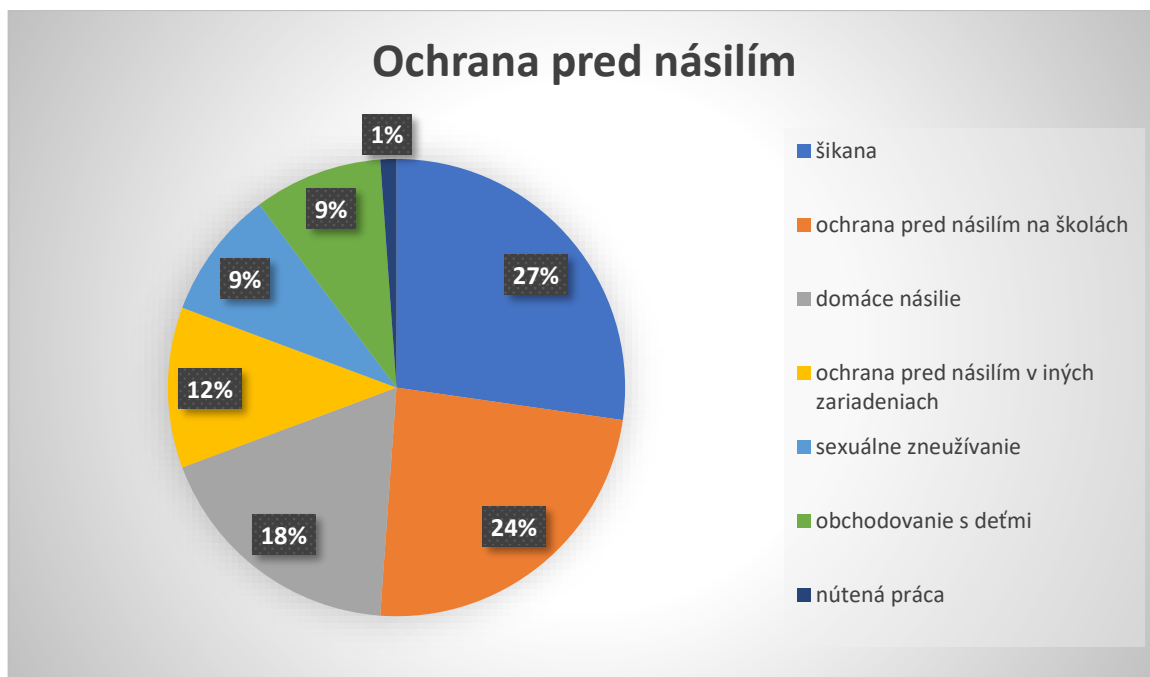
Ochranou detí ako spotrebiteľov sa zaoberali **2** podnety a ochranou súkromia sa venovali **2** podnety.

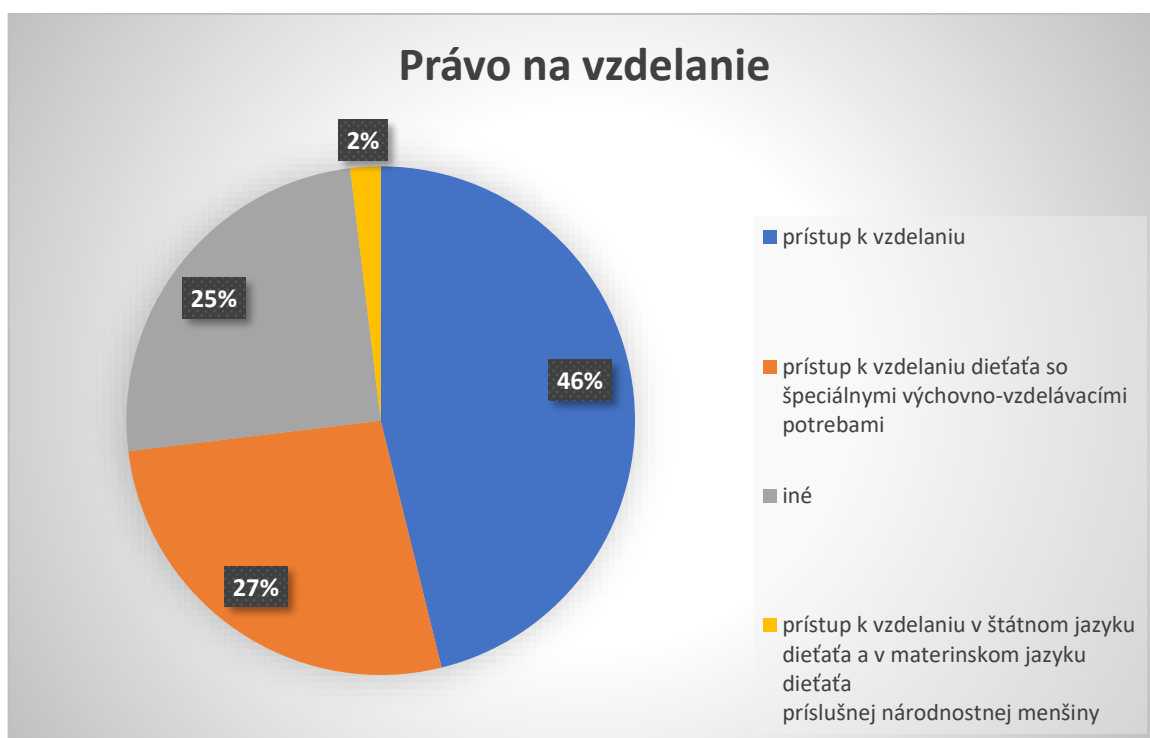
Graf 1 Stratifikácia podnetov

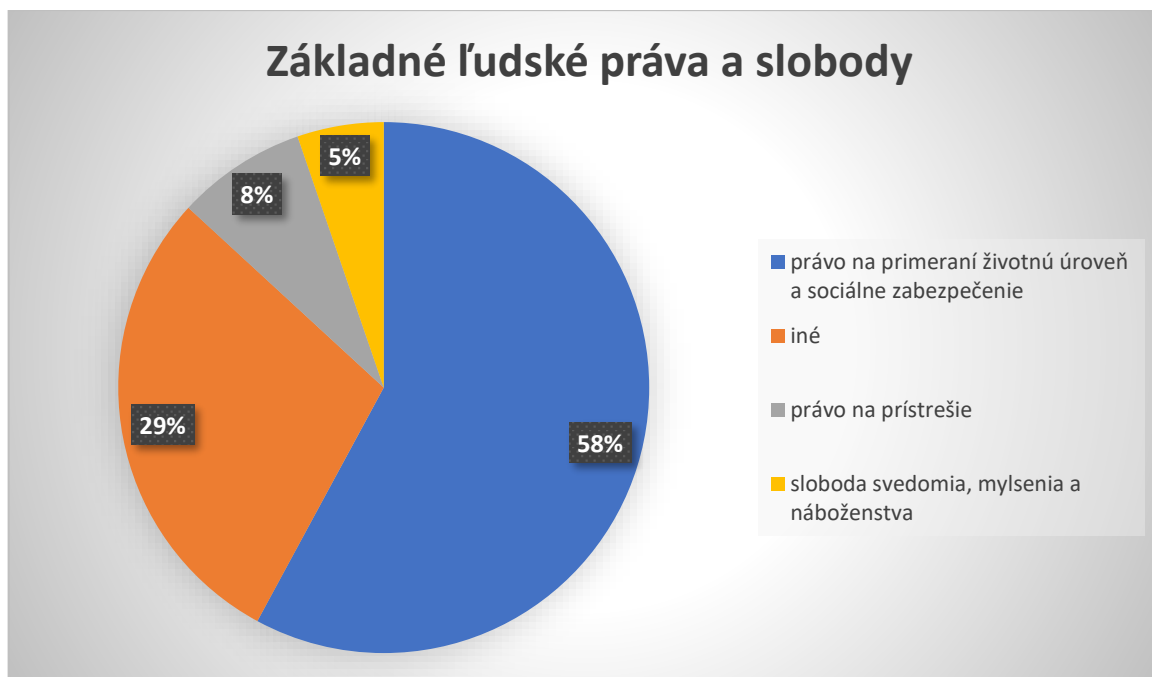
Graf 2 Rodinný život

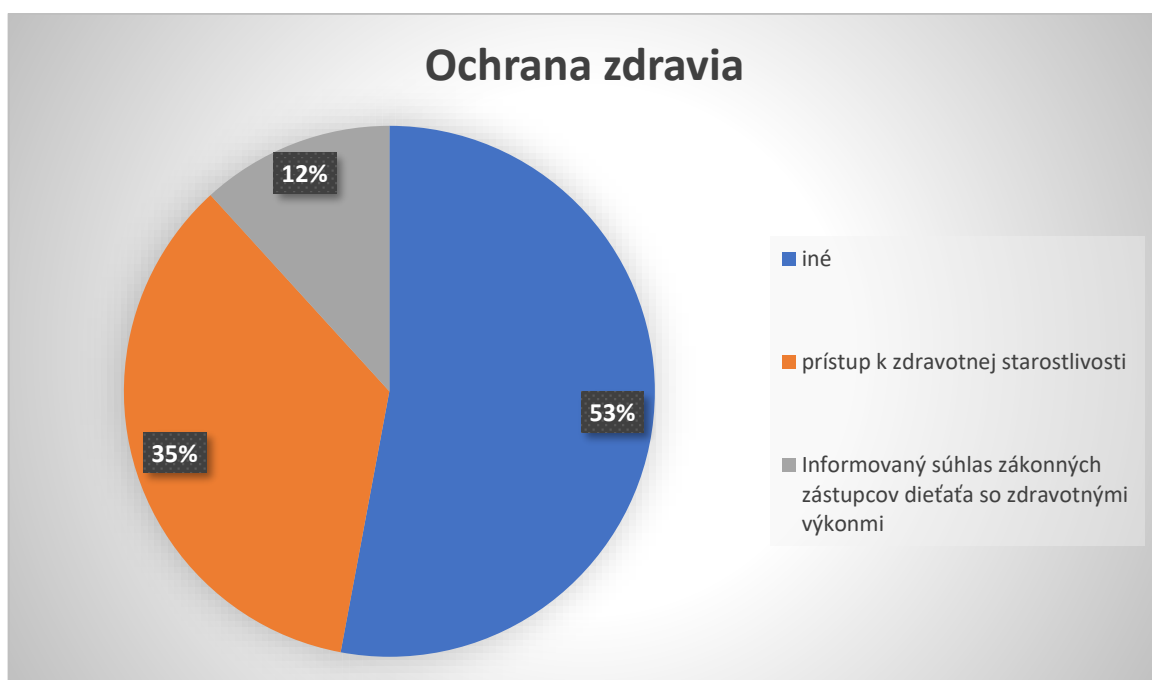
Graf 3 Ochrana pred násilím

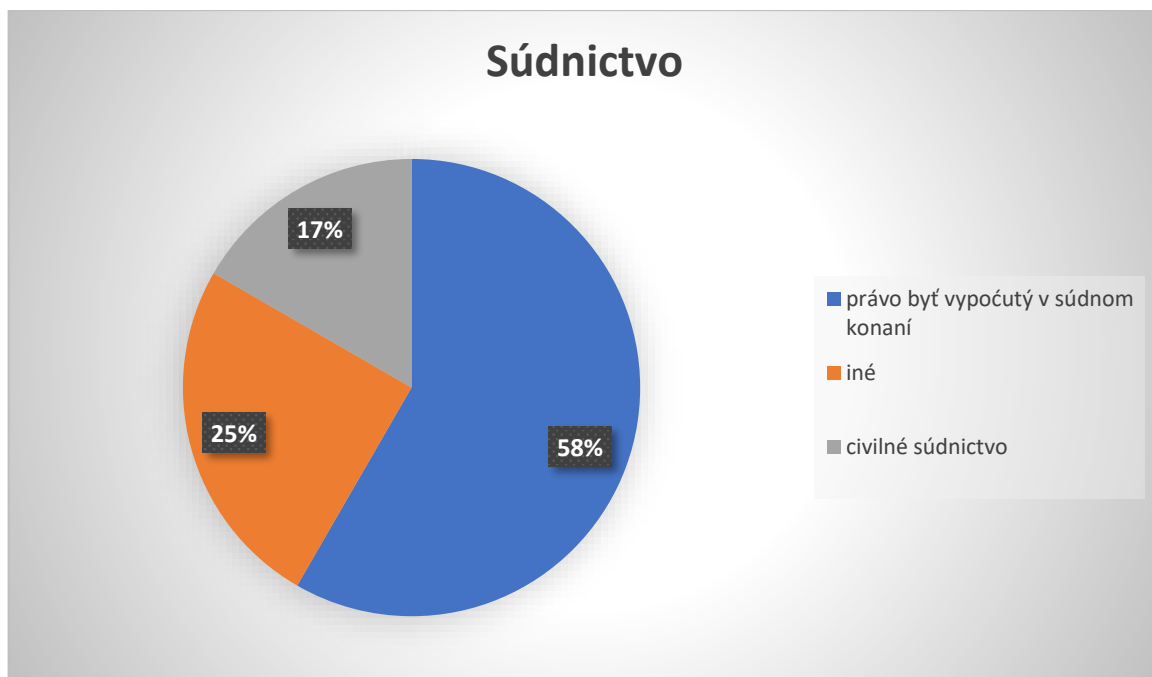
Graf 4 Právo na vzdelanie

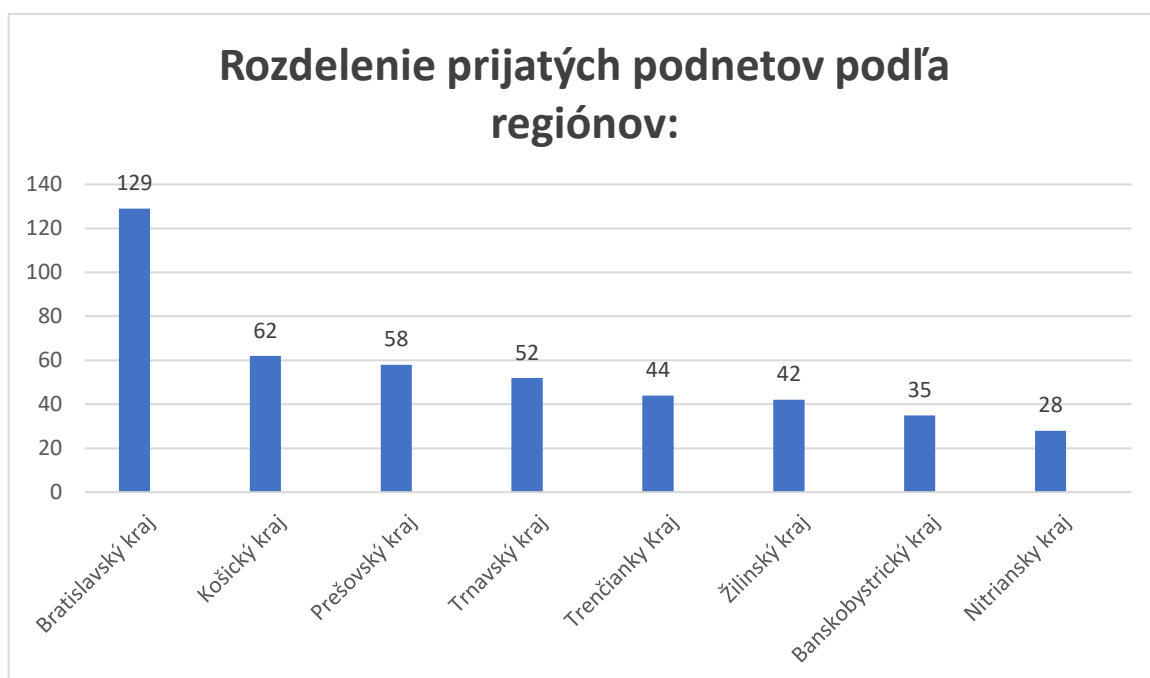
Graf 5 Základné ľudské práva a slobody

Graf 6 Ochrana zdravia

Graf 7 Súdnictvo

Graf 8 Rozdelenie prijatých podnetov podľa regiónov

2 Príklady podnetov z oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a rodinného práva, prístupu k zdravotnej starostlivosti a základných ľudských práv a slobôd

2.1 Právo dieťaťa na dosiahnutie najvyššej úrovne zdravotného stavu – na dobré zdravie

Úradu komisára pre deti bol doručený **podnet zákonného zástupcu vo veci maloletého dieťaťa**, ktoré na základe odporúčania sexuologičky nebolo neodkladne hospitalizované na Klinike detskej psychiatrie v Bratislave. Po konzultácii s prednostkou Národného ústavu detských chorôb v Bratislave dieťaťu bol odporúčaný len nevyhnutný dohľad sociálnej kurately zo strany príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, čo bolo nepostačujúce. **Samotní rodičia maloletého dieťaťa chceli svojmu dieťaťu pomôcť a poukazovali na to, že ich dieťa potrebuje ústavnú starostlivosť pre nastavenie liečby a ďalšie potrebné vyšetrenia z dôvodu, že dieťa v rodine nie je možné ustrážiť /išlo o podozrenie zo strany rodičov na sexuálne zneužívanie najmladšieho maloletého dieťaťa v rodine – čo rodičia nahlásili aj na Okresnom riaditeľstve Policajného zboru a začalo sa trestné stíhanie voči maloletému, ktorý bol podozrivý pre zločin obmedzovania osobnej slobody podľa § 183 ods. 1, ods. 2 písm. d) Trestného zákona s poukazom na § 139 ods. 1 písm. a), písm. c) Trestného zákona v súbehu s prečinom ohrozovania mravnej výchovy podľa § 211 ods. 1 písm. a) Trestného zákona, avšak maloleté dieťa na základe lekárskeho vyšetrenia zabezpečené políciou nemohlo byť umiestnené v cele policajného zaistenia, ani v inom zariadení z dôvodu jeho zdravotného stavu/, výchova je málo konzekventná a najmä z dôvodu trestného konania bolo nevyhnutne potrebné umiestnenie maloletého dieťaťa v ústavnom zariadení. Pedopsychiater podal žiadosť aj v DPL Hraň i Kremnica, avšak maloleté dieťa odmietli z dôvodu, že zoberú pacienta /maloleté dieťa/ len po hospitalizácii na Detskom psychiatrickom oddelení – ako doliečovanie a z toho dôvodu dieťaťu bola odporúčaná hospitalizácia na Klinike detskej psychiatrie v Bratislave.**

Maloleté dieťa bolo vypočuté policajným vyšetrovateľom za prítomnosti príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, ktorý zrealizoval pohovor s maloletým dieťaťom a jeho rodičmi. **Maloleté dieťa priznalo svoje konanie, prejavilo nad svojím konaním ľútosť, avšak zároveň uviedlo, že svoje nutkavé konanie nedokáže ovládať. Samo dieťa žiadalo, aby bolo umiestnené v niektorom zariadení. Rodičia uviedli, že správanie ich maloletého dieťaťa riešia s odborníkmi, dieťa je nastavené na medikamentóznú liečbu, ktorá však nie je postačujúca. Vzhľadom na potencionálne riziko ohrozovania mladších súrodencov zo strany maloletého dieťaťa príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny zvažoval dokonca možnosti jeho dočasného vyňatia z prirodzeného rodinného prostredia. Avšak vzhľadom na diagnózu maloletého dieťaťa nebolo možné zabezpečiť žiadne bezpečné zariadenie v pôsobnosti príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny. Rodičom bolo odporúčané, aby maloleté dieťa izolovali od mladších súrodencov. Obaja rodičia maloletého dieťaťa vyhľadali pedopsychiatra, ktorý vypísal žiadosť o hospitalizáciu maloletého dieťaťa v Psychiatrickej nemocnici prof. Matulaya v Kremnici. Rodičom bolo oznámené, že o hospitalizácii rozhodne pán primár. Obaja rodičia maloletého dieťaťa ešte v ten deň vyhľadali pomoc na Klinike detskej psychiatrie Národného ústavu detských chorôb v Bratislave. Počas vyšetrenia maloletého dieťaťa príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny kontaktovala sociálna sestra, ktorá žiadala, aby úrad práce, sociálnych vecí a rodiny maloleté dieťa umiestnil, pretože ošetrujúca pani lekárka nevidí dôvod na hospitalizáciu maloletého dieťaťa. Sociálnej sestre bolo vysvetlené, že zariadenia v pôsobnosti úradov práce,**

sociálnych vecí a rodiny nie sú prispôsobené pre takéto deti. **Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny požiadal o možnosť hospitalizácie maloletého dieťaťa na detskom oddelení Nemocnice s poliklinikou.**

Maloleté dieťa bolo hospitalizované na detskom oddelení Nemocnice s poliklinikou v sprievode jeho zákonného zástupcu. Situáciu úrad práce, sociálnych vecí a rodiny riešil aj s riaditeľom Centra pre deti a rodiny, ktoré sa špecializovalo i na sexuálne závislosti. Riaditeľ centra sa však vyjadril, že program ich centra nie je prispôsobený takýmto diagnózam, pretože ide o medicínsky problém a z toho dôvodu je potrebná hospitalizácia maloletého dieťaťa v psychiatrickej liečebni.

Obaja rodičia žiadali o pomoc aj samosprávny kraj.

K maloletému dieťaťu rodičia uviedli, že je tichý, ale striedajú sa u neho výbušné reakcie a vtedy búcha do steny. Má diagnostikované viaceré poruchy a je sledovaný pedopsychiatrom a aj v kardiologickej ambulancii. Maloleté dieťa má autizmus a sexuálne prejavy už od 11. roku veku. Toho času maloleté dieťa navštevuje 8. ročník špeciálnej základnej školy. Navštevuje viaceré krúžky – ako napr. počítačový, výtvarno-tvorivý krúžok, rád sa bicykluje, lyžuje, atď.

Príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny bol s matkou maloletého dieťaťa v neustálom telefonickom kontakte, aby pomohli rodičom riešiť ťažkú životnú situáciu ich maloletého dieťaťa.

Obaja rodičia uviedli, že sa nepodarilo vybaviť hospitalizáciu maloletého dieťaťa v žiadnej psychiatrickej nemocnici, a to aj napriek odporúčaniam lekárov. Z toho dôvodu samotní rodičia boli ochotní prevziať za maloleté dieťaťu plnú zodpovednosť a dohliadnuť na bezpečie mladších súrodencov. Vzhľadom na uvedené skutočnosti maloletému dieťaťu rodičia naplňajú voľný čas vhodnými aktivitami.

Matka maloletého dieťaťa informovala príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, že maloleté dieťa dostalo termín na endokrinologické vyšetrenie za účelom zistenia hormonálnej poruchy. Lieky, ktoré maloleté dieťa berie, dostatočne neúčinkujú a rodičia maloleté dieťa musia mať neustále pod kontrolou. Dieťa sa raz do týždňa zúčastňovalo terapie, kde sa rozoberajú jeho myšlienky. Pedagogický personál ho neustále kontroluje. Osobnosť maloletého dieťaťa bola hodnotená ako láskavá, bez agresívnych prejavov.

Rodičia podali podnet aj na Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou z dôvodu odmietnutia hospitalizácie maloletého dieťaťa. Psychiater vyjadril naliehavú potrebu hospitalizácie maloletého dieťaťa, MR vyšetrenie mozgu z dôvodu vylúčenia nádoru hypothalamu, ktorý sa prejavuje hyper-sexualitou, pretože pri vyšetrení sa zistila možná organicky podmienená porucha osobnosti a správania vyvolaná ochorením, či poškodením alebo disfunkciou mozgu. Maloleté dieťa bolo objednané na neurologické vyšetrenie a psychiater opäť napísal odporúčanie na nevyhnutnú ústavnú diagnostiku maloletého dieťaťa na Klinike detskej psychiatrie v Národnom ústave detských chorôb z dôvodu komplexného vyšetrenia somatického a psychického stavu, bez ktorého nemôže byť ukončené ani vyšetrovanie orgánmi činnými v trestnom konaní.

Komisár pre deti daný podnet na základe Dohody o spolupráci, ktorá bola uzavretá medzi Generálnou prokuratúrou Slovenskej republiky a Úradom komisára pre deti dňa 20.12.2022 v Bratislave postúpil Generálnej prokuratúre Slovenskej republiky z dôvodu, že maloletému dieťaťu z dôvodu jeho nepriaznivého zdravotného stavu /*má viacero vážnych porúch – mnohopočetné poruchy sexuálnej preferencie*/ bola odporúčaná neodkladná hospitalizácia na Klinike detskej psychiatrie v Bratislave, avšak

po konzultácii s prednostkou Národného ústavu detských chorôb v Bratislave bol maloletému dieťaťu odporučený len nevyhnutný dohľad sociálnej kurately zo strany príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, ktorý má v tomto prípade len obmedzený charakter.

Vzhľadom na uvedené skutočnosti **komisár pre deti zastáva názor, že ide o porušenie článku 23 Dohovoru OSN o právach dieťaťa obávajúc sa o všestranný harmonický rozvoj maloletého dieťaťa so zdravotným postihnutím z dôvodu nezabezpečenia starostlivosti a podpory zo strany štátu, aby mohlo viesť plnohodnotný život.**

Generálna prokuratúra Slovenskej republiky odstúpila na vybavenie daný podnet okresnej prokuratúry, ktorá vykonáva dozor v prípravnom konaní. Na základe uznesenia vyšetrovateľa odboru kriminálnej polície okresného riaditeľstva policajného zboru bolo začaté trestné stíhanie podľa § 199 ods. 1 Trestného poriadku a následne podľa § 206 ods. 1 Trestného poriadku bolo vznesené obvinenie na maloleté dieťa za zločin obmedzovania osobnej slobody podľa § 183 ods. 1, ods. 2 písm. d) Trestného zákona s poukazom na § 139 ods. 1 písm. a), písm. c) Trestného zákona v súbehu s prečinom ohrozovania mravnej výchovy podľa § 211 ods. 1 písm. a) Trestného zákona.

Vzhľadom na zdravotný stav obvineného maloletého dieťaťa sa vykonávalo znalecké skúmanie duševného stavu obvineného na podklade príkazu príslušného súdu s ohľadom na otázky určenia psychiatrickej poruchy, príčetnosti, nebezpečnosti obvineného pre spoločnosť, schopnosti chápať zmysel trestného konania a potreby uloženia liečenia. Následne podľa záverov znalca mohol prokurátor zvážiť podanie návrhu príslušnému súdu na uloženie ochranného liečenia, prípadne na uloženie probačnej povinnosti obvinenému podrobiť sa psychoterapii, sociálnemu výcviku alebo liečeniu.

Pokiaľ ide o určenie zdravotnej diagnózy maloletého obvineného dieťaťa, potreby a vykonanie jeho hospitalizácie v zdravotníckom zariadení, ako aj priebeh liečby v konkrétnom prípade obvineného mladistvého, orgány činné v trestnom konaní v štádiu trestného konania nemajú možnosť zasahovať do týchto konaní a ovplyvňovať postupy zdravotníckych zariadení. Prokurátor nedisponuje zákonnými prostriedkami a opatreniami, ktorými by v štádiu trestného konania bola zabezpečená konkrétna zdravotná starostlivosť.

Trestné stíhanie bolo uznesením okresnej prokuratúry v zmysle § 215 ods. 1 písm. e) Trestného poriadku zastavené, pretože obvinené maloleté dieťa nebolo v čase činu pre svoju nepríčetnosť trestne zodpovedné.

Prokuratúra podala podľa § 215 ods. 8 Trestného poriadku Okresnému súdu návrh na uloženie ochranného psychiatrického liečenia ústavnou formou podľa § 73 ods. 1 Trestného zákona.

Avšak **okresný súd o podanom návrhu na uloženie ochranného psychiatrického liečenia ústavnou formou doteraz nerozhodol.**

Maloleté obvinené dieťa absolvovalo endokrinologické vyšetrenie, po ktorom mu bola naordinovaná nová medikamentózna liečba, ktorú znáša dobre s pozitívnym efektom v zmysle eliminácie negatívnych prejavov ochorenia, ktoré boli pravdepodobne príčinou jeho konania.

Zároveň **prokuratúra odstúpila podanie ako poznatok na ďalší zákonný postup Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou, ktorý vykonáva dohľad u dohliadaného subjektu – Národný ústav detských chorôb postupom podľa zákona č. 581/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov.**

POUŽITÁ PRÁVNA ÚPRAVA:

Dohovor o právach dieťaťa

Podľa čl. 3 ods. 1 až 3: Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečia, aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí zodpovedali štandardom ustanoveným kompetentnými úradmi, najmä v oblastiach bezpečnosti a ochrany zdravia, počtu a vhodnosti svojho personálu, ako aj kompetentného dozoru.

Podľa čl. 4: Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, urobia všetky potrebné zákonodarné, správne a iné opatrenia na vykonávanie práv uznaných týmto Dohovorom. Pokiaľ ide o hospodárske, sociálne a kultúrne práva, štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uskutočňujú také opatrenia v maximálnom rozsahu svojich prostriedkov a v prípade potreby aj v rámci medzinárodnej spolupráce.

Podľa čl. 23: Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uznávajú, že duševne alebo telesne postihnuté dieťa má požívať plný a riadny život v podmienkach zabezpečujúcich dôstojnosť, podporujúcich sebadôveru a umožňujúcich aktívnu účasť dieťaťa v spoločnosti. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uznávajú právo postihnutého dieťaťa na osobitnú starostlivosť, v závislosti od rozsahu existujúcich zdrojov podporujú a zabezpečujú oprávnenému dieťaťu a osobám, ktoré sa oň starajú, požadovanú pomoc zodpovedajúcu stavu dieťaťa a situácii rodičov alebo iných osôb, ktoré sa o dieťa starajú. Uznávajú osobitné potreby postihnutého dieťaťa sa pomoc poskytuje podľa možnosti bezplatne, s ohľadom na finančné zdroje rodičov alebo iných osôb, ktoré sa o dieťa starajú, a je určená na zabezpečenie účinného prístupu postihnutého dieťaťa k vzdelaniu, profesionálnej príprave, zdravotnej starostlivosti, rehabilitačnej starostlivosti, príprave na zamestnanie a odpočinok, a to spôsobom vedúcim k dosiahnutiu čo najväčšieho zapojenia dieťaťa do spoločnosti a čo najvyššieho stupňa rozvoja jeho osobnosti, včítane jeho kultúrneho a duchovného rozvoja.

Podľa čl. 24: Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uznávajú právo dieťaťa na dosiahnutie najvyššie dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu a na využívanie liečebných a rehabilitačných zariadení. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa usilujú o zabezpečenie toho, aby žiadne dieťa nebolo pozbavené svojho práva na prístup k takým zdravotníckym službám. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sledujú plné uskutočňovanie tohto práva a najmä robia potrebné opatrenia na zabezpečenie nevyhnutnej lekárskej pomoci a zdravotníckej starostlivosti pre všetky deti s dôrazom na rozvoj základnej lekárskej starostlivosti.

Podľa čl. 25: Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uznávajú právo dieťaťa, ktoré zverili príslušné orgány do starostlivosti, ochrany alebo liečenia telesného alebo duševného zdravia náhradnému zariadeniu, na pravidelné hodnotenie zaobchádzania s dieťaťom a všetkých ďalších okolností spojených s jeho umiestnením.

Podľa čl. 27: Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru OSN o právach dieťaťa uznávajú právo každého dieťaťa na životnú úroveň nevyhnutnú pre jeho telesný, duševný, duchovný, mravný a sociálny rozvoj, avšak základnú zodpovednosť za zabezpečenie životných podmienok nevyhnutných pre rozvoj dieťaťa nesú v rámci svojich schopností a finančných možností rodič(ia) alebo iné osoby, ktoré sa o dieťa starajú.

Zákon o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Podľa § 4 ods. 1 písm. a), c) a d): Komisár pre deti posudzuje na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy dodržiavanie práv dieťaťa, presadzuje záujmy detí v spoločnosti, spolupracuje s deťmi priamo alebo prostredníctvom organizácií pôsobiacich v oblasti práv detí, konzultuje s deťmi veci, ktoré sa ich týkajú, skúma názory detí a podporuje ich záujem o verejné otázky, podporuje zvyšovanie povedomia o právach dieťaťa v spoločnosti.

Podľa § 4 ods. 2 písm. a), d), e) a f): Komisár pre deti je oprávnený:

- *požadovať:*
 1. *informácie a údaje na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa a na účely monitorovania dodržiavania práv dieťaťa,*
 2. *kópie spisovej dokumentácie na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa vrátane kópii dokladov, obrazových záznamov, zvukových záznamov alebo obrazovo-zvukových záznamov,*
 3. *od orgánov verejnej správy výkon ich oprávnení,*
 4. *stanovisko k výsledku posúdenia a prijatie opatrení, ak výsledkom posúdenia je zistenie, že bolo porušené právo dieťaťa alebo ohrozené právo dieťaťa.*
- *podávať vyjadrenia v prípadoch, ktoré posudzoval,*
- *vydávať stanoviská vo veciach dodržiavania práv dieťaťa,*
- *navrhovať prostriedky nápravy podľa výsledkov posúdenia.*

Podľa § 21 ods. 1, 2, 4 a 9: Každý, kto má právo obrátiť sa na komisára, má právo pri styku s komisárom používať svoj materinský jazyk a komunikovať s komisárom vo forme komunikácie pre neho prístupnej. Podnet možno podať písomne, ústne do zápisnice, telefaxom alebo elektronickými prostriedkami. Ak sa podnet podáva ústne, vyhotovuje sa písomný úradný záznam a so súhlasom osoby, ktorá podáva podnet, aj zvukový záznam alebo obrazovo-zvukový záznam; fyzickej osobe sú pred vyhotovením zvukového záznamu alebo obrazovo-zvukového záznamu vysvetlené dôvody jeho vyhotovenia. Na takto vyhotovený zvukový záznam alebo obrazovo-zvukový záznam sa nevzťahuje osobitný predpis (o slobodnom prístupe k informáciám).

Podľa § 27: Komisár pri výkone svojej pôsobnosti spolupracuje s príslušnými orgánmi verejnej moci. Komisár môže spolupracovať aj s inými subjektmi pôsobiacimi v oblasti ochrany práv a slobôd.

Podľa § 28: Komisár je povinný zachovávať mlčanlivosť o skutočnostiach, o ktorých sa dozvedel pri výkone svojej funkcie, ak povinnosť mlčanlivosti ustanovuje osobitný predpis. Povinnosť mlčanlivosti sa vzťahuje aj na zamestnancov úradu komisára.

Zákon o rodine

Podľa čl. 5 písm. a) až d): Záujem maloletého dieťaťa je prvoradým hľadiskom pri rozhodovaní vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú.

Pri určovaní a posudzovaní záujmu maloletého dieťaťa sa zohľadňuje najmä:

- úroveň starostlivosti o dieťa,
- bezpečie dieťaťa, ako aj bezpečie a stabilita prostredia, v ktorom sa dieťa zdržiava,
- ochrana dôstojnosti, ako aj duševného, telesného a citového vývinu dieťaťa,
- okolnosti, ktoré súvisia so zdravotným stavom dieťaťa alebo so zdravotným postihnutím dieťaťa.

Trestný poriadok

Podľa § 199 ods. 1: Ak nie je dôvod na postup podľa § 197 ods. 1 alebo 2, policajt začne trestné stíhanie bez meškania, najneskôr však do 30 dní od prijatia trestného oznámenia, ak ho treba doplniť. Trestné stíhanie sa začne vydaním uznesenia. Ak hrozí nebezpečenstvo z omeškania, začne policajt trestné stíhanie vykonaním zaistovacieho úkonu, neopakovateľného úkonu alebo neodkladného úkonu. Po ich vykonaní vyhotoví ihneď uznesenie o začatí trestného stíhania, v ktorom uvedie, ktorým z týchto úkonov už bolo začaté trestné stíhanie. O začatí trestného stíhania policajt upovedomí oznamovateľa a poškodeného. Policajt doručí také uznesenie prokurátorovi najneskôr do 48 hodín.

Podľa § 206 ods. 1: Ak je na podklade trestného oznámenia alebo zistených skutočností po začatí trestného stíhania dostatočne odôvodnený záver, že trestný čin spáchala určitá osoba, policajt bez meškania vydá uznesenie o vznesení obvinenia, ktoré ihneď oznámi obvinenému a doručí najneskôr do 48 hodín prokurátorovi a ak je obvineným súdny exekútor, notár, znalec, tlmočník alebo prekladateľ, aj ministrovi spravodlivosti, a ak je obvineným advokát, aj Slovenskej advokátskej komore; o tomto úkone upovedomí bez meškania oznamovateľa a poškodeného. Ak bolo uznesenie o vznesení obvinenia oznámené jeho vyhlásením, je policajt povinný vydať obvinenému rovnopis tohto uznesenia bez meškania.

Podľa § 215 ods. 1 písm. e): Prokurátor zastaví trestné stíhanie, ak obvinený nebol v čase činu pre nepričetnosť trestne zodpovedný.

Podľa § 215 ods. 8: Ak prokurátor zastavil trestné stíhanie podľa odseku 1 písm. e) a pobyt obvineného na slobode je nebezpečný z dôvodu duševnej poruchy, zároveň s vydaním takéhoto uznesenia podá na súd návrh na uloženie ochranného liečenia a návrh na vydanie predbežného príkazu na umiestnenie obvineného do zdravotníckeho zariadenia. Uznesenie o zastavení trestného stíhania môže nadobudnúť právoplatnosť až po rozhodnutí súdu o návrhu na vydanie predbežného príkazu. Prokurátor môže návrh na uloženie ochranného liečenia vziať späť až do začatia verejného zasadnutia a zároveň príkazom prepustiť obvineného z umiestnenia v zdravotníckom zariadení, ak dôvod na uloženie ochranného liečenia pominul.

Trestný zákon

Podľa § 73 ods. 1: Súd uloží ochranné liečenie v prípade uvedenom v 39 ods. 2 písm. c) alebo § 40 ods. 1 písm. c) alebo ak páchatel činu inak trestného nie je pre nepričetnosť trestne zodpovedný a jeho pobyt na slobode je nebezpečný.

Podľa § 183 ods. 1, ods. 2 písm. d): Kto inému bez oprávnenia bráni užívať osobnú slobodu, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky. Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 na chránenej osobe.

Podľa § 139 ods. 1 písm. a), písm. c): Chránenou osobu sa rozumie dieťa a blízka osoba.

Podľa § 211 ods. 1 písm. a): Kto vydá, čo aj z nedbanlivosti, osobu mladšiu ako osemnásť rokov nebezpečenstvu spustnutia tým, že zvádza ju k záhaľčivému alebo nemravnému životu, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

Zákon č. 581/2004 Z. z. o zdravotných poisťovniach, dohľade nad zdravotnou starostlivosťou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

ZÁVER:

- Komisar pre deti v súlade s platnými právnymi predpismi sa snažil zabezpečiť, aby došlo k reálnemu naplneniu práva maloletého dieťaťa na starostlivosť a podporu zo strany štátu, aby maloleté dieťa mohlo žiť plnohodnotným spôsobom života s cieľom zabezpečiť najlepší záujem maloletého dieťaťa so zdravotným postihnutím, čo bolo dlhší čas nerealizovateľné.
- Komisar pre deti vynaložil všetko úsilie, aby maloleté dieťa bolo hospitalizované a liečené. V predmetnej veci sa dlhší čas nedarilo maloleté dieťa umiestniť do žiadneho zdravotníckeho zariadenia a dozor nad maloletým dieťaťom vykonávali naďalej len jeho zákonní zástupcovia (rodičia) a príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.
- Komisar pre deti dospel k názoru, že právo maloletého dieťaťa na dobré zdravie bolo porušené, pričom opätovne poukazuje na sťažený prístup k zdravotnej starostlivosti pre detských psychiatrických pacientov, ktorú spôsobuje nedostatok kapacít v týchto zdravotníckych zariadeniach.

2.2 Právo na štátnu príslušnosť (štátne občianstvo)

Úradu komisára pre deti bol doručený podnet vo veci porušovania práv maloletého dieťaťa, narodeného vo Švajčiarskej konfederácii, ktorému nebolo priznané občianstvo Slovenskej republiky.

Rodič maloletého dieťaťa si podal žiadosť o udelenie štátneho občianstva Slovenskej republiky prostredníctvom Okresného úradu Bratislava, ktorý žiadosť z dôvodu vecnej príslušnosti postúpil Okresnému úradu Košice. Žiadosť rodiča o udelenie štátneho občianstva Slovenskej republiky jeho maloletému dieťaťu bola doručená Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky. Otec maloletého má slovenskú štátnu príslušnosť, matka maloletého je občiankou Ruskej federácie.

Podľa § 17 zákona NR SR č. 40/1993 Zb. o štátnom občianstve Slovenskej republiky v prípade, že medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná, upravuje niektoré otázky vo veci štátneho občianstva odlišne od tohto zákona, platí úprava v medzinárodnej zmluve. Takouto zmluvou je aj Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Zväzom sovietskych socialistických republík o zamedzení vzniku dvojakého štátneho občianstva zo dňa 06.06.1990 (vyhláška ministra zahraničných vecí č. 71/1981 Zb.).

Podľa článku 1 ods. 1 Zmluvy medzi Československou socialistickou republikou a Zväzom sovietskych socialistických republík o zamedzení vzniku dvojakého štátneho občianstva (ďalej len „Zmluva“) rodičia, z ktorých jeden je štátnym občanom jednej zmluvnej strany a druhý je štátnym občanom druhej zmluvnej strany, môžu svojmu dieťaťu narodenému po nadobudnutí platnosti tejto Zmluvy zvoliť štátne občianstvo jednej zo zmluvných strán. Rodičia volia štátne občianstvo súhlasným vyhlásením podaným do troch mesiacov odo dňa

narodenia dieťaťa. Podľa článku 1 ods. 4 Zmluvy rodičia dieťaťa narodeného na území tretieho štátu podávajú súhlasné vyhlásenie podľa odsekov 1 a 2 diplomatickej misii alebo konzulárnemu úradu zmluvnej strany, ktorej štátne občianstvo pre dieťa zvolili.

Rodičia maloletého dieťaťa vo Švajčiarskej konfederácii však nepodali súhlasné vyhlásenie o voľbe štátneho občianstva Slovenskej republiky v stanovenej lehote.

K žiadosti o udelenie štátneho občianstva Slovenskej republiky maloletého dieťaťa rodičia dieťaťa predložili aj ďalšie doklady:

- 1) potvrdenie SOM HS MV Ruska pre Moskvu, podľa ktorého v registri adres a informácii HS MV Ruska pre Moskvu sa nenachádzala informácia o prijatí do štátneho občianstva Ruskej federácie maloletého dieťaťa narodeného vo Švajčiarskej konfederácii,
- 2) vyjadrenie Veľvyslanectva Ruskej federácie v Slovenskej republike, podľa ktorého pas identifikujúci občana Ruskej federácie v zahraničí sa vydáva osobe na základe dokladu potvrdzujúceho jeho príslušnosť k občianstvu Ruskej federácie. Vzhľadom na absenciu takéhoto dokladu v prípade maloletého dieťaťa, ako aj informácie o jeho (ne)získaní občianstva Ruskej federácie v ruských diplomatických orgánoch a konzulárnych úradoch v zahraničí, nie je možné vydanie ruského zahraničného pasu,
- 3) vyjadrenie Veľvyslanectva Ruskej federácie vo Švajčiarsku, v ktorom sa okrem iného uvádzalo, že Konzulárne oddelenie Veľvyslanectva Ruskej federácie vo Švajčiarsku nemá žiadne informácie týkajúce sa štátneho občianstva maloletého dieťaťa a zároveň bolo potvrdené, že matka maloletého dieťaťa, nepodala na Veľvyslanectve Ruskej federácie vo Švajčiarsku žiadosť o ruské štátne občianstvo pre maloleté dieťa.

Vzhľadom na obsah týchto dokladov, ako aj obsah ďalších dokladov predložených k žiadosti o udelenie štátneho občianstva, Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, odbor štátneho občianstva zaslal zákonnému zástupcovi (rodičovi) maloletého dieťaťa výzvu na doplnenie žiadosti o udelenie štátneho občianstva Slovenskej republiky. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, odbor štátneho občianstva zaslal výzvu vzhľadom na článok 5 Zmluvy, v zmysle ktorého odo dňa nadobudnutia platnosti tejto Zmluvy budú príslušné orgány zmluvných strán robiť rozhodnutie o nadobudnutí štátneho občianstva jednej zmluvnej strany závislé od predloženia dokladu o prepustení zo štátneho zväzku druhej zmluvnej strany.

V nadväznosti na túto výzvu bol Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky doručený e-mail Veľvyslanectva Slovenskej republiky vo Švajčiarsku. Z prílohy e-mailu bolo zrejmé, že zákonný zástupca dieťaťa prevzal výzvu na doplnenie žiadosti o udelenie štátneho občianstva Slovenskej republiky a lehota na doplnenie podania už uplynula.

Podľa článku 2 ods. 1 prvej vety Zmluvy, ak spoločne žijúci rodičia, z ktorých jeden je štátnym občanom jednej zmluvnej strany a druhý je štátnym občanom druhej zmluvnej strany, ale nepodali súhlasné vyhlásenie o voľbe štátneho občianstva podľa článku 1 ods. 1 Zmluvy, dieťa si zachová výlučne štátne občianstvo zmluvnej strany, na území ktorej sa narodilo. Podľa článku 2 ods. 1 druhej vety a tretej vety Zmluvy, dieťa narodené na území tretieho štátu si zachováva štátne občianstvo zmluvnej strany, na území ktorej mali jeho rodičia posledný spoločný trvalý pobyt pred odchodom do tretieho štátu. V prípade, ak rodičia taký pobyt nemali, dieťa si zachová štátne občianstvo tej zmluvnej strany, ktoré má matka maloletého dieťaťa.

Je potrebné uviesť, vláda Slovenskej republiky dňa 23.10.2024 prerokovala návrh na vypovedanie Zmluvy medzi Československou socialistickou republikou a Zväzom sovietskych socialistických republík o zamedzení vzniku dvojakého štátneho občianstva. Podľa uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 624 zo dňa 23.10.2024 **vláda Slovenskej republiky**

súhlasila s vypovedaním tejto Zmluvy a zároveň odporučila Národnej rade Slovenskej republiky vysloviť súhlas s vypovedaním tejto Zmluvy.

Podľa predkladacej správy k návrhu na vypovedanie tejto Zmluvy sú ustanovenia tejto Zmluvy v rozpore so záväzkami vyplývajúcimi z Európskeho dohovoru o občianstve z roku 1997, ktorého zmluvnou stranou je aj Slovenská republika. Podľa článku 14 predmetného dohovoru zmluvný štát umožní deťom, ktoré majú rôzne občianstva nadobudnuté automaticky pri narodení, aby si ich aj ponechali. Zmluva bola tiež v rozpore s článkom 15 Všeobecnej deklarácie ľudských práv, pretože nikto nemôže byť svojvoľne zbavený svojho štátneho občianstva, ani práva na zmenu štátneho občianstva. V predkladacej správe sa tiež konštatoval rozpor Zmluvy s článkom 5 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky v prípade detí narodených rodičom, z ktorých jeden je štátnym občanom Slovenskej republiky a druhý rodič je štátnym občanom Ruskej federácie, ktoré sú na základe Zmluvy zbavené jedného z občianstiev.

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky nakoniec rozhodlo o udelení štátneho občianstva Slovenskej republiky maloletému dieťaťu vo Švajčiarskej konfederácii a vydalo aj listinu o udelení štátneho občianstva.

POUŽITÁ PRÁVNA ÚPRAVA:

Dohovor o právach dieťaťa

Podľa čl. 3 ods. 1: Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečia, aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí zodpovedali štandardom ustanoveným kompetentnými úradmi, najmä v oblastiach bezpečnosti a ochrany zdravia, počtu a vhodnosti svojho personálu, ako aj kompetentného dozoru.

Podľa čl. 4: Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, urobia všetky potrebné zákonodarné, správne a iné opatrenia na vykonávanie práv uznaných týmto Dohovorom. Pokiaľ ide o hospodárske, sociálne a kultúrne práva, štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uskutočňujú také opatrenia v maximálnom rozsahu svojich prostriedkov a v prípade potreby aj v rámci medzinárodnej spolupráce.

Podľa čl. 7: Každé dieťa je registrované ihneď po narodení a má od narodenia právo na meno a právo na štátnu príslušnosť. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou tohto Dohovoru, zabezpečujú vykonávanie týchto práv v súlade so svojím vnútroštátnym zákonodarstvom a v súlade so svojimi záväzkami vyplývajúcimi z príslušných medzinárodných dokumentov v tejto oblasti s osobitným dôrazom na to, aby dieťa nezostalo bez štátnej príslušnosti.

Podľa čl. 8: Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou tohto Dohovoru sa zaväzujú rešpektovať právo dieťaťa na zachovanie jeho totožnosti, včítane štátnej príslušnosti, mena a rodinných záväzkov v súlade so zákonom a s vylúčením nezákonných zásahov. V prípade, ak je dieťa

protizákonne alebo úplne pozbavené svojej totožnosti, zabezpečia mu štáty, ktoré sú zmluvnou stranou tohto Dohovoru potrebnú pomoc a ochranu pre jej urýchlené obnovenie.

Zákon NR SR č. 40/1993 Zb. o štátnom občianstve Slovenskej republiky

Podľa § 17: V prípade, že medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná, upravuje niektoré otázky vo veci štátneho občianstva odlišne od tohto zákona, platí úprava v medzinárodnej zmluve.

Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 71/1981 Zb. o Zmluve medzi Československou socialistickou republikou a Zväzom sovietskych socialistických republík o zamedzení vzniku dvojakého štátneho občianstva

Podľa čl. 1 ods. 1 až 4: Rodičia, z ktorých jeden je štátnym občanom jednej zmluvnej strany a druhý štátnym občanom druhej zmluvnej strany, môžu svojmu dieťaťu narodenému po nadobudnutí platnosti tejto Zmluvy zvoliť štátne občianstvo jednej zo zmluvných strán. Rodičia volia štátne občianstvo súhlasným vyhlásením podaným do troch mesiacov odo dňa narodenia dieťaťa.

Ak k maloletému dieťaťu narodenému mimo manželstva štátnej občianke jednej zo zmluvných strán po nadobudnutí platnosti tejto Zmluvy o určené otcovstvo štátneho občana druhej zmluvnej strany, môžu rodičia tomuto dieťaťu zvoliť súhlasným vyhlásením štátne občianstvo jednej zo zmluvných strán do troch mesiacov odo dňa určenia otcovstva. Pri voľbe štátneho občianstva pre maloleté dieťa staršie ako 14 rokov je platnosť súhlasného vyhlásenia rodičov podmienená jeho písomným súhlasom.

Rodičia, ktorí zvolia dieťaťu narodenému na území jednej zmluvnej strany štátne občianstvo druhej zmluvnej strany, podajú súhlasné vyhlásenie diplomatickej misii alebo konzulárnemu úradu zmluvnej strany, ktorej štátne občianstvo dieťaťu zvolili.

Rodičia dieťaťa narodeného na území tretieho štátu podávajú súhlasné vyhlásenie podľa článku 1 a 2 diplomatickej misii alebo konzulárnemu úradu zmluvnej strany, ktorej štátne občianstvo pre dieťa zvolili.

Podľa čl. 2 ods. 1: Ak spoločne žijúci rodičia, z ktorých jeden je štátnym občanom jednej zmluvnej strany a druhý štátnym občanom druhej zmluvnej strany, nepodá súhlasné vyhlásenie o voľbe štátneho občianstva podľa článku 1 ods. 1, zachová si dieťa výlučne štátne občianstvo zmluvnej strany, na území ktorého sa narodilo. Dieťa narodené na území tretieho štátu si zachová štátne občianstvo zmluvnej strany, na území ktorej mali jeho rodičia posledný spoločný trvalý pobyt pred odchodom do tretieho štátu. Pokiaľ rodičia taký pobyt nemali, zachová si dieťa štátne občianstvo zmluvnej strany, ktoré má matka.

ZÁVER:

- Komisar pre deti, v súlade s platnými právnymi predpismi, sa snažil v čo najkratšom čase zabezpečiť, aby došlo k reálnemu naplneniu práva dieťaťa na štátnu príslušnosť a aby maloletému dieťaťu bolo udelené slovenské štátne občianstvo s cieľom zabezpečenia najlepšieho záujmu maloletého dieťaťa.
- **Komisar pre deti dospel k názoru, že právo dieťaťa na štátnu príslušnosť (slovenské štátne občianstvo) bolo porušované viac rokov.**

2.3 Zriaďovanie bankových účtov maloletých detí bez súhlasu rodičov

Úradu komisára pre deti bolo doručených viacero podnetov od rodičov maloletých detí, t.j. mladších ako 18 rokov veku, ale starších ako 15 rokov veku vo veci zriaďovania bankových účtov bez ich súhlasu, t.j. bez súhlasu rodičov.

Rodičom prekáža, že zákonný zástupca (*rodič*) nie je vedený ako disponent. Rodičia poukazujú na nebezpečenstvo, že banky ponúkajú „platené“ produkty osobám, ktoré sú bez príjmu (*banky na to reagujú tým, že dieťa si to nemusí „zakliknúť“ alebo to môže hocikedy zrušiť*). Rodičia si kladú otázku, odkiaľ má dieťa zobrať mesačne 5,90 €, keď nezarába a náhodou, možno aj omylom niečo zaklikne? Aplikácia ponúka dokonca aj hypotéku či spotrebný úver 15-ročnému dieťaťu (*dieťa neskúšalo, čoby sa stalo, kedy to postupne začalo zaklikávať, či ho to v nejakom bode vôbec zastaví...čo ak je to zle nastavené a neplnoletému dieťaťu sa podarí vybaviť si spotrebný úver on-line? Čo sa bude diať potom? Bude to považované za technickú chybu, zlyhanie jednotlivca alebo to bude zodpovednosť dieťaťa alebo bude mať problém zákonný zástupca, ktorý o ničom nemusí ani vedieť a v konečnom dôsledku nevie ani čo má riešiť, keďže nie je disponent?*). Z dôvodu, že aplikácia – banka presne vie, koľko má dieťa rokov, lebo je tam uvedené rodné číslo dieťaťa a iné dôležité skutočnosti, je problém apku nastaviť tak, aby dieťaťu banka nepodsúvala produkty, na ktoré nemá nárok. Jedná sa o problém konkrétnej banky, ktorá ponúka účet ako ÚČET ZADARMO, ale ten je pre študentov, ako aj dospelých. Iná konkurenčná banka potvrdila, že pri ich študentskom účte sa v aplikácii do 18 rokov veku takáto informácia vyskytnúť (*údajne*) nemôže. Rodičia sa pýtajú, kto reguluje bankové produkty a robí dohľad nad ponúkanými službami bánk? Banky účtujú poplatky napríklad aj za nezrealizované platby, za výber z cudzieho bankomatu a z toho dôvodu sa účet môže dostať do mínusu. Pokiaľ tam dieťaťu nenabehnú finančné prostriedky a dieťa sa napríklad dlho neprihlási do aplikácie a nevšimne si to, lebo ÚČET JE PREZENTOVANÝ AKO ÚČET BEZ POPLATKU, účet sa dostane do mínusu. Niektoré poplatky sú nedostatočne vysvetlené, keďže dieťa si otvára účet on-line a nie je tam žiadna osobná komunikácia, ktorá by na takéto poplatky upozornila a všetko dieťaťu vysvetlila. Pracovníci infolinky sa vôbec nevedia vyjadriť k tomu, čo sa stane, ak bude účet v mínuse a nemajú ani záujem zistiť a poskytnúť rodičom (*zákonným zástupcom*) spätnú väzbu, keď chcú rodičia ako zákonní zástupcovia za dieťa niečo riešiť (*na infolinke ako klient sa identifikuje len dieťa, pretože je majiteľom daného účtu, t.j. nie rodič*). **Na infolinke na podnety rodičov sa vôbec nereaguje** z dôvodu, že s cudzou osobou nemôžu komunikovať **aj keď s tým „ICH KLIENT“**, teda **dieťa súhlasí a komunikácia s rodičom je úplne vylúčená.**

V prípade, ak dieťa chce niečo zistiť, tak mnohokrát na pobočke veci vyriešiť nevie, lebo pracovníci pobočky banky ho posunú na infolinku a na infolinke ho následne odbijú, že to v systéme nevidia, že niečo nezaklikol, resp. zaklikol nesprávne, zle nastavil a keď sa dieťa spýta, tak odpovedajú, že nevedia, nevidia, zistia a keď ich dieťa vyzve, že chce potvrdiť konkrétnu informáciu, tak sa k ničomu nedopátra a prestane daný problém (*vec*) riešiť.

Stále je tu nedostatočné povedomie, absentujú školenia pre deti vo veci „PRAKTICKÉHO“ finančného povedomia (*t.j. súhlas s podmienkami, zmluvná dokumentácia – rodičia sa pýtajú, či niekto kompetentný pozrel tieto zmluvy, či sa nemôže stať, že v zmluvnej dokumentácii sa dieťa zaviazne k niečomu, čo ešte nevie dostatočne vyhodnotiť alebo nemá o tom dostatočné povedomie?*). Pri takto zakladaných účtoch je množstvo nástrah, ktoré sú nedomyslené alebo sú nedostatočne preverené a ani pracovníci na infolinkách sa k mnohým veciam absolútne nevedia vyjadriť. Avšak dieťa, mladšie ako 18 rokov veku, ale staršie ako 15 rokov veku má byť dostatočne ekonomicky a finančne zdatné, aby si vedelo preštudovať

podmienky zmluvnej dokumentácie a má byť zodpovedné, lebo ved' má 15 rokov a občiansky preukaz.

Z dôvodu zistenia objektívneho skutkového stavu veci Úrad komisára pre deti požiadal o súčinnosť a vyjadrenie niektorých bánk k predmetnej veci.

Z bánk bolo doručené vyjadrenie vo veci zakladania účtov pre maloletých klientov bez súhlasu ich rodičov vychádzajúc z ustanovenia § 9 zákona č. 40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov, v zmysle ktorého maloletí klienti majú spôsobilosť na právne úkony, avšak je obmedzená na právne úkony, ktoré sú svojou povahou primerané rozumovej a vôľovej vyspelosti zodpovedajúcej ich veku. Z uvedeného podľa vyjadrenia bánk vraj vyplýva, že v zákonom predpokladaných prípadoch môže maloletý klient vykonať právny úkon samostatne a nie je potrebného jeho zastúpenie zákonnými zástupcami. Zároveň banky poukazujú na to, že zákon neuvádza presnú vekovú hranicu, ktorou by bola odstupňovaná spôsobilosť maloletého klienta.

Napr. v zmysle čl. II bod 2.2.7. písm. c) Všeobecných obchodných podmienok Tatra banky, a. s. pre klientov – spotrebiteľov (*d'alej len „VOP“*) platí, že si **môže maloletý klient otvoriť účet sám po dovŕšení 15 roku veku**, pričom **sa nevyžaduje súhlas zákonných zástupcov**. Tatra banka, a. s. má za to, že s ohľadom na charakter úkonov, ku ktorým dochádza pri otvorení účtu, sú horeuvedené podmienky splnené a **jedná sa o úkon primeraný veku, rozumovej a vôľovej vyspelosti maloletého klienta**.

Zástupcom Tatra banky, a. s. nebolo zrejmé, k porušeniu akého práva maloletých detí malo dôjsť, a preto sa k takému porušeniu nevedela banka ani podrobnejšie vyjadriť. Tatra banka, a. s. je presvedčená, že ani na úrovni tvrdenia sťažovateľov – t.j. rodičov, t.j. zákonných zástupcov maloletých detí sa neobjavujú žiadne konkrétne skutočnosti, ktoré by nasvedčovali na podozrenie z porušenia práv maloletých detí.

Zároveň si Tatra banka, a. s. uviedla, že v zmysle § 94 ods. 1 zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách v znení neskorších predpisov platného v Slovenskej republike sú **predmetom bankového tajomstva všetky informácie a doklady týkajúce sa záležitosti klienta banky (t.j. dieťaťa)**, ktoré nie sú verejne prístupné, najmä informácie o obchodoch, stavoch na účtoch a stavoch vkladov. **Informácie, ktoré Úrad komisára pre deti od Tatra banky, a. s. požadoval (t.j. podmienky založenia účtu, či nie/je potrebný súhlas rodičov, zákonných zástupcov maloletého dieťaťa, či sa zisťuje spôsobilosť fyzickej osoby na právne úkony, akým spôsobom možno účet zrušiť, atď.) sú údajne bezo sporu predmetom bankového tajomstva**. Vzhľadom na to, **tieto informácie je banka povinná utajovať a chrániť pred vyzradením, zneužitím, poškodením, zničením, stratou alebo odcudzením dokonca aj pred zákonnými zástupcami maloletých detí**.

Úradu komisára pre deti bolo z Tatra banky, a. s. oznámené, že informácie a doklady o záležitostiach, ktoré sú chránené bankovým tajomstvom, banka môže poskytnúť tretím osobám len s predchádzajúcim písomným súhlasom dotknutého klienta alebo na jeho písomný pokyn, ak tento zákon neustanovuje inak. Z toho dôvodu, ak by Úrad komisára pre deti trval na ich predložení, bolo by nevyhnutné predložiť Tatra banke, a. s. takýto písomný súhlas ich klientov, t.j. maloletých detí, ktorých rodičia sa v predmetnej veci obrátili s podnetom na komisára pre deti.

Komisár pre deti zastáva názor, že napr. Všeobecné podmienky Tatra banky, a. s. pre klientov – spotrebiteľov **sú v rozpore s článkom 3 Dohovoru OSN o právach dieťaťa**, v zmysle ktorého **záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami**

sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru vrátane Slovenskej republiky, sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia. Taktiež dochádza k porušeniu článku 5 Dohovoru OSN o právach dieťaťa, v zmysle ktorého štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru vrátane Slovenskej republiky, sa zaväzujú rešpektovať zodpovednosť, práva a povinnosti rodičov, alebo v zodpovedajúcich prípadoch a v súlade s miestnou obyczajou, členov širšej rodiny alebo obce, zákonných zástupcov alebo iných osôb právne zodpovedných za dieťa, ktoré smerujú k zabezpečeniu jeho orientácie a usmerňovaniu pri výkone práv podľa Dohovoru v súlade s jeho rozvíjajúcimi sa schopnosťami.

Komisár pre deti zastáva názor, že v zmysle § 9 zákona č. 40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov (*d'alej len „OZ“*) **maloletí majú spôsobilosť len na také právne úkony, ktoré sú svojou povahou primerané rozumovej a vôľovej vyspelosti zodpovedajúcej ich veku**. Z uvedeného vyplýva, že v tomto ustanovení zákonodarca upravuje spôsobilosť maloletého na právne úkony. V rámci toho používa pojem „**maloleté dieťa**“ (§ 27, § 114, § 149, § 705 OZ a § 29 Zákona o rodine, t.j. ZR). Vo vzťahu k maloletým osobám, t.j. **mladším ako 18 rokov veku** vychádza Občiansky zákonník zo zásady, že **maloleté osoby sú vo všeobecnosti nespôsobilé na právne úkony a z toho dôvodu za nich koná zákonný zástupca**, t.j. rodič (*matka alebo otec dieťaťa, resp. iní zákonní zástupcovia*). Podľa slovenského súkromného práva platného do roku 1950 deti do veku 12 rokov sa považovali za nedospelé osoby, ktoré nemali žiadnu spôsobilosť na právne úkony. Obmedzenú spôsobilosť na právne úkony mali maloleté osoby od 12 rokov veku, ktoré sa považovali za dospelé osoby. Deti staršie ako 14 rokov, ktoré mali príjmy z vlastnej práce, boli spôsobilé do výšky svojich príjmov robiť odplátne právne úkony. **Plnú spôsobilosť na práve úkony mali len plnoleté osoby**. Plnoletosť sa mohla výnimočne dosiahnuť vo veku 18 rokov, ale spravidla sa dosahovala pri 21. roku veku. Vekové hranice zaviedol aj zákon č. 141/1950 Zb. **Plná spôsobilosť sa v zmysle tohto zákona nadobúdala dosiahnutím až 18. roku veku a skôr len uzavretím manželstva** (§ 10 OZ). Kto dovŕšil 15 rokov veku, bol spôsobilý na uzavretie pracovnej zmluvy a mohol nakladať s príjmom za vlastnú prácu (§ 12 OZ), avšak musel mať ukončenú povinnú školskú dochádzku. Rozumová a vôľová vyspelosť znamená schopnosť maloletého uvedomiť si význam a dôležitosť právneho úkonu a jeho dôsledky, ktoré môže spôsobiť najmä v majetkovej sfére konajúceho. **Maloletý musí vedieť posúdiť význam právneho úkonu, ktorý má urobiť, ako aj hlavné následky tohto konania**, a to **nielen pozitívne** (*napr. rozmnoženie majetku*), **ale aj následky negatívne** (*napr. povinnosť vynaložiť ďalšie náklady na majetok*). Vôľovou vyspelosťou sa rozumie schopnosť svoje konanie ovládať, resp. usmerňovať. Ustanovenie § 9 OZ je potrebné vykladať v objektívnom zmysle, pričom je potrebné prihliadať na primeranú rozumovú a vôľovú vyspelosť konkrétnej skupiny **maloletých**, t.j. nie na konkrétneho jedinca, ktorý robí právny úkon. Pri zachovaní objektívneho hľadiska pri posudzovaní spôsobilosti maloletých je potrebné starostlivo zhodnotiť aj okolnosti konkrétneho prípadu, za ktorých bol právny úkon urobený. V prípade, ak právny úkon nemôže urobiť samotný maloletý, môže to za neho urobiť zákonný zástupca. **Občiansky zákonník nepripúšťa, aby sa právny úkon vykonaný mladistvým mohol dodatočne zhojiť tým, že naň dal (dodatočne) súhlas jeho zákonný zástupca**. Kto je zákonným zástupcom maloletého ustanovuje § 27 ods. 1 Zákona o rodine.

Podporne vychádzajúc aj z ustanovenia § 11 ods. 3 zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonníka práce v znení neskorších predpisov **dohodu o hmotnoprávnej zodpovednosti môže zamestnanec (fyzická osoba) uzatvoriť najskôr v deň, keď dovŕši 18 rokov veku.**

Taktiež v zmysle § 27c ods. 1 písm. a) zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov banka a pobočka zahraničnej banky sú povinné poskytnúť klientovi, ktorý je spotrebiteľom bankové služby v rozsahu základného bankového produktu, **ak spotrebiteľ dovŕšil 18 rokov veku.**

Ak je pre platnosť právneho úkonu, ktorý urobil zákonný zástupca za maloletého, potrebné schválenie súdu, súd ho schváli, len ak je to v záujme maloletého (§ 119 CMP). **Zmyslom súdnej ingerencie v prípade právnych úkonov maloletých je predovšetkým ochrana ich záujmov.** Úkon súdu v takom prípade spočíva najmä v tom, že **súd autoritatívnym spôsobom potvrdzuje, že právny úkon, ktorý urobil za maloletého jeho zákonný zástupca, je v záujme maloletého.** Ide teda o „nesporové“ konanie vo veci starostlivosti súdu o maloletých (§ 119 CMP).

V predmetnej veci **komisár pre deti zastáva názor, že rodič, resp. zákonný zástupca maloletého dieťaťa by mal dať súhlas, prípadne vyjadrenie alebo byť (aspoň) písomnou formou oboznámený, resp. informovaný o zriadení účtu jeho maloletého dieťaťa v banke.**

Na základe uvedených skutočností komisár pre deti **považuje podnety vo veci zriaďovania bankových účtov bez súhlasu, resp. bez písomnej informácie rodičov, resp. zákonných zástupcov v prípade detí mladších ako 18 rokov veku, ale starších ako 15 rokov veku za opodstatnené** z dôvodu, že najmä v zmysle článku 18 Dohovoru OSN o právach dieťaťa **prvotnú a spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa majú predovšetkým obaja rodičia dieťaťa, pričom základným zmyslom ich starostlivosti musí byť pritom najlepší záujem dieťaťa, t.j. naučiť deti najmä zodpovedne, účelne a hospodárne používať finančné prostriedky.**

V predmetnej veci na základe Dohody o spolupráci, ktorá bola uzavretá medzi Generálnou prokuratúrou Slovenskej republiky a Úradom komisára pre deti zo dňa 20. decembra 2022 v Bratislave komisár pre deti požiadal z dôvodu porušovania práv maloletých detí v zmysle Dohovoru OSN o právach dieťaťa, ako aj obchádzania, resp. nerešpektovania platnej právnej úpravy, najmä Občianskeho zákonníka a zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov o stanovisko Generálnu prokuratúru Slovenskej republiky v Bratislave, ako aj Guvernéra Národnej banky Slovenska.

Generálna prokuratúra Slovenskej republiky poukázala vo svojom vyjadrení na článok 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.

Podľa § 3 ods. 2 zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o prokuratúre“) prokuratúra je v rozsahu svojej pôsobnosti povinná vo verejnom záujme vykonať opatrenia na predchádzanie porušeniu zákonnosti, na zistenie a odstránenie porušenia zákonnosti, na obnovu porušených práv a vyvodenie zodpovednosti za ich porušenie. Pri výkone svojej pôsobnosti je prokuratúra povinná využívať zákonné prostriedky tak, aby sa bez akýchkoľvek vplyvov zabezpečila dôsledná, účinná a rýchla ochrana práv a zákonom chránených záujmov fyzických osôb, právnických osôb a štátu.

Pôsobnosť prokuratúry podľa § 4 ods. 1 písm. e) zákona o prokuratúre vykonávajú prokurátori dozorom nad zachovávaním zákonnosti orgánmi verejnej správy v rozsahu ustanovenom týmto zákonom.

Podľa § 31 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení (*d'alej len „zákon o rodine“*) rodičia zastupujú maloleté dieťa pri právnych úkonoch, na ktoré nie je spôsobilé.

Prokuratúra nie je v zmysle § 4 ods. 2 zákona o prokuratúre oprávnená na podávanie výkladových stanovísk k právnym predpisom a zároveň bankové spoločnosti nie sú orgánmi verejnej správy, ktorých činnosť by bolo možné preskúmať v rámci výkonu dozorovej činnosti prokuratúry.

Činnosť bánk a pobočiek zahraničných bánk podľa § 6 ods. 1 zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení zákonov v platnom znení (*d'alej len „zákon o bankách“*) podlieha dohľadu vykonávanému Národnou bankou Slovenska; pričom v rozsahu ustanovenom týmto zákonom podlieha dohľadu aj činnosť iných osôb a subjektov súvisiaca s činnosťou alebo riadením bánk alebo pobočiek zahraničných bánk. Dohľad sa vykonáva v rozsahu ustanovenom týmto zákonom nad jednotlivými bankami, pobočkami zahraničných bánk alebo inými subjektmi a tiež nad konsolidovanými celkami, ktorých súčasťou sú aj banky, a nad finančnými konglomerátmi podľa § 49c zákona o bankách. Z citovaného ustanovenia zákona o bankách vyplýva, že jediným subjektom, ktorý má kompetenciu skúmať uvedený postup, t.j. zriaďovanie účtov pre deti bez súhlasu rodičov a Všeobecné obchodné podmienky bánk vo vzťahu k maloletým klientom, je Národná banka Slovenska. Z toho dôvodu Generálna prokuratúra kladne hodnotila žiadosť komisára pre deti o stanovisko v predmetnej veci.

Vzťah klient – banka má výlučne súkromnoprávny charakter a otázka vekovej hranice klientov banky je mimo kompetenciu prokuratúry. Avšak s poukazom na znenie článku 1 písm. a) Dohody o spolupráci uzavretej medzi Generálnou prokuratúrou Slovenskej republiky a Úradom komisára pre deti zo dňa 20. 12. 2022, podľa ktorej je hlavnou oblasťou a formou spolupráce vzájomná výmena informácií a poznatkov o dodržiavaní práv detí v spoločnosti a o presadzovaní práv priznaných deťom medzinárodnými zmluvami, Generálna prokuratúra Slovenskej republiky považuje za potrebné reagovať aj vecne na zistenia komisára pre deti v oblasti bankového práva.

Generálna prokuratúra Slovenskej republiky sa stotožnila so záverom stanoviska komisára pre deti, podľa ktorého osoba, ktorá ešte nedosiahla plnoletosť, nie je bez súhlasu zákonného zástupcu spôsobilá na zriadenie bankového produktu. Problematiku možnosti otvorenia bežného účtu maloletým dieťaťom je možné posúdiť aj z druhej strany. **Majú zákonní zástupcovia maloletého klienta banky zákonné oprávnenie disponovať s jeho finančnými prostriedkami, resp. mohli by v prípade, že dospejú k záveru o nevhodnosti bankového produktu ich dieťaťa ukončiť zmluvu o bežnom účte? Keďže takýmto oprávnením jednoznačne disponujú, je možné uzavrieť, že aj na otvorenie bankového účtu je potrebný súhlas zákonného zástupcu.**

Zo strany Národnej banky Slovenska (*d'alej len „NBS“*) bolo v stanovisku uvedené, že NBS má kompetenciu vykonávať ochranu finančných spotrebiteľov v oblasti neprijateľných zmluvných podmienok a nekalých obchodných praktík.

NBS nie je oprávnená sama si urobiť úsudok o otázke osobného stavu finančného spotrebiteľa, ktorou je otázka spôsobilosti na právne úkony a v prípadnom konaní je povinná obrátiť sa s predbežnou otázkou tejto povahy na súd Slovenskej republiky (§ 24 ods.10 zákona č. 747/2004 Z. z. o dohľade nad finančným trhom).

Zaužívanou trhovou praxou bánk je zriadenie a vedenie bežného účtu maloletému spotrebiteľovi bez zastúpenia zákonným zástupcom po dovŕšení 15 rokov veku.

Uvedená skutočnosť sa odôvodňuje **pracovnoprávnou spôsobilosťou, trestnoprávnou spôsobilosťou, povinnosťou byť držiteľom občianskeho preukazu a možnosťou zriaďiť závet.**

V rámci zmluvnej voľnosti a rizikovo orientovaného prístupu niektoré banky vyžadujú pri zriaďovaní bežného účtu a nakladaní s majetkom na bežnom účte súhlas zákonného zástupcu aj po tom ako maloletý dovŕši 15 rokov veku.

„Maloletí majú spôsobilosť len na také právne úkony, ktoré sú svojou povahou primerané rozumovej a vôľovej vyspelosti zodpovedajúcej ich veku“ (§ 9 Občianskeho zákonníka).

V zmysle rozhodnutia Najvyššieho súdu Českej republiky „Činí-li nezletilý jednání co do povahy přiměřené rozumové a volní vyspělosti nezletilého jeho věku (není-li prokázáno, že této vyspělosti nedosahuje), je plně svéprávný (napr. **NS 20 Cdo 2775/2005**).“

Z uvedené vyplýva, že maloletý je vo všeobecnosti spôsobilý na všetky úkony, kým sa nepreukáže, že nedosiahol úroveň rozumovej a vôľovej vyspelosti zodpovedajúcej jeho veku primeranú k povahe konkrétneho právneho úkonu.

Vo veci **správy majetku maloletého** platí, že „*rodičia sú povinní spravovať majetok maloletého dieťaťa s náležitou starostlivosťou. Pre vznik tejto povinnosti je určujúca existencia majetku maloletého. Pokiaľ maloletý nadobudne majetok, zo strany obidvoch rodičov (pokiaľ nevykonáva rodičovské práva a povinnosti len jeden z rodičov podľa § 28 ods. 3 zákona o rodine) vzniká povinnosť tento majetok spravovať, ak nie je na správu svojho majetku podľa § 9 OZ spôsobilý sám maloletý*“ (výklad § 28 zákona č. 35/2006 Z. z. o rodine – ďalej len „zákon o rodine“).

Z uvedené vyplýva, že maloletý je vo všeobecnosti spôsobilý spravovať všetok svoj majetok sám, pokiaľ sa nepreukáže, že nie je spôsobilý na správu nejakej časti svojho majetku. Iba v prípade, že sa preukáže, že maloletý nie je spôsobilý na vykonanie právneho úkonu správy majetku, zastupuje ho pri správe majetku zákonný zástupca (rodič). Ak nejde o bežnú vec, vyžaduje sa na právny úkon schválenie súdu (§ 28 Občianskeho zákonníka a § 111a nasl. Civilného mimosporového poriadku – ďalej len „CMP“).

Vo veci **správy majetku maloletého** NBS zastáva názor, že **maloletý klient, starší ako 15 rokov je** s ohľadom na trhovú prax **spôsobilý na otvorenie bežného účtu bez zastúpenia zákonným zástupcom a je oprávnený aj na nakladanie s finančnými prostriedkami na tomto účte.**

Oprávnenie maloletého na nakladanie s majetkom na bežnom účte je limitované **rozsahom bežnej veci**, ktorá na rozdiel od spôsobilosti maloletého na právne úkony primeranej ich rozumovej a vôľovej vyspelosti, sa určuje v závislosti od konkrétnych okolností prípadu (*finančná situácia maloletého, hodnota alebo komplexnosť posudzovanie vecí*).

Pri spravovaní majetku maloletého ide výlučne o vzťahy maloletého dieťaťa a jeho zákonných zástupcov, a nie banky.

Tým, že **zákonný zástupca nevykonáva zákonné zastúpenie pri zriaďovaní a vedení bežného účtu, nie je oprávnený ani na sprístupňovanie informácií, ktoré tvoria bankové tajomstvo bez súhlasu maloletého klienta** banky (*t.j. vlastného dieťaťa*).

Banka je povinná chrániť bankové tajomstvo bez ohľadu na vek klienta.

Pravidlá dodržiavania bankového tajomstva sú ustanovené v § 91 zákona o bankách, v ktorom sú vymenované subjekty, ktorým bez súhlasu klienta banky je možné sprístupňovať informácie, ktoré tvoria bankové tajomstvo.

NBS poukazuje na významný vplyv na finančnú gramotnosť s odôvodnením, že možnosť zriadiť si bežný účet a používanie bežného účtu prispieva k nadobúdaniu finančnej gramotnosti maloletého spotrebiteľa.

V predmetnej veci bolo prijaté predbežné **Spoločné odporúčanie NBS a Úradu komisára pre deti** k dobrej trhovej praxi pri otváraní (*zriadovaní*) bežného účtu pre maloletého klienta v zmysle ktorého, právny rámec konania maloletého, ani bankovej regulácie nepredstavuje prekážku pre takú prax, pri ktorej má banka v zmluvnej dokumentácii k bežnému účtu pre maloletého ustanovenia, na základe ktorých je oprávnená informovať rodičov, resp. zákonných zástupcov o založení bežného účtu maloletého. Taká prax nemá negatívny vplyv na nezávislosť vykonávania hospodárskych aktivít a nadobúdanie finančnej gramotnosti maloletého, ani na záujmy banky a zároveň má pozitívny vplyv na riadne vykonávanie povinností rodičov.

Na Spoločnom odporúčaní NBS a Úradu komisára pre deti sa ešte neustále pracuje.

POUŽITÁ PRÁVNA ÚPRAVA:

Dohovor o právach dieťaťa

Podľa čl. 3 ods. 1 až 3: Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru vrátane Slovenskej republiky, sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečia, aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí zodpovedali štandardom ustanoveným kompetentnými úradmi, najmä v oblastiach bezpečnosti a ochrany zdravia, počtu a vhodnosti svojho personálu, ako aj kompetentného dozoru.

Podľa čl. 5: Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru vrátane Slovenskej republiky, sa zaväzujú rešpektovať zodpovednosť, práva a povinnosti rodičov, zákonných zástupcov alebo iných osôb právne zodpovedných za dieťa, ktoré smerujú k zabezpečeniu a usmerňovaniu pri výkone práv podľa Dohovoru v súlade s jeho rozvíjajúcimi sa schopnosťami.

Podľa čl. 18: Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru vrátane Slovenskej republiky, vynaložia všetko úsilie na to, aby sa uznala zásada, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Rodičia alebo v zodpovedajúcich prípadoch zákonní zástupcovia, majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Zmyslom ich starostlivosti musí byť pritom najlepší záujem dieťaťa.

Za účelom zaručenia a podpory práv ustanovených týmto Dohovorom poskytujú štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, rodičom a zákonným zástupcom potrebnú pomoc pri plnení ich úlohy výchovy detí a zabezpečujú rozvoj inštitúcií, zariadení a služieb starostlivosti o deti.

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov

Podľa čl. 2 ods. 2: Štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.

Zákon č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov

Podľa § 3 ods. 2: Prokuratúra je v rozsahu svojej pôsobnosti povinná vo verejnom záujme vykonať opatrenia na predchádzanie porušeniu zákonnosti, na zistenie a odstránenie porušenia zákonnosti, na obnovu porušených práv a vyvodenie zodpovednosti za ich porušenie. Pri výkone svojej pôsobnosti je prokuratúra povinná využívať zákonné prostriedky tak, aby sa bez akýchkoľvek vplyvov zabezpečila dôsledná, účinná a rýchla ochrana práv a zákonom chránených záujmov fyzických osôb, právnických osôb a štátu.

Podľa § 4 ods. 1 písm. e): Pôsobnosť prokuratúry vykonávajú prokurátori dozorom nad zachovávaním zákonnosti orgánmi verejnej správy v rozsahu ustanovenom týmto zákonom.

Podľa § 4 ods. 2: Prokurátor nedáva výkladové stanoviská k právnym predpisom iným orgánom, ani iným právnickým osobám alebo fyzickým osobám.

Zákon č. 483/2001 Z. z. o bankách v znení neskorších predpisov

Podľa § 6 ods. 1: Činnosť bánk a pobočiek zahraničných bánk podlieha dohľadu vykonávanému Národnou bankou Slovenska, v rozsahu ustanovenom týmto zákonom podlieha dohľadu aj činnosť iných osôb a subjektov súvisiaca s činnosťou alebo riadením bánk alebo pobočiek zahraničných bánk. Dohľad sa vykonáva v rozsahu ustanovenom týmto zákonom nad jednotlivými bankami, pobočkami zahraničných bánk alebo inými subjektmi a tiež nad konsolidovanými celkami, ktorých súčasťou sú aj banky, a nad finančnými konglomerátmi podľa § 49c.

Podľa § 94 ods. 1: Na konanie a rozhodovanie vo veciach zverených Národnej banke Slovenska týmto zákonom sa vzťahuje osobitný zákon, napr. zákon č. 747/2004 Z. z. o dohľade nad finančným trhom a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ak tento alebo osobitný zákon, napr. zákon SNR č. 310/1992 Zb. v znení neskorších predpisov, neustanovuje inak.

Zákon č. 747/2004 Z. z. o dohľade nad finančným trhom a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Podľa § 24 ods. 10: Ak sa v konaní vyskytne predbežná otázka, ktorá môže mať pre ďalší procesný postup alebo posudzovanie skutkového stavu veci a rozhodovanie Národnej banky Slovenska, pričom o tejto otázke už právoplatne rozhodol iný príslušný orgán, týmto rozhodnutím je Národná banka Slovenska viazaná. Inak Národná banka Slovenska môže sama posúdiť predbežnú otázku alebo dať príslušnému orgánu podnet na začatie konania o predbežnej otázke. Národná banka Slovenska si však nemôže ako o predbežnej otázke urobiť úsudok o spáchaní a páchatelovi trestného činu, o spáchaní a páchatelovi priestupku alebo iného správneho deliktu ani o osobnom stave fyzickej osoby alebo o existencii právnickej osoby, ak rozhodovanie o týchto veciach patrí súdu alebo inému príslušnému orgánu verejnej moci.

Zákon č. 40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov

Podľa § 9: Maloletí majú spôsobilosť len na také právne úkony, ktoré sú svojou povahou primerané rozumovej a vôľovej vyspelosti zodpovedajúcej ich veku.

Podľa § 10 ods. 1 až 3: Ak fyzická osoba pre duševnú poruchu, ktorá nie len prechodná, nie je vôbec schopná robiť právne úkony, súd ju pozbaví spôsobilosti na právne úkony.

Ak fyzická osoba pre duševnú poruchu, ktorá nie len prechodná, alebo pre nadmerné požívanie alkoholických nápojov alebo omamných prostriedkov či jedov je schopný robiť len niektoré právne úkony, súd obmedzí jeho spôsobilosť na právne úkony a rozsah obmedzenia určí v rozhodnutí.

Súd pozbavenie alebo obmedzenie spôsobilosti zmení alebo zruší, ak sa zmenia alebo ak odpadnú dôvody, ktoré k nim viedli.

Podľa § 28: Ak zákonní zástupcovia sú povinní aj spravovať majetok tých, ktorých zastupujú, a ak nejde o bežnú vec, je na nakladanie s majetkom potrebné schválenie súdu.

Podľa § 29: Súd môže ustanoviť opatrovníka aj tomu, pobyt koho nie je známy, ak je to potrebné na ochranu jeho záujmov alebo ak to vyžaduje verejný záujem. Za tých istých podmienok môže súd ustanoviť opatrovníka aj vtedy, ak je to potrebné z iného vážneho dôvodu.

Podľa § 114: Ak ide o právo medzi zákonnými zástupcami na jednej strane a maloletými deťmi a inými zastúpenými osobami na druhej strane, premlčanie sa ani nezačína ani neplyní, ak nejde o úroky a opakujúce sa plnenie. To platí aj o právach medzi manželmi.

Podľa § 149 ods. 1: Ak zanikne bezpodielové spoluvlastníctvo, vykoná sa vyporiadanie podľa zásad uvedených v § 150.

Podľa § 150: Pri vysporiadaní sa vychádza z toho, že podiely oboch manželov sú rovnaké. Každý z manželov je oprávnený požadovať, aby sa mu uhradilo, čo zo svojho vynaložil na spoločný majetok, a je povinný nahradiť, čo sa zo spoločného majetku vynaložilo na jeho ostatný majetok. Ďalej sa prihliadne predovšetkým na potreby maloletých detí, na to, ako sa každý z manželov staral o rodinu, a na to, ako sa zaslúžil o nadobudnutie a udržanie spoločných vecí. Pri určení miery pričinenia treba vziať tiež zreteľ na starostlivosť o deti a na obstarávanie spoločnej domácnosti.

Zákon o rodine

Podľa § 29 ods. 1 a 2: Súd môže priznať rodičovské práva a povinnosti vo vzťahu k osobnej starostlivosti o maloleté dieťa aj maloletému rodičovi dieťaťa staršiemu ako 16 rokov, ak splňa predpoklady, že výkon tohto práva zabezpečí v záujme maloletého dieťaťa.

Ak je potrebné spravovať majetok maloletého dieťaťa, v rozhodnutí o priznaní rodičovských práv a povinností súd zároveň rozhodne o ustanovení opatrovníka na spravovanie jeho majetku (ďalej len „majetkový opatrovník“).

Podľa § 31 ods. 1: Rodičia zastupujú maloleté dieťa pri právnych úkonoch, na ktoré nie je v zmysle § 9 Občianskeho zákonníka spôsobilé.

Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov

Podľa § 11 ods. 3: Zamestnanec môže uzatvoriť dohodu o hmotnej zodpovednosti najskôr v deň, keď dovърší 18 rokov veku.

Zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimo sporový poriadok v znení neskorších predpisov

Podľa § 111: V konaní vo veciach starostlivosti súdu o maloletých súd rozhoduje o:

- mene a priezvisku maloletého,
- úprave výkonu rodičovských práv a povinností,
- výžive maloletého,
- styku s maloletým,
- poručníctve,
- opatrovníctve maloletého,
- odovzdání maloletého,
- veciach maloletého, o ktorých sa rodičia nevedia dohodnúť,
- schválení právného úkonu maloletého,
- zastupování maloletého,
- správě majetku maloletého,
- ústavnej starostlivosti,
- výchovných opatreniach,
- ochranných opatreniach,
- pestúnskej starostlivosti,
- zverení dieťaťa do náhradnej osobnej starostlivosti,
- iných veciach, ak to vyplýva z osobitného predpisu.

Podľa § 119: Právny úkon, ktorý urobil zákonný zástupca za maloletého, súd schváli, ak je to v záujme maloletého.

ZÁVER:

- Komisar pre deti, v súlade s platnými právnymi predpismi, sa snažil v čo najkratšom čase zabezpečiť, aby došlo k reálnemu naplneniu najlepšieho záujmu maloletého dieťaťa pri zriaďovaní bankového účtu a snažil sa, aby o zriaďovaní účtov boli rodičia detí aspoň informovaní, a to písomne, resp. ústne v prípade, ak rodič dieťaťa má v danej banke tiež zriadený účet.
- Komisar pre deti dospel k názoru, že najlepší záujem maloletého dieťaťa pri zriaďovaní bankového účtu bez súhlasu rodiča, resp. zákonného zástupcu nie je zabezpečený a ide o nemožnosť reálneho naplnenia zásady, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa vo veci zodpovedného, účelného a hospodárneho používania finančných prostriedkov a to z dôvodu, že mnohokrát rodičia ani nevedia, že ich deti majú zriadené účty, resp. nevedia zistiť stav financií na účtoch vlastných detí z dôvodu tzv. bankového tajomstva.
- Ide o závažný celospoločenský problém vo veci zriaďovania účtov pre maloleté deti, t. j. mladšie ako 18 rokov veku, ale staršie ako 15 rokov veku bez súhlasu rodičov (*zákonných zástupcov*).
- Vzhľadom na to, by bolo vhodné zistiť, aká je situácia v tejto veci vo všetkých krajinách EÚ prostredníctvom komparácie.

2.4 Vynímanie detí z rodinného prostredia

Na Úrad komisára pre deti sa obrátila nezisková organizácia (zariadenie) vo veci maloletého dieťaťa, ktoré bolo odobraté zo starostlivosti matky, ktorá bola v tom čase a naďalej je klientkou zariadenia.

Z podnetu vyplýva, že odobratie maloletého dieťaťa matke sa uskutočnilo na návrh SPODaSK neodkladným opatrením okresného súdu.

V podnete upozornili, že SPODaSK a následne i súd vychádzali pri posudzovaní bezodkladnosti úpravy pomerov, ako aj pri posudzovaní rodičovských schopností matky:

1. zo stavu, ktorý nebol aktuálny a nekorešpondoval s reálnou situáciou. V rozhodnutí i v návrhu sa na viacerých miestach uvádza, že „aktuálne matka nie je schopná vytvoriť bezpečné prostredie pre dieťa a jeho riadnu starostlivosť“, čo nezodpovedalo skutočnému stavu. O tomto zariadení informovalo súd ako aj SPODaSK.
2. zo znaleckého posudku, ktorého hodnovernosť matka namietala a tvrdila, že v čase vyšetrenia znalcom bola v stave opitosti. Navyiac tento posudok bol vyhotovený pre účely trestného konania, nie za účelom posúdenia jej rodičovských schopností vo veci starostlivosti o maloleté dieťa.

Odňatie zariadenie vníma ako **predčasné a ako preventívny zásah do rodičovských práv. Matka sa v čase rozhodovania súdu starala o dieťa primerane jej schopnostiam a možnostiam.**

V podaní bolo poukázané na to, že matka dieťaťa vykazuje miernu duševnú zaostalosť a pochádza z prostredia, v ktorom bola vystavená fyzickému a psychickému týraniu zo strany svojho partnera - domnelého otca dieťaťa, ktorý je v súčasnosti vo výkone trestu odňatia slobody za trestné činy spáchané voči nej. Matka dieťaťa v minulosti žila na ulici a mala problém s užívaním návykových látok, najmä alkoholu. Avšak od svojho pobytu v zariadení sa zdržala konzumácie alkoholu, pričom je pravidelne podrobená náhodným testom, ktoré doposiaľ vykazali negatívne výsledky. Matka opakovane vyjadruje záujem pracovať na sebe a rozvíjať potrebné zručnosti a kompetencie na zabezpečenie riadnej starostlivosti o svoje dieťa. Aktuálne je *schopná vytvoriť bezpečné prostredie pre dieťa a jeho riadnu starostlivosť*. Počas realizácie osobnej starostlivosti matky o maloleté dieťa, nedošlo k žiadnemu vážnemu zanedbaniu, alebo ohrozeniu dieťaťa.

Matku maloletej prijali do zariadenia neziskovej organizácie **v auguste 2024**. V čase nástupu bola tehotná a počas pobytu v zariadení **porodila dcérku**.

V zariadení obýva jednu izbu s WC a sprchou. Má zabezpečené podmienky na prípravu stravy, osobnú hygienu a pranie. Svoje priestory si udržiava v čistote. Rovnako aj ona je vždy upravená a čistá.

Starostlivosť o dieťa z pohľadu neziskovej organizácie: Matka pristupovala zodpovedne ku starostlivosti o svoju dcéru. Dieťa prosperovalo bolo vždy čisté upravené a nakŕmené. V prípade choroby zabezpečovala zvýšenú starostlivosť o dieťa a vždy rešpektovala odporúčania a rady sociálnych pracovníčok. Pravidelne absolvovala poradne u detského lekára. V týchto úkonoch bola samostatná a nepotrebovala sprievod inej osoby. K dieťaťu má vytvorenú silnú citovú väzbu.

V decembri prebehlo na základe neodkladného opatrenia vo veci starostlivosti o maloleté dieťa **odňatie maloletej zo starostlivosti matky, čo matka** niesla veľmi ťažko.

Na základe týchto udalostí zo zariadenia kontaktovali psychiatrickú ambulanciu, ktorú predtým matka navštevovala, predpísala jej medikamentóznú liečbu na zmiernenie bolesti, úzkosti a ľútosti, ktorú pravidelne užíva. Má naplánované ďalšie návštevy.

Podľa vyjadrenia zariadenia matka vykazuje zodpovedný prístup k starostlivosti o svoje dieťa, pričom každodenným úsilím si zvyšuje sebavedomie a získava potrebné

zručnosti na zabezpečenie riadnej starostlivosti. Zariadenie nesúhlasí s tvrdením, že „*aktuálne nie je schopná vytvoriť bezpečné prostredie pre dieťa a zabezpečiť jeho riadnu starostlivosť*“, najmä vzhľadom na to, že matka je umiestnená v zariadení, ktoré jej poskytuje odbornú pomoc, podporu a dohľad. Cieľom zariadenia je, aby sa dieťa matke vrátilo do starostlivosti.

Zo zhodnotenia situácie dieťaťa a rodiny a posúdenia miery ohrozenia z novembra 2024 vyplýva, že orgán SPODaSK vyhodnotil **bytové podmienky ako vhodné, aktuálny stav dieťaťa v poriadku, matka naplňa emocionálne potreby dieťaťa, matka chráni dieťa pred psychickým a fyzickým ublížením a pred nebezpečnými osobami a prostredím. V opise miery ohrozenia je uvedené, že matka potrebuje dohľad, pomoc a sprevádzanie. Bola určená stredná miera ohrozenia.**

Aj napriek takémuto posúdeniu s určenou **strednou mierou ohrozenia** bol zo strany orgánu SPODaSK v novembri podaný návrh na vydanie NO na umiestnenie dieťaťa do ústavnej starostlivosti. V návrhu konštatovali, že matka nie je schopná v dostatočnej miere zabezpečiť starostlivosť o dieťa. Odvolávali sa na závery znaleckého posudku, v ktorom bola vykreslená ako osoba s nízkou intelektovou úrovňou až na úrovni ľahkej mentálnej retardácie. Znalec uviedol, že považuje za potrebné, aby matka mala opatrovníka a bola umiestnená v DSS. Konštatoval, že matka nie je mentálne uspokojená na samostatné existovanie v sociálnom svete.

Posúdenie ohrozenia: ÚPSVaR sa vyjadril, že má dôvodné obavy, že mentálne schopnosti matky a jej nepredvídateľné správanie môžu byť nebezpečné pre zdravie a život maloletej. Matka nie je schopná samostatne fungovať a zabezpečovať starostlivosť o maloletú. Majú za to, že aktuálne matka nie je schopná vytvoriť bezpečné prostredie pre dieťa a jeho riadnu starostlivosť. Život, zdravie a priaznivý psychický, fyzický a sociálny vývin dieťaťa je vážne ohrozený, čím sú splnené podmienky odôvodňujúce vydanie neodkladného opatrenia.

V návrhu na vydanie neodkladného opatrenia absentovalo:

- **Hodnotenie možnosti a potenciálu matky - podmienky pre dieťa, ktoré majú byť zabezpečené, aby nebolo nutné pristúpiť k vyňatiu dieťaťa z rodiny** napr. zabezpečiť bývanie, zabezpečiť príjem, posúdenie schopnosti matky hospodáriť, rodičovské zručnosti pri dieťati, posúdenie schopností matky realizovať rodičovské povinnosti pod dohľadom, posúdenie zručností matky z pohľadu - nemôže, nevie, nechce, súčasne, informácia, či v tomto kontexte boli využité metódy motivácie a mobilizácie zdrojov rodiny – prípadová konferencia, SRK, rodinná konferencia atď.
- **Prehľad opatrení, ktoré boli v rodine v súvislosti s aktuálnou situáciou ohrozenia dieťaťa vykonané zo strany orgánu SPODaSK, čo sa nimi dosiahlo, na čom zlyhali** (využitie možnosti opatrení v zmysle § 11 zákona č. 305/2005, prípadne aká prekážka bránila využitiu opatrení).
- **Informácia k možnosti využitia dobrovoľného pobytu dieťaťa v CDR a reakcia rodičov/dieťaťa na možnosť aktivovať toto opatrenie.**
- **Informácia o intervenciách obec v súvislosti so situáciou ohrozenia dieťaťa a s akým výsledkom boli intervencie realizované** (napr. pomoc s poskytnutím bývania, pomoc terénneho zamestnanca s rodičovskými zručnosťami – nákupy do domácnosti).

Príslušný súd rozhodol tak, že návrhu ÚPSVaR na nariadenie neodkladného patrenia v plnom rozsahu vyhovel a dieťa bolo umiestnené do CDR.

ÚPSVaR sa na prípadovej konferencii realizovanej po vyňatí dieťaťa vyjadril, že maloleté dieťa bolo odobraté na základe rozhodnutia súdu, kde nosným dôkazom bol

znalecký posudok, z ktorého vyplýva, že matka nedokáže fungovať samostatne. Znalecký posudok bol vykonaný vo vysokom štádiu tehotenstva. Matka v tom čase bola pod vplyvom alkoholu a znalecký posudok bol vyhotovený pre účely trestného konania.

ÚPSVaR uviedol, že matka bude musieť navštevovať psychiatra, dodržiavať pravidelnú liečbu, aby bola schopná preukázať do akej miery sa dokáže postarať o maloleté dieťa.

Cieľom ÚPSVaR je zhodnotiť situáciu matky, či je alebo nie je schopná sa o maloleté dieťa starať, a ak nie je schopná, aby dieťa bolo zverené do náhradnej starostlivosti. V prípade, ak sa dieťa nebude môcť vrátiť matke, tak v najlepšom záujme dieťaťa bude stabilné prostredie, a teda pestúnska starostlivosť.

Matke bol umožnený kontakt s dieťaťom v CDR jeden krát do týždňa po predchádzajúcej telefonickej dohode pri zohľadnení zdravotného stavu dieťaťa.

Orgán SPODaSK sa vyjadril, že zväžil špecifickú situáciu dieťaťa, kedy na jednej strane uvažoval o práve dieťaťa vyrastať so svojou biologickou matkou, na strane druhej posudzoval faktory výrazných obmedzení na strane matky vyplývajúce zo znaleckého posudku, ktoré majú nepopierateľne ohrozujúci vplyv na dieťa a implikujú obmedzenia práv dieťaťa (okrem iného napr. právo na starostlivosť, ochrana a bezpečnosť dieťaťa, ochrana dieťaťa pred násilím). Bezpečnosť a integritu dieťaťa posudzoval nielen v danom čase, ale uplatnením zásady prevencie posúdil možnosti rizika a ublíženia, ako aj nedostatku schopností matky vytvoriť dieťaťu primerane podnetné prostredie pre jeho celistvý rozvoj v budúcnosti.

Orgán SPODaSK vyhodnotil, že „za daných okolností zachovanie rodinného prostredia dieťaťa je v rozpore s potrebou chrániť dieťa pred možnými rizikami nechceného a nevedomého ublíženia zo strany matky a tieto prvky vyhodnotil z hľadiska ich vzájomnej váhy. Obzvlášť vzhľadom na útlý vek dieťaťa, s ním súvisiacu nezrelosť a absolútnu odkázanosť na riadnu a bezpečnú opateru (v zmysle uspokojovania všetkých jeho potrieb) od starajúcej sa osoby.“ Berú do úvahy aj fakt, že schopnosti dieťaťa sa časom menia, rozvíjajú, čo dáva priestor na revidovanie opatrení v prospech najlepšieho záujmu dieťaťa v danom čase s ohľadom na jeho životné podmienky, okolnosti a úroveň jeho telesného, emocionálneho, kognitívneho a sociálneho rozvoja.

Na základe predložených informácií a posúdenia situácie dieťaťa, je nutné konštatovať, že došlo k porušeniu práva dieťaťa. Orgán SPODaSK nepredložil také dôkazy ohrozenia mal. dieťaťa zo strany matky, ktoré by si vyžadovali jeho odobratie a teda nezdôvodnil potrebu vyňatia mal. dieťaťa z jej starostlivosti. Práve toto obdobie vývinu dieťaťa je kľúčové pre vytváranie a upevňovanie citovej väzby medzi matkou a dieťaťom.

Komisár pre deti na základe uvedeného vstúpil do odvolacieho konania, kde sa zameral na to, aby v konaní pred súdom bola zabezpečená ochrana práv a právom chránených záujmov maloletej, aby by boli dodržané jej práva v súlade s medzinárodnými predpismi, ku uplatňovaniu ktorých sa Slovenská republika zaviazala.

Odvolací súd zrušil rozhodnutie prvého stupňa a návrh na nariadenie neodkladného opatrenia zamietol. Maloleté dieťa bolo prinavrátené do osobnej starostlivosti matky, ktorá má v súčasnej dobe zabezpečené bývanie v zariadení. Starostlivosť o dieťa je zabezpečená na požadovanej úrovni a ÚPSVaR vykonáva nad matkou dohľad.

POUŽITÁ PRÁVNA ÚPRAVA:

Dohovor o právach dieťaťa

Z preambuly Dohovoru o právach dieťaťa vyplýva, že je povinnosť štátu uznať, že v záujme plného a harmonického rozvoja osobnosti musí dieťa vyrastať v rodinnom prostredí, v atmosfére šťastia, lásky a porozumenia.

Podľa čl. 3 ods. 1 až 3: Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečia, aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí zodpovedali štandardom ustanoveným kompetentnými úradmi, najmä v oblastiach bezpečnosti a ochrany zdravia, počtu a vhodnosti svojho personálu, ako aj kompetentného dozoru.

Podľa čl. 8 ods. 1: Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa zaväzujú rešpektovať právo dieťaťa na zachovanie jeho totožnosti, včítane štátnej príslušnosti, mena a rodinných väzieb v súlade so zákonom a s vylúčením nezákonných zásahov. Vyňatie mal. dieťaťa zo starostlivosti matky je popretím tohto práva.

Podľa čl. 9 ods. 1: Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečia, aby dieťa nemohlo byť oddelené od svojich rodičov proti ich vôli, ibaže príslušné úrady na základe súdneho rozhodnutia a v súlade s platným právom a v príslušnom konaní určia, že také oddelenie je potrebné v záujme dieťaťa. Také určenie môže byť nevyhnutné v niektorom konkrétnom prípade, napríklad, ak ide o zneužívanie alebo zanedbávanie dieťaťa rodičmi alebo ak rodičia žijú oddelene a treba rozhodnúť o mieste pobytu dieťaťa.

Podľa čl. 18 ods. 2: Za účelom zaručenia a podpory práv ustanovených týmto Dohovorom poskytujú štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, rodičom a zákonným zástupcom potrebnú pomoc pri plnení ich úlohy výchovy detí a zabezpečujú rozvoj inštitúcií, zariadení a služieb starostlivosti o deti. Zákonní zástupcovia nesú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj detí, pričom zohľadňujú predovšetkým najlepšie záujmy dieťaťa. Zmluvné strany Dohovoru by mali rešpektovať primárne postavenie rodičov, matiek a otcov, čo zahŕňa povinnosť neoddeľovať deti od ich rodičov, pokiaľ tak nie je učinené v najlepšom záujme dieťaťa. Malé deti sú nesmierne zraniteľné voči negatívnym dopadom odlúčenia v dôsledku fyzickej závislosti a citovej väzby na svojich rodičov/ primárnych opatrovníkov a zároveň oveľa ťažšie chápu okolnosti akéhokoľvek odlúčenia. Medzi situácie, ktoré budú mať s najväčšou pravdepodobnosťou nepriaznivý dopad na malé deti, patrí zanedbanie a nedostatok primeranej rodičovskej starostlivosti, rodičovská starostlivosť za nepriaznivých materiálnych podmienok, pod kritickým psychologickým nátlakom alebo pri obmedzenom duševnom zdraví, rodičovská starostlivosť v izolácii, nekonzistentná rodičovská starostlivosť, výskyt konfliktov medzi rodičmi alebo hrubé či poškodzujúce zaobchádzanie s deťmi, rozvrátené vzťahy (vrátane núteného odlúčenia) alebo nízka kvalita inštitucionálnej starostlivosti. Výbor nabáda zmluvné strany Dohovoru, aby podnikli všetky potrebné kroky na zabezpečenie schopnosti rodičov prevziať primárnu zodpovednosť za svoje deti, na podporu rodičov pri plnení ich záväzkov, vrátane obmedzovania škodlivých znevýhodnení, narušení a deformácií v rámci starostlivosti o deti a na prijatie primeraných

opatrení v prípadoch ohrozenia blaha malých detí. Celkové ciele zmluvných strán by mali zahŕňať znižovanie počtu opustených alebo osirotených detí, ako aj detí vyžadujúcich inštitucionálnu alebo inú dlhodobú starostlivosť. Výnimkou sú prípady, keď sa takýto postup posúdi v najlepšom záujme malého dieťaťa. Orgán SPODaSK neposkytol matke pomoc pri výkone jej rodičovských zručností pre účel zachovania mal. dieťaťa v jej starostlivosti. Práve naopak, napriek pomoci neziskovej organizácie, ktorá v tejto pomoci štát zastúpila, jej dieťa odňal. Touto nečinnosťou a následným odobratím dieťaťa porušil orgán SPODaSK uvedený článok Dohovoru o právach dieťaťa.

Z Dohovoru o právach dieťaťa vyplýva základná povinnosť štátu k rodinnému systému a to ponechať dieťa v biologickej rodine a vyňatie je až posledným krokom, ak zlyhali všetky iné opatrenia, pričom štát je povinný výpočet opatrení ktoré vykonal uviesť v rozhodnutí o vyňatí.

Zákon NR SR č. 36/2005 Zb. o rodine

Podľa čl. 5 písm. h): Základných zásad záujem maloletého dieťaťa je prvoradým hľadiskom pri rozhodovaní vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú. Pri určovaní a posudzovaní záujmu maloletého dieťaťa sa zohľadňuje najmä podmienky na vytváranie a rozvoj vzťahových väzieb s obidvomi rodičmi, súrodencami a s inými blízkymi osobami.

Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele

Tento zákon upravuje podmienky na ochranu práv detí v situáciách, keď sú ohrozené ich práva a záujmy v dôsledku zanedbávania alebo zneužívania.

Podľa § 5: Zákon garantuje dieťaťu právo na ochranu pred zanedbávaním starostlivosti zo strany rodičov alebo iných osôb, ktoré majú zodpovednosť za jeho výchovu. Ak sa objavia podozrenia zo zanedbávania starostlivosti, môže byť vyžadovaný zásah zo strany kompetentných orgánov.

Podľa § 6: Toto ustanovenie zakotvuje povinnosť príslušných orgánov, ako je Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR), zasiahnuť, ak existuje podozrenie zo zanedbávania, a vykonať šetrenie a poskytnúť podporu rodine.

Podľa § 26: Toto ustanovenie upravuje postupy v prípade, že je podozrenie zo zanedbávania výchovy, ako aj odporúčania na zlepšenie podmienok v rodinnom prostredí, vrátane monitorovania a poradenstva pre rodičov.

ZÁVER:

- Z poskytnutých informácií o starostlivosti matky maloletej vyplýva, že matka má hendikepy, ktoré ju obmedzujú v zabezpečovaní starostlivosti samostatne. V zariadení zabezpečovala starostlivosť pod dohľadom a vedením. Mala tu vytvorený priestor na získavanie rodičovských zručností. Práve v zariadení bola realizovaná sociálna práca s matkou a dieťaťom, ktorú možno prirovnáť k výkonu opatrení SPODaSK.
- ÚPSVaR v čase posúdenia situácie dieťaťa a rodiny vyhodnotil strednú mieru ohrozenia.
- V čase podávania návrhu na vydanie neodkladného opatrenia a vydania uznesenia o neodkladnom opatrení o odňatí dieťaťa matka nevystavila dieťa žiadnej situácii, ktorú by bolo možné považovať za život a zdravie ohrozujúcu pre dieťa.
- Vyjadrenie ÚPSVaR týkajúce sa odôvodnenia rozhodnutia podať návrh na odobratie dieťaťa pôsobí, že ide o konanie, ktoré má mať preventívny charakter. Návrh podaný

zo strany ÚPSVaR nie je postavený na faktoch priameho ohrozenia dieťaťa, ale na obave z možného budúceho ohrozenia dieťaťa, na základe posúdenia matky, že nie je schopná samostatnej existencie. A to aj napriek skutočnosti, že matka v čase odobratia dieťaťa nežila samostatne, ale v zariadení, kde bola pod dohľadom a vedením.

- Preventívne vyňatie dieťaťa bez dôkladného odôvodnenia zohľadňujúceho aktuálny stav je podľa Dohovoru o právach dieťaťa neprípustné. Skutočnosť, že matka má mentálne postihnutie nevytvára sama o sebe predpoklad na odobratie dieťaťa z jej starostlivosti. Vyňatie predstavuje výrazný zásah do práv dieťaťa v prípade, ak sa k vyňatiu pristúpi iba na základe možného budúceho ohrozenia.

2.5 Ochrana práv detí v rodičovskom konflikte

Úradu komisára pre deti bol doručený podnet od matky maloletých detí z dôvodu posúdenia možného porušenia práv maloletých detí. Matka uvádzala, že maloleté deti odmietajú kontakt s otcom. Styk otca s maloletými deťmi sa nerealizoval v zmysle právoplatného rozhodnutia súdu. Otec opakovane podával návrhy na výkon súdneho rozhodnutia ako aj trestné oznámenia na matku za marenie výkonu úradného rozhodnutia.

Z preštudovania vyžiadanej spisovej dokumentácie od príslušného ÚPSVaR vyplynulo, že tvrdenie matky maloletých detí, že deti odmietajú kontakt s otcom nie je objektívne. Na základe týchto zistení komisár odporučil ÚPSVaR zorganizovanie prípadovej konferencie, ktorá sa uskutočnila pred súdnym pojednávaním za účasti komisára.

V rámci prípadovej konferencie komisár apeloval na zúčastnené strany aby mali na zreteli najlepší záujem maloletých detí, a že v záujme detí je kontakt a udržiavanie vzťahu s oboma rodičmi. Výsledkom prípadovej konferencie bola dohoda rodičov a súdne konanie bolo ukončené schválením nimi navrhutej rodičovskej dohody. Bolo konštatované, že práva maloletých detí neboli porušené.

POUŽITÁ PRÁVNA ÚPRAVA:

Dohovor o právach dieťaťa

Podľa čl. 2 ods. 1: Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou tohto Dohovoru, sa zaväzujú rešpektovať a zabezpečiť práva ustanovené týmto Dohovorom každému dieťaťu nachádzajúcemu sa pod ich jurisdikciou bez akejkoľvek diskriminácie podľa rasy, farby pleti, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, národnostného, etnického alebo sociálneho pôvodu, majetku, telesnej alebo duševnej nespôsobilosti, rodu a iného postavenia dieťaťa alebo jeho rodičov alebo zákonných zástupcov.

Podľa čl. 3 ods. 1 a 2: Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia.

Podľa čl. 4: Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, urobia všetky potrebné zákonodarné, správne a iné opatrenia na vykonávanie práv uznaných týmto Dohovorom.

Podľa čl. 5: Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa zaväzujú rešpektovať zodpovednosť, práva a povinnosti rodičov alebo, v zodpovedajúcich prípadoch a v súlade s miestnou obyczajou, členov širšej rodiny alebo obce, zákonných zástupcov alebo iných osôb právne zodpovedných za dieťa, ktoré smerujú k zabezpečeniu jeho orientácie a usmerňovaniu pri výkone práv podľa Dohovoru v súlade s jeho rozvíjajúcimi sa schopnosťami.

Podľa čl. 12 ods. 1 a 2: Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečujú dieťaťu, ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, právo tieto názory slobodne vyjadrovať vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa názorom dieťaťa musí venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni. Za tým účelom sa dieťaťu poskytuje najmä možnosť, aby sa vypočulo v každom súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa ho dotýka, a to buď priamo, alebo prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu, pričom spôsob vypočutia musí byť v súlade s procedurálnymi pravidlami vnútroštátneho zákonodarstva.

Podľa čl. 18 ods. 1 a 2: Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, vynaložia všetko úsilie na to, aby sa uznala zásada, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Rodičia alebo v zodpovedajúcich prípadoch zákonní zástupcovia, majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Základným zmyslom ich starostlivosti musí pritom byť záujem dieťaťa. Za účelom zaručenia a podpory práv ustanovených týmto Dohovorom poskytujú štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, rodičom a zákonným zástupcom potrebnú pomoc pri plnení ich úlohy výchovy detí a zabezpečujú rozvoj inštitúcií, zariadení a služieb starostlivosti o deti.

Zákon o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Podľa § 2 ods. 1 a 4: Komisár pre deti sa podieľa na ochrane práv detí podporou a presadzovaním práv priznaných dieťaťu medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná. Dieťa má právo obrátiť sa na komisára pre deti priamo alebo prostredníctvom inej osoby aj bez vedomia rodičov, poručníka, opatrovníka alebo inej osoby, ktorej bolo dieťa zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov.

Podľa § 3 ods. 1 písm. a): Prvého bodu pôsobnosť komisára pre deti sa vzťahuje na orgány verejnej správy, ktorými na účely tohto zákona sú orgány štátnej správy.

Podľa § 4 ods. 1 písm. a): Komisár pre deti posudzuje na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy dodržiavanie práv dieťaťa.

Podľa § 4 ods. 2 písm. a), f) a g): Komisár pre deti je oprávnený požadovať informácie a údaje na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa a na účely monitorovania dodržiavania práv dieťaťa, kópie spisovej dokumentácie na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa vrátane kópií dokladov, obrazových záznamov, zvukových záznamov alebo obrazovo-zvukových záznamov, od orgánov verejnej správy výkon ich oprávnení, stanovisko k výsledku posúdenia a prijatie opatrení, ak výsledkom posúdenia je zistenie, že bolo porušené právo dieťaťa alebo ohrozené právo dieťaťa, navrhnúť prostriedky nápravy podľa výsledkov posúdenia a zúčastniť sa konania podľa všeobecných predpisov o konaní pred súdmi.

Podľa § 21 ods. 1, 2, 4 a 9: Každý, kto má právo obrátiť sa na komisára, má právo pri styku s komisárom používať svoj materinský jazyk a komunikovať s komisárom vo forme

komunikácie pre neho prístupnej. Podnet možno podať písomne, ústne do zápisnice, telefaxom alebo elektronickými prostriedkami. Ak sa podnet podáva ústne, vyhotovuje sa písomný úradný záznam a so súhlasom osoby, ktorá podáva podnet, aj zvukový záznam alebo obrazovo-zvukový záznam; fyzickej osobe sú pred vyhotovením zvukového záznamu alebo obrazovo-zvukového záznamu vysvetlené dôvody jeho vyhotovenia. Na takto vyhotovený zvukový záznam alebo obrazovo-zvukový záznam sa nevzťahuje osobitný predpis (o slobodnom prístupe k informáciám); zvukový záznam alebo obrazovo-zvukový záznam.

Podľa § 27: Komisár pri výkone svojej pôsobnosti spolupracuje s príslušnými orgánmi verejnej moci. Komisár môže spolupracovať aj s inými subjektmi pôsobiacimi v oblasti ochrany práv a slobôd.

Podľa § 28: Komisár je povinný zachovávať mlčanlivosť o skutočnostiach, o ktorých sa dozvedel pri výkone svojej funkcie, ak povinnosť mlčanlivosti ustanovuje osobitný predpis. Povinnosť mlčanlivosti podľa prvej vety sa vzťahuje aj na zamestnancov úradu komisára.

Zákon o rodine

Podľa § 28 ods. 2: Rodičovské práva a povinnosti majú obaja rodičia. Pri ich výkone sú povinní chrániť záujmy maloletého dieťaťa.

Podľa § 36 ods. 1: Rodičia maloletého dieťaťa, ktorí spolu nežijú, môžu sa kedykoľvek dohodnúť o úprave výkonu ich rodičovských práv a povinností. Ak sa nedohodnú, súd môže aj bez návrhu upraviť výkon ich rodičovských práv a povinností, najmä určí, ktorému z rodičov zverí maloleté dieťa do osobnej starostlivosti.

ZÁVER:

- Komisár pre deti v súlade s platnými právnymi predpismi zabezpečil, aby rodičovské práva a povinnosti, ktoré majú obaja rodičia, boli aplikované s cieľom zabezpečiť najlepší záujem detí.
- Komisár pre deti vynaložil všetko úsilie na to, aby sa v praxi zrealizovala zásada, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj svojich detí.
- Formou komunikácie so zainteresovanými stranami a objektívnym zhodnotením situácie zabezpečil zrealizovanie prípadovej konferencie, ktorej výsledkom bolo uzatvorenie rodičovskej dohody, ktorú schválil súd.

2.6 Zanedbanie starostlivosti o deti

Na Úrad komisára pre deti bol doručený anonymný podnet vo veci podozrenia zo zanedbávania starostlivosti zo strany rodičov o dve maloleté deti. Podnet sa týka detí, ktoré sú pravdepodobne zanedbávané v domácnosti, čo môže mať vážne dôsledky na ich fyzické, psychické a sociálne zdravie. Podaný podnet obsahoval nasledovné anonymizované informácie o maloletých deťoch (citácia z podnetu):

„Menované deti navštevujú Špeciálnu materskú školu. Disponujem (sprostredkovanými) informáciami o ich nedostatočnej výžive, ošatení, zdravotnej starostlivosti, nedostatočnej riadnej výchove zo strany rodičov vôbec. Deti vykazujú rovnako známky výraznej citovej deprivácie, deti sú utiahnuté, majú slabú slovnú zásobu, mladšie z detí nekomunikuje vôbec. Neverbálne prejavy, v podobe náznakov dusenia iných detí (chytania ich „pod krk“) môžu

zrkadliť správanie, ktorého sú deti svedkami v domácom prostredí. Susedia identifikovali rovnako prípady (nadmerného) požívania alkoholu v domácnosti. Rovnako sú mi známe informácie, že pokiaľ nie sú deti v škôlke, trávia čas prevažne vonku, bez dohľadu rodičov. Deti nemajú potrebné hygienické návyky, osobitne mladšie dieťa vykonáva potrebu autonómne iba vonku spôsobom, že si stiahne nohavice, ktoré si mokré následne opäť oblečie. Mám za to, že takéto prejavy nie sú len priamym dôsledkom, resp. sprievodným javom ich psychickej anamnézy, pre ktorú navštevujú predškolské zariadenie určené pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, nakoľko napr. staršie z detí pred letnými prázdninami vykazovalo ďaleko lepšiu úroveň verbálneho prejavu než po návrate z prázdnin, kedy opäť takmer vôbec nekomunikovalo, resp. len minimálne, šeptom. Podľa mojich informácií, bola staršia dcéra matky v minulosti zverená do starostlivosti starej mamy, rovnako z dôvodu nie náležitého zabezpečenia riadnej výchovy maloletej. Plne si uvedomujem, že zlé, nedostatočné socioekonomické pomery v rodine, resp. chudoba nemôže predstavovať jediný dôvod pre zásah do výkonu rodičovských práv a povinností, ale podľa platného práva, ako aj záväzkov pre SR plynúcich z textu Dohovoru o právach a dieťaťa, ako aj Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, je zásah do práva na rešpektovanie rodinného života zákonný, ak je to zdôvodnené najlepším záujmom dieťaťa, ktoré má rovnako právo na riadnu starostlivosť zo strany svojich rodičov, právo na výchovu v zdravom, podnetnom a bezpečnom prostredí. Podľa mojich informácií sú deti vystavené viacerým podobám psychickeho a fyzického násilia pasívnou formou, odôvodnene sa domnievam, že sú deti zanedbávané a tak dochádza k porušovaniu ich práv. Podľa mojich informácií v rodinnom prostredí neprebíha žiadna forma sociálnej intervencie.“

V záujme riešenia podnetu Úrad komisára pre deti písomne kontaktoval príslušný Úrad práce sociálnych vecí a rodiny, so žiadosťou o preverenie podaných informácií k podozreniam zo zanedbávania starostlivosti zo strany rodičov o dve maloleté deti. Na základe žiadosti, boli Úradu komisára pre deti doručené informácie, ktoré potvrdili podaný podnet a popis situácie detí.

Na základe šetrenia v domácnosti matky a jej detí boli zistené problémy, v rámci ktorých sme **navrhli nasledovné odporúčania:**

- Okamžite zlepšiť hygienu a stravovanie v domácnosti.
- Poskytnúť podporu v rozvoji detí, vrátane psychologickej pomoci.
- Následné návštevy domácnosti – monitorovanie situácie.

Vzhľadom na zistené nedostatky v starostlivosti o deti a domácnosť sme odporučili, aby Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR) poskytol rodine podporu v oblasti sociálneho poradenstva a aktívnej práce s rodinou. Je nevyhnutné zabezpečiť pravidelné stretnutia a monitorovanie pokroku v zlepšení životných podmienok, hygieny a starostlivosti o deti.

POUŽITÁ PRÁVNA ÚPRAVA:

Dohovor o právach dieťaťa

Podľa čl. 3 a čl. 19: Poskytujú právny základ pre zásah, aby sa zabezpečili potrebné opatrenia v najlepšom záujme detí.

Podľa čl. 6 a čl. 24: Sa vzťahujú na ochranu detí pred ohrozením ich zdravia a rozvoja, ktoré sú evidentne ovplyvnené zanedbávaním výživy, hygieny a zdravotnej starostlivosti.

Podľa čl. 27: Zdôrazňuje, že deti majú právo na adekvátnu životnú úroveň, ktorá je v tomto prípade ohrozená v dôsledku zanedbávania starostlivosti.

Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele

Tento zákon upravuje podmienky na ochranu práv detí v situáciách, keď sú ohrozené ich práva a záujmy v dôsledku zanedbávania alebo zneužívania.

Podľa § 5: Zákon garantuje dieťaťu právo na ochranu pred zanedbávaním starostlivosti zo strany rodičov alebo iných osôb, ktoré majú zodpovednosť za jeho výchovu. Ak sa objavia podozrenia zo zanedbávania starostlivosti, môže byť vyžadovaný zásah zo strany kompetentných orgánov.

Podľa § 6: Tento paragraf ustanovuje povinnosť príslušných orgánov, ako je Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR), zasiahnuť, ak existuje podozrenie zo zanedbávania, a vykonať šetrenie a poskytnúť podporu rodine.

Podľa § 26: Tento paragraf upravuje postupy v prípade, že je podozrenie zo zanedbávania výchovy, ako aj odporúčania na zlepšenie podmienok v rodinnom prostredí, vrátane monitorovania a poradenstva pre rodičov.

Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve

Podľa § 5: Ak škola alebo iné zariadenie identifikuje problémy s výchovou alebo výživou detí, má povinnosť informovať príslušné orgány sociálnej ochrany detí, aby sa zabezpečila včasná reakcia na možné zanedbávanie starostlivosti.

Trestný zákon č. 300/2005 Z. z.

Podľa § 208: Tento paragraf sa týka trestného činu týrania osoby, v prípade zanedbávania starostlivosti o deti a akýchkoľvek prejavov násilia voči deťom. Ak je podozrenie, že deti sú vystavené týraniu alebo zanedbávaniu, môžu byť vyvolené trestnoprávne dôsledky.

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (Školský zákon)

Podľa § 13: Tento zákon zaručuje, že deti, ktoré vykazujú známky psychických problémov alebo zanedbávania, môžu dostávať podporu formou odborného poradenstva a intervencie v školách. V tomto prípade by to mohlo zahŕňať psychologickú pomoc deťom, ako aj zabezpečenie vhodného výchovného prostredia.

Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve

Podľa § 8: Tento zákon ukladá povinnosť školám v prípade podozrenia zo zanedbávania alebo problémov v rodinnom prostredí dieťaťa, aby informovali orgány sociálnej ochrany a iniciovali potrebné opatrenia na ochranu dieťaťa.

ZÁVER:

Komisár pre deti je zodpovedný za ochranu práv detí a za riešenie podnetov, ktoré sú podané v súvislosti s porušovaním práv detí. Zákon stanovuje, že komisár posudzuje, monitoruje a vykonáva nezávislé zisťovanie plnenia záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv, ktorými je SR viazaná. V prípade podozrenia zo zanedbávania starostlivosti o deti a v prípade, že zistí nedostatky v starostlivosti, má povinnosť iniciovať kroky na ich odstránenie vo forme

odporúčaní a požadovania výkonu oprávnení orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

Komisár pre deti má právomoc monitorovať plnenie odporúčaní, ktoré boli predložené príslušným orgánom. V tomto prípade komisár navrhol zabezpečiť následné návštevy domácnosti a monitorovanie situácie ÚPSVaRom, aby sa prijaté opatrenia na ochranu detí reálne uskutočnili a aby sa pravidelne sledoval pokrok v riešení problémov.

2.7 Právo na ochranu detí pred nezákonným užívaním narkotických a psychotropných látok (informácia o doriešení iniciatívy komisára u roku 2023 a jej ukončenie prostredníctvom novelizácie zákona)

Komisár pre deti začal konať z vlastnej iniciatívy už v septembri 2023 na základe informácii zo slovenských médií (*TV Markíza, Denník N, SME, atď.*), že sa na Slovensku šíri nová droga, ku ktorej sa dostanú aj deti v nákupných centrách, príp. na základných a stredných školách. Látka, ktorá so svojimi účinkami sa nápadne podobá na nelegálnu marihuanu, šírila sa medzi mladými, t.j. deťmi rýchlosťou blesku. Vysušené šišky rastliny, pokvapkané polosyntetickou látkou HHC a HHC-P bolo možné kúpiť úplne legálne a pohodlne priamo z automatov s názvom Greenpoint v takmer každom nákupnom centre (*napr. na Kamennom námestí v Bratislave, v Snine, Humennom, Košiciach, atď.*), resp. rovno pri vchode nákupných centier alebo na parkoviskách. Predávali sa v nich produkty s obsahom legálneho CBD, nachádzala sa v nich sušina, pripravené jointy či dokonca vape perá s obsahom látky, ktorá sa označuje ako HHC a HHC-P. Bola to novinka z laboratória a išlo o novú látku, tzv. polosyntetický kanabinoid, ktorý bol v šedej zóne, pretože sa nejednalo o látku, ktorá by bola v Slovenskej republike na zozname zakázaných psychoaktívnych látok, ktoré sú nelegálne. Išlo o rizikovú látku, ktorá svojou štruktúrou pripomína látku THC, ktorej účinky sú psychoaktívne a pôsobia na centrálny nervový systém, pôsobia upokojujúco, ponúkajú slasti a menia náladu. Vo svojej podstate išlo o novú drogu, ktorá vyvoláva podobné pocity ako nelegálna marihuana, avšak HHC a HHC-P bolo zatiaľ na Slovensku legálnou látkou (*až do 1. novembra 2024*). Balenie s názvom Green Crack obsahuje jeden a pol gramu, sľubuje 30-percentný obsah drogy (t.j. 30 % hexahydrokanabiphorol s menej ako 0,2 % s obsahom THC) a stojí cca 15 eur. Sú však už štáty, ktoré tieto látky zakázali (*napr. HHC : Nemecko, Belgicko, Francúzsko, Taliansko, Chorvátsko, Cyprus, Litva, Lotyšsko, Rakúsko, Poľsko, Fínsko a Island, HHC-P : Chorvátsko, Taliansko a Francúzsko a HHC-O : Chorvátsko, Taliansko, Francúzsko a Cyprus*), pretože **majú podobné účinky ako marihuana, avšak rýchlejšie pôsobia na organizmus a je tam aj väčšia účinnosť**.

Uvedené súvisí aj so žuvacím tabakom, ako aj s používaním elektronických a iných náhrad nikotínových výrobkov, na nepriaznivé účinky ktorých a ich užívanie deťmi bol komisár pre deti upozornený na základe viacerých podnetov od občanov Slovenskej republiky.

Komisár pre deti sa v tejto veci obrátil na Prezídium policajného zboru SR, Odbor kriminálnej polície, Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Ústredný inšpektorát Slovenskej obchodnej inšpekcie, na Štátnu veterinárnu a potravinovú inšpekciu, Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky, ako aj na Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, aby vykonali opatrenia smerujúce k okamžitému stiahnutiu z predaja všetkých potravín (výrobkov) obsahujúcich látku THC, HHC a HHC-P a požiadal ich o vyjadrenie.

Slovenská obchodná inšpekcia (ďalej len „SOI“), Ústredný inšpektorát Slovenskej obchodnej inšpekcie so sídlom v Bratislave ako orgán štátnej správy v zmysle zákona č. 128/2002 Z. z. o štátnej kontrole vnútorného trhu vo veciach ochrany spotrebiteľa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov vykonáva kontrolu predaja výrobkov a poskytovania služieb, ktoré sú sprístupnené spotrebiteľom na vnútornom trhu, avšak nestanovuje technické požiadavky na výrobky, neurčuje kritéria bezpečnosti života a zdravia ľudí a ani neurčuje, za akých podmienok môže byť výrobok prepustený do colného režimu voľný obeh. SOI ako orgán trhového dohľadu taktiež nevykonáva kontrolu nad dodržiavaním ochrany verejného zdravia. SOI uskutočnila v zmysle § 6 ods. 5 zákona č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov od februára 2023 na základe prijatých podnetov celoslovenskú kontrolnú akciu zameranú na kontrolu zákazu predaja tabakových výrobkov, výrobkov, ktoré sú určené na fajčenie a neobsahujú tabak, bezdymových tabakových výrobkov a elektronických cigariet z automatov. Predaj tabakových výrobkov, výrobkov, ktoré sú určené na fajčenie a neobsahujú tabak, bezdymových tabakových výrobkov, elektronických cigariet a nikotínových vrecúšok bez obsahu tabaku v zmysle § 6 ods. 5 zákona č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov je z automatov zakázaný. Uvedené ustanovenie sa vzťahuje na všetky podnikateľské subjekty, ktoré nesmú sprístupňovať uvedené výrobky (*t.j. tabakové výrobky, elektronické cigarety, výrobky určené na fajčenie, atď.*) spotrebiteľom, t.j. nielen osobám mladším ako 18 rokov, ale všeobecne všetkým občanom Slovenskej republiky. Vykonanou kontrolou bola zistená prítomnosť vyše 20 predajných automatov, ktoré mali v ponuke tabakové výrobky, výrobky, ktoré boli určené na fajčenie a neobsahovali tak bezdymové tabakové výrobky a elektronické cigarety. Na základe vykonaných kontrol SOI prijala potrebné opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov. O produktoch, v ktorých sa nachádzala látka THC a HHC-P, SOI informovala aj Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky, ktoré v zmysle zákona č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov vykonáva kontrolnú činnosť nad dodržiavaním ustanovení tohto zákona v oblasti štátnej správy na úseku omamných a psychotropných látok a taktiež informovala Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. Z doručenej informácie **Ministerstva vnútra** Slovenskej republiky (v roku 2023) vyplynulo, že látka HHC uvedená v zákone č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov má iný štruktúrally vzorec ako látka HHC-P predávaná v automatoch, ktorá (v roku 2023, až do 1. novembra 2024) nepatrila medzi látky zaradené na zoznam zakázaných látok v zmysle zákona č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky taktiež uviedlo, že na základe dlhodobých skúseností a analýz Kriministického a expertízneho ústavu Prezídia policajného zboru, ako aj poznatkov z oblasti adiktológie a v súlade s výsledkami analýz a legislatívnou praxou nielen Slovenskej republiky, ale aj ďalších členských štátov Európskej únie bola stanovená maximálna hraničná koncentrácia 2 % účinnej látky THC v sušine marihuany v jednotlivej dávke ako množstvo, ktoré neovplyvní psychický a fyzický stav konzumenta. Po medializácii prípadov predaja týchto výrobkov osobám mladším ako 18 rokov, v ktorých bolo poukázané práve na zhoršený zdravotný stav detí, v médiách odznelo, že Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky uvažuje o zaradení spomínaných látok, ktoré sa v produktoch v automatoch nachádzajú, na zoznam omamných a psychotropných látok v zmysle zákona č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov.

Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky sa v predmetnej veci vyjadrilo, že látky HHC (*hexahydrokanabinol*), HHC-P (*hexahydrokanabiphorol*), HHC-O (*hexahydrokanabinol acetát*), HHCP (*acetát, hexahydrokanabiphorol*) boli (až do 1. novembra

2024) predmetom intenzívneho monitorovania Európskeho monitorovacieho centra pre drogy a drogovú závislosť (EMCDDA), Lisabon, Portugalsko od 07.11.2022 prostredníctvom Systému včasného varovania (*Early Warning System – EWS*), ktorého súčasťou je aj Slovenská republika.

Uvedené nové psychoaktívne látky v roku 2023 a prevažne celý rok 2024, t.j. až do 1. novembra 2024 neboli zaradené v Prílohe č. 1 zákona č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov, neboli kontrolovanými psychoaktívnymi látkami, takže v prípade zaobchádzania s týmito látkami sa nejednalo o nedovolenú výrobu omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi v zmysle zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

K týmto novým psychoaktívnym látkam bolo k dispozícii veľmi málo informácií. Na základe doterajších poznatkov a klinickej praxe nebolo dostatok oficiálnych informácií o týchto látkach. Z medicínskeho hľadiska neboli tieto látky ešte dostatočne preskúmané, nebolo k dispozícii dostatok klinických, ani toxikologických zistení, ktoré by mohli definovať biologický profil účinku týchto látok, ich farmakokinetiku a toxikologickú relevanciu. Na otázky vo veci účinkov predmetných látok na ľudský organizmus, schopnosti týchto látok ovplyvniť psychiku človeka, jeho ovládacie a rozpoznávacie schopnosti, jeho sociálne správanie nebolo možné (*až do 1. novembra 2024*) pri získaných poznatkoch o týchto látkach podať jednoznačnú odpoveď.

HHC (*hexahydrokanabinol*) – je polosyntetický kanabinoid prvýkrát popísaný v roku 1940. Podľa laboratórnych štúdií *in vitro* a u niekoľkých živočíšnych druhov *in vivo* sa uvádza, že HHC má vo všeobecnosti podobné účinky ako delta-9-tetrahydrokanabinol (*delta-9-THC*), hlavná psychoaktívna látka v konope. Farmakologické a behaviorálne účinky HHC u ľudí neboli skúmané, hoci nedávne neoficiálne správy naznačujú, že jeho účinky môžu byť podobné účinkom delta-9-THC.

Účinky delta-9-THC sú tieto: K fyzickým príznakom akútneho ovplyvnenia drogami z konope patrí výrazné prekrvenie očných spojiviek, zvýšená tepová frekvencia, sucho v ústach, nekonštantné pocity na zvracanie, zvýšený apetít k jedlu v rôznych kombináciách či naopak nechutenstvo. Konzumenti drog z konope popisujú paradoxné vnímanie plynúceho času, ktorý sa zdanlivo predlžuje, čo neraz výrazne mení schopnosť orientácie v čase a v priestore. V súvislosti s marihuanou sú popisované aj príznaky v zmysle halucinácií akustických, či vizuálnych.

Zdravotné riziká užívania drog z konope sú tieto: Endokanabinoidný systém v organizme je signálny systém (*receptor a signálna molekula, ktorá sa na neho viaže*) nachádzajúci sa po celom ľudskom tele a mozgu. Tieto receptory sú označované ako CB1 a CB2, t.j. endokanabinoidné receptory. CB1 a CB2 receptory udržiavajú organizmus v určitom fyziologickom stave, vďaka syntéze vlastných endokanabinoidov, ako sú anandamid, ale aj 2-arachidonoylglycerol (2-AG), ktoré sa na tieto receptory viažu s určitou afinitou. K udržiavaniu fyziologického stavu prispievajú aj proteíny, ktoré tieto endokanabinoidy prenášajú, syntetizujú a degradujú za prísne ustálených podmienok. Príliš vysoká afinita alebo naopak príliš nízka afinita endokanabinoidov alebo aj exokanabinoidov (*napr. THC*), vedie k aktivácii alebo blokácii receptora CB1, CB2 a k poruchám fyziologických funkcií organizmu, resp. k vývoju rôznych patologických stavov. Existujú dôkazy, že príliš vysoká aktivita CB1 má svoju úlohu v kardiometabolických ochoreniach. CB1 a CB2 sa ďalej podieľajú na rôznych procesoch v gastrointestinálnom trakte, kde aktivácia obidvoch znižuje motilitu tráviaceho traktu. V pečeni aktivácia CB1 podporuje vazodilatáciu, čo môže viesť ku tvorbe ascitu, ďalej

steatózu pečene, fibrinogénu, apoptózu pečenej buniek. Aktivácia CB2 receptora má opačný účinok v pečeni. Ďalej majú receptory CB1 a CB2 svoju pozitívnu alebo negatívnu úlohu v koži, imunitnom systéme a kostiach. THC môže aj aktivovať, aj blokovať funkciu CB1 alebo CB2 receptora, čo závisí od rôznych faktorov ako napr. jeho koncentrácie, miesta, kde pôsobí, prítomnosťou iných exo alebo endokanabinoidov a samozrejme od schopnosti viazať sa na receptor. THC má pomerne vysokú afinitu ku receptorom CB1 a CB2, signifikantne vyššiu ako napr. rôzne syntetické kanabinoidy. Predchádzajúce principiálne informácie naznačujú rôzne aspekty a dôsledky užívania kanabinoidov. K akútnej intoxikácii kanabinoidmi môžeme zaradiť v zmysle ovplyvnenia psychických funkcií spočiatku maskované poruchy integrity osobnosti u predisponovaných osôb. Vyskytujú sa príznaky agitovanosti, eufória, utlmenie, halucinácie, poruchy orientácie, zvukové, optické dotykové ilúzie, strata pozornosti, oneskorený reakčný čas a iné. Z porúch telesných funkcií sa vyskytujú najmä časté zápalové ochorenia dýchacieho systému (*chronické zápal priedušiek a periférnych dýchacích ciest*), ako aj atrofický emfyzém pľúc u mladých osôb s neskorými fatálnymi dôsledkami na kardiorespiračný systém, zvracanie, tachykardia, srdcové arytmie a mnoho ďalších.

Zo súdnolekárskej praxe stoja za zmienku prípady samovrážd, pri ktorých bola zistená závislosť od kanabinoidov, ale aj samovražda ako sprievodný fenomén jednorazového užívania psychoaktívnej látky. Pri chronickom užívaní marihuany bolo pozorované, že po prerušení užívania marihuany došlo k signifikantnému nárastu systolického aj diastolického krvného tlaku a k zvýšeniu pulzovej frekvencie. Jednou z možností, prečo by človek mohol zomrieť, môže byť aj prerušenie užívania marihuany v kombinácii s už existujúcim patologickým stavom kardiovaskulárneho systému, napr. disperznou myofibrózou srdca. Tento efekt je však potrebné ešte ďalej skúmať. Je závislý od času, kedy je zdravotný stav užívateľa s anamnézou hypertenzie alebo poruchy činnosti srdca v pozícii, keď nedôjde k užitiu marihuany a dôjde k následnému zvýšeniu tlaku a tepovej frekvencie.

Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky si uvedomovalo aktuálnu dostupnosť uvedených látok na trhu a dopad ich konzumácie na zdravie detí a maloletých. Z toho dôvodu sa počas rok 2024 pripravil návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov a v tejto novelizácii, prijatím zákona č. 246/2024 Z. z. sa predmetné látky zaradili do Prílohy č. 1 – do Zoznamu omamných látok a psychotropných látok. Novela predmetného zákona nadobudla účinnosť dňa 1. novembra 2024.

Po zaradení látok HHC (*hexahydrokanabinol*), HHC-P (*hexahydrokanabiphorol*), HHC-O (*hexahydrokanabinol acetát*), HHCP (*acetát, hexahydrokanabiphorol acetát*) do Prílohy č. 1 zákona č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov je už možné trestnoprávne postihovať činnosť subjektov zameraných na nezákonnú výrobu, distribúciu a predaj takýchto omamných látok a psychotropných látok - t.j. od 1. novembra 2024.

Vzhľadom na uvedené skutočnosti Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky prijatím novely zákona č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov – t.j. zákona č. 246/2024 Z. z., ktorým uvedené látky boli zaradené do Zoznamu omamných látok a psychotropných látok zaradených do I., II. a III. skupiny potvrdilo, že konzumácia takýchto látok predstavuje závažné riziko pre verejné zdravie, a najmä pre malé a maloleté deti.

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky v rámci svojej pôsobnosti v oblasti boja proti drogám poukázalo na skutočnosť, že je limitované predovšetkým na trestnoprávnu

úpravu drogových trestných činov obsiahnutých v ustanoveniach § 171 až 174 Trestného zákona. Avšak táto právna úprava (*do 1. novembra 2024*), pokiaľ ide o vymedzenie jednotlivých omamných a psychotropných látok, bola naviazaná na zákon č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov, ktorý je v gescii Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky.

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky poukazovalo počas roku 2023 i 2024 na skutočnosť, že problém s voľnou dostupnosťou psychoaktívnych látok HHC a HHC-P vyplýval z toho, že išlo o nové syntetické látky, ktorých chemická štruktúra je cielene pozmenená práve v snahe vyhnúť sa zákazu nakladania a obchodovania s týmito látkami v zmysle medzinárodných dokumentov regulujúcich boj proti drogám. V podmienkach Slovenskej republiky je zoznam zakázaných látok uvedený v Prílohe č. 1 zákona č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov, pričom návrhy na jeho rozšírenie alebo zúženie patria rovnako do gescie Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky. Pre ich zákaz, resp. trestnoprávny postih bolo potrebné doplnenie týchto látok do tohto zoznamu, a to formou uvedenia ich presného chemického zloženia. Tento postup bol a aj je s ohľadom na dĺžku legislatívneho procesu zdĺhavý a neefektívny, navyše doplnenie predmetného zoznamu zakázaných látok problém rieši vždy len čiastočne, pretože na tieto zmeny veľmi pružne reaguje samotný čierny trh, a to jednoduchou zmenou chemickej štruktúry danej látky, čím sa táto nová pozmenená látka opätovne dostáva mimo režimu zákazu. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky považuje problém s voľnou dostupnosťou látok HHC, HHC-O, HHC-P a HHCP za veľmi závažný a preto aktívne spolupracovalo a neustále spolupracuje so zástupcami Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, Kriminalisticko-expertízneho ústavu Policajného zboru a Prezídia Policajného zboru najmä na príprave návrhu zákona o nových psychoaktívnych látkach, v ktorom by tieto látky boli definované podľa molekulárnej bázy, čím by boli do budúcnosti pokryté aj všetky novovznikajúce chemické deriváty týchto látok. Takéto riešenie, ktoré bolo uplatnené aj v iných členských štátoch Európskej únie, je efektívnym riešením problematiky neželanej dostupnosti nových psychoaktívnych látok na našom trhu.

Zároveň je potrebné uviesť, že v predmetnej veci komisár pre deti konal **aj na základe podnetov**, ktoré podali občania Slovenskej republiky, v ktorých upozorňovali komisára na konkrétne situácie vznikajúce s použitím uvedených látok.

Z vlastnej iniciatívy a podnetov prijatých v I. polroku 2024 **inicioval dňa 12.08.2024 pracovné stretnutie s verejným ochrancom práv Českej republiky JUDr. Stanislavom Křečkom v Brne**. Stretnutie súviselo najmä s pripravovanou novelou zákona č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch, ktoré bolo v lete a na jeseň 2024 v pripomienkovom konaní vlády SR. Témou multidisciplinárneho rokovania bola aktuálna situácia v súvislosti s HHC, THC, HHC-P v Českej republike, na ktorom sa zúčastnili zástupcovia:

- Národnej protidrogovej centrály.
- Rady vlády pre koordináciu politiky v oblasti závislostí.
- Toxikologického laboratória Ústavu súdneho lekárstva FN.
- Krajského riaditeľstva Polície ČR.
- Služby kriminálnej polície a vyšetrovania so špecializáciou TOXI.
- Verejného ochranu práv ČR.
- Úradu komisára pre deti.

Prvý pokus ČR o novelizáciu zákona č. 167/1998 o návykových látkach prebehol už v októbri 2022, ale vláda návrh neschválila. **V roku 2023 mali v ČR celkom 167 známych**

intoxikácií detí, pričom HHC a HHC-P tvoril zatiaľ najväčšiu príčinu intoxikácie v ČR. Z tohto dôvodu bol v zrýchlenom legislatívnom procese predložený ešte jeden návrh, na základe ktorého v júni 2024 nadobudla platnosť novela zákona o návykových látkach, kde bolo zakázaných celkom 11 látok aj v rámci psycho-regulačných látok. Podľa vyjadrení riaditeľa Národnej protidrogovej centrály ČR bola európska právna situácia k 01.07.2024 taká, že semisyntetické kanabinoidy (SSK) boli ilegálne v 21 krajinách EÚ. Za rok 2023 bol **výskyt HHC v dátach toxikologického informačného strediska VFN Praha celkom 201 prípadov.** V priebehu regulácie od 01.01.2024 do 31.07.2024 výskyt HHC stále majú, ale je nižší ako bol pred reguláciou.

Z pohľadu Radu vlády pre koordináciu politiky v oblasti závislosti bolo v roku 2022 v ČR hlásených 21 nových psychoaktívnych látok, z nich 6 sa vyskytli v ČR po prvýkrát. Niektoré sú veľmi nebezpečné, nakoľko sú veľmi aktívne a môžu spôsobiť intoxikáciu. Problém je v tom, že sa ťažko identifikuje čo je tá psychoaktívna sila danej látky. **Rovnako ako na Slovensku, tak aj v ČR veľký problém spôsobili automaty, kde je „ponuka“ syntetických látok voľne dostupná deťom, ktoré sú ako konzumenti vo zvýšenom riziku. Perorálna forma užívania, ktorá je najhoršia by mala byť deťom úplne zakázaná a nedostupná.**

Odborníci z toxikologického laboratória Ústavu súdneho lekárstva FN v Prahe uviedli, že Česká republika má veľmi zlé vyplňanie protokolov o intoxikácii pacientov. V praxi je to veľmi ťažko realizovateľné. Pri HHC, HHC-P vychádzajú z delta 9 alebo delta 8 : vykazujú iba mierne zmeny účinkov na užívateľa. Pri deťoch je problém najmä perorálne podanie (cukríky v podobe húseničiek, alebo medvedíkov). Deti majú pri užití pocit absolútneho bezpečia, majú dobrú chuť a vstrebateľnosť. Pri deťoch nie je schopnosť sám si koordinovať svoju reguláciu t.j. spotrebu týchto látok. Čím je dieťa mladšie tým je rizikovejšie.

Pri ostatných kanabinoidných produktoch, závisí od spôsobu aplikácie. **Pri kratome je problém najmä to, že je bežne distribuovaný v ČR v toxickej dávke.** Užívanie môže viesť k fatálnym prejavom. Kokaín je tiež zneužívaný najmä v pracovnom prostredí (pri potláčaní únavy). **Deti si myslia, že im to neškodí. Deti si nosia kratom v smoothie do školy na podporu učenia.** Pri deťoch je to riziko potencionálnych a dlhodobých užívateľov. Zástupca zo Služby kriminálnej polície a vyšetrovania so špecializáciou TOXI uviedol, že kratom deti berú ako povzbudzovadlo a „sú s tým úplne v pohode“. Deti neštudujú obaly, konzumujú cukríky vo forme medvedíkov.

V ČR aktuálne existuje zoznam zakázaných látok, ktoré nemôžu byť distribuované, pričom je vyvíjaná celospoločenská snaha, aby bola od 01.01.2025 v platnosti legislatívna zmena v zákone, kde bude najmä zákaz miešania látok navzájom. Miešanie napr. dvoch látok bude znamenať, že ich predaj je možný, ale za veľmi prísnych podmienok. Informácia pre užívateľa, zdravotné varovanie, bezpečnostné varovanie, zákaz predaja deťom. Princíp by mal byť en-blok pre všetky deti platné. Ale aj predaj energetických nápojov (ich zákaz) by mal byť platný aj pre deti. Regulácia pri psycho-modulačných látkach by mala byť veľmi prísna.

V pripravovanom zozname regulovaných látok bude mať ČR produkty so psychoaktívnymi látkami v tzv. „zozname predbežnej opatrnosti“, kde bude možné zaradiť vládou hneď ďalšie látky (deriváty), ktoré vzniknú. Tento systém by mohol pomôcť najmä v praxi, nakoľko predajcovia s týmito látkami nebudú môcť svojvoľne a kreatívne nakladať a budú slúžiť iba na výskumné účely.

2.7.1 Okrúhly stôl HHC látky

V súvislosti so všetkými získanými informáciami k téme HHC z augustového stretnutia u verejného ochrancu práv v Brne zorganizoval komisár pre deti dňa 27.08.2024 na Úrade komisára pre deti v Bratislave multidisciplinárne stretnutie slovenských odborníkov k novele zákona č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch. Prítomní boli zástupcovia z týchto inštitúcií:

- Národná kriminálna agentúra, protidrogová centrála.
- Kriminalistický a expertízny ústav PZ SR.
- Sekcia farmácie a liekovej politiky, odbor farmácie MZ SR.

Diskusia sa týkala aktuálnych výziev a potrieb v oblasti legislatívnej úpravy, ktorá reaguje na vývoj v oblasti psychoaktívnych látok. Pôvodný zámer bol, aby legislatívny proces prebehol v skrátanom legislatívnom konaní, pričom hlavným cieľom bolo nielen rozšírenie zoznamu zakázaných látok, ale aj iniciovanie prípravy nového zákona, ktorý by komplexne upravoval problematiku psychoaktívnych látok. Na základe skúseností z iných krajín a informácií poskytnutých zástupcami jednotlivých rezortov vznikla potreba vypracovať nový zákon o psychoaktívnych látkach, ktorý by správne definoval skupiny týchto látok, ich podmienky použitia, ako aj metodiku sledovania a kontrolovania ich distribúcie. V tejto súvislosti bol zdôraznený nemecký model, ktorý sa ukazuje ako flexibilný a efektívny, keďže predpokladá rozdelenie látok do siedmich základných skupín. Zároveň tento model definuje základnú skupinu látok, ktoré sú považované za zakázané, a vytvára jasný rámec pre ich reguláciu a trestnoprávne postihy.

V rámci Vyšehradského predsedníctva Slovenská republika iniciovala prípravu nového zákona o psychoaktívnych látkach, ktorý sa bude opierať o nemecký model. Tento prístup zahŕňa identifikáciu základných molekúl, pričom nezáleží na tom, aké ďalšie zložky sa k nim pridávajú, pretože hlavná molekula je kľúčová pre zaradenie látky medzi zakázané. Týmto spôsobom sa vytvára účinná bariéra proti obchádzaniu zákona, ktorá zabezpečí ochranu pred šírením nových psychoaktívnych látok.

V rámci diskusie sa tiež ukázalo, že model aplikovaný v Českej republike nie je vhodný pre implementáciu v slovenskom právnom systéme, nakoľko v ňom abscentuje trestnoprávna zodpovednosť a neumožňuje dostatočne efektívne postihovanie nelegálnej činnosti v tejto oblasti. Ďalej bolo upozornené na nedostatok spoľahlivých informácií a sledovaných údajov, ktoré sú nevyhnutné na efektívne posúdenie rizík spojených s testovaním THC a iných látok.

Závažným problémom je tiež nevedomosť detí o nebezpečenstvách spojených s konzumáciou psychoaktívnych látok. Učitelia sa obávajú vziať deti na výlety z dôvodu možného požitia týchto látok a nedostatočných informácií o tom, aké produkty môžu obsahovať psychoaktívne látky. V niektorých prípadoch sa v obchodnej ponuke nachádzajú produkty, ktoré deklarujú obsah THC 0,2 %, ale testy ukazujú, že v skutočnosti obsahujú vyššie koncentrácie THC, ktoré sú v súlade so zákonom považované za omamné a psychotropné látky. Predaj niektorých produktov, ako sú šišky konope, ktoré majú obsahovať legálne množstvo THC, sa ukazuje ako porušenie platných predpisov, keďže niektoré z týchto produktov skutočne obsahujú zakázané látky.

Vzhľadom na tieto skutočnosti bude Úrad komisára pre deti v roku 2025 participovať na príprave novej legislatívy v tejto oblasti, ktorá bude reagovať na výzvy spojené s nelegálnym šírením psychoaktívnych látok a zabezpečí účinnú reguláciu tohto problému. Cieľom je poskytnúť jasný a efektívny právny rámec, ktorý ochráni zdravie obyvateľstva,

predovšetkým detí a mladistvých, a zároveň zabezpečí adekvátnu trestnoprávnú zodpovednosť za porušovanie týchto zákonov.

Komisár pre deti už dňa 06.11.2023 vydal taktiež vyhlásenie do TASR, v ktorom žiadal orgány úradnej kontroly potravín, najmä Štátnu veterinárnu a potravinovú správu Slovenskej republiky a Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky o okamžité stiahnutie z predaja novej potraviny neznámeho pôvodu distribuovanej v automatoch, ktorá obsahuje látku THC, HHC, HHC-H, HHC-O, HHC-P i HHCP z dôvodu bezprostredného ohrozenia života a zdravia maloletých detí. Zároveň sa obrátil na Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky a Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, aby vykonali opatrenia, ktoré budú smerovať **k okamžitému stiahnutiu z predaja** uvedených potravín (výrobkov) obsahujúcich látku THC, HHC, HHC-H, HHC-O, HHC-P i HHCP. Tiež dôrazne **vyzval všetkých rodičov, ako aj vychovávateľov a pedagogických pracovníkov vrátane Ministerstva školstva Slovenskej republiky,** aby chránili zdravie detí a upozorňovali ich na klamlivé informácie, že množstvo účinnej látky THC v sušine marihuany v jednotlivej dávke neovplyvní psychický a fyzický stav konzumenta, čoho dôkazom je už zvyšujúce sa množstvo prípadov maloletých detí vo veku 13 až 17 rokov, ktoré skončili v nemocniciach v bezvedomí, pretože účinky látky THC, HHC, HHC-H, HHC-O, HHC-P i HHCP sú psychoaktívne a výrazne pôsobia na centrálny nervový systém najmä maloletých detí.

POUŽITÁ PRÁVNÁ ÚPRAVA:

Dohovor o právach dieťaťa

Podľa čl. 3 ods. 1 až 3: Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečia, aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí zodpovedali štandardom ustanoveným kompetentnými úradmi, najmä v oblastiach bezpečnosti a ochrany zdravia, počtu a vhodnosti svojho personálu, ako aj kompetentného dozoru.

Podľa čl. 4: Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, urobia všetky potrebné zákonodarné, správne a iné opatrenia na vykonávanie práv uznaných týmto Dohovorom. Pokiaľ ide o hospodárske, sociálne a kultúrne práva, štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uskutočňujú také opatrenia v maximálnom rozsahu svojich prostriedkov a v prípade potreby aj v rámci medzinárodnej spolupráce.

Podľa čl. 33: Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, prijímajú všetky nevyhnutné opatrenia, vrátane zákonodarných, správnych, sociálnych a kultúrnych opatrení, na ochranu detí pred nezákonným užívaním narkotických a psychotropných látok definovaných príslušnými medzinárodnými zmluvami a na zabránenie využívania detí pri ich nezákonnej výrobe a obchodovaní s týmito látkami.

Zákon o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Podľa § 4 ods. 1 písm. a), c) a d): Komisár pre deti posudzuje na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy dodržiavanie práv dieťaťa, presadzuje záujmy detí v spoločnosti, spolupracuje s deťmi priamo alebo prostredníctvom organizácií pôsobiacich v oblasti práv detí, konzultuje s deťmi veci, ktoré sa ich týkajú, skúma názory detí a podporuje ich záujem o verejné otázky, podporuje zvyšovanie povedomia o právach dieťaťa v spoločnosti.

Podľa § 4 ods. 2 písm. a), d), e) a f): Komisár pre deti je oprávnený požadovať:

1. informácie a údaje na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa a na účely monitorovania dodržiavania práv dieťaťa,
2. kópie spisovej dokumentácie na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa vrátane kópií dokladov, obrazových záznamov, zvukových záznamov alebo obrazovo-zvukových záznamov,
3. od orgánov verejnej správy výkon ich oprávnení,
4. stanovisko k výsledku posúdenia a prijatie opatrení, ak výsledkom posúdenia je zistenie, že bolo porušené právo dieťaťa alebo ohrozené právo dieťaťa,
 - podávať vyjadrenia v prípadoch, ktoré posudzoval,
 - vydávať stanoviská vo veciach dodržiavania práv dieťaťa a
 - navrhovať prostriedky nápravy podľa výsledkov posúdenia.

Podľa § 21 ods. 1, 2, 4 a 9: Každý, kto má právo obrátiť sa na komisára, má právo pri styku s komisárom používať svoj materinský jazyk a komunikovať s komisárom vo forme komunikácie pre neho prístupnej. Podnet možno podať písomne, ústne do zápisnice, telefaxom alebo elektronickými prostriedkami. Ak sa podnet podáva ústne, vyhotovuje sa písomný úradný záznam a so súhlasom osoby, ktorá podáva podnet, aj zvukový záznam alebo obrazovo-zvukový záznam; fyzickej osobe sú pred vyhotovením zvukového záznamu alebo obrazovo-zvukového záznamu vysvetlené dôvody jeho vyhotovenia. Na takto vyhotovený zvukový záznam alebo obrazovo-zvukový záznam sa nevzťahuje osobitný predpis (o slobodnom prístupe k informáciám).

Podľa § 27: Komisár pri výkone svojej pôsobnosti spolupracuje s príslušnými orgánmi verejnej moci. Komisár môže spolupracovať aj s inými subjektmi pôsobiacimi v oblasti ochrany práv a slobôd.

Podľa § 28: Komisár je povinný zachovávať mlčanlivosť o skutočnostiach, o ktorých sa dozvedel pri výkone svojej funkcie, ak povinnosť mlčanlivosti ustanovuje osobitný predpis. Povinnosť mlčanlivosti sa vzťahuje aj na zamestnancov úradu komisára.

Zákon o rodine

Podľa čl. 5 písm. b) a c): Záujem maloletého dieťaťa je prvoradým hľadiskom pri rozhodovaní vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú.

Pri určovaní a posudzovaní záujmu maloletého dieťaťa sa zohľadňuje najmä:

- bezpečie dieťaťa, ako aj bezpečie a stabilita prostredia, v ktorom sa dieťa zdržiava
- ochrana dôstojnosti, ako aj duševného, telesného a citového vývinu dieťaťa.

Zákon č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov

Príloha č. 1

Zákon č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Podľa § 6 ods. 3 a 5: Predaj tabakových výrobkov, výrobkov, ktoré sú určené na fajčenie a neobsahujú tabak, bezdymových tabakových výrobkov, elektronických cigariet a nikotínových vrecúšok bez obsahu tabaku.

Zakazuje sa predávať tabakové výrobky, výrobky, ktoré sú určené na fajčenie a neobsahujú tabak, bezdymové tabakové výrobky, elektronické cigarety a nikotínové vrecúška bez obsahu tabaku osobám mladším ako 18 rokov.

Zakazuje sa predaj tabakových výrobkov, výrobkov, ktoré sú určené na fajčenie a neobsahujú tabak, bezdymových tabakových výrobkov, elektronických cigariet a nikotínových vrecúšok bez obsahu tabaku z automatov.

Zákon č. 128/2002 Z. z. o štátnej kontrole na vnútornom trhu vo veciach ochrany spotrebiteľa v znení neskorších predpisov

Podľa čl. 1: Tento zákon upravuje štátnu kontrolu predaja výrobkov a poskytovania služieb spotrebiteľom na vnútornom trhu, štátny dozor a spoluprácu Slovenskej obchodnej inšpekcie s inými orgánmi verejnej správy a občianskymi združeniami.

Trestný zákon

Podľa § 171: Kto neoprávnene prechováva omamnú látku alebo psychotropnú látku z rastliny rodu konopa pre vlastnú potrebu, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

Kto neoprávnene prechováva omamnú látku alebo psychotropnú látku z rastliny rodu konopa pre vlastnú potrebu vo väčšom rozsahu, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

Kto neoprávnene prechováva inú omamnú látku alebo psychotropnú látku ako z rastliny rodu konopa, jed alebo prekursor pre vlastnú potrebu, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.

Kto neoprávnene prechováva inú omamnú látku alebo psychotropnú látku ako z rastliny rodu konopa, jed alebo prekursor pre vlastnú potrebu vo väčšom rozsahu, potrestá sa odňatím slobody až na päť rokov.

Podľa § 172: Kto neoprávnene prechováva po akúkoľvek dobu omamnú látku alebo psychotropnú látku z rastliny rodu konopa, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až sedem rokov.

Odňatím slobody na päť rokov až desať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a už bol za taký čin odsúdený.

Kto neoprávnene prechováva po akúkoľvek dobu inú omamnú látku alebo psychotropnú látku ako uvedenú v odseku 1, jed alebo prekursor, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až desať rokov.

Kto neoprávnene:

- a) vyrobí,
- b) dovezie, vyvezie, prevezie alebo dá prepraviť, alebo
- c) kúpi, predá, vymení, zadováži omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekursor alebo kto takú činnosť sprostredkuje, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až desať rokov.

Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 3 alebo 4 a už bol za taký čin odsúdený.

Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1, 3 alebo 4:

- a) pre osobu, ktorá sa lieči z drogovej závislosti,*
- b) závažnejším spôsobom konania,*
- c) na chránenej osobe, alebo*
- d) vo väčšom rozsahu.*

Odňatím slobody na pätnásť rokov až dvadsať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1, 3 alebo 4:

- a) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť,*
- b) voči osobe mladšej ako pätnásť rokov alebo prostredníctvom takej osoby, alebo*
- c) v značnom rozsahu.*

Odňatím slobody na dvadsať rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1, 3 alebo 4:

- a) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví viacerým osobám alebo smrť viacerých osôb,*
- b) ako člen nebezpečného zoskupenia, alebo*
- c) vo veľkom rozsahu.*

Podľa § 173: Kto vyrobí, sebe alebo inému zadováži alebo prechováva predmet určený na nedovolenú výrobu omamnej látky, psychotropnej látky, jedu a prekursora, potrestá sa odňatím slobody až na päť rokov.

Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného väčší prospech.

Odňatím slobody na štyri roky až desať rokov sa páchatel' potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného značný prospech.

Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného prospech veľkého rozsahu.

Podľa § 174: Kto zvádza iného na zneužívanie inej návykovej látky než alkoholu alebo ho v tom podporuje alebo kto zneužívanie takej látky inak podnecuje alebo šíri, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1:

- a) voči chránenej osobe, alebo*
- b) verejne.*

Vyjadrenie komisára pre deti po prijatí zákona zakazujúceho distribúciu a predaj HHC:

Komisár pre deti si uvedomuje neustálu dostupnosť uvedených látok na trhu a dopad ich konzumácie na zdravie detí a maloletých. Z toho dôvodu sa komisár plne stotožňuje s postupom Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, ako aj Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, ktoré pripravili novelu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov a v tomto zákone č. 246/2024 Z. z., ktorý nadobudol účinnosť od 1. novembra 2024, sú už predmetné látky zaradené do Prílohy č. 1 – do Zoznamu omamných látok a psychotropných látok.

Vzhľadom na uvedené skutočnosti, akákoľvek distribúcia uvedených látok, resp. výrobkov obsahujúcich HHC, HHC-H, HHC-O, HHC-P, HHCP sa už považuje za o páchanie trestného činu Nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi, resp. o šírenie toxikománie.

Komisár pre deti plne podporuje úzku spoluprácu pri intenzívnom monitorovaní látky HHC (*hexahydrokanabinol*), HHC-H (*hexahydrokanabihexol*), HHC-P (*hexahydrokanabiphorol*), HHC-O (*hexahydrokanabinol acetát*), HHCP (*acetát, hexahydrokanabiphorol acetát*) prostredníctvom Európskeho monitorovacieho centra pre drogy a drogovú závislosť (EMCDDA), Lisabon, Portugalsko od 07.11.2022, Systémom včasného varovania (*Early Warning System – EWS*), ktorého súčasťou je aj Slovenská republika a v súlade s platnými vnútroštátnymi, ale najmä medzinárodnými právnymi predpismi vynaložil všetko úsilie na to, aby sa v praxi plne realizoval Dohovor o právach dieťaťa, t.j. došlo k ochrane detí pred nezákonným užívaním narkotických a psychotropných látok definovaných príslušnými medzinárodnými zmluvami, čo by malo byť už predmetom aj činnosti výkonných orgánov, t.j. SOI, orgánov činných v trestnom konaní, ako aj Ministerstva školstva SR a najmä preventívnych opatrení vo vzťahu k maloletým deťom.

2.8 Inhalovanie prchavých látok („fetovanie“) mladistvých

Úrad komisára pre deti evidoval podnet týkajúci sa ochrany zdravia detí a bezpečnosti prostredia v lokalite „Mašina“ nachádzajúcej sa v obci Nálepkovo. V uvedenej lokalite dochádza k užívaniu omamných a psychotropných látok mladistvými obyvateľmi, najmä vo forme inhalácie prchavých látok. Napriek aktívnemu prístupu zainteresovaných subjektov, ktorými sú orgány územnej samosprávy, policajný zbor Slovenskej republiky, rozvojový tím v oblasti MRK a Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny (SPODaSK), nie je možné efektívne riešiť vzniknutú situáciu. Patologické správanie obyvateľov tejto lokality prispieva k ďalšiemu zhoršovaniu bezpečnostnej situácie, čo si vyžaduje okamžitý zásah na úrovni prevencie a intervencie zo strany kompetentných orgánov.

V záujme rýchleho riešenia podnetu bolo zo strany ÚKPD iniciované pracovné rokovanie všetkých zainteresovaných subjektov, ktoré sa uskutočnilo v obci Nálepkovo.

Zo záverov pracovného stretnutia vyplynulo, že fetovanie detí a mladistvých v lokalite „Mašina“ je dlhodobým javom, ktorý si vyžaduje komplexné riešenia. Doteraz realizované kroky zo strany príslušných orgánov boli účinne iba čiastočne. Ako hlavné výzvy boli identifikované najmä:

- **Neregulovaný predaj organických rozpúšťadiel maloletým**, spravidla v obchodnom reťazci, kde je tento predaj nelegálny, avšak legislatíva neposkytuje účinne nástroje na zabránenie takémuto predaju.

- **Nezáujem rodičov a neochota detí absolvovať psychologické vyšetrenia.**
- **Efektivita preventívnych opatrení** nie je na požadovanej úrovni, aj napriek tomu, že sa tieto aktivity realizujú.

Ako návrhy riešenia vzniknutej situácie boli na pracovnom rokovaní prezentované nasledované opatrenia:

- **Posunúť pracovnú dobu členov Rozvojového tímu** na poobedňajšie hodiny, čím by sa zabezpečila prítomnosť a výkon práce zamestnancov v teréne v čase, keď deti majú voľno a sú viac náchylné k užívaniu omamných látok.
- **Zintenzívniť prácu všetkých zainteresovaných subjektov** v teréne, vrátane posilnenia preventívnych aktivít v školách, prítomnosti polície a psychologickkej podpory.
- **Podpora legislatívnej zmeny v súvislosti s reguláciou predaja toluénu a iných nebezpečných látok maloletým.**
- **Zabezpečiť systém preventívnej a výchovnej podpory pre rodiny s deťmi**, vrátane poskytovania pomoci prostredníctvom zriadenia inštitútu osobitného príjemcu, ktorý by mohol obmedziť finančné prostriedky dostupné pre nákup organických rozpúšťadiel užívaných na fetovanie.

ZÁVERY a ODPORÚČANIA:

Odporúčanie adresované Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity na posunutie pracovnej doby členov Rozvojového tímu. Odporúčanie bolo osobne prerokované zo strany komisára pre deti a ÚSV SR pre RK.

Odporúčanie na zmenu legislatívy týkajúcej sa zaradenia toluénu a iných látok na zoznam omamných a psychotropných látok – zriadená pracovná skupina na Úrade komisára pre deti, ktorá sa tejto téme bude venovať v roku 2025.

Odporúčanie na posilnenie preventívnych aktivít v školách a ďalšiu spoluprácu so školskými zariadeniami a miestnymi organizáciami – Vyjadrenie komisára pre deti bolo doručené KR PZ Košice.

Odporúčanie na intervenciu v rámci prevencie kriminality z dôvodu úžery v obci a podpore opatrení na zníženie sociálnych problémov v tejto lokalite – Vyjadrenie komisára pre deti bolo doručené KR PZ Košice

Úrad komisára pre deti je pripravený podporiť túto iniciatívu a prispieť k zlepšeniu situácie v lokalite „Mašina“, pričom zdôrazňuje nevyhnutnosť intenzívnej spolupráce medzi všetkými zúčastnenými stranami a efektívnu implementáciu uvedených odporúčaní.

IV DODRŽIAVANIE PRÁV DIEŤAŤA V ZMYSLE § 4 ODS. 2 PÍSM. G) ZÁKONA, ÚČASŤ KOMISÁRA PRE DETI NA KONANÍ PODĽA VŠEOBECNÝCH PREDPISOV O KONANÍ PRED SÚDMI

A Vstup komisára pre deti do súdnych konaní

Účelom vstupu komisára pre deti, ako právno-ochranného subjektu, do súdneho konania je monitorovanie dodržiavania práv dieťaťa a presadzovanie práv priznaných dieťaťu. Komisár má záujem prispieť k zmierneniu negatívneho dopadu prežívania rodinného konfliktu na psychické zdravie dieťaťa, ale aj dohliada, či sú rešpektované práva dieťaťa v konaniach starostlivosti súdu o maloleté deti s verejným prvkom, v ktorých dieťa vystupuje v slabšej pozícii (napr. konania o opatrovníctve a ústavnej starostlivosti).

Vstup komisára do súdneho konania je realizovaný, buď samotným súdom, rozhodnutím - ex offio alebo návrhom na vstup do súdneho konania iniciovaný účastníkmi konkrétneho konania. Tento postup vyplýva z ustanovenia §4 ods.2, písm. g zákona číslo 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v spojení s §12 ods. 2 Civilného mimo-sporového poriadku. Súd vždy rozhoduje o vstupe komisára do súdneho konania uznesením, proti ktorému odvolanie nie je prípustné. Zákonodarcu v zákone neupravil priamy vstup komisára pre deti do súdneho konania. Komisár môže požiadať o vstup do súdneho konania na základe vlastných zistení získaných svojou činnosťou, alebo na žiadosť dieťaťa, alebo jeho zákonného zástupcu a tiež nie je vylúčený podnet súdu. Vstup komisára do konania nemožno paušalizovať na každé konanie. Jednotlivý podnet treba podrobiť dôkladnej analýze so zameraním na porušovania a ohrozovanie práv dieťaťa.

Ak súd rozhodne tak, že komisára pre deti do konania priberie, má komisár v súdnom konaní tie isté procesné práva ako účastník konania. Aktívne sa zúčastňuje konania, navrhuje dôkazy, má právo nahliadať do súdneho spisu a súd mu doručuje všetky písomnosti, má právo podávať opravné prostriedky. Komisárovi zákon priznáva oprávnenie požadovať vstup do súdnych konaní, avšak neukladá mu takúto povinnosť. Komisár v žiadosti o vstup do súdneho konania vždy skúma a zvažuje, či došlo k ohrozeniu alebo porušeniu práv dieťaťa, ako aj Dohovoru o právach dieťaťa a vždy má na zreteli najlepší záujem dieťaťa. Záujem dieťaťa musí byť vždy prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi a inými orgánmi. V súdnom konaní háji komisár záujmy maloletých detí. Nedohliada nad súdnym konaním, takúto právomoc v zmysle zákona nemá. Je na zodpovednej úvahe komisára, do ktorého konania sa rozhodne vstúpiť a to na základe individuálneho posúdenia každého jednotlivého prípadu, resp. podnetu. Komisár nezastupuje ani rodičov, ani dieťa. Zastupuje práva dieťaťa v zmysle Dohovoru o právach dieťaťa a háji jeho najlepší záujem. V konaní sa aktívne zúčastňuje tým, že môže navrhovať dôkazy a využíva svoje zákonné procesné práva napríklad aj tým, že navrhuje výsluch dieťaťa a to s prihliadnutím na jeho vek a rozumovú vyspelosť. Samotní rodičia bývajú vo veľkej miere príčinou ohrozovania a porušovania práv dieťaťa a ich duševného zdravia svojím konfliktným spoložitím a to bez toho, že by si to uvedomovali. V konaniach o úpravu práv a povinností rodičov k maloletým deťom na čas do rozvodu je účasť komisára odôvodnená iba v ojedinelých prípadoch, na základe individuálneho posúdenia so zreteľom na najlepší záujem maloletých detí. V rozvodových konaniach sa jeho účasť zužuje iba na tú časť konania,

ktorá sa týka úpravy práv a povinností rodičov k maloletým deťom na čas po rozvode manželstva. Komisár pre deti, na základe doterajších skúseností, vidí svoju úlohu predovšetkým v súdnom konaní o náhradnú starostlivosť, najmä ak sa jedná o ústavnú starostlivosť a vynímanie maloletých detí z biologických rodín. Tieto konania sú zvlášť citlivé na porušovanie práv maloletých detí. Ochrana práv maloletých detí je zabezpečovaná primárne súdom samotným a tiež ÚPSVaR, ktorý v konaniach vystupuje ako kolízny opatrovník.

Do budúcnosti by bolo vhodné zvažovať pri novelizácii zákona o komisárovi pre deti ako aj civilného mimo-sporového poriadku priamy vstup komisára do súdneho konania a to iba oznámením jeho vstupu, tak ako je to upravené pri vstupe prokurátora.

1 Príklady prípadov, v ktorých sa komisár pre deti zúčastňoval súdneho konania

1.1 Konanie o nariadení ústavnej starostlivosti a následné konanie o zverenie maloletého M. do náhradnej osobnej starostlivosti

Úrad práce sociálnych vecí a rodiny podal na príslušný súd návrh, ktorým sa domáhal, aby súd nad maloletým M. (14 rokov) nariadil ústavnú starostlivosť a ako dôvod uviedol, že maloletému nedokáže matka zabezpečiť bezpečné a podnetné prostredie pre jeho zdravý vývin. Matka dieťaťa zanedbávala výchovu a starostlivosť o dieťaťa. Mala tendenciu formálne prezentovať snahu o zmenu v jej prístupe k maloletému, avšak neakceptovala odporúčania odborníkov spolupracujúcich s rodinou, nereflektovala na potreby maloletého, ktorého vnímala prevažne len ako pomocnú silu v domácnosti pri rekonštrukcii interiéru domu, či pri zabezpečovaní dreva na vykurovanie domácnosti, pričom maloletý M. sa vyjadril, že má obavu pred matkou vysloviť svoj názor a radšej sa vyjadrí tak, ako matka očakáva.

Komisár pre deti bol na základe uznesenia príslušného súdu pribratý do súdneho konania. Komisár dožiadaním príslušného Úradu práce sociálnych vecí a rodiny zistil, že v najlepšom záujme maloletého M. je jeho zverenie do náhradnej osobnej starostlivosti starých rodičov, pričom poukázal na článok 3 ods. 1 Dohovoru. Komisár pre deti zastával názor, že prioritné je pre dieťa zachovanie rodinného prostredia, ktoré musí byť uprednostnené pred inštitucionálnou starostlivosťou.

Súd zamietol návrh na nariadenie ústavnej starostlivosti, čo odôvodnil tým, že v rodine maloletého sú blízke osoby – starí rodičia zo strany matky, ktorí by mohli zabezpečovať starostlivosť o maloletého.

Následne príslušný súd konal ex offa a rozhodol o zverení maloletého M. do náhradnej osobnej starostlivosti starých rodičov a odôvodnil svoje rozhodnutie tým, že zverenie maloletého M. do starostlivosti starých rodičov je v jeho najlepšom záujme.

Úrad komisára pre deti po skončení súdneho konania dlhodobo monitoroval prípad. Na základe vyjadrenia príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny zistil, že starostlivosť starých rodičov je na požadovanej úrovni a nekonštatoval žiadne mieru rizika ohrozenia maloletého M.

1.2 Uloženie a realizácia výchovného opatrenia v diagnostickom centre

Príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny podal na súd návrh na nariadenie neodkladného opatrenia vo veci maloletého Š. z dôvodu, že jeho správanie v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu bolo zo strany školy hodnotené ako správanie v rozpore so školským poriadkom a zásadami slušného správania. Maloletý Š. bol na vyučovaní drzý, často používal na vyučovaní vulgarizmy, odmietal spolupracovať s vyučujúcou, búchal po stole a nakoniec sa vyučujúcej aj vyhrážal. Na základe pohovoru s maloletým Š. a jeho matkou bolo zjavné, že maloletý nerešpektuje ani svoju matku, ani iné authority. Matka má pritom nekritický pohľad na svojho syna a vo svojich vyjadreniach obhajuje jeho správanie. Vzhľadom na to, že opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, ktoré sa realizovali neplnili svoj účel, vyhodnotil príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, že je v záujme maloletého, aby absolvoval diagnostický pobyt s tým, že mu bude uložené výchovné opatrenie.

Na Úrad komisára pre deti sa so svojim podnetom obrátila matka maloletého a tiež podala na príslušný súd návrh na pribratie komisára pre deti do súdneho konania. Súd rozhodol uznesením o pribratí komisára pre deti do konania.

Súd vydal neodkladné opatrenie, v ktorom nariadil uloženie výchovného opatrenia maloletému, ktoré bolo realizované v diagnostickom centre po dobu 3 mesiacov.

Komisár pre deti sa zúčastnil na prípadovej konferencii, ktorú navrhol a zorganizoval Úrad práce sociálnych vecí a rodiny. Po absolvovaní prípadovej konferencie sa úrad práce, sociálnych vecí a rodiny spolu s Úradom komisára pre deti rozhodol vykonať pohovor s maloletým Š. Maloletý bol informovaný o tom, že v súdnom konaní sa bude rozhodovať o predĺžení, alebo ukončení jeho pobytu v diagnostickom centre. Maloletý Š. sa vyjadril, že si uvedomuje možné komplikácie spojené s jeho okolím pri návrate do prirodzeného prostredia. Vyjadril sa, že vďaka pobytu v diagnostickom centre sa naučil pracovať s negatívnymi emóciami.

Komisár pre deti na základe získaných informácií a v súlade s čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa navrhol v ďalšom konaní o predĺžení pobytu maloletého v diagnostickom centre, pobyt nepredĺžiť. Súd rozhodol, že maloletý sa navráti do svojho prirodzeného prostredia.

Úrad komisára pre deti prostredníctvom monitoringu situácie zistil, že maloletý sa pozitívne adaptoval v jeho prirodzenom rodinnom ako aj školskom prostredí.

V KONCEPČNÉ NÁVRHY NA SYSTÉMOVÉ ZMENY VYPLÝVAJÚCE Z RIEŠENIA PODNETOV

A Systémová pomoc najviac ohrozeným skupinám detí

Základnou prioritou Úradu komisára pre deti bolo v roku 2024 riešiť konkrétne podnety, s ktorými sa občania vo veci ochrany práv detí na komisára obracajú, a popritom iniciovať systémové riešenia. **Účinným nástrojom na pomenovanie problémov, ich možné riešenie a návrhy na systémové zmeny je okrem iných odborných činností aj forma realizácie okrúhlych stolov, seminárov a konferencií k jednotlivým témam.** Systémové riešenia umožňujú riešiť situáciu celej skupine ohrozených detí.

1 Deti ohrozené rodičovskými konfliktami a násilím v rodine

Rozvod alebo rozchod rodičov patrí medzi najnáročnejšie životné udalosti, ktoré môžu výrazne ovplyvniť nielen samotných partnerov, ale predovšetkým ich deti. Na Slovensku sa dlhodobo rozpadáva približne tretina manželstiev, pričom mnoho ďalších párov žijúcich v neformálnych vzťahoch čelí podobnej situácii. Podľa Štatistického úradu SR bolo na Slovensku v roku 2023 rozvedených približne 8,2 tisíce manželstiev, je to štvrtý najnižší počet od vzniku samostatnej Slovenskej republiky v roku 1993. Vo väčšine z nich žili maloleté deti. Celkovo zasiahli minulý rok rozvody viac ako 7,6 tis. detí. Podľa Ministerstva spravodlivosti SR bola v roku 2023 priemerná dĺžka konania z povolených rozvodov v celoslovenskom meradle päť mesiacov. Najdlhšie sa vybavovali rozvody v Bratislavskom kraji - sedem mesiacov, najkratšie v Nitrianskom kraji - 3,6 mesiaca. Pokles rozvodov však je štatisticky daný skôr menším počtom uzatvorených manželstiev a štatistickej korelácie, že manželstvá sa rozvádajú najčastejšie v prvých 7 rokoch trvania manželstva.

Najvyšší počet konaní ukončených rozvodom bolo v roku 2024 v Bratislavskom kraji, z toho takmer 62 % priamo v hlavnom meste Bratislava. Najnižší počet rozvodov bol v Trenčianskom kraji. Takmer v dvoch tretinách ukončených konaní bola navrhovateľkou žena. Najčastejšou príčinou rozvodu manželstiev bola u oboch pohlaví rozdielnosť pováh, názorov a záujmov (70 % rozvodov). Dôsledky rozchodu rodičov sa často odrážajú na psychickej pohode detí, ich školských výsledkoch a sociálnych vzťahoch.

Komisár pre deti poukazuje na stále platnú právnu úpravu, podľa ktorej sa k zrušeniu manželstva rozvodom pristupuje len v odôvodnených prípadoch a len vtedy, ak je manželstvo vážne narušené a trvalo rozvrátené, že manželstvo nemôže plniť svoj účel a od manželov nemožno očakávať obnovenie manželského spolužitia. Komisár zdôrazňuje aj ustanovenie, že súd pri rozhodovaní o rozvode vždy prihliadne na záujem maloletých detí.

Všeobecné nastavenie spoločnosti však nie je nastavené v duchu tejto právnej úpravy, ale je nastavené k automatickému rozvodu v prípade manželskej nezhody, aj triviálnej. Komisár v tejto súvislosti poukazuje práve na prípady rozvodov, kde nie je žiadna záťaž závislostí, násilia, kde manželstvo ešte je možné zachrániť, avšak aktéri v systéme nie sú nastavené na záchranu manželstiev, ale na rýchly rozvod.

Komisár pre deti poukazuje na základné princípy Dohovoru o právach dieťaťa, že dieťa má právo vyrastať v pôvodnej biologickej rodine, v atmosfére lásky, šťastia a porozumenia. Podľa Dohovoru, štát má vynaložiť všetko úsilie vytvárať pomoc rodinám, aby plnili svoju funkciu v spoločnosti.

Podľa Všeobecného komentára č. 14 k Dohovoru o právach dieťaťa, najlepší záujem dieťaťa nie je žiadnym vágnym pojmom, ktorý sa dá svojvoľne vykladať, ale je realizovaný výlučne a jedine plným požívaním všetkých práv zakotvených v Dohovore zo strany každého dieťaťa.

Teda, ak štát vynakladá mnoho úsilia a finančných prostriedkov na urovnávanie konfliktov medzi manželmi vo fáze rozvodu a po rozvode pre účely výkonu rozhodnutia, ale nevynakladá žiadne alebo len minimálne úsilie na záchranu rodiny, sanáciu manželstva pred rozvodom, tak v tom prípade štát neplní svoje pozitívne záväzky, ktoré mu vyplývajú z Dohovoru o právach dieťaťa.

Na Slovensku existujú mechanizmy na zmiernenie negatívnych dopadov rozvodov a rozchodov, vrátane mediácie, psychologického poradenstva či rôznych foriem odbornej podpory pre deti aj rodičov. Ako však poukazujeme, na sanáciu rodiny v čase pred rozvodom sa zameriavajú skôr neziskové organizácie a nie sú rozšírené v geograficky univerzálnom meradle.

Deti sa v takýchto situáciách stretávajú s viacerými negatívnymi dopadmi – od emočnej neistoty a strachu zo straty jedného z rodičov až po problémy s adaptáciou na nové rodinné podmienky. Konfliktné rozchody môžu viesť k dlhodobému stresu, ktorý sa môže prejavovať úzkosťami, poruchami správania či ťažkosťami pri budovaní vlastných vzťahov v dospelosti. Okrem toho, v prípadoch, kde dochádza k súdnym sporom o starostlivosť, sa deti neraz ocitnú v ťažkej situácii, kde sú vystavené tlaku zo strany rodičov. Čo je však znepokojujúce, že rodičia ale častokrát aj zamestnanci v súdnom systéme zastávajú postoj, že dieťa sa prispôsobí, zvykne si, a negatívne dopady rozpadu rodiny na dieťa sú skôr marginalizované a neprikladá sa im dôležitosť.

V učebnici schválenej Ministerstvom školstva SSR ako vysokoškolskej učebnici pre poslucháčov právnických fakúlt z roku 1975 (schválené 23. januára 1974, číslo Š 234/1974) je celá kapitola venovaná rozvodu manželstva a záujmu maloletých detí. Záujem na zabezpečení dobrej rodinnej výchovy detí sa nadraduje úsiliu manželov rozviesť sa pre vzniknutý rozvrat v ich vzájomných vzťahoch. Keď súd dospeje k názoru, že vzniknutý rozvrat sa zatiaľ neodráža negatívne na výchove maloletých detí, má návrh na rozvod manželstva zamietnu, hoci vzťahy medzi manželmi sú vážne rozvrátené. V tomto prípade musia manželia podriadiť svoje užšie záujmy širším záujmom spoločnosti, najmä záujmu na zachovaní rodinného prostredia pre zdarnú výchovu maloletých detí.

Práve tento aspekt riešenia rodinných problémov sa v dnešnej dobe skôr zaznáva a prezentuje sa ako nereálny. Úrad komisára pre deti však prízvukuje na prevenciu rozpadov rodiny ako najdôležitejší spôsob realizácie najlepších záujmov dieťaťa. Nemôžeme rezignovať na akúkoľvek snahu, ktorá v konečnom dôsledku môže pomôcť i menšej skupine detí a pomôcť manželom prekonať problémy, ktoré úspešne prekonal iné manželstvá.

V rámci projektu „Implementácia opatrení na podporu reformy štruktúry a optimalizácie procesov v rodinnoprávnej agende“ vznikla pracovná skupina, ktorej úlohou bolo vypracovať materiál v podobe metodického príručky. Cieľom tejto príručky je prispieť k jednotnej aplikačnej praxi súdov pri zabezpečovaní participačných práv detí. Keďže tieto práva sú úzko prepojené s kolíznym opatrovníctvom, pracovná skupina sa venovala aj tejto problematike, pričom kladla dôraz na postavenie kolízneho opatrovníka ako zástupcu maloletého dieťaťa v súdnom konaní. Zamerala sa na definovanie jeho práv a povinností, identifikáciu problémov v aplikačnej praxi a zároveň načrtla možné budúce zmeny. Pracovnú skupinu tvorili sudcovia rozhodujúci v rodinnoprávnej agende, odborníci na rodinné právo, zástupcovia akademickej obce,

Generálnej prokuratúry SR, Úradu komisára pre deti, Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny SR a Ministerstva spravodlivosti SR.

Úrad komisára pre deti sa snaží v téme rodičovských konfliktov angažovať v širokej miere či už aktívnou účasťou v pracovnej skupine Kolízny opatrovník, ktorá sa zaoberá postavením kolízneho opatrovníka maloletých detí v súdnom konaní alebo organizovaním okrúhlych stolov či každoročným organizovaním semináru Rodičovská dohoda. Cieľom tohto seminára je zdôrazniť dôležitosť dohody medzi rodičmi o starostlivosti o deti po rozchode a podporiť riešenia, ktoré minimalizujú negatívne následky na deti. Konfliktne rozchody, ktoré končia dlhými súdnymi spormi, sú pre deti veľmi stresujúce. Seminár zdôrazňuje význam dohody rodičov, ktorá môže predísť eskalácii konfliktov.

Snažíme sa prostredníctvom seminára zvýšiť povedomie o možnostiach mediácie, ktorá je efektívnym nástrojom na riešenie sporov medzi rodičmi bez nutnosti dlhých a traumatizujúcich súdnych procesov a zároveň poukázať na ochranu záujmov dieťaťa – ak sa rodičia dokážu dohodnúť a zabezpečiť stabilitu pre svoje dieťa.

Nakoľko nám veľmi záleží na tom, aby sa rodičovská dohoda dostala viac do praxe a povedomia nielen rodičov, ale aj širokej verejnosti dňa 27.11.2024, detašované pracovisko v Ružomberku opäťovne organizovalo seminár na tému Rodičovská dohoda IV. Tento seminár sa uskutočnil na pedagogickej fakulte Katolíckej univerzity. V úvode seminára dekan pedagogickej fakulty PaedDr. Peter Krška, PhD., spolu s komisárom pre deti podpísali Memorandum o spolupráci.

Seminár bol organizovaný prezenčnou formou s počtom účastníkov 252. Na podujatí sa zúčastnili zástupkyňa Ministerstva spravodlivosti SR pani JUDr. Eva Farkašová, zástupcovia MPSVaR SR pán Radoslav Hul'a a Gabriela Nejeschlebová, Centier pre deti a rodiny, detských krízových centier, Úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, Zboru väzenskej a justičnej stráže, mimovládnych organizácií, Rímskokatolíckej cirkvi, advokátov, sudcov, mediátorov, zástupcov centier poradenstva a prevencie, vysokých, stredných a základných škôl, mestských úradov a taktiež odborníci z Českej republiky.

Hlavní rečníci boli:

- predsedníčku Mestského súdu Bratislava II pani Mgr. Anna Križáková
- tréner, lektor a konzultant pán Mgr. Patrik Dilon
- sociálna pedagogička pani Mgr. Milena Mikulková
- psychologička z Centra pre medzinárodno-právnu ochranu detí a mládeže pani Mgr. Alexandra Stachurová
- riaditeľ sekcie pre rodinu Žilinskej diecézy pán Mgr. Roman Seko
- psychologička SPDDD Úsmev ako dar pani Mgr. Karolína Jamečná

V druhej časti seminára sa uskutočnila diskusia s predsedníčkou Mestského súdu Bratislava II a podpredsedníčkou Asociácie rodinných sudcov, JUDr. Evou Farkašovou, kde mali účastníci možnosť klásť otázky k okruhu problémov, ktoré bežne riešia v praxi. Diskutovalo sa o problémoch v rodičovských konfliktoch počas rozvodového konania, o práci s deťmi a lehotách na súdoch. Z diskusií a príspevkov sme získali cenné poznatky, ktoré priamo nadväzujú na prácu zamestnancov ÚKPD na detašovaných pracoviskách po celom Slovensku. Oceňujeme, že mnohí z účastníkov dlhodobo a aktívne spolupracujú v regiónoch, kde sa denne stretávajú s výzvami a prispievajú k riešeniu zložitých situácií.

Seminár potvrdil úzku spoluprácu medzi jednotlivými inštitúciami, odborníkmi a komunitou. Veríme, že práve táto spolupráca je základným kameňom pre vytváranie prostredia, ktoré podporuje porozumenie, rešpekt a efektívnu komunikáciu nielen medzi rodičmi a deťmi, ale aj medzi všetkými subjektmi, ktoré sa snažia prinášať pozitívne zmeny do spoločnosti. Táto spolupráca môže začať vytvárať prostredie na to, aby sme preniesli úsilie ešte o jeden krok vpred smerom k záchrane rodiny ešte pred rozvodom.

Zdôraznenie dôležitosti spoločnej rodičovskej zodpovednosti – Rodičovská dohoda, posilňuje uvedomenie si, že aj po rozchode sú obaja rodičia rovnako dôležití v živote dieťaťa a mali by spolupracovať.

Na záver bola prednesená Výzva komisára pre deti smerom k rodičom, ktorá apelovala na uzatváranie rodičovskej dohody a riešenie konfliktov mimosúdnu, zmierlivou cestou.

TEXT VÝZVY KOMISÁRA PRE DETI RODIČOM

Výzva komisára pre deti – Budúcnosť detí nesmie byť rukojemníkom vzťahových konfliktov:

Téma rodičovských konfliktov a ich negatívnych dôsledkov na deti je dlhodobo jednou z najvážnejších výziev, ktorým čelíme. Na základe praktických skúseností a diskusií s odborníkmi na seminári „Rodičovská dohoda IV“ opäť potvrdzujem svoju zodpovednosť upozorňovať na systémové nedostatky a podporovať riešenia, ktoré sú v najlepšom záujme detí. V kontexte zhoršujúcich sa vzťahov v spoločnosti vnímam dominantný podiel podnetov pre Úrad komisára pre deti práve v téme rodičovských konfliktov.

V súlade s článkom 12 Dohovoru o právach dieťaťa a zákonom č. 36/2005 Z. z. o rodine, vyzdvihujem kľúčovú úlohu efektívneho zisťovania názorov dieťaťa v konaniach, kde sa rozhoduje o ich osude. Tento proces musí byť založený na dôvere a rešpekte voči dieťaťu, pričom je nevyhnutné, aby sa odborníci zo súdov, úradov práce, sociálnych vecí a rodiny siet'ovali, efektívne spolupracovali a uvedomovali si vážnosť témy vzťahov, ktoré sú kľúčové pre najlepší záujem detí. Súčasná prax na súdoch a úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny ukazuje, že je priestor na zlepšovanie v tejto oblasti.

Rodičovská dohoda je najefektívnejší nástroj predchádzania konfliktom. Je potrebné, aby rodičia boli podporovaní k jej uzatváraniu nielen formálne, ale aj s reálnou snahou o dohodu v záujme detí. V súdnych a mimosúdnych procesoch musia byť zohľadňované psychologické potreby dieťaťa. Prácu kolíznych opatrovníkov, ktorých úloha je neoddeliteľná pri ochrane detských práv môže pomôcť zlepšiť výraznejšie metodické vedenie a legislatívna podpora. A napokon, ako vyplýva z doterajšej praxe, aj medzinárodné aspekty rodičovských dohôd poukazujú na potrebu intenzívnejšej spolupráce medzi inštitúciami.

S ohľadom na vyššie uvedené vyzývam:

1. Ministerstvo spravodlivosti SR a Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR k prijatiu opatrení na zlepšenie podpory a odborného vzdelávania pre kolíznych opatrovníkov a sociálnych pracovníkov.
2. Súdnu prax k intenzívnejšiemu zapájaniu odborníkov z oblasti psychológie a sociálnej práce pri zisťovaní názoru dieťaťa.

3. Všetky relevantné inštitúcie k podpore uzatvárania rodičovských dohôd a k rozvoju poradenských a mediačných služieb dostupných pre rodičov v konfliktných situáciách.

Budúcnosť detí nesmie byť rukojemníkom konfliktov. Verím, že spoločnými silami dokážeme poskytnúť deťom bezpečné a podnetné prostredie, ktoré rešpektuje ich práva a potreby.

2 Deti ohrozené problémami v oblasti duševného zdravia

Problematika duševného zdravia detí predstavuje jedno z najzávažnejších a najaktuálnejších tém dnešnej doby. Výskumy Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO) ukazujú, že približne 10-20 % detí a mladistvých na celom svete trpí nejakou formou duševného ochorenia, pričom len menšina z nich dostane adekvátnu pomoc. Na Slovensku sú tieto čísla podobne alarmujúce, pričom hlavnými rizikovými faktormi sú negatívne zážitky v detstve, tlak na akademické výsledky, zvyšujúca sa izolácia vplyvom digitálnych technológií a sociálne nerovnosti. Nezaujím o túto tému môže viesť k dlhodobým negatívnym dopadom na ich zdravie, vzdelanie a budúce pracovné príležitosti.

Nedostatočná dostupnosť psychologických a psychiatrických služieb pre deti na Slovensku je jedným z hlavných problémov. Počet pedopsychiatrov a školských psychológov nepostačuje na rastúci dopyt, čo vedie k dlhým čakacím dobám a nedostatočnej podpore v kritických momentoch. Okrem toho pretrvávajúca stigmatizácia duševných ochorení spôsobuje, že mnohé rodiny sa zdráhajú vyhľadať odbornú pomoc, čím sa problémy často prehlbujú. Podpora duševného zdravia detí preto vyžaduje koordinovaný prístup, ktorý zahŕňa preventívne opatrenia, včasnú intervenciu a dlhodobú starostlivosť.

2.1 Aktuálny stav a výzvy

Duševné zdravie detí na Slovensku je ovplyvňované množstvom faktorov vrátane rodinného zázemia, školského prostredia, socioekonomických podmienok a vplyvu digitálnych médií. Komisár pre deti sa aj v roku 2024 aktívne zameriaval na posilnenie systémov, ktoré podporujú duševné zdravie detí. V rámci svojich cieľov a návrhov intervencií sa zasadzoval o zvýšenie informovanosti rodičov, učiteľov a verejnosti o príznakoch duševných problémov u detí. Včasná identifikácia a intervencia sa stali kľúčovými nástrojmi, ktoré navrhujú na zabezpečenie efektívnej pomoci.

V rámci praktických opatrení a programov podporil sietovanie pomáhajúcich inštitúcií ako sú školy, zdravotnícke zariadenia, komunitné centrá a neziskové organizácie. Táto spolupráca môže prispieť k zabezpečeniu efektívnej a rýchlej intervencii v prípadoch duševných problémov detí. Úrad komisára pre deti zohral v roku 2024 významnú úlohu v oblasti podpory a ochrany duševného zdravia detí najmä vo forme organizovania rôznych podujatí, zasadnutí, pracovných skupín a okrúhlych stolov, ktoré prispeli k zlepšeniu koordinácie a efektivity opatrení v tejto oblasti.

2.2 Aktivity komisára pre deti v oblasti duševného zdravia detí

Dňa 09.02.2024 sa komisár pre deti zúčastnil 7. riadneho zasadnutia Výboru pre kvalitu starostlivosti o duševné zdravie, ktoré sa uskutočnilo prostredníctvom online platformy. Cieľom zasadnutia bolo prerokovať a schváliť plán činnosti výboru na rok 2024, doplniť chýbajúcich členov výboru a zriadiť tri nové pracovné skupiny. Výbor schválil Plán

činnosti na rok 2024, ktorý sa zameriaval na plnenie úloh vyplývajúcich z reformy psychiatrickej starostlivosti, spoluprácu na implementácii Plánu obnovy a odolnosti SR, najmä Komponentu 12 a podporu multidisciplinárnej spolupráce v oblasti duševného zdravia. Zasadnutie tiež schválilo uznesenia o zriadení troch pracovných skupín. Pracovná skupina pre komunitnú psychiatrickú starostlivosť mala za cieľ implementovať integrovaný model starostlivosti o duševné zdravie, zameraný na zlepšenie dostupnosti služieb a prepojenie zdravotnej a sociálnej starostlivosti. Pracovná skupina pre prierezovú starostlivosť sa zamerala na koordináciu zdravotných a sociálnych služieb naprieč rôznymi rezortmi s cieľom zabezpečiť komplexný prístup k duševnému zdraviu. Pracovná skupina pre zdravotnú starostlivosť v odbore klinická psychológia bola zriadená na definovanie minimálnych štandardov pre personálne a technické zabezpečenie, čo malo prispieť k zlepšeniu kvality klinicko-psychologických služieb.

Následne 13. februára 2024 participoval komisár pre deti na **okružlom stole k návrhu národného projektu „Dáta o duševnom zdraví“**, kde zdôraznil význam systematického monitorovania duševného zdravia detí. Rovnako sa aktívne zapojil do diskusií na okružlom stole Rady vlády SR pre duševné zdravie, zameraných na preventívne programy.

Dňa 12. marca 2024 sa uskutočnilo **8. zasadnutie Výboru pre primárnu prevenciu Rady vlády SR pre duševné zdravie**. Zasadnutie prebehlo v kombinovanej forme s fyzickou aj online účasťou. Prezentované boli informácie o **zákone týkajúceho sa dištančného poradenstva prostredníctvom liniek pomoci**, ktorý zahŕňa minimálne štandardy poradenstva a jeho legislatívne ukotvenie ako nástroj prevencie pred sociálnym vylúčením a násilím. Národný projekt má podporiť štátne aj mimovládne linky pomoci. Bola poskytnutá informácia o **prevencii duševného zdravia detí**, zdôrazňujúc význam práv dieťaťa a jeho najlepšieho záujmu. Predstavený bol taktiež návrh rozšírenia osvetových aktivít na podporu rodičovských zručností pre deti vo veku 0-3 rokov, pričom bol schválený návrh na vytvorenie osvetových aktivít pre deti od 0 do 7 rokov v súlade s Národnou stratégiou rozvoja služieb včasnej intervencie. Výbor bol informovaný o **Fonde na podporu duševného zdravia**, ktorý má vyplniť priestor medzi sociálnymi a zdravotníckymi službami. Výbor ďalej na stretnutí riešil prípravu nadrezortného zákona o psychologickú a terapeutickú činnosť, prevenciu bezpečnosti na školách a vznik pracovnej skupiny pre podporu ohrozených detí. Diskutovalo sa o potrebe jednotných kampaní v oblasti duševného zdravia.

Ďalšou aktivitou Úradu komisára pre deti bola účasť na 8. riadnom zasadnutí Výboru pre kvalitu starostlivosti o duševné zdravie, ktoré sa uskutočnilo 24. júna 2024 prostredníctvom online platformy. Cieľom zasadnutia bolo prerokovať priebežné vyhodnotenie Plánu činnosti výboru na rok 2024, prezentovať výstupy z pracovných skupín, informovať o aktuálnom stave Národného programu duševného zdravia a jeho akčného plánu, ako aj o implementácii Komponentu 12 Plánu obnovy a odolnosti SR. Výbor sa venoval hodnoteniu dosiahnutých výsledkov v rámci rôznych oblastí, vrátane zriadenia nových pracovných skupín zameraných na komunitnú a prierezovú starostlivosť, ako aj na oblasť klinickej psychológie. Diskutovalo sa o pokroku v implementácii legislatívnych zmien týkajúcich sa komunitnej zdravotnej starostlivosti a reformy psychiatrickej starostlivosti, vrátane prípravy zákona o psychologickú činnosť a psychoterapii. Zasadnutie sa tiež zaoberalo plnením úloh vyplývajúcich z uznesení Rady vlády SR pre duševné zdravie, vrátane zriadenia psychosociálnych centier, rozširovania siete psychiatrických stacionárov a zlepšenia podmienok v ústavnej psychiatrickej starostlivosti. Výbor prerokoval aj otázky týkajúce sa ochrany ľudských práv v zdravotníckych zariadeniach a potreby systematického zberu údajov o duševnom zdraví.

V dňoch 16.-17. apríla 2024 sa komisár pre deti zúčastnil odbornej konferencie **Ako si vybudovať bezpečný vzťah s dieťaťom – Inovatívne prístupy k podpore duševného zdravia detí a mládeže**, ktorá poskytla priestor na odborné diskusie, výmenu skúseností a prezentáciu inovatívnych prístupov v oblasti práce s deťmi a rodinami. Počas dvoch dní sa konali prednášky, diskusie a interaktívne workshopy, ktoré sa zameriavali na budovanie bezpečných vzťahov a podporu duševného zdravia detí a mládeže. Významným príspevkom do diskusie bolo vystúpenie **komisára pre deti**, ktorý sa zamerail na **aktuálne výzvy v oblasti prevencie duševných problémov detí** a predstavil **Národný prevenčný mechanizmus**. Vo svojom príspevku zdôraznil potrebu systémových riešení v oblasti ochrany duševného zdravia detí, pričom poukázal na konkrétne opatrenia, ktoré je nutné implementovať na legislatívnej aj praktickej úrovni. Apeloval na dôležitosť multidisciplinárneho prístupu a efektívnej spolupráce medzi jednotlivými inštitúciami. Po úvodných príspevkoch nasledovali prednáškové bloky zamerané na nové prístupy pri práci s rodinami a deťmi, pričom sa zdôraznila dôležitosť posilňovania vzťahu medzi dieťaťom a rodičom, postupov pri riešení rodičovských konfliktov a významu úcty a sebaúcty v kontexte duševného zdravia detí. Program pokračoval témami skupinovej terapie otcov a princípov budovania bezpečia vo vzťahoch.

Druhý deň konferencie bol venovaný praktickým workshopom, počas ktorých účastníci získali zručnosti v oblasti pozitívnej komunikácie, filiálnej terapie a riešenia prípadov súvisiacich so šikanou. Osobitná pozornosť sa venovala aj terapeutickým prístupom pri práci s deťmi, ktoré prežili zložité rodinné situácie. V závere konferencie prebehla diskusia, v rámci ktorej sa zhrnuli hlavné výstupy a otvárali sa otázky týkajúce sa implementácie inovatívnych prístupov do praxe. Konferencia poskytla účastníkom široké spektrum odborných poznatkov a praktických nástrojov, ktoré mohli využiť pri práci s deťmi a rodinami. Zdôraznila potrebu multidisciplinárnej spolupráce a efektívnej komunikácie pri podpore duševného zdravia detí a mládeže, pričom dôraz bol kladený na budovanie bezpečných a podporných vzťahov v rodinnom aj odbornom prostredí. Výstup komisára pre deti podčiarkol naliehavú potrebu posilnenia ochrany detí pred negatívnymi faktormi ovplyvňujúcimi ich duševné zdravie a vyzdvihol dôležitosť efektívnej prevencie a včasnej intervencie.

Dňa 14. mája 2024 sa na Úrade komisára pre deti uskutočnil **Okrúhly stôl expertov na duševné zdravie detí a mládeže**, ktorého cieľom bola hlbšia diskusia v užšom kruhu odborníkov o **klúčových výzvach v oblasti prevencie a starostlivosti o duševné zdravie detí a mládeže**. Diskusia sa zameraila na systémové a praktické aspekty riešenia narastajúcich problémov v tejto oblasti. Komisár pre deti v úvode zdôraznil **kritický nárast dopytu po odbornej pomoci**, pričom upozornil na rastúcu náročnosť prístupu detí k terapeutickému starostlivosti a potrebu systematického prístupu k preventívnym opatreniam. Poukázal na skutočnosť, že v súčasnom systéme chýba koordinovaná podpora rodičov, ktorí často vyhľadávajú pomoc ešte pred tým, než je možné u dieťaťa diagnostikovať konkrétnu poruchu. V tejto súvislosti vyzdvihol potrebu **efektívnej prevencie založenej na včasnej podpore rodín**, ako aj na prepojení zdravotných, sociálnych a vzdelávacích inštitúcií. Diskusia poukázala na **zásadné problémy v oblasti psychiatrickej starostlivosti**, najmä v otázke umiestňovania mladistvých do lôžkových zariadení, kde sa odborníci zhodli na potrebe zmeny vekovej hranice, od ktorej sú adolescenti presúvaní na oddelenia pre dospelých. Súčasný systém neumožňoval adekvátnu starostlivosť o mladistvých, ktorí potrebovali špecifický terapeutický prístup odlišný od dospelaj psychiatrie. Odborníci upozornili aj na **alarmujúci nárast psychických ťažkostí u detí**, pričom viacerí konštatovali, že tento nárast súvisí nielen s individuálnymi faktormi, ale aj so širším sociálnym a politickým prostredím. V pozadí problémov detí sa často nachádzala **nezvládnutá výchova zo strany rodičov, únik z reality**

cez závislosti a zlyhávanie základných výchovných vzorcov. Zaznel návrh, že práca s deťmi musí byť doplnená aj o **systematickú podporu rodičov**, aby si boli vedomí psychologických a vývinových prechodov, ktoré ich deti prežívajú, a vedeli na ne primerane reagovať. Špecificky sa diskutovalo aj o **prevencii duševného zdravia**, pričom sa poukázalo na nejednotnosť a slabé prepojenie existujúcich programov. Uviedlo sa, že na školách narastala potreba prednášok a besied, no často sa realizovali bez koncepčného rámca a mali skôr informačný charakter než dlhodobý intervenčný dopad. Odborníci konštatovali, že chýbali **ucelené preventívne programy**, ktoré by sa zameriavali na deti v rôznych vekových obdobiach a reflektovali ich aktuálne potreby. V diskusii sa otvorila aj téma **straty zdravej emocionálnej vnímavosti u rodičov**, ktorí sa čoraz viac vzdávali aktívnej účasti na emocionálnom vývine svojich detí. V tejto súvislosti bol zdôraznený význam podpory rodiny, práce s učiteľmi a intenzívnej spolupráce medzi odborníkmi z rôznych sektorov. Záver diskusie sa niesol v duchu potreby **vylepšenia preventívnych stratégií**, lepšej spolupráce medzi odbornými inštitúciami a vytvorenia systémového riešenia, ktoré by reflektovalo aktuálne výzvy v oblasti duševného zdravia detí a mládeže. Komisár pre deti vyzval k aktívnej participácii odborníkov na tvorbe nových mechanizmov ochrany a prevencie duševných ťažkostí u detí, pričom zdôraznil nutnosť vyváženia intervencie a prevencie v rámci celého systému starostlivosti o deti.

Následne 17. júna 2024 sa komisár pre deti zúčastnil **7. zasadnutia Rady vlády SR pre duševné zdravie**, kde boli prijaté odporúčania na zlepšenie kvality starostlivosti a 24. júna 2024 zhodnotil plnenie cieľov na 8. zasadnutí Výboru pre kvalitu starostlivosti o duševné zdravie.

Dňa 17. júla 2024 sa na Úrade komisára pre deti uskutočnil ďalší **Okrúhly stôl expertov na duševné zdravie detí**, ktorého hlavným cieľom bola **príprava prevenčného akčného plánu** v oblasti duševného zdravia a posilnenie spolupráce medzi odborníkmi z rôznych sektorov. Diskusia sa sústredila na systémové opatrenia na zlepšenie dostupnosti preventívnych programov, efektívnejšiu koordináciu služieb a včasnú intervenciu pre deti a rodiny. Komisár pre deti zdôraznil nevyhnutnosť vytvorenia uceleného a funkčného systému prevencie, ktorý by umožnil včasné zachytávanie rizikových faktorov a zabezpečenie primeranej podpory deťom v rôznych vekových kategóriách. Poukázal na stúpajúci počet detí s psychickými ťažkosťami, ktoré často nedostávajú potrebnú pomoc včas, čo viedlo k prehlbovaniu problémov a zvyšovaniu tlaku na zdravotnícky systém. V tejto súvislosti apeloval na spoluprácu medzi školami, zdravotníctvom a sociálnymi službami, pričom zdôraznil potrebu prehľadného a funkčného mechanizmu pre včasnú diagnostiku a intervenciu. Diskusia sa venovala aj praktickým aspektom preventívnych opatrení, pričom odborníci identifikovali nedostatky v existujúcich programoch. Upozornili na chýbajúcu systematickú podporu pre rodičov, ktorí často nedokázali rozpoznať prvé príznaky duševných ťažkostí u svojich detí alebo nevedeli, kam sa obrátiť o pomoc. Zaznela potreba vytvoriť dostupný systém poradenstva pre rodičov, ktorý by im umožnil rýchly prístup k odborným konzultáciám ešte predtým, než sa problémy prehĺbia. Osobitná pozornosť sa venovala otázke dostupnosti starostlivosti, kde sa konštatovalo, že napriek narastajúcemu počtu detí s psychickými ťažkosťami zostávali čakacie doby na odbornú pomoc príliš dlhé. Navrhnuté boli opatrenia na posilnenie kapacít psychologických a terapeutických služieb, ako aj lepšia regionálna dostupnosť špecializovanej pomoci. Zúčastnení odborníci sa zhodli na tom, že prevencia musí byť zacielená nielen na deti, ale aj na dospelých, ktorí sú kľúčovými aktérmi v ich živote. Zdôraznili potrebu posilniť vzdelávanie pedagógov, sociálnych pracovníkov a zdravotníckych odborníkov, aby dokázali efektívnejšie pracovať s deťmi v ohrození. **Záverečná časť diskusie sa venovala konkrétnym krokom na tvorbu prevenčného akčného plánu, pričom sa stanovili hlavné priority v oblasti legislatívy, vzdelávania a financovania preventívnych opatrení.** Komisár pre deti vyjadril

presvedčenie, že len dlhodobá a systematická spolupráca odborníkov z rôznych oblastí môže priniesť reálne zlepšenie v starostlivosti o duševné zdravie detí. Vyzval prítomných na aktívnu účasť pri tvorbe a implementácii plánovaných opatrení a zdôraznil, že **prevencia musí byť vnímaná ako kľúčový nástroj ochrany detí pred vážnymi duševnými ťažkosťami v budúcnosti.**

Dňa 24. septembra 2024 sa pod záštitou **komisára pre deti** uskutočnilo **prvé uvítacie stretnutie prednostov a zástupcov kliník a oddelení pedopsychiatrie**, ktoré prebehlo v online formáte. Cieľom stretnutia bola **diskusia o skúsenostiach, nových trendoch a aktuálnych výzvach v oblasti pedopsychiatrie**, ako aj posilnenie spolupráce medzi odborníkmi naprieč zdravotníckym a sociálnym sektorom. Úvodné slovo predniesol komisár pre deti, ktorý zdôraznil potrebu vytvorenia pravidelného priestoru na výmenu odborných poznatkov a koordináciu postupov v oblasti starostlivosti o duševné zdravie detí a mládeže. Poukázal na narastajúci dopyt po pedopsychiatrických službách, ako aj na potrebu zlepšiť dostupnosť a kvalitu starostlivosti pre deti s duševnými poruchami. V diskusii odborníci z rôznych regiónov predstavili svoje skúsenosti a identifikovali kľúčové systémové problémy, vrátane dlhých čakacích lehôt, nedostatočného personálneho obsadenia a chýbajúcej prepojenosti medzi zdravotníctvom a sociálnou podporou rodín. Rovnako sa poukázalo na potrebu jasnejších diagnostických a terapeutických postupov, ktoré by zlepšili efektivitu starostlivosti o deti s psychickými poruchami. Zúčastnení sa zhodli na tom, že je nevyhnutné posilniť preventívne opatrenia v oblasti duševného zdravia detí a vytvoriť lepšie mechanizmy na včasnú intervenciu. Diskutovalo sa aj o možnostiach rozšírenia multidisciplinárnej spolupráce s pediatriami, školskými psychológmi a sociálnymi pracovníkmi. Na záver komisár pre deti vyjadril presvedčenie, že **toto stretnutie predstavuje krok k efektívnejšej koordinácii a zlepšeniu systému pedopsychiatrickej starostlivosti.** Zdôraznil dôležitosť **pravidelnej spolupráce a kontinuálneho dialógu medzi odborníkmi**, ktorý umožní efektívnejšie riešiť výzvy v oblasti duševného zdravia detí a mládeže.

Deviate riadne zasadnutie Výboru pre kvalitu starostlivosti o duševné zdravie sa uskutočnilo online 20. septembra 2024 prostredníctvom online platformy. Cieľom zasadnutia bolo prerokovať priebežné vyhodnotenie Plánu činnosti výboru na rok 2024, prezentovať výstupy z pracovných skupín, informovať o aktuálnom stave Národného programu duševného zdravia a jeho akčného plánu, ako aj o implementácii Komponentu 12 Plánu obnovy a odolnosti SR. Výbor sa zaoberal hodnotením plnenia úloh vrátane zriadenia nových pracovných skupín zameraných na sexuológiu, komunitnú a prierezovú starostlivosť a klinickú psychológiu. Diskutovalo sa o pokroku v implementácii legislatívnych zmien v oblasti komunitnej zdravotnej starostlivosti, reformy psychiatrickej starostlivosti a prípravy zákona o psychologickkej činnosti a psychoterapii. Zasadnutie sa venovalo aj výsledkom z pracovných skupín, vrátane návrhu „cesty pacienta“ pre komunitnú psychiatrickú starostlivosť a plánov na rozšírenie siete psychiatrických stacionárov. Diskutovalo sa o ochrane ľudských práv v zdravotníckych zariadeniach, zbere údajov o duševnom zdraví a budovaní personálnych kapacít. V závere bola zdôraznená potreba aktívnej spolupráce členov výboru a prijaté uznesenia na podporu ďalšieho rozvoja starostlivosti o duševné zdravie na Slovensku.

Dňa 27. novembra 2024 sa uskutočnilo **desiate riadne zasadnutie Výboru pre kvalitu starostlivosti o duševné zdravie Rady vlády SR pre duševné zdravie**, ktoré prebiehalo online formou. V rámci priebežného vyhodnotenia Plánu činnosti na rok 2024 boli prezentované výstupy pracovných skupín. Prijaté boli aj legislatívne návrhy upravujúce komunitnú zdravotnú starostlivosť a minimálne personálne požiadavky pre psychiatrické zariadenia. V rámci Národného programu duševného zdravia bol schválený akčný plán na roky 2024 – 2030, pričom prebiehali práce na jeho implementácii. Výbor sa zaoberal aj prípravou Plánu činnosti na rok

2025 a aktívnou spoluprácou na reformách Plánu obnovy a odolnosti v oblasti duševného zdravia. Predsedníčka Výboru vyzvala členov k aktívnej súčinnosti pri realizácii schválených opatrení a oznámila konanie XI. zasadnutia Výboru vo februári 2025.

Dňa 10. decembra 2024 sa na Úrade komisára pre deti uskutočnil **Okrúhly stôl odborníkov na duševné zdravie detí**, ktorý sa konal v hybridnej forme. Hlavným cieľom stretnutia bola **príprava na zasadnutie Rady vlády pre duševné zdravie**, so zameraním na **aktuálne výzvy v oblasti duševného zdravia detí** a diskusiu o **nových štatistikách a analýzach**. Komisár pre deti v úvode zdôraznil kritickú potrebu riešenia narastajúcich problémov v oblasti detskej psychiatrickej starostlivosti a poukázal na dôležitosť multidisciplinárnej spolupráce. Apeloval na zlepšenie primárnej prevencie, keďže aktuálne programy boli roztrieštené a bez pevného systémového ukotvenia. Poukázal aj na alarmujúci nárast duševných ťažkostí u detí a dospievajúcich, pričom zdôraznil, že okrem zdravotníckeho systému je nevyhnutné zapojiť do riešenia aj školstvo a sociálne služby. Diskusia sa venovala významu práce s rodičmi, keďže mnohí nevedeli, kam sa obrátiť o pomoc a často vyhľadávali psychiatrickú liečbu skôr, než bola potrebná. Poukázalo sa na potrebu lepšej podpory pre rodiny a návrh vytvoriť platformu na systematické vzdelávanie rodičov o duševnom zdraví detí. Významná časť diskusie sa týkala situácie v reedukačných zariadeniach, kde odborníci poukázali na nedostatočné personálne zabezpečenie a neefektívnosť súčasného modelu. Identifikovala sa aj potreba jasnejšieho diagnostického procesu pred umiestnením detí do týchto zariadení, čím by sa zabezpečilo efektívnejšie využitie dostupných kapacít. Odborníci diskutovali aj o nových dátach a štatistikách, ktoré poukazovali na výrazný nárast užívania psychoaktívnych látok u detí, pričom sa uviedlo, že až 18 % detí malo skúsenosť s látkou HHC. Diskutovalo sa o legislatívnych opatreniach na jej zákaz a potrebe efektívnejšej prevencie rizikového správania detí. V oblasti psychiatrickej starostlivosti sa zdôraznila potreba odbornej supervízie pre zamestnancov, ktorí často po niekoľkých rokoch vyhoreli a odchádzali zo systému. Poukázalo sa aj na nedostatočnú spoluprácu medzi psychológmi a zdravotníckymi zariadeniami, pričom psychológovia v centrách pre deti a rodiny často namiesto práce s deťmi iba sprostredkovali hospitalizácie. Diskutovalo sa tiež o plánovanom rozšírení krízových liniek pomoci o chatové kanály, ktoré by umožnili efektívnejší kontakt s deťmi a mladými ľuďmi. Odborníci sa zhodli na tom, že dopyt po týchto službách výrazne prevyšuje kapacity, čo poukazovalo na narastajúcu potrebu dostupnej pomoci. Komisár pre deti vyjadril presvedčenie, že ďalšie odborné diskusie by mali smerovať k jeho revízii a doplneniu konkrétnych opatrení, ktoré by reflektovali reálne potreby detí a mladých ľudí. Výstupy z diskusie budú predložené na zasadnutí Rady vlády pre duševné zdravie, pričom komisár pre deti zdôraznil, že iba dlhodobá a systematická spolupráca odborníkov môže priniesť skutočnú zmenu v oblasti starostlivosti o duševné zdravie detí.

Odporúčania na zlepšenie duševného zdravia detí na ďalšie obdobie predstavil komisár pre deti na **ôsmom zasadnutí Rady vlády SR pre duševné zdravie, ktoré sa konalo 12. decembra 2024 v Bratislave**.

Komisár pre deti vo svojom referáte poznamenal, že právo dieťaťa na ochranu zdravia upravujú články 24 a 25 Dohovoru a článok 40 Ústavy SR, pričom starostlivosť o duševné zdravie detí vníma ako etickú aj strategickú prioritu. Zároveň predstavil desať strategických krokov na zlepšenie duševného zdravia detí.

Výbor pre kvalitu starostlivosti o duševné zdravie Rady vlády Slovenskej republiky pre duševné zdravie predložil návrh na zriadenie **expertnej pracovnej skupiny pre následnú komunitnú psychiatrickú starostlivosť pre deti** (*d'alej len „centrá pre psychiatrickú starostlivosť“*) za účelom plnenia strategických cieľov Národného programu duševného

zdravia. Úlohou pracovnej skupiny bolo v prvej etape predloženie **návrhu Integrovaného modelu poskytovania starostlivosti o duševné zdravie** (ďalej len „*integrovateľný model*“), ktorý bude vychádzať:

- zo strategických cieľov definovaných Radou vlády Slovenskej republiky pre duševné zdravie pre **Národný program duševného zdravia** podľa „Základných princípov reformy psychiatrickej starostlivosti na Slovensku“,
- z potrieb obyvateľstva,
- zo zohľadnenia požadovaného počtu personálu a kapacít vrátane územnej a časovej dostupnosti (*napr. ako má vyzeráť poskytovanie služieb v oblasti duševného zdravia, sieť služieb, personálne normatívy, komunitná starostlivosť*).

Cieľom bola príprava podkladov pre odborné zadefinovanie fungovania komunitnej psychiatrickej starostlivosti pre deti v nadväznosti na integrovateľný model, zadefinovať a odborne usmerniť podmienky fungovania multidisciplinárneho tímu *v centrách pre psychiatrickú starostlivosť*, medzirezortne prepojiť služby pod jedným zariadením so spoločným financovaním. Výstupom je definovanie kompetencií a rozsahu spolupráce v rámci multidisciplinárneho tímu v špecializovaných *centrách pre psychiatrickú starostlivosť*, návrh fungovania *centier pre psychiatrickú starostlivosť*, nastavenie liečebných programov v PAS centrách a minimálnych požiadaviek na kvalitu poskytovaných služieb.“

Ďalej je potrebné:

- vypracovať návrh na zriadenie klinického stacionára v centrách pre psychiatrickú starostlivosť,
- pripraviť využívanie služieb komunitnej psychiatrickej starostlivosti v súlade s platnou legislatívou,
- aktualizovať Metodický pokyn Vestníka MZ SR z dňa 1. marca 2006 – Psychiatrické stacionáre pre deti pre následnú komunitnú psychiatrickú starostlivosť pre deti. Tento materiál bol schválený a predstavuje významný posun vo veci ochrany duševného zdravia detí, pričom konečne reflektuje na alarmujúci stav v detskej pedopsychiatrii.

Materiál má ambíciu komplexne pokryť starostlivosť o duševné zdravie detí a reflektuje aj na návrhy komisára pre deti.

2.3 Plán na rok 2025 v oblasti duševného zdravia : Rok lepších vzťahov – Podpora a implementácia prvej pomoci v oblasti duševného zdravia detí

Po ohlásení výzvy Úradu komisára pre deti dňa 20.11.2024, aby sa rok 2025 stal rokom lepších vzťahov, sa komisár pre deti plánuje v roku 2025 zamerať na systematické zavedenie opatrení prvej pomoci v oblasti duševného zdravia detí, s cieľom vytvárať lepšie vzťahy a podporovať emocionálnu pohodu.

Kľúčovým prvkom bude prevencia v oblasti duševného zdravia a 1. pomoc pri duševnej nepohode a s tým súvisiace zručnosti, ako napríklad identifikovať zmeny v správaní a emočnom stave detí. Cieľom je naučiť osoby, ktoré sú v kontakte s deťmi, ako poskytnúť okamžitú podporu v akútnych situáciách prostredníctvom jednoduchých a dostupných krokov, ktoré zmiernia duševné napätie. Veľký dôraz bude kladený na vytváranie bezpečného, prijímajúceho

a podporujúceho prostredia, ktoré bude základom pre zdravý rozvoj detí. Zároveň plánuje komisár pomocou systému 1. pomoci pri duševnej nepohode vzdelávať a posilňovať deťom blízke osoby v rozpoznávaní situácií, kedy je potrebné obrátiť sa na odborníkov.

Základnými piliermi 1. pomoci pri duševnej nepohode by malo byť vytváranie bezpečného priestoru pre deti, ktoré zahŕňa zabezpečenie fyzického bezpečia a minimalizovanie stresových alebo ohrozujúcich faktorov v prostredí. Zároveň bude kladený dôraz na emocionálne bezpečie, kde dieťa dostane uistenie, že hovoriť o svojich pocitoch je normálne a že každá emócia je legitímna. Cieľom bude taktiež zosieťovanie odborníkov a tým budeme klásť dôraz na praktické kroky, ako sú tiež dostupnosť krízových liniek a kontaktov na odbornú pomoc.

3 Deti ohrozené digitálnymi technológiami

V súčasnej dobe sme svedkami dynamického rozvoja digitálnych technológií a umelej inteligencie, ktoré prenikajú do všetkých oblastí spoločenského života, vrátane výchovy a vzdelávania detí. Tento technologický pokrok prináša nielen nové príležitosti, ale aj významné výzvy a riziká, najmä pokiaľ ide o vplyv na kognitívny, emocionálny a sociálny vývoj detí.

Digitálne technológie sa stali neoddeliteľnou súčasťou každodenného života detí a mládeže. Už v predškolskom veku prichádzajú do kontaktu s rôznymi digitálnymi zariadeniami, ako sú tablety, smartfóny či počítače. V školskom veku sa tento kontakt ešte prehĺbuje, pričom digitálne technológie sú využívané nielen na vzdelávacie účely, ale vo zvýšenej miere aj na zábavu a komunikáciu. Umelá inteligencia, ktorá je schopná spracovávať obrovské množstvo dát a učiť sa z nich, nachádza uplatnenie v rôznych aplikáciách a platformách, s ktorými deti prichádzajú do styku.

Napriek nesporným prínosom digitálnych technológií existujú obavy z ich negatívneho vplyvu na detský mozog a celkový vývoj. Nadmerné a nekontrolované používanie digitálnych zariadení môže viesť k zníženiu pozornosti, problémom so sústredením a zhoršeniu pamäti. Výskumy naznačujú, že deti, ktoré trávia veľa času pred obrazovkami, môžu mať zníženú hrúbku a hĺbku kôr mozgu, čo súvisí so zhoršeným vývojom jazyka, a tiež čitateľských a sociálnych zručností.

Okrem toho, nadmerné používanie digitálnych technológií môže negatívne ovplyvniť spánkový režim detí, čo má následne dopad na ich fyzické a psychické zdravie. Nedostatok spánku je spojený s podráždenosťou, únavou a zníženou výkonnosťou v škole.

Digitálne technológie môžu ovplyvniť aj sociálny a emocionálny vývoj detí. Nadmerné používanie sociálnych médií môže viesť k zníženiu priamej interakcie s rovesníkmi a rodinou, čo môže mať za následok oslabenie sociálnych zručností a pocit izolácie. Deti sú tiež vystavené riziku kyberšikany, nevhodnému obsahu a online predátorom.

Umelá inteligencia, ktorá je integrovaná do rôznych aplikácií a platforiem, môže ovplyvniť emocionálny vývoj detí tým, že im poskytuje veľmi personalizovaný obsah, ktorý môže formovať ich názory, postoje a správanie. Existujú opodstatnené obavy, že interakcia s AI systémami môže nahradiť ľudskú interakciu a viesť k zníženej emocionálnej receptívnosti.

Integrácia umelej inteligencie do digitálnych platforiem prináša aj etické a bezpečnostné výzvy pre deti. Je potrebné zabezpečiť, aby systémy AI boli navrhnuté a implementované tak, aby chránili súkromie a bezpečnosť detí. To zahŕňa ochranu osobných údajov, zabezpečenie transparentnosti algoritmov a prevenciu pred zaujatými alebo diskriminačnými výsledkami.

Rozvoj digitálnych technológií a umelej inteligencie prináša významné výzvy pre ochranu detí pred ich negatívnymi vplyvmi. Je nevyhnutné, aby sme ako spoločnosť prijali opatrenia na minimalizáciu týchto rizík prostredníctvom edukácie, regulácie a podpory zdravých návykov pri používaní digitálnych technológií.

Úrad komisára pre deti považuje rozvoj digitálnych technológií a umelej inteligencie za jednu z najvýznamnejších výziev ovplyvňujúcich životy detí v súčasnosti. Hoci tieto technológie ponúkajú významné príležitosti, najmä v oblasti vzdelávania, ich nekontrolované používanie predstavuje zásadné riziká pre fyzický, psychický a sociálny vývoj detí.

Jedným z hlavných zistení úradu je negatívny vplyv nadmerného používania digitálnych technológií na duševné zdravie detí. Nekontrolované trávenie času pred obrazovkami vedie k zníženiu schopnosti sústrediť sa, narúša kvalitu spánku a môže spôsobiť vážne psychické poruchy, ako sú úzkosť či depresia.

Rovnako alarmujúce sú fyzické dôsledky. Deti, ktoré trávajú nadmerne veľa času pri digitálnych zariadeniach, čelia problémom ako znížená fyzická aktivita, obezita alebo oslabené motorické schopnosti. Tieto zistenia poukazujú na urgentnú potrebu regulácie a edukácie detí v tejto oblasti.

Úrad komisára pre deti upozorňuje aj na výrazné sociálne riziká spojené s digitálnymi technológiami. Online prostredie oslabuje prirodzené sociálne väzby a prispieva k zvyšujúcej sa izolácii detí od rovesníkov. Kyberšikana, ktorá sa stala bežným fenoménom, má často devastujúce účinky na psychickú pohodu mladých ľudí.

Ďalším problémom je vystavenie detí nevhodnému obsahu a zvýšené riziko online predátorských aktivít. Deti sa stávajú zraniteľnejšie, najmä ak im chýba dostatočné vedenie zo strany rodičov a školy. Umelá inteligencia, ktorá spracúva dáta a personalizuje obsah, môže ešte viac prehľbovať tieto riziká tým, že cielene ponúka obsah využívajúci ich slabé stránky.

Školské prostredie je jedným z miest, kde negatívne dopady digitálnych technológií výrazne ovplyvňujú proces vzdelávania. Učitelia pravidelne upozorňujú na rušivý charakter mobilných telefónov počas vyučovania, čo vedie k zníženiu pozornosti a schopnosti žiakov zapájať sa do vzdelávacích aktivít. Technológie navyše oslabujú schopnosť detí spolupracovať a rozvíjať kolektívne zručnosti.

Úrad komisára pre deti preto zdôrazňuje potrebu systémového riešenia, ktoré by prinieslo jednotné pravidlá používania digitálnych zariadení v školách. Zahraničné skúsenosti, napríklad z Francúzska, kde bol zavedený celoplošný zákaz mobilných telefónov, dokazujú, že podobné opatrenia môžu výrazne prispieť k zlepšeniu študijného prostredia a psychického zdravia detí.

Komisár pre deti vyzýva na koordinované kroky zo strany Ministerstva školstva, vedy, výskumu a mládeže SR, aby sa prijali konkrétne opatrenia smerujúce k regulácii používania digitálnych technológií na školách. Zároveň odporúča zvýšiť osvetu medzi rodičmi, učiteľmi a samotnými deťmi, aby si uvedomili nielen riziká, ale aj možnosti, ktoré digitálne technológie prinášajú. Edukácia v tejto oblasti je kľúčová pre vyváženie negatívnych a pozitívnych aspektov digitálneho sveta.

3.1 Konferencia o regulácii mobilných telefónov v školách v Národnej rade SR

Jedným z najdôležitejších podujatí organizovaných Úradom komisára pre deti v roku 2024 bola odborná konferencia na tému „Regulácia mobilných telefónov v školskom

prostredí“, ktorá sa uskutočnila 26. marca 2024 v kinosále Národnej rady Slovenskej republiky. Táto konferencia bola platformou na výmenu názorov a návrhov riešení medzi všetkými zainteresovanými stranami vrátane štátnych inštitúcií, odborníkov, rodičov, učiteľov a študentov.

Konferencia mala za cieľ otvoriť širokú odbornú diskusiu o vplyve digitálnych technológií na deti a predložiť konkrétne návrhy na reguláciu používania mobilných telefónov v školách. Témou podujatia bolo zjednotenie pohľadu na problematiku, identifikovanie hlavných výziev a navrhnutie riešení, ktoré by zabezpečili vyvážený prístup medzi využívaním technológií a ochranou práv detí na bezpečné a podnetné vzdelávacie prostredie.

Program konferencie začal príhovorom komisára pre deti, ktorý zdôraznil nutnosť zavedenia jednotného legislatívneho rámca. Následne vystúpil zástupca Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, ktorý informoval o aktuálnych krokoch ministerstva v tejto oblasti. Kľúčovým momentom podujatia boli odborné prednášky, medzi ktorými dominovala prezentácia prof. MUDr. Martina Jana Stránskeho, ktorá sa venovala negatívnemu vplyvu mobilných telefónov na psychické zdravie detí.

Ing. Peter Hvišč predniesol prezentáciu o dopadoch umelej inteligencie na mládež, pričom upozornil na potrebu regulácie digitálnych zariadení v školách. Spisovateľ Daniel Hevier prispel praktickými návrhmi na alternatívy, ktoré môžu deti v školách zaujať namiesto používania mobilov.

Na konferencii sa zúčastnilo viac ako 50 odborníkov a zástupcov rôznych organizácií vrátane rodičovských združení, študentských organizácií, pedagógov, odborníkov na detskú psychológiu a poslancov NR SR. Medzi nimi boli napríklad Paula Puškárová, Ingrid Kosová, Ján Richter, Michal Stuška, zástupcovia Aliancie stredoškolákov, Modelového parlamentu Slovenska, Parlamentu detí a mládeže a Slovenskej rady rodičovských združení. Diskusia bola obohatená o pohľady rodičov, ktorí zdôraznili potrebu regulácie na základe skúseností z každodenného života, a o návrhy študentov, ktorí volali po rozumnom vyvážení zákazu s možnosťami technológie využiť.

Diskusia v rámci podujatia vyústila do viacerých kľúčových návrhov:

- Zavedenie plošného zákazu používania mobilov na prvom stupni základných škôl.
- Ustanovenie jasného legislatívneho rámca, ktorý by presne vymedzil pravidlá pre používanie digitálnych technológií na školách.
- Podpora osvetových aktivít zameraných na zodpovedné využívanie technológií zo strany rodičov a učiteľov.
- Vytváranie alternatívnych aktivít na školách, ktoré by nahradili nadmerné používanie technológií.

Význam konferencie a jej dopad

Táto konferencia predstavovala dôležitý krok smerom k riešeniu problematiky nadmerného používania digitálnych technológií na školách. Výmena názorov a návrhy zúčastnených strán vytvorili pevný základ pre ďalšie kroky Úradu komisára pre deti a Ministerstva školstva v oblasti regulácie mobilných zariadení. Na základe výstupov z konferencie bola posilnená diskusia na národnej úrovni, čo viedlo k zvýšeniu povedomia verejnosti o tejto téme a k postupnému prijímaniu konkrétnych opatrení, vrátane zákazu mobilov na základných školách, ktorý ministerstvo oznámilo v priebehu júna 2024.

V rámci úsilia o ochranu detí pred negatívnymi vplyvmi digitálnych technológií komisár pre deti inicioval strategické stretnutie s ministrom školstva, vedy, výskumu a mládeže Slovenskej republiky. Toto stretnutie sa uskutočnilo krátko pred konferenciou v Národnej rade SR a predstavovalo zásadný krok v snahe o zavedenie systémových zmien v oblasti používania mobilných telefónov v školskom prostredí.

Počas stretnutia komisár pre deti predstavil ministrovi kľúčové zistenia týkajúce sa negatívnych dopadov digitálnych technológií na deti. Diskusia bola založená na aktuálnych údajoch a odborných odporúčaníach, pričom komisár zdôraznil nevyhnutnosť legislatívnych zmien. Osobitná pozornosť bola venovaná otázkam nadmerného používania mobilných zariadení počas vyučovania, ich vplyvu na psychické zdravie detí a na kvalitu vzdelávacieho procesu.

Komisár tiež prezentoval závery z predbežných diskusií s odbornou verejnosťou, ktoré ukázali široký konsenzus v otázke potreby zavedenia plošných pravidiel pre používanie mobilov na školách. Tieto pravidlá by mali zabezpečiť vyvážený prístup, ktorý ochráni deti pred negatívnymi dopadmi technológií a zároveň podporí ich zodpovedné využívanie.

Minister školstva, vedy, výskumu a mládeže pozitívne reagoval na návrhy komisára pre deti a vyjadril pripravenosť spolupracovať na formulácii konkrétnych opatrení. Počas stretnutia minister uviedol, že regulácia digitálnych technológií v školách je jednou z priorit jeho rezortu. Súhlasil s potrebou zavedenia jednotného rámca, ktorý by priniesol jasné a spravodlivé pravidlá pre všetky školy.

Minister zároveň prisľúbil, že výsledky odbornej diskusie na plánovanej konferencii budú použité ako podklad pre ďalšie kroky ministerstva. Zámerom bolo vytvoriť legislatívu, ktorá by odrážala potreby detí, škôl a celej spoločnosti.

Stretnutie prinieslo konkrétny záväzok zo strany ministerstva pracovať na návrhu plošného zákazu používania mobilných telefónov na základných školách, pričom sa kládol dôraz na prvý stupeň. Tento návrh bol oficiálne predstavený verejnosti približne dva mesiace po stretnutí. Ministerstvo zároveň deklarovalo zámer pripraviť osvetové kampane zamerané na rodičov a učiteľov s cieľom podporiť zodpovedné používanie digitálnych technológií.

Tento dialóg medzi úradom komisára pre deti a ministerstvom školstva, vedy, výskumu a mládeže bol kľúčovým krokom k tomu, aby Slovenská republika prijala efektívne opatrenia na ochranu detí v digitálnom veku.

Úrad komisára pre deti počas roka 2024 aktívne komunikoval problematiku regulácie digitálnych technológií v školskom prostredí prostredníctvom viacerých tlačových správ. Cieľom tejto komunikácie bolo zvýšiť povedomie verejnosti o dôležitosti ochrany detí pred negatívnymi dôsledkami nadmerného používania mobilných zariadení, ako aj podnietiť odbornú a verejnú diskusiu.

Jedným z kľúčových momentov bola tlačová správa vydaná pri príležitosti Svetového dňa bez mobilov, ktorá zdôraznila potrebu zavedenia jasných a jednotných pravidiel pre používanie digitálnych zariadení na školách. Vyhlásenie komisára upozornilo na súvis medzi používaním mobilných telefónov a nárastom sociálnopatologických javov, ako sú kyberšikana, problémy so socializáciou či duševnými poruchami. Tlačová správa tiež uviedla konkrétne údaje a príklady zo zahraničia, ktoré podporili potrebu celoplošnej regulácie.

Ďalšia tlačová správa sa venovala medzinárodným odporúčaniam, konkrétne výsledkom správy UNESCO „Technológie vo vzdelávaní“. Úrad komisára v tejto súvislosti upozornil

na to, že digitálne technológie môžu byť nielen nástrojom na vzdelávanie, ale aj rizikovým faktorom, ak nie sú používané zodpovedne. Zdôraznil potrebu legislatívneho rámca, ktorý ochráni deti pred negatívnymi vplyvmi, pričom apeloval na vládu SR a kompetentné ministerstvá na zavedenie opatrení.

S cieľom zapojiť verejnosť do diskusie bola na webovej stránke úradu komisára spustená online iniciatíva, ktorá umožnila občanom vyjadriť svoj názor a podporiť návrhy na reguláciu mobilných zariadení. Tento krok bol v tlačových správach prezentovaný ako príležitosť pre rodičov, pedagógov a ďalších aktérov, aby prispeli k vytváraniu bezpečného školského prostredia.

Prostredníctvom týchto aktivít sa podarilo upriamiť pozornosť médií aj verejnosti na závažnosť tejto témy. Tlačové správy slúžili ako efektívny nástroj na šírenie informácií o výzvach spojených s používaním digitálnych technológií deťmi. Rovnako tak pomohli vybudovať tlak na prijatie konkrétnych opatrení zo strany kompetentných orgánov.

Úrad komisára pre deti považuje transparentnú a otvorenú komunikáciu s verejnosťou za kľúčový prvok pri presadzovaní zmien, ktoré majú pozitívny vplyv na deti. Kombinácia odborných diskusií, legislatívnych iniciatív a cieľavedomej komunikácie s verejnosťou sa ukázala ako účinný nástroj na dosiahnutie významného posunu v tejto oblasti.

4 Deti ohrozené vyňatím z rodín na Slovensku a v zahraničí

Vynímanie detí z pôvodnej biologickej rodiny a ich umiestnenie do zariadení na výkon sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately je veľmi citlivá téma, ktorá si vyžaduje efektívnu medzirezortnú spoluprácu a patrí medzi priority komisára pre deti. Ako sme už uviedli v predchádzajúcich správach, komisár pre deti bol iniciátorom a spoluorganizátorom Komisie, ktorej cieľom bolo stanoviť pravidlá, postupy a metodiku pri vynímaní detí z biologických rodín z pohľadu najlepšieho záujmu dieťaťa a ochrany biologických rodín, ktorá vznikla pod záštitou Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny v roku 2021 (ďalej Komisia). Členovia Komisie boli Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, Ministerstvo spravodlivosti, Generálna prokuratúra Slovenskej republiky, Asociácia rodinných sudcov, Spoločenstvo priateľov detí detských domovov Úsmev ako dar o.z., Návrat o.z., Fórum zamestnancov centier detí a rodiny.

Komisár pre deti v snahe nadviazať na dobré výsledky medzirezortnej spolupráce, a v zmysle záverov z rokovania s ministrom práce, sociálnych vecí a rodiny pánom Erikom Tomášom zo dňa 13.5.2024 obnovil činnosť Komisie zaoberajúcej sa témou vynímania detí z biologických rodín, a za členov Komisie prizval, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, Ministerstvo spravodlivosti, Generálna prokuratúra Slovenskej republiky, Asociácia rodinných sudcov, Spoločenstvo priateľov detí detských domovov Úsmev ako dar o.z., Návrat o.z., Fórum zamestnancov centier detí a rodiny, Ministerstvo školstva vedy, výskumu a mládeže, Fórum zamestnancov orgánov SPODaSK, Prezídium PZ.

Základné tézy, ktoré Komisár pre deti pri činnosti Komisie presadzuje, vychádzajú z Dohovoru o právach detí, sú potvrdené aktuálnou judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva, sú nasledovné :

- **dôležitosť bezpečnej vzťahov väzby pre dieťa** - negatívne dôsledky vyňatia dieťaťa z jeho biologickej rodiny, ktoré vedú k prerušeniu týchto vzťahov, sú potvrdené viacerými výskumami,

- **primárna ochrana biologickej rodiny** - dieťa je z pôvodnej biologickej rodiny možné vyňať len v ojedinelých a odôvodnených prípadoch, vyňatie je až posledným krokom v prípade, ak zlyhali všetky iné opatrenia príslušných orgánov, pričom štát je povinný výpočet opatrení, ktoré vykonal uviesť v rozhodnutí o vyňatí
- **Vyňatie dieťaťa z biologickej rodiny je možné len na nevyhnutne potrebnú dobu**, počas ktorej sa vykonávajú opatrenie za účelom sanácie rodinného prostredia, štát je povinný vyňatie dieťaťa pravidelne prehodnocovať a preskúmať efektívnosť poskytnutých opatrení tak, aby sa dieťa mohlo čo najskôr vrátiť domov
- **Vyňatie dieťaťa z ekonomických, materiálnych alebo sociálnych dôvodov** na strane rodiny odporuje ustálenej judikatúre EŠLP a je **porušením pozitívneho záväzku štátu v zmysle Dohovoru o právach dieťaťa**

Komisia zasadala v roku 2024 v mesiacoch jún, september a november. Svoju pozornosť zameriavala na systémové riešenia načrtnutých okruhov problémov, ktorými boli:

- Proces vyňatia (NO, postup pred vyňatím- hľadanie možností ako ponechať dieťa v rodine, ekonomické dôvody vyňatia, súdna prax-miestna príslušnosť, zapojenie samosprávy, na začiatku určiť podmienky návratu dieťaťa do rodiny, podpora dobrovoľných pobytov).
- Vzťahových väzieb vyňatých detí (ich udržania) – (vzdialenosť umiestnených detí, delenie súrodencov, názor dieťaťa, podpora náhradného rodičovstva, maloleté matky v zariadení a ich deti, neuvedení otcovia).
- Medzirezortná spolupráca – (nutnosť zaangažovať obec - pomoc s bývaním, práca obce s R., záškoláctvo, odborné tímy na školách) – regionálne okružie stoly.
- Riešenie špecifických situácií – (postavenie úradu v trestnom konaní, návrat odsúdeného z VTOS do rodiny (probácia, mediácia).
- Prierezové systémové riešenia (využitie finančnej čiastky, ktorá ročne stojí pobyt D. v CDR).

Najvýraznejšou témou v roku 2024 bola téma neodkladných opatrení, pretože aj napriek zmenám Civilného mimosporového poriadku v roku 2022 v časti ustanovení § 365 a § 367 CMP, stále viac ako 90% detí je vyňatých z biologických rodín na základe neodkladných opatrení.

Komisia postupne definovala dôvody, ktoré majú podstatný vplyv na vynímanie detí z biologických rodín. Ide napríklad o stav v obciach, kde v niektorých nemajú žiadneho sociálneho pracovníka, nevedomosť obcí o svojich kompetenciách, nedostatočný výkon opatrení SPODaSK, nespolupráca na úrovni škola-lekár – rodič-SPODaSK.

Na základe diskusií medzirezortných odborníkov bol v roku 2024 vytvorený **pracovný materiál, ktorý definuje informácie, ktoré sú podmienkou pre vydanie neodkladných opatrení podávaných zo strany ÚPSVaR na vyňatie maloletého dieťaťa smerom k súdu.**

Materiál vychádzal z dohovoru o právach dieťaťa, kde v čl. 14 je zakotvené **právo dieťaťa na prvoradé zohľadnenie jeho najlepšieho záujmu**. V kontexte procesného práva vo všeobecnom komentári DPD sa uvádza: „*Kedykoľvek treba prijať rozhodnutie, ktoré ovplyvní konkrétne dieťa, identifikovanú skupinu detí alebo deti všeobecne, rozhodovací proces musí zahŕňať posúdenie možného vplyvu (pozitívneho alebo negatívneho) rozhodnutia na dané dieťa alebo deti. Posúdenie a určenie najlepšieho záujmu dieťaťa si vyžaduje procedurálne záruky. Odôvodnenie rozhodnutia musí, navyše, preukázať explicitné zohľadnenie práva. V tejto súvislosti musia zmluvné štáty Dohovoru vysvetliť, akým spôsobom bolo rešpektované právo v rozhodnutí, tzn. čo sa považuje za konanie v najlepšom záujme dieťaťa, na akých kritériách sa zakladá a akú váhu mali najlepšie záujmy dieťaťa v porovnaní s ostatnými záujmami, či už v prípade širokých otázok politiky, alebo v individuálnych prípadoch.*“

Informácie potrebné k predloženiu návrhu na vydanie neodkladného opatrenia na vyňatie maloletého dieťaťa z biologickej rodiny súdu zo strany orgánu SPODaSK

- **Dôkladný opis situácie dieťaťa, v akej situácii sa nachádzalo v čase vstupu orgánu SPODaSK,** (čo sa aktuálne deje s dieťaťom, kde sa nachádza, v koho starostlivosti, kde sa nachádzajú rodičia, čo ohrozuje jeho bezpečie, v prípade viacerých súrodencov, rovnaké posúdenie).
- **Hodnotenie možnosti a potenciálu rodičov/ opatrovateľov a zároveň potenciálu širokej rodiny zabezpečiť „ochranu“ dieťaťa – teda podmienky pre dieťa, ktoré majú byť zabezpečené, aby nebolo nutné pristúpiť k vyňatiu dieťaťa z rodiny** (posúdenie schopnosti rodičov (tie ktoré sú súvisiace k dôvodu ohrozenia dieťaťa a ako dôvodu k zvažovaniu vyňatia) aktuálne napr. zabezpečiť bývanie, zabezpečiť príjem, posúdenie schopnosti rodičov hospodáriť z rodinným rozpočtom, schopnosť zabezpečiť školskú dochádzku, rodičovské zručnosti pri dieťati so špecifickými potrebami, prípadne posúdenie schopnosť rodičov realizácie rodičovských povinností pod dohľadom štátu, posúdenie rodičovských zručností z pohľadu nemôže, nevie nechce, rovnako širšej rodiny), informácia, či v tomto kontexte boli využité metódy motivácie a mobilizácie zdrojov rodičov/ rodiny – prípadová konferencia, SRK, rodinná konferencia etc.
- **Prehľad opatrení, ktoré boli v rodine v súvislosti s aktuálnou situáciou ohrozenia dieťaťa vykonané zo strany orgánu SPODaSK, čo sa nimi dosiahlo, na čom zlyhali** (využitie možnosti opatrení v zmysle § 11 zákona č. 305/2005, prípadne aká prekážka bránila využitiu opatrení).
- **Informácia k možnosti využitia dobrovoľného pobytu dieťaťa v CDR a reakcia rodičov/ dieťaťa na možnosť aktivovať toto opatrenie.**
- **Informácia o intervenciách obec v súvislosti so situáciou ohrozenia dieťaťa a s akým výsledkom boli intervencie realizované** (napr. pomoc s poskytnutím bývania, pomoc terénneho zamestnanca s rodičovskými zručnosťami – nákupy do domácnosti, učenie sa s dieťaťom, sprievod do školy).
- **Informácia o tom či a akým spôsobom je dieťa informované o dianí okolo neho a pripravovanom postupe jeho ochrany** (ak je dieťa spôsobilé komunikácie, návrh má zachytávať informáciu od dieťaťa koho vníma ako blízku osobu, informáciu od dieťaťa ako vníma svoju situáciu).
- **V prípade vynímania súrodeneckej skupiny a nutnosti jej rozdelenia, informácia o možných opatreniach na zabezpečenie zachovania kontaktu medzi súrodencami a podporu súrodeneckých väzieb.**
- **V závere návrhu uviesť Informáciu o ďalšej možnej perspektíve riešenia situácie dieťaťa – potenciál návratu do biologickej rodiny po zabezpečení nevyhnutných podmienok (zadefinovať, čo sa má udiť na strane rodičov /rodiny), možnosť zverenia dieťaťa do starostlivosti osôb zo širšieho príbuzenstva prípadne iných vzťahových osôb a súvislosti, ktoré je k tomu potrebné naplniť (vzhlľadom na vzťahové a rodinné väzby dieťaťa), možnosť riešiť situáciu dieťaťa umiestnením v NRS.**

Materiál bol predložený na multidisciplinárnom pracovnom stretnutí poručenských sudcov a odborníkov, pracujúcich v oblasti poručenskej agendy a súdnictva, organizovanom

Ministerstvom spravodlivosti SR v Omšeni v dňoch 28.-29.10.2024, kde bol prijatý ako odporúčaný pre využitie pri vynímaní detí.

Ďalšou nie menej dôležitou témou detí vyňatých z biologickej rodiny, ktorou sa zaoberala Komisia v roku 2024 bola téma usporiadania pomerov maloletých matiek, ktoré majú nariadenú ústavnú starostlivosť v zariadení na výkon opatrení sociálno-právnej ochrany detí a maloletého dieťaťa, ktoré sa tejto matke počas jej umiestnenia narodilo. Prax ukazuje, že maloletému dieťaťu maloletej matky sa nariaďuje ústavná starostlivosť v zariadení, v ktorom sa nachádza matka, bez toho, aby boli rodičovské práva matky akýmkoľvek spôsobom riešené. Matka po dovŕšení plnoletosti nenadobúda svoje rodičovské práva, pretože nad dieťaťom je aj naďalej nariadená ústavná starostlivosť. Komisar pre deti riešil v tejto veci individuálne podnety, v ktorých požiadal o nápravu, resp. vstúpil do súdnych konaní v týchto veciach.

Z hľadiska systémového riešenia problému Komisar navrhol zmenu zabehnutej praxe, ktorá by spočívala v týchto krokoch:

- priznanie rodičovských práv a povinností maloletej matke, umiestnenej v zariadení na výkon sociálno-právnej ochrany a sociálnej kurately detí, staršej ako 16 rokov, a to vo vzťahu k osobnej starostlivosti o maloleté dieťa v zmysle ust. § 29 ods. 1 Zákona o rodine,
- umiestnenie maloletej matky a jej dieťaťa do profesionálnej rodiny - ako najlepší spôsob získania rodičovských zručností, potvrdený z praktických skúseností,
- obmedzenie nariadenej ústavnej starostlivosti nad maloletým dieťaťom do plnoletosti jeho matky (týmto okamihom nadobúda maloletá matka plné rodičovské práva).

Členovia komisie - zástupcovia rodinných súdov potvrdili, že **maloletej matke v zariadení môžu byť priznané rodičovské práva a povinnosti vo vzťahu k osobnej starostlivosti o maloleté dieťa**. Návrhy na priznanie rodičovských práv a povinností maloletým matkám v zariadeniach na výkon opatrení nie sú podávané.

Je potrebné eliminovať prípady, kedy maloletá matka po dovŕšení 18. roku veku opustí zariadenie a jej dieťa v zariadení zotrva, hoci ona má záujem sa oň starať, nemôže si ho vziať. V období počas trvania súdneho konania o zrušení ústavnej starostlivosti, ktoré trvá viac mesiacov, je vo vzťahu matky k jej dieťaťu narušená bezpečná vzťahová väzba, v dôsledku čoho sa stáva, že táto matka postupne stráca návyky, získané v zariadení a záujem o dieťa.

Za vážnu situáciu vníma Komisia situáciu maloletých matiek v reedukačných centrách (ďalej RC), kedy sa nad maloletým dieťaťom nariaďuje ústavná starostlivosť v RC. Zároveň tieto maloleté matky v systéme školstva sa vzdelávajú, pričom vzdelávací a reedukačný proces neumožňuje venovať dieťaťu plnohodnotnú starostlivosť. Zistenia Generálnej prokuratúry SR poukázali na nevyhovujúci stav, spočívajúci v tom, že maloleté matky chodia do školy a podrobujú sa programu RC, zatiaľ čo sa o ich deti stara personál RC ako aj ten pretrvávajúci problém, maloletých matiek, ktoré boli premiestnené z CDR do RC z dôvodu porúch správania, avšak reedukácia už bola ukončená a maloletá matka tam zotrva.

V praxi sa ako najlepší spôsob riešenia týchto otázok osvedčilo umiestnenie maloletej matky s dieťaťom do profesionálnej náhradnej rodiny, kde profesionálna matka vykonáva rolu „starej mamy“, ktorá maloletú matku učí starať sa o dieťa.

Otázka záškoláctva je jednou z priorít komisára pre deti, pretože je častým dôvodom na vyňatie dieťaťa z pôvodnej biologickej rodiny. Týka sa obcí ako zriaďovateľov škôl a poskytovateľov služieb terénnych sociálnych pracovníkov. Obec je jednou zo základných zložiek záchrannej sociálnej siete, s dôrazom na posilnenie komunitnej práce, opierajúcej

sa o znalosť prostredia, rodinných podmienok a spoločenských vzťahov rizikových rodín.

Záškolačstvo – ako je opakovane zdôrazňované – je dôvodom na VTOS pre oboch rodičov, čoho dôsledkom je umiestnenie detí do zariadení na výkon opatrení SPOaSK a preto Komisár pre deti inicioval stretnutie s Ministerstvom spravodlivosti SR vo veci možnosti realizácie alternatívnych trestov v týchto prípadoch, tieto návrhy by mali byť reflektované v novele príslušných právnych predpisov.

Zákonný rámec týkajúci sa vynímania detí z biologických rodín je v jednotlivých krajinách odlišný. Spoločným cieľom je vždy ochrana práv a záujmu dieťaťa. V prípade, ak je slovenské dieťa v zahraničí v ohrození, je dôležité aby existovali mechanizmy na zaisťovanie jeho bezpečnosti a zabezpečenie jeho návratu do prostredia, ktoré je v jeho najlepšom záujme. Komisár pre deti má dôležitú úlohu v ochrane práv slovenských detí a v dohľade nad ich ochrannými mechanizmami aj v medzinárodnom kontexte. Jeho práca spočíva v ochrane, poradenstve, vytváraní mostov medzi národnými a medzinárodnými právnymi rámcami, aby sa zabezpečilo, že slovenské deti budú mať vždy prístup k potrebnej ochrane bez ohľadu na geografickú lokalizáciu.

V roku 2024 sa komisára pre deti zúčastnil stretnutí organizovaných organizáciou Lúč pre dieťa. Stretnutia boli zamerané na problematiku medzinárodného vynímania detí z biologických rodín s témou **odoberanie slovenských detí v zahraničí a pomoc zo slovenskej strany**. Stretnutia sa zúčastnili zástupcovia MZV, MPSVaR, CIPC, Komisár pre deti.

V júni 2024 sa komisár pre deti zúčastnil konferencie o sociálnoprávnej ochrane detí v medzinárodnom kontexte. Cieľom konferencie bolo spojiť odborníkov, zástupcov ústredných orgánov a miestnych orgánov sociálnoprávnej ochrany detí, aby sa podelili o svoje poznatky, praktické skúsenosti a postupy súvisiace so sociálnoprávnou ochranou detí, najmä vo veciach odňatia detí zo starostlivosti rodičov.

Konferencie sa zúčastnili zástupcovia zahraničných ústredných orgánov a sociálnych služieb z Českej republiky, Maďarska, Nemecka, Rakúska, Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska. S týmito štátmi eviduje Slovenská republika najvýznamnejší počet prípadov. Konferencia bola zameraná na diskusiu o príslušnej legislatíve a úlohe miestnych orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a ústredných orgánov pri zabezpečovaní ochrany detí, najmä tých, ktoré sú odňaté z rodičovskej starostlivosti.

Konferenciu otvoril generálny riaditeľ konzulárnej a medzinárodnoprávnej sekcie, Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, pán Igor Pokorný, a riaditeľka Centra pre medzinárodnoprávnú ochranu detí a mládeže, pani Hana Pavlovičová.

Následne vystúpil komisár pre deti, ktorý prezentoval Sociálnoprávnú ochranu detí v medzinárodnom kontexte.

Za Českú republiku vystúpil Ondřej Bouška, vedúci odd. psychológov Úradu pre medzinárodnoprávnú ochranu detí. Za Rakúsko vystúpila pani Brigit Hofer, vedúca odd. sociálnej práce, Sociálna služba pre deti a mládež mesta Viedeň. Za Nemecko vystúpil Jonathan Thuringer, Úrad medzinárodnej sociálnej služby Nemecka. Za spojené kráľovstvo vystúpil Joanne Walker, Sociálne služby Sheffield. Za Slovenskú republiku vystúpila Simona Majerníková, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

5 Deti ohrozené násilím, šikanou a kyberšikanou (Akadémia prevencie proti šikane)

Úrad komisára pre deti začal od februára 2024 realizovať kampaň zameranú na aktívnejšiu osvetu úradu a detských práv v školskom prostredí, pričom mediálne poukázal

aj na nutnosť aktívnejšieho riešenia šikanovania na školách. K tomuto účelu vytvoril najprv samostatne a následne v spolupráci so Združením miest a obcí Slovenska (ďalej len ZMOS) spoločný projekt pod názvom „Akadémia prevencie šikany“, do ktorého sa postupne začali pridávať všetky regióny Slovenskej republiky.

Projekt „Akadémia prevencie šikany“ vznikol na základe oficiálneho nadviazania spolupráce medzi ZMOS a Úradom komisára pre deti. Jeho hlavným cieľom je eliminácia šikanovania v školách a predchádzanie viktimizácii detských obetí, ku ktorému môže dochádzať nesprávnym prístupom v priebehu riešenia šikanovania v školskom prostredí.

Z uvedeného dôvodu sa komisár pre deti a predseda ZMOS dohodli na zavedení systému osvetu, ktorý počas roka pribiehal v jednotlivých krajoch. Systém pozostáva z troch fáz, pričom v prvej sú cieľovými osobami workshopov a osvetových aktivít deti a mládež. V druhej fáze sú cieľovými osobami pedagógovia a členovia školských podporných tímov. Následne, teda na rok 2025 je v pláne vytvoriť podcasty s touto tematikou, ktoré budú osobitne zamerané na osvetu pre rodičov.

Vzhľadom na to, že problematika vyžaduje väčší priestor, v tejto správe sa zameriavame len na najdôležitejšie fakty, s ktorými Úrad komisára pre deti aktívne pracuje a zavádza ju do praxe v spolupráci s relevantnými subjektmi.

V tejto súvislosti komisár pre deti ďalej uvádza, že o šikanovaní existuje v našej spoločnosti množstvo tzv. mýtov, ktorých šírenie následne vedie k dezinformáciám, nedorozumeniam a k nesprávnemu, až rizikovému riešeniu daného problému. **Najčastejšou chybou je označiť za šikanovanie všetko konanie, ktoré je agresívne alebo inak útočné a obrátené voči nejakému jednotlivcovi, prípadne ku skupine.**

Z praxe vyplynulo, že ako správne definované skupiny účastníkov v problematike šikanovania, sú stanovené tri kategórie osôb:

1. obeť šikanovania,
2. agresor obeť (tzn. obeť nedostatočnej pozornosti a lásky rodičov alebo obeť domáceho násillia),
3. účastníci šikanovania (spolupáchatelia šikanovania).

Na základe dlhoročného zberu informácií bolo v školskom prostredí identifikovaných viacero mýtov, teda nesprávnych prístupov a identifikovania šikanovania. Tieto následne uvádzame na objasnenie problematiky, pričom do praxe už Úrad komisára pre deti zaviedol aktívnu osvetu a výmenu skúseností.

- **Mýtus č. 1 - Šikanovanie je následkom nudy.**

Na základe doterajších poznatkov nebolo potvrdené, že je následkom nudy. Faktom je, že ide o následok nedostatočnej pozornosti zo strany rodičov (objektívne alebo subjektívne pociťovanej dieťaťom) alebo niektorej z foriem domáceho násillia.

- **Mýtus č. 2 - Obete šikanovania sú vybrané iba náhodne.**

Obete šikanovania sú vybrané buď vedome alebo nevedome na základe určitých špecifických znakov. Môže ísť o podobnosť vlastností, výzoru, gestikulácie a pod., ktorá sa dá identifikovať napríklad:

- a) u matky dieťaťa, ktorá je neustále ticho, aj keď ju alebo dieťa otec týra,
- b) v nejakých prejavoch matky, ktorá obracia agresivitu na dieťa,
- c) v prejavoch inej osoby, ktorá jej spôsobuje stres,

d) v povahových vlastnostiach samotného aktéra šikanovania.

K uvedenému dodávame, že šikanovanie vzniká aj vtedy, keď jedno dieťa závidí druhému napríklad lepšie známky, oblečenie alebo rodičov, ktorí mu venujú dostatok, resp. viac času a lásky ako jemu. Teda aktérovi, ktorý je iniciátorom konfliktného konania.

- **Mýtus č. 3 - Obetami šikanovania sú iba slabé osobnosti.**

Faktom je, že žiadne psychicky slabé dieťa nevydrží dlhší čas pod vplyvom agresívneho konania. Samotná skutočnosť, že sa v priebehu šikanovania psychicky nezrútilo, je dôkazom, na ktorý je vhodné poukázať počas komunikácie s obeťou šikanovania v rámci stabilizácie. Šikanované dieťa je nutné povzbudiť a povzbudiť pochvalou, že je silné, keď to všetko zvládlo. Prax taktiež potvrdzuje, že k šikanovaniu dochádza aj v rámci kolektívu, kedy v úvode vzájomnej interakcie rivalizujú dve relatívne rovnako silné osobnosti, z ktorých jedna sa neskôr stáva obeťou.

- **Mýtus č. 4 - Počas šikanovania je jeden žiak obeťou a druhý žiak agresor.**

Obaja, teda aj agresor, aj jeho obeť, sú reálne obeťami. Každý ale svojim spôsobom, preto každý z nich potrebuje inú formu odbornej pomoci.

- **Mýtus č. 5 - Za šikanovanie v triede je jednoznačne zodpovedný iba pedagóg.**

Za šikanovanie v triede zodpovedajú v najväčšej miere najprv žiaci kolektívu, kde sa šikanovanie deje. Na túto skutočnosť je potrebné poukázať aj počas preventívnych a osvetových aktivít samotným žiakom. Je totiž žiaduce, aby si v rámci výchovného procesu a sociálnej interakcii už v tomto veku uvedomili zodpovednosť za svoje konanie alebo nekonanie. Týmto samozrejme nie je spochybnená úloha a zodpovednosť iných dospelých osôb v školskom alebo mimoškolskom prostredí.

- **Mýtus č. 6 - Každé šikanovane je potrebné rázne potrestať a taktiež aj každého agresora.**

Nie všetko je potrebné riešiť ihneď trestaním, lebo forma direktívnej a prísnej výchovy zvyčajne vzbudzuje v trestanej osobe, teda v dieťati, vzdor a niekedy aj snahu uskutočniť pomstu. A práve na tento fakt poukazujeme ako na rizikový a kľúčový vo vzťahu k vzniku tzv. osamelých vlkov **schopných nečakane zaútočiť** buď voči okolitému prostrediu alebo voči sebe. Prípadne voči prostrediu a k sebe samému. Ide o veľmi dôležitý fakt, na ktorý je potrebné prihliadať najmä v súčasnej dobe, kedy pribúdajú tragické prípady na školách.

Problém je potrebné najskôr dôkladne analyzovať, až potom vyvodzovať dôsledky z nesprávneho konania dieťaťa. Až po dôkladnej analýze problému je žiaduce uskutočniť s dieťaťom dohodu o náprave aj bez represívnych konaní.

- **Mýtus č. 7 - Obeť sa môže/ vie verbálne brániť.**

Ak ide skutočne o obeť, jej schopnosť brániť sa je takmer nereálna, keď nemá oporu aspoň v malej skupine spolužiakov.

Uvedené nové poznatky a všetky súvisiace informácie, (ktoré sa týkajú nielen detí, ale aj vychovávajúcich osôb, rodičov a pracovníkov pomáhajúcich profesií), Úrad komisára pre deti zaradil ako nosnú tému pre cieľové osoby v roku 2024. Výsledkom týchto aktivít je až **7 468** osobne oslovených osôb za rok 2024, čo predstavuje **najvyšší počet prezenčne oslovených osôb od vzniku Úradu komisára pre deti.**

Za rok 2024 bolo oslovených 7 468 osôb, čo predstavuje:

- 6 171 detí a mládeže, (z toho 60 študentov VŠ),
- 1 132 členov školských podporných tímov, sociálnych, pedagogických pracovníkov a psychológov,
- 115 rodičov,
- 50 sudcov, vyšších súdnych úradníkov, prokurátorov a mediátorov.

Uvedený počet osôb oslovil Úrad komisára pre deti v priebehu roka na **161** osvetovo-náučných aktivitách. Z uvedeného počtu bolo **105** z nich zameraných osobitne na deti a mládež a **56** aktivít bolo realizovaných vo forme workshopov a odborných konzultácií zameraných na členov školských podporných tímov, sociálnych, pedagogických pracovníkov a psychológov.

Do nových aktivít zameraných na osvetu Úradu komisára pre deti, resp. o formách pomoci komisára pre deti a súčasne na zlepšenie povedomia detských práv a predchádzanie rôznym negatívnym javom v školskom prostredí, sa zapojilo **48** škôl, z toho **1** vysoká škola (UCM Trnava), **10** stredných škôl a všetky cirkevné školy v Bratislavskej arcidiecéze. Vzhľadom k personálnym a časovým možnostiam úradu, boli aktivity uskutočnené v priebehu roka v Bratislavskom, Trnavskom, Trenčianskom, Nitrianskom, Žilinskom a Prešovskom kraji. Ostatné dva kraje sa zúčastnia pilotnej fázy osvetu počas prvého štvrtého roka 2025. Záujem škôl o aktivity komisára pre deti bol totiž natoľko veľký, že nebolo možné, popri riešení ostatných povinnostiach úradu, personálne zabezpečiť všetky požiadavky zo škôl.

Aktivity vo vzťahu k deťom a mládeži, ktorých sa zúčastnili aj ostatné uvedené cieľové osoby, sa dotýkali najmä okruhu nasledovných tém:

- Osveta detských práv a foriem pomoci komisára pre deti.
- Duševné zdravie detí a mládeže.
- Šikanovanie a agresivita v školskom prostredí a predchádzanie tomuto konaniu.
- Nenávisťné prejavy, predchádzanie manipulácii osobnosti a rizikám v online prostredí.
- Obchodovanie s ľuďmi a riziká závislostí (v rámci naplňania Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi).

Úrad komisára pre deti, v rámci naplňania „**Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi**“, uskutočnil **35** osvetových aktivít, na ktorých sa zúčastnilo **1 375** žiakov základných a stredných škôl.

Vo vzťahu k tejto problematike realizoval osvetovo-preventívne aktivity (besedy), počas ktorých sa cieľová skupina dozvedela nielen o nástrahách tejto kriminality, ale aj formách pomoci. V súvislosti so zberom informácií bolo zistené, že mládež má nedostatočné informácie o tejto problematike, ktoré nekriticky čerpá len z kinematografie alebo z internetu. V tejto súvislosti komisár pre deti poukazuje na nutnosť, aby aj ostatné zodpovedné rezorty realizovali aktívnejšiu osvetovú a preventívnu činnosť, ktorá vyplýva z Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi. Je nevyhnutné, aby sa eliminovali riziká vo vzťahu k deťom a mládeži, keďže ohrozenie tejto cieľovej skupiny z roka na rok stúpa.

Sumarizáciu všetkých osvetovo-preventívnych aktivít uvádzame na nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 1: Osvetovo-preventívne aktivity na školách.

DÁTUM	MIESTO AKTIVITY	POČET AKTIVÍT
02.02. 2024	Bratislava, ZŠ a MŠ Dubová	3
09.02. 2024	Pezinok, Centrum poradenstva a prevencie	1
12.02. 2024	Trnava, Univerzita s. Cyrila a Metoda	2
15.02. 2024	Levice, webinár	1
19.02. 2024	Bratislava, Arcidiecézny školský úrad	1
21.02. 2024	Pezinok, ZŠ Fándlyho	1
28.02. 2024	Senec, Gymnázium A. Bernoláka	4
06.03. 2024	Bratislava, Gymnázium sv. Uršule	1
12.03. 2024	Piešťany, Hotelová akadémia A. Wintera	4
13.03.2024	Senec, Gymnázium A. Bernoláka	3
14.03. 2024	Hviezdoslavov, ZŠ a MŠ Hviezdoslavov	3
18.03. 2024	Trnava, Univerzita s. Cyrila a Metoda	1
19.03. 2024	Častá – Papiernička, Študentský parlament	1
21.03. 2024	Senec, Gymnázium A. Bernoláka	3
27.03. 2024	Bratislava, ZŠ sv. Uršule, téma: šikanovanie	1
28.03. 2024	Bratislava, Centrum poradenstva a prevencie	1
05.04. 2024	Bratislava, Gymnázium sv. Uršule	2
08.04. 2024	Bratislava: ZŠ Medzilaborecká a SOŠ umel. priemyslu	4
10.04. 2024	Kúty, ZŠ Kúty	4
11.04. 2024	Topoľčany, Akadémia prevencie šikanovania, 5 škôl	5

DÁTUM	MIESTO AKTIVITY	POČET AKTIVÍT
12.04. 2024	Bratislava, ZŠ a MŠ Dubová	3
16.04. 2024	Piešťany, Úsmev ako dar	1
18.04. 2024	Bratislava, ZŠ sv. Uršule	1
22.04. 2024	Omšenie	2
25.04. 2024	Chorvátsky Grob, ZŠ a MŠ Školská	4
26.04. 2024	Chorvátsky Grob, ZŠ Javorka	3
30.04. 2024	Bratislava, Gymnázium sv. Uršule	1
02.05. 2024	Bratislava, ZŠ a MŠ Dubová	4
03.05. 2024	Piešťany, Hotelová akadémia A. Wintera	2
09.05. 2024	Trenčianske Stankovce, ZŠ a MŠ	4
13.05. 2024	Bratislava, ZŠ a MŠ Dubová	1
17.05. 2024	Lehnice, ZŠ	3
21.05. 2024	Senec, ZŠ Mlynská	4
22.05. 2024	Bratislava, Spojená škola sv. Rodiny	3
24.05. 2024	Bratislava, ZŠ sv. Uršule	3
27.05. 2024	Ružomberok, Katolícka univerzita v Ružomberku	1
30.05. 2024	Topoľčany, Akadémia prevencie šikanovania, 5 škôl	5
31.05. 2024	Bratislava, ZŠ a MŠ Dubová	5
04.06. 2024	Bratislava, ZUŠ sv. Cecílie	2
09.06. 2024	ZŠ Tatr. Lomnica, Vyšné Hágy, Starý Smokovec – MP	8
13.06. 2024	Trnava, SPŠ dopravná	3

DÁTUM	MIESTO AKTIVITY	POČET AKTIVÍT
14.06. 2024	Nitra, Nitriansky samosprávny kraj	1
18.06. 2024	Bratislava, Bratislavský samosprávny kraj	1
19.06. 2024	Bratislava, ZŠ sv. Uršule	3
20.06. 2024	Bratislava, Cirkevné konzervatórium	2
23.06. 2024	Bratislava, Pastoračné centrum sv. Vincenta de Paul	1
27.06. 2024	Bratislava, ZŠ sv. Uršule	3
04.07. 2024	Bratislava, Centrum poradenstva a prevencie	1
10.07. 2024	Piešťany, tábor Úsmev ako dar	1
21.07. 2024	Trenčín, stretnutie študentov – lídri	1
10.09. 2024	Partizánske, Centrum poradenstva a prevencie	1
01.10. 2024	Pezinok, Úsmev ako dar online školenie	1
22.10. 2024	Pezinok, ZŠ a MŠ Na bielenisku	5
23.10. 2024	Pezinok, ZŠ a MŠ Kupeckého	5
29.10. 2024	Modra, Gymnázium K. Štúra	4
03.11. 2024	Pezinok, školenie pedagógov	1
05.11. 2024	Viničné, ZŠ Viničné	3
06.11. 2024	Pezinok, ZŠ a MŠ Na bielenisku	5
07.11. 2024	Nové Zámky, Spojená škola (SPŠE)	4
08.11. 2024	Pezinok, ZŠ a MŠ Kupeckého	4
13.11. 2024	Senec, ZŠ a MŠ Mlynská	5
14.11. 2024	Bratislava, ZŠ sv. Vincenta de Paul	4

DÁTUM	MIESTO AKTIVITY	POČET AKTIVÍT
19.11. 2024	Topoľčany, MsÚ Topoľčany	1
21.11. 2024	Partizánske, ZŠ Partizánske	1
22.11. 2024	Bratislava, ZŠ Česká	4
24.11. 2024	Bratislava, Pastoračné centrum sv. Vincenta de Paul	1
25.11. 2024	Považská Bystrica, Mestský úrad	1
27.11. 2024	Pezinok, ZŠ a MŠ Na bielenisku	5
29.11. 2024	Modra, ZŠ L. Štúra	4
03.12. 2024	Vajnory, Spojená škola sv. J. Pavla II	4
04.12. 2024	Bratislava, ZŠ Česká	3
06.12. 2024	Modra, SOŠ vinársko-ovocinárska	4
09.12. 2024	Bratislava, SOŠ obchodu a podnikania S. Jurkoviča	4
10.12. 2024	Trnava, SOŠ dopravná	3
11.12. 2024	Pezinok, ZŠ Na bielenisku	5
12.12. 2024	MsÚ Piešťany a MsÚ Topoľčany	7
18.12. 2024	Nové Zámky, Spojená škola (SPŠE)	4

V zmysle *Zákona č. 176/2015 Z. z., Zákon o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov*, osobitne vychádzajúc z § 4 uvedeného zákona, realizoval Úrad komisára pre deti zber informácií od cieľových skupín. Ďalej preto uvádzame údaje opierajúce sa o vyššie uvedený počet oslovených. V rámci zberu informácií boli Úradom komisára pre deti **získané nové poznatky** získané počas akcií pre deti a mládež, ktorí uviedli tri oblasti, ktoré ich ťažia najviac. Sú to:

- komplex menejcennosti a nedostatok sebaúcty (problémy so seba prijatím),
- osamelosť (a to aj v rodinách, kde žijú so súrodencami),
- šikanovanie a kyberšikana.

Okrem toho boli identifikované aj ďalšie riziká, ktoré súvisia s pohybom detí v online prostredí. Bol zaznamenaný výrazný nárast obťažovania alebo neželaného kontaktu neznámych dospelých osôb s deťmi na internete. Preto je nevyhnutné zamerať sa na ich bezpečie osobitne v prostredí online. Závažným faktom pritom je, že napriek používaniu moderných technológií a pohybe na sociálnych sieťach, prípade hraní online hier, nemajú deti adekvátne zručnosti ako sa brániť útočníkom. A tí sú aktuálne rozdelení na dve hlavné skupiny páchatel'ov:

1. páchatelia (hackeri), ktorí sa snažia zneužiť ich osobné údaje a získať ich finančnú hotovosť,
2. páchatelia, ktorých cieľom je útok na ich bezbrannosť a ublížiť im nejakou formou sexuálneho násillia.

Deti sú aj v online prostredí zvedavé a vystavujú sa zbytočným rizikám.

V tejto oblasti komisár pre deti vníma otvorený priestor k apelovaniu na dôslednejšiu kontrolu zo strany rodičov a na zavedenie aktívnejšej prevencie a osvetu v rámci vyučovacieho procesu.

Na tento fakt sme poukazovali počas osvetových aktivít na školách a taktiež v rámci workshopov a stretnutí na odbornej úrovni s pedagógmi a školskými podpornými tímami. Osveta v tejto oblasti bola súčasne smerovaná aj k rodičom. Najmä vo vzťahu k Dohovoru a právach dieťaťa, prihliadnuc k najlepšiemu záujmu dieťaťa, komisár pre deti apeluje na prácu pevnej a stabilnej bunky spoločnosti, ktorou je funkčná a milujúca rodina.

Za týmto účelom plánuje komisár pre deti v roku 2025 uskutočniť stretnutia za okrúhlym stolom s odborníkmi z iných kompetentných rezortov, aby spoločným úsilím došlo k systémovým spoločenským zmenám.

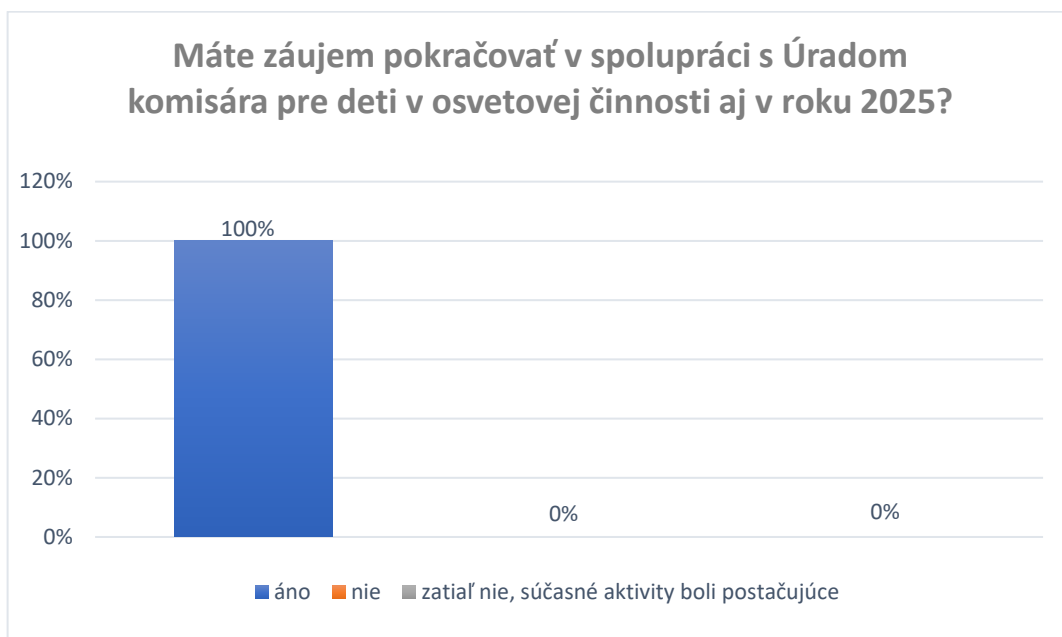
Za dôležité pre účely prevencie a bezpečia detí a mládeže považuje komisár pre deti skutočnosť, aby nevyžiadaná komunikáciu od neznámej dospeléj osoby nahlásili administrátorovi buď oni alebo ich rodičia. V tejto súvislosti komisár pre deti má za to, že ak by sa v praxi vždy využívala táto možnosť, dalo by sa predísť ďalším nežiaducim útokom na deti. Osvetu v tejto oblasti považuje preto za nevyhnutnú súčasť vzdelávacieho procesu na školách i v rodinách. Rodičia by mali dbať na online bezpečie svojich detí a mali by inštalovať do elektronických komunikačných zariadení (mobily, tablety, notebooky a pod.) tzv. rodičovskú zámku. Avšak každým ročníkom o stupeň vyššie následne klesá percento tých, ktorí majú „rodičovskú zámku“ inštalovanú. Podceňovanie tohto bezpečnostného systému predstavuje potenciálne riziko, že takéto dieťa sa môže oveľa rýchlejšie stať obeťou kybernetickej kriminality. **V online prostredí sú vystavované sexuálnemu obťažovaniu čoraz mladšie deti.** Dôvodom je fakt, že začínajú veľmi skoro používať rôzne moderné komunikačné technológie, a to aj bez toho, aby boli riadne, veku primeraným spôsobom poučené o rizikách, ktoré so sebou tieto zariadenia prinášajú.

V súvislosti s nedostatočne kontrolovaným pohybom detí v online prostredí boli Úradom komisára pre deti zaznamenané ďalšie ohrozenia, ktoré sa týkajú detí už vo veku 10 rokov (žiaci 5 ročníka ZŠ). Ide o rôzne počítačové hry, z ktorých nie všetky sú určené ich veku.

Z uvedeného vyplýva, že **agresivita v školskom prostredí** má podnety aj z prostredia agresívnych počítačových/elektronických hier, ktoré často nie sú určené pre ich vekovú kategóriu. Často sa to deje s vedomím rodičov, ktorí si neuvedomujú negatívne dopady na detskú psychiku a následné posúvanie hraníc agresívneho konania. Už žiaci 5 ročníkov základných škôl uvádzali, že hrajú hry, ktoré sú určené pre dospelých. Keďže ide často o hry s veľmi agresívnym obsahom, ktoré sa každým rokom graficky približujú k realite, je toto

zistenie nanajvyš alarmujúce. **Komisár pre deti v tejto súvislosti poukazuje, že takýmto konaním môže dochádzať k ohrozovaniu duševného vývinu detí, zvyšovaniu potenciálnych rizík v školskom prostredí a súčasne k ohrozovaniu detských práv.**

Po ukončení osvetových aktivít boli všetky školy požiadané o spätnú väzbu, aby sa vyjadrili či majú záujem o spoluprácu s Úradom komisára pre deti aj v nasledujúcom roku. Nasledujúci graf dokladuje záujem zo strany škôl, pričom uviedli veľkú spokojnosť s realizáciou osvetu v aktuálne nastavenej forme.

Graf 11: Záujem škôl o spoluprácu s ÚKPD v osvetovej činnosti na rok 2025

Uvedené fakty vníma komisár pre deti ako výzvu na aktívnu spoluprácu a pokračovanie v osvetovej činnosti na školách. A to z aj z dôvodu, že ide o prirodzené a súčasne edukačné prostredie pre deti, kde vďaka pozitívne nastavenej spolupráci môžu flexibilne získať nielen poznatky o svojich právach, ale aj požadovanú pomoc.

6 Ukrajinské deti na Slovensku

Prvé informácie o **spolupráci s UNICEF Slovakia – Ukraine Refugee Response** zverejnil komisár pre deti vo svojej správe za rok 2023. Projekt „**Realizácia aktivít súvisiacich s riešením krízovej situácie odídencom v Slovenskej republike**“ začal plniť svoje aktivity od 01.12.2023.

Hlavnými oblasťami, ktorým sa Úrad komisára pre deti v rámci Memoranda o spolupráci s UNICEF zaviazal v termíne od decembra 2023 do konca augusta 2024 venovať, boli odborné činnosti na posilnenie prístupu k vzdelávaniu ukrajinských detí najmä na základných, stredných a vysokých školách, zvyšovaniu ochrany práv detí a podpora detskej participácie s aktívnou účasťou ukrajinských detí.

V oblasti zvyšovania ochrany práv detí z Ukrajiny žijúcich na Slovensku sa činnosť komisára pre deti zameriavala na **poskytovanie právneho poradenstva** vo forme prijatých

písomných, telefonických alebo osobných podnetov a **monitorovanie zariadení, v ktorých žijú rodiny s deťmi vo veku od 0 do 18 rokov**, pričom špeciálne sa monitorovali počty maloletých **detí bez sprievodu** rodičov, alebo odlúčených detí od rodiny, ktoré sa nachádzali v rôznych formách náhradnej starostlivosti. Cieľom projektu bolo aj **zlepšenie dostupnosti informácií pre Ukrajincov, prostredníctvom vytvorenia ukrajinskej verzie webovej stránky Úradu komisára pre deti a spustenie „chatbota“**.

V priebehu šiestich mesiacov od začiatku projektu si komisár uvedomoval zložitosť a kvantitatívny rozsah problémov ukrajinských detí a tiež nedostatok času na ich komplexné riešenie. Preto **v júni 2024 inicioval svoje aktivity na udržateľnosť projektu** a poskytovania poradenstva aj pre budúce obdobie a hľadal spôsoby, ako by v projekte bolo možné pokračovať. **Výsledkom jeho snahy bolo nadviazanie výsledkov činností projektu s UNICEF na nový Národný projekt „Integrácia štátnych príslušníkov tretích krajín vrátane migrantov“**, ktorý sa od 01.11.2024 realizuje **pod gesciou Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR a Programu Slovensko** a bude trvať do 30.06.2026.

6.1 Projekt s UNICEF Slovakia – Ukraine Refugee Response

Finančné zabezpečenie projektu prebiehalo v troch tranžách, pričom prvá bola realizovaná v decembri 2023, druhá v marci 2024 a posledná v júni 2024. Vyhodnotenie projektu a jeho administratívne ukončenie bolo v októbri 2024. Úrad komisára pre deti bol v projekte zaviazaný plniť vopred nastavené kvantitatívne a kvalitatívne ukazovatele, ktoré boli zo strany UNICEF dôsledne kontrolované. Súčasťou podpísaného Memoranda o spolupráci bol aj podrobný „Work plan“, ktorý obsahoval súbor všetkých povinných projektových aktivít, ktoré bolo potrebné realizovať počas doby trvania a zároveň plniť kvantitatívne ciele spojené s finančným rozpočtom stanovených nákladov a počtom zaktívovaných účastníkov projektu.

V úvodných mesiacoch sme realizovali:

- Sériu neformálnych vzdelávacích kurzov pre ukrajinskú mládež spojených s individuálnymi konzultáciami.
- IT práce na príprave podstránky v ukrajinskom a ruskom jazyku na www.komisarpredeti.sk, preklady textov zo slovenského jazyka
- Poskytovanie poradenstva na prijaté podnety cez info@komisarpredeti.sk
- Monitoring zariadenia pre deti a matky v Humanitárnom centre Gabčíkovo – Migračný úrad MV SR
- Odbornú prípravu prvého okrúhleho stola dňa 25.01.2024 v Bratislave

Monitoring zariadenia Humanitárne centrum Gabčíkovo, Migračný úrad MV SR

Monitorovacia návšteva zariadenia sa realizovala dňa 16.01.2024. V centre bolo prítomných 642 osôb, z toho je 177 detí a 465 dospelých.

Počas návštevy sme identifikovali nasledovné problémy odídencom z Ukrajiny vo vzťahu k ich pobytu v zariadení:

- Obavy obyvateľov centra ohľadom pokračovania preplácania príspevku na ubytovanie zo strany štátu.
- V centre bola odídencom k dispozícii výučba slovenského jazyka s lektorom do 30.04.2024, pričom bolo otáznne či budú kurzy pokračovať aj po tomto termíne.

- Rovnako mali odídenci obavy aj zo zabezpečenia stravovania, ktoré prevádzkovateľ garantoval iba do 31.5.2024 nakoľko mal problém s financovaním nákladov na tento druh služby.
- Humanitné centrum pod gesciou MV SR malo byť v činnosti iba do 30.06.2024, po tomto termíne sa mala činnosť ukončiť z dôvodu problémov finančného krytia prevádzkových nákladov. Centrum zabezpečovalo aj dopravu pre ukrajinských žiakov, do príslušných škôl, ktoré rovnako bolo finančne náročné zabezpečiť.
- Ubytovaným osobám bola zo strany centra komunikovaná ponuka novej formy ubytovania cez nájomné zmluvy, nakoľko predajom centra prešlo vlastníctvo do rúk súkromného vlastníka, ktorý má záujem realizovať rekonštrukciu budov a zariadenia.
- V zariadení v čase monitoringu boli 3 osoby s vážnym, onkologickým ochorením a ekonomicky neaktívne osoby (dôchodcovia, tehotné ženy a matky s deťmi).
- Deti v dvoch MŠ navštevujú škôlky na 50%, dochádza k častému vynechávaniu, nakoľko nie je povinná, dopravu zabezpečuje Migračný úrad SR.
- V zariadení sa vyskytli od začiatku roka ovčie kiahne.
- Identifikovali sme dostatočnú ponuku „integračných aktivít“, ktoré zabezpečovali v zariadení pôsobiace medzinárodné, mimovládne organizácie, vrátane činnosti Klubu pre mládež z Ukrajiny.
- Do 30.6.2024 bola vďaka finančnému príspevku MV SR zabezpečená kyvadlová doprava žiakov do miestnych a regionálnych škôl.
- Zariadenie má s Ukrajincami pravidelne sa opakujúce problémy vo vzťahu k dodržiavaniu poriadku a ochrany majetku (ničenie inventáru....).

S ohľadom na zistené skutočnosti a v kontexte zabezpečenia ochrany a dodržiavania práv maloletých detí z Ukrajiny sme vykonali následné podporné aktivity:

- Na pravidelnej báze sme komunikovali so zástupcami Migračného úradu MV SR, ktoré činnosť Humanitárneho centra Gabčíkovo zabezpečujú ako aj so zástupcami mimovládnych organizácií pôsobiacimi v centre.
- Preverili sme možnosti rozmiestnenia jeho obyvateľov po centrách na Slovensku, najmä pre matky s deťmi, pokiaľ dôjde k ukončeniu činnosti Humanitárneho centra.
- Iniciovali pracovné rokovanie s pánom Bírom, riaditeľom Migračného úradu MV SR v Bratislave, s jeho zástupcami k otázkam ďalšej činnosti Humanitárneho centra v Gabčíkove, ako aj s osobami, ktoré sa zaoberajú otázkami pobytu, vzdelávania, integrácie a zdravotnej starostlivosti ukrajinských detí na Slovensku.
- Monitorovali sme všetky legislatívne zmeny vo vzťahu k podmienkam pobytu odídencom na Slovensku a následne ich prostredníctvom právneho poradenstva komunikovali odídencom.

6.1.1 Okrúhly stôl 1 „Výzvy vo vzdelávaní ukrajinských detí na Slovensku: nepľnoletí študenti na vysokých školách“

Dňa 25.01.2024 zorganizoval komisár pre deti v Bratislave a spolupráci s UNICEF prvý okrúhly stôl k téme vzdelávania ukrajinských detí na Slovensku. Prítomný bol štátny tajomník MŠVVaŠ pán Partila, generálny riaditeľ sekcie vysokých škôl p. Vysocký, zástupcovia vysokých škôl z celého Slovenska, zástupcovia z MPSVaR p. Mrázková, MV SR p. Rajnáková a mimovládnych organizácií ako IOM, UNHCR, Človek v ohrození, Mareena a iné. Celkový počet účastníkov na okrúhlym stole bolo 58 odborníkov.

Na stretnutí sa otvorili nasledovné okruhy problémov:

Zástupcovia MŠVVaŠ informovali vo vzťahu k vzdelávaniu cudzincov a povinnej školskej dochádzke o **programovom vyhlásení vlády**, ktoré definovalo viacero východísk ako **otázka zmeny školského zákona pre deti cudzincov a vzdelávanie dospelých – cudzincov, ktorí potrebujú systémové riešenie ich problémov**. Zo strany ministerstva školstva bolo potrebné najmä **nastavenie pravidiel** povinnej školskej dochádzky a nastavenie účinnej podpory vzdelávania. MŠVVaŠ vytvorilo na riešenie tohto problému podporné teamy, kde boli prizvaní aj ďalší experti na tieto otázky. Výsledkom činnosti podporných teamov by mali byť operatívne riešenia a legislatívne zmeny.

Dôležitou skutočnosťou bolo, že ak sa bude pracovať na týchto východiskách, tak nebudú viazané iba na žiakov z UA, ale opatrenia by boli platné pre všetky deti cudzincov. Podstatnou informáciou pre odborníkov na okrúhlom stole bola informácia, že školy už nerobia rozdiely medzi študentmi z Ukrajiny a ostatnými študentami zo zahraničia.

Zámerom MŠVVaŠ je, aby sa usmernenia pre VŠ internáty zjednotili pre všetkých študentov v rámci ubytovania. Zároveň by chceli nastaviť systém tak, aby riešenie bolo nielen pre študentov VŠ, ale aj pre MŠ, ZŠ a SŠ, aby bola celková pripravenosť detí cudzincov pri nástupe do školy optimálna.

Sekcia vysokých škôl na MŠVVaŠ vnímala ako problematické aktuálny stav pri ubytovaní študentov v praxi, kde študentské internáty majú problém s tým, ako majú ubytovávať neplnoletých študentov z UA. Navrhli zazdieľať skúsenosti, ktoré majú VŠ internáty na Slovensku, a to sa následne pokúsia implementovať do legislatívy – vo forme usmernenia pre všetky VŠ internáty.

Pre Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR bolo v tejto téme dôležité:

- Vedieť z akého prostredia sú ukrajinské deti (a deti všetkých cudzincov) t.j. či sú s rodičmi, alebo sú na Slovensku u príbuzných cez **formu opatrovníctva**.
- Vytvoriť **metodický postup pre deti, ktoré bývajú na internátoch (a sú tu bez rodičov...)**.
- **V spolupráci s ministerstvom školstva je dôležité mať Dohody s rodičmi t.j. právne dohody, ktoré zdefinujú práva a povinnosti pre obe strany t.j. internát a rodičov študenta.** Zatiaľ (pravdepodobne neexistujú), preto ich **MPSVaR pripravuje a chce zaviesť do praxe.**
- **Zadefinovať jednotný postup v prípade vážnejších situácií:** „Čo robiť keď dieťa ochore, alebo má dieťa vážnejšie problémy? Čo bude s dieťaťom, keď poruší interné pravidlá v internáte? Internát je oprávnený ho vylúčiť, ale kam to dieťa pôjde?“
- Nasimulovať čo najviac situácií, ktoré môžu vzniknúť pri ukrajinských deťoch na školách/internátoch aby existoval návod, ako sa problém bude následne riešiť.

UNICEF na stretnutí poskytol aktuálne štatistiky ukrajinských detí, pričom je ich na Slovensku 6 000, ktoré sú na internátoch, ale rizikovejšia je tá skupina, ktorá na internátoch nie je (napr. sú v robotníckych ubytovniach..).

Úrad komisára pre deti informoval prítomných o zistených štatistických údajoch, kde v akademickom roku 2022/2023 bolo **zo štúdiá na VŠ vylúčených (alebo štúdium**

zanechalo) 5 188 ukrajinských študentov. Najvyššie percento tvoria študenti, ktorí skončili pre neprospech, ktorý môže byť z dôvodu neovládania slovenského jazyka.

Poznamenali sme, že VŠ požadujú certifikát o znalosti slovenského jazyka, ale nikto nevie ako ten certifikát má vyzeráť. Tiež sme upozornili, že vznikli súkromné agentúry, ktoré študentom na Ukrajine ponúkajú odchod na Slovensko, s možnosťou bezplatného vzdelávania na VŠ v slovenskom jazyku, ktorý sa vraj môžu naučiť počas štúdia. Deti si častokrát samé hľadajú možnosti ubytovania (bez rodičov), preto dieťa buď skončí na internáte, alebo „niekde“.

Pre deti vo veku od 16-18 rokov sú to náročné podmienky, ťažká psychická situácia.

Zastupovanie neplnoletých (pod 18 rokov) je zložité bez fyzickej prítomnosti rodičov.

Na školách berú ukrajinských študentov ako slovenských študentov, pričom na študijných oddeleniach častokrát nevedia, čo majú so študentmi robiť. Keď má študent prechodný pobyt za účelom štúdia, nemá zo zákona nárok na zdravotné poistenie.

Za Úrad komisára pre deti sme navrhli tieto odporúčania:

- **potreba vytvorenia info-kanálu** pre ukrajinských a zahraničných študentov,
- **jazyková podpora** a začleňovanie študentov,
- **povinná jazyková škola,**
- **doriešiť zdravotné poistenie** / starostlivosť pre študentov, vznikajú problémy šikany pre UA študentov, mať nejakú **zodpovednú osobu na študijných oddeleniach pre UA študentov,**
- **príspevok pre študentov** (napr. cez SAIA), **uprednostňovať ukrajinských študentov pri ubytovaní na internátoch,** dať ich na úroveň štátnych štipendistov,
- **zastupovanie študentov** by mohlo byť na úrovni univerzity, internátov, krajov...

Na okrúhlom stole sa pomenovali **TÉZY, ktoré vyplynuli z príspevkov prezentujúcich:**

- Organizácia zápisov na VŠ a príchodov UA študentov na SR
- Prístup k povoleniu na pobyt / legálnemu statusu a súvisiacej dokumentácie po príchode
- Aspekty sociálno-právnej ochrany / opatrovníctva
- Ubytovanie mladších študentov ako 18 rokov na internátoch

Komisár pre deti zhrnul záver okrúhleho stola do týchto koordinovaných aktivít:

1. Zorganizovať dve stretnutia na úrovni štátnych tajomníkov ohľadom legislatívneho rámca vo vzťahu k agentúram.
2. V oblasti sociálno-právnej ochrany študentov pod 18 rokov, je potrebné zosumarizovať aktuálny stav platnej legislatívy a pracovať na jej úprave.
3. Vypracovať návrh metodického usmernenia pre VŠ v zmysle nezáväzného odporúčania s komunikáciou dobrej praxe, ktoré už na niektorých VŠ funguje.
4. Zmena zákona o povinnej školskej dochádzke pre žiakov a študentov z Ukrajiny, aby bola v platnosti (ideálne) od septembra 2024.

V mesiaci február sme sa venovali zabezpečeniu IT oblasti komunikácie s odídenkami z Ukrajiny. V rámci týchto aktivít bol do ostrej prevádzky spustený **elektronický formulár na podávanie podnetov** (právne poradenstvo) **prostredníctvom ukrajinskej podstránky webu ÚKPD** a tiež online registračný formulár na prihlasovanie ukrajinských detí a mládeže na parlament organizovaným komisárom pre deti. Zadefinovali sa aj obsahové a technické

parametre na funkcionálnosť chatbota na webstránke úradu. V období od 15.02.2024 do 14.03.2024 sme zaznamenali 2 196 návštev na webovom portáli Úradu komisára pre deti a viac ako 5 000 zobrazení stránok. Tieto počty nám indikovali, že informovanosť **v rodnom jazyku detí a mládeže z Ukrajiny, ktoré žijú na Slovensku je veľmi dôležitá.**

Pripravovali sme blogy a príspevky na tému „Komunikačná aktivita“ a neformálne vzdelávacie kurzy spojené s individuálnymi konzultáciami. **Zorganizovali sme komunitné podujatie „Ukrajinci ďakujú Slovákom za pomoc“** vo forme čistenia mesta Bratislavy v okolí Dunaja, ktoré bolo súčasťou aj vysielania správ na RTVS. V Bratislave sme usporiadali prvé **kurzy finančnej gramotnosti pre deti a mládež z Ukrajiny.**

6.1.2 Okrúhly stôl 2 „Zavedenie povinnej predškolskej výchovy a povinnej školskej dochádzky pre deti ukrajinských vystaňovalcov na Slovensku: legislatívne možnosti.“

Dňa 21.02.2024 komisár pre deti v spolupráci s UNICEF Slovensko zorganizoval v Bratislave druhé tematické odborné stretnutie, ktorého cieľom bolo prerokovať možnosť prijatia legislatívneho zákona Lex Ukrajina. Diskutovali o ňom zástupcovia ministerstva školstva spolu so zástupcami mimovládnych organizácií, združení miest a obcí a so zástupcami základných a stredných škôl.

Počas okrúhleho stola sa zadefinovali tieto okruhy problémov:

1. Právne možnosti zavedenia povinnej školskej dochádzky (PŠD) cez Lex Ukrajina, alebo novelizáciou školského zákona (plus predpokladaný časový rámec pre obe možnosti).
2. Zavedenie povinnej školskej dochádzky od septembra 2024 - výzvy/prekážky, ktoré s tým súvisia.
3. Nastavenie motivačných a sankčných mechanizmov pri plnení PŠD - od pred-primárneho vzdelania po stredné školy.
4. Mechanizmus zápisu detí a žiakov do škôl, ktorý sa realizuje v rámci ZŠ v apríli a MŠ v máji.
5. Plnenie PŠD v strednej škole a prijímací proces.
6. Evidencia detí, žiakov a ich zákonných zástupcov v obci, kde sú ubytovaní.

Aj vďaka záverom okrúhlych stolov Úradu komisára pre deti a následným viacerým multidisciplinárnym stretnutiam počas mesiacov marec, apríl a máj odborné aktivity k Lex Ukrajina IV viedli ku schváleniu zákona a jeho účinnosti dňom 01.07. 2024.

V marci 2024 sme poskytovali **individuálne konzultácie týkajúce sa vzdelania a zdravotnej starostlivosti pre deti z Ukrajiny**, pripravovali materiály a prezentácie o povinnom školskom vzdelávaní a zdravotnom poistení pre deti a študentov do 18 rokov z Ukrajiny.

Organizačne sme sa venovali **príprave projektu „Zdravotná prehliadka“ ukrajinských detí pred začiatkom zápisu do školy/PDŠ** s našimi partnermi Digitálna koalícia – Národná koalícia pre digitálne zručnosti a pracovné miesta Slovenskej republiky, Slovenská spoločnosť primárnej pediatrickej starostlivosti a Medzinárodná asociácia lekárov a zdravotníkov na Slovensku. Zdravotné prehliadky sme časovo naplánovali na jún, júl a august 2024 s realizáciou v Bratislave a Košiciach.

6.1.3 Okrúhly stôl 3 „Výzvy vo vzdelávaní ukrajinských detí na Slovensku: nepľnoletí študenti na vysokých školách v Prešovskom a Košickom samosprávnom kraji, uplatnenie na trhu práce“.

Komisár pre deti v spolupráci s UNICEF zorganizovali tretí okrúhly stôl **dňa 14.03.2024 v Košiciach**. Téma nadväzovala na januárový okrúhly stôl. Zúčastnilo sa ho 35 ľudí osobne a 7 ľudí online. Programom okrúhleho stola boli:

- Informácie z Úradu komisára pre deti o výsledkoch monitoringu v zariadeniach pre ukrajinské matky s deťmi.
- Informácie o ukrajinských študentoch na univerzitách v Prešove a Košiciach, podpora vzdelávania a príklady dobrej praxe.
- Možnosti a podporné nástroje ponúkané Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny pre mladých Ukrajincov na trhu práce na Slovensku.
- Právne aspekty zamestnávania ukrajinských študentov na Slovensku.
- Stratégia zamestnávania ukrajinských študentov v Košiciach.

Prezentácie k témam okrúhleho stola mali:

- Rastislav Ručinský, prorektor pre rozvoj a vonkajšie vzťahy, Technická univerzita Košice
- Jaroslava Oravcová, prorektorka pre interdisciplinárne vzdelávanie a inovácie UPJŠ Košice
- Ivana Cimermanová, prorektorka pre vzdelávanie Prešovská univerzita v Prešove
- Vladimír Bilohuščin, sekcia vysokých škôl, Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR
- Juraj Briškár, riaditeľ ÚPSVaR v Košiciach
- Lýdia Baluchová, koordinátor právneho poradenstva IOM Slovensko, Košice
- Martin Seman, Volvo Car Slovakia
- Miriam Hučková, IT Valley Košice
- Martin Džbor, T-System Košice
- Mário Lelovský, Digitálna koalícia (*online*)
- Katarína Miňová, AmCham Slovakia, regionálny manažér Košice
- Eva Kaplan, UNICEF Česká republika, prezentácia programu CESTY

V rámci okrúhleho stola v Košiciach dosiahol Úrad komisára pre deti významný pokrok v téme zjednotenia podmienok pre prijatie študentov z Ukrajiny na univerzity na Slovensku. V spolupráci so sekciou vysokých škôl MŠVVaŠ p. Vladimírom Bilohuščinom sme od konca februára 2024 začali intenzívne spolupracovať na Metodickom usmernení pre všetky slovenské univerzity. Cieľom bolo zavedenie jednotného postupu pre ukrajinských študentov v oblasti povinného absolvovania intenzívneho kurzu slovenského jazyka počas letných mesiacov ako aj prípravu na prijímacie skúšky na VŠ. Certifikát o jazykovej spôsobilosti by ukrajinským študentom vydávalo len ministerstvo školstva. Zámerom ministerstva školstva je vytvoriť funkčný centrálny portál pre zahraničných študentov, kde budú všetky potrebné informácie.

IOM informovalo o činnosti ich organizácie, ktorí sú na Slovensku lídrom v oblasti „ochrany“ obchodovania s ľuďmi. V rámci pracovných príležitostí pre Ukrajincov a ich uplatnenia na trhu práce **zadefinovali tri hlavné faktory: štátna príslušnosť, typ pobytu, povaha práce**. Problémom pri uzatvorení pracovnej zmluvy je pri mladistvom povinnosť vyžiadať si vyjadrenie zákonného zástupcu, ktorý nie je fyzicky na Slovensku. Informovalo,

že ukrajinskí študenti uzatvárajú v najväčšej miere Dohody o brigádnickej práci študentov. Ak nie sú dodržané všetky zákonné povinnosti, ide zo strany zamestnávateľov o pracovné vykorisťovanie. Je to jeden z najčastejších účelov pri obchodovaní s ľuďmi.

AmCham Slovensko, ktorá zastupuje americkú obchodnú komoru na SR a zastrešuje 300 firiem z toho 70 spoločností na východnom Slovensku. V roku 2023 zbierali dáta od členov AmCham, pričom najviac sa vyskytovala potreba pracovnej sily. Mladí UA študenti predstavujú pracovný potenciál, ktorý na východe Slovenska nie je správne využitý. **Problémom je zamestnávanie mladých UA študentov vo výrobnom sektore, nakoľko tento sektor pre ich nie je atraktívny.** Zložitý je aj legislatívny proces vybavenia povolenia na prácu, ktorý je na Slovensku náročný, preto sa Ukrajinci často rozhodnú radšej odísť do iných krajín EÚ.

Odporúčanie okrúhleho stola: vytvorenie „stop shopu“ pre mladých ľudí, kde by sa mohli orientovať z hľadiska ponuky práce v regióne.

V rámci okrúhleho stola č. 2 sa opätovne otvorila otázka študentov z Ukrajiny na vysokých školách v Prešovskom a Košickom samosprávnom kraji, kde študuje (po Bratislave) najviac študentov z Ukrajiny. So študentami komunikujú v rámci poradenského centra na dennej báze, majú funkčný BUDDY systém. Na internátoch majú problém najmä s maloletými študentami, nakoľko je ich potrebné vo viacerých smeroch vychovávať (v tomto pomáhajú ukrajinskí Buddy). **Zástupcovia vysokých škôl z PO a KE kraja veľmi uvítali iniciatívu sekcie vysokých škôl MŠVVaŠ a Úradu komisára pre deti vo veci jednotného metodického usmernenia k štúdiu zahraničných študentov na Slovensku.**

V dňoch 19.03.-21.03.2024 zorganizoval komisár pre deti 4. ročník Parlamentu detí a mládeže. Zúčastnilo sa ho 78 slovenských študentov vo veku od 15 do 19 rokov a 23 ukrajinských detí vo veku od 11 do 17 rokov. Cieľom stretnutia bolo vytvoriť priestor pre otvorenú diskusiu o problémoch a názoroch mladých ľudí na aktuálne dianie, získať informácie o aktuálnej situácii detí na Ukrajine, potrebách a spôsoboch ich podpory, vrátane ukrajinských detí a mládeže na Slovensku. Hlavnou témou tohtoročného stretnutia bolo vzdelávanie (zmena metodiky učebných osnov a klasifikácie žiakov, systém maturít, postavenie učiteľov v spoločnosti, zákaz mobilných telefónov na základných školách, **vzdelávanie ukrajinských študentov na Slovensku a ich integrácia**, finančná gramotnosť, aktuálna situácia detí z Ukrajiny na Slovensku a **potreby detí na Ukrajine v čase vojnového konfliktu** atď.).

Program bol rozdelený do niekoľkých častí, pričom problematike ukrajinských detí na Slovensku sa venovali tieto okruhy:

- 1) Aktuálna situácia ukrajinských detí na Slovensku z hľadiska počtu detí a ich najčastejších potrieb.
- 2) Informácie o vzdelávaní detí na Ukrajine, kde 40 percent detí po celej Ukrajine nemá prístup k sústavnému vzdelávaniu.
- 3) Účinky vojny na psychiku ukrajinských detí. Podľa informácií z Detského fondu má až polovica tínedžerov vo veku 13 až 15 rokov problémy so spánkom a každé piate dieťa bojuje s pretrvávajúcimi myšlienkami alebo zábleskami minulosti, čo je typický príznak post traumatickej stresovej poruchy.
- 4) Proces integrácie ukrajinských detí na Slovensku.
- 5) Pomoc a potreby ukrajinských detí, príklady dobrej praxe a humanitárna pomoc deťom na Ukrajine.

- 6) Prezentácia projektu „Svetlo a teplo pre deti na Ukrajine“, do ktorého sa zapojili deti, žiaci a študenti škôl z viacerých častí Slovenska.
- 7) Projekt zbierky „sviečok“ pre deti na Ukrajine od detí z 9. B triedy zo ZŠ Narnia v Banskej Bystrici, tvorba dokumentárneho filmu, videa, informačných letákov, propagačných materiálov.

Jedným z výsledkov tohto stretnutia bol následný veľký záujem účastníkov Parlamentu detí a mládeže zapojiť sa do zbierky „sviečok pre deti na Ukrajine“ z miest Prešov, Košice, Bratislava, ako aj ďalších organizácií, ktoré títo účastníci zastupovali. **Zároveň informácie o stave ukrajinských detí na Slovensku a Ukrajine, ktoré im boli sprostredkované, vzbudili medzi slovenskými účastníkmi väčší záujem o ciele pomoc pre núdznych.**

Monitoring zariadení v Centrách podpory pre ukrajinských vystažovalcov Arcidiecéznej charity Košice v mestách Michalovce, Snina a Prešov

Úrad komisára pre deti počas mesiaca marec a apríl 2024 v spolupráci s vedením Arcidiecéznej charity Košice, realizoval monitorovaciu návštevu štyroch zariadení Centra podpory pre ukrajinských vystažovalcov Arcidiecéznej charity Košice nachádzajúcich sa v mestách Košice, Michalovce, Snina a Prešov. Počas monitorovacej návštevy sme sa informovali najmä na okruh pomoci, ktorá je v centre poskytovaná matkám s deťmi a deťom bez sprievodu rodičov.

1. V podporných centrách sa vykonávajú rôzne aktivity, ktoré pomáhajú matkám s deťmi zbaviť sa stresu – cvičenie, integračné školenia, stretnutia detí na aktivitách pre nich – posilňovanie vzťahov medzi deťmi, vytváranie a vytváranie priateľstiev, pomoc pri integrácii ukrajinských detí do spoločnosti a prostredia, v ktorom sa nachádzajú.
2. Možnosť prísť do centra a porozprávať sa s inými (slovenskými aj ukrajinskými) matkami, pracovníkmi centra, zdieľať obavy, problémy a nájsť pochopenie u ľudí, ktorí ich vypočujú a u ochotných sŕdc, ktoré sa im snažia pomôcť, je pre ženy s deťmi neoceniteľná.
3. Medzi hlavné činnosti monitorovaných centier patria najmä aktivity zamerané na komunitné aktivity, pomoc pri adaptácii a socializácii ukrajinských detí a dospelých žijúcich na Slovensku, ktorí boli nútení opustiť svoje domovy v dôsledku vojenského konfliktu na Ukrajine. Ďalším cieľom je psychosociálna podpora týchto ľudí a vytváranie zázemia a bezpečného prostredia.
4. Medzi aktuálne problémy, ktoré matky s deťmi v súčasnosti riešia alebo ktoré ich najviac trápia, a hľadajú ich riešenie v podpornom centre, patria:
 - Finančná situácia
 - Oblečenie a hygienické potreby
5. Adresa podporných centier, kde bol monitoring realizovaný:
 - Podporné centrum Košice: Moyzesova 1038/24, 040 01 Košice
 - Podporné centrum Prešov: Svätoplukova 3234/12, 080 01 Prešov
 - Podporné centrum Michalovce: Štefánikova 1393/16, 071 01 Michalovce
 - Podporné centrum Snina: Nám. Jana Pavla II. 2059, 069 01 Snina

Počet detí registrovaných v podporných centrách:

Tabuľka 2: Počet ukrajinských detí v podporných centrách

Podporné centrá	Počet dievčat 0-17	Počet dievčat so zdravotným postihnutím 0-17	Počet chlapcov 0-17	Počet chlapcov so zdravotným postihnutím 0-17
Košice	170	8	195	3
Prešov	143	3	140	4
Snina	79	2	59	1
Michalovce	93	1	108	1

V systéme centra bolo registrovaných aj 50 študentov, ktorým sme poskytovali poradenskú činnosť počas celého trvania projektu t.j. do konca augusta 2024.

Počas obdobia december - máj 2024 sme poskytli právne poradenstvo pre odíedencov z Ukrajiny v týchto oblastiach:

- Právo ukrajinských detí na zdravotné služby na Slovensku;
- Integrácia ukrajinských detí do slovenského vzdelávacieho systému, problémy so zápisom do vzdelávacích inštitúcií, presun z jednej školy na druhú atď.;
- Práva a povinnosti strán pri uzatváraní zmluvy o poskytovaní bývania pre utečencov z Ukrajiny v rámci štátneho programu kompenzácie nákladov na bývanie;
- Získanie daňového bonusu na deti od ukrajinských rodičov, ktorí sú zamestnaní v Slovenskej republike;
- Oficiálny preklad a notárske overenie ukrajinských dokumentov na použitie v slovenských úradoch a inštitúciách;
- Zastupovanie záujmov utečencov v Ukrajine: vydanie plnomocenstva, notárske overenie slovenským notárom a legalizácia dokumentov na Ukrajine;
- Pohyb finančných prostriedkov cez štátne hranice Ukrajiny a Slovenska;
- Postupy pri obnove stratených dokumentov;
- Zhabanie nehnuteľností na Ukrajine;
- Registrácia miesta bydliska dieťaťa na adrese na Ukrajine;
- Pravidlá pre prechod maloletých cez štátnu hranicu Ukrajiny;
- Štátne a súkromné poistenie ukrajinských detí na Slovensku;
- Získanie dočasnej ochrany pre ukrajinských občanov, ktorí sa nachádzali mimo Ukrajiny 24.02.2022;
- Výber právneho statusu pobytu v Slovenskej republike pre ukrajinské deti študujúce na slovenských univerzitách, rozdiel medzi statusom dočasnej ochrany a dočasným pobytom na účely štúdia;
- Sprievod pri rozvodových súdnych konaniach a určenie miesta bydliska dieťaťa;
- Zamestnávanie ukrajinských utečencov;
- Zmeny v programe kompenzácie nákladov na bývanie pre ukrajinských utečencov;
- Domáce násilie, sexuálne obťažovanie maloletých, trestná zodpovednosť a práva obetí v trestnom konaní;
- Vymáhanie výživného od otca žijúceho na Ukrajine;
- Kúpa nehnuteľnosti v Slovenskej republike Ukrajincami, potvrdenie o pôvode prostriedkov;

- Postup pri získavaní azylu ukrajinskými utečencami (azyl) na území Slovenskej republiky podľa zákona "O azyle";
- Poskytovanie pomoci nízkopríjmovým ukrajinským utečencom;
- Kompetencie komisára pre deti v Slovenskej republike, ochrana práv ukrajinských detí.

Monitoring v pomocnom centre „SOS UKRAJINA 2022“ v Košiciach

V rámci monitorovacej návštevy tohto zariadenia sme identifikovali najmä tieto aktuálne problémy, ktorým čelia matky s deťmi a ktoré hľadajú riešenia v podpornom centre:

- Finančná situácia.
- Oblečenie a hygienické potreby.
- Problém s ubytovaním a dopĺňaním na ubytovanie.
- Pre matky s deťmi so zdravotným postihnutím - nájsť špecializovanú školu/škôlku.
- Systém zdravotnej starostlivosti - nájsť všeobecného lekára.

Zo strany Úradu komisára pre deti sme centru poskytli nevyhnutnú súčinnosť pri poskytovaní právneho poradenstva najmä pre ukrajinské matky s deťmi.

Úrad komisára pre deti nadviazal spoluprácu s projektom a informačným portálom Ukrajinský žiak, ktorý poskytuje komplexné informácie pre ukrajinské deti a ich rodičov v oblasti vzdelávania (portál) a zdravotného systému na Slovensku. Súčasťou tejto spolupráce bola aj **organizačná príprava povinných zdravotných prehliadok pre školopovinné ukrajinské deti v Bratislave od 17.06.2024 do 31.08.2024 a v Košiciach od 03.06.2024 do 28.06.2024.**

V mesiaci máj 2024 sme poskytovali individuálne konzultácie týkajúce sa vzdelania a zdravotnej starostlivosti pre deti z Ukrajiny, o povinnom školskom vzdelávaní a zdravotnom poistení pre deti a študentov do 18 rokov z Ukrajiny.

Na konci školského roka 2023/2024 sme sa venovali viacerým problémom ukrajinských žiakov na niektorých základných školách v Bratislave z dôvodu ich vylúčenia z ďalšieho štúdia. Úrad komisára pre deti kontaktovali rodičia niekoľkých ukrajinských detí, ktorí tento postup vnímali diskriminačne. Tento podnet sme následne riešili vo forme právneho poradenstva a intenzívnej komunikácie so zainteresovanými bratislavskými ZŠ.

Zaoberali sme sa agendou niektorých ukrajinských študentov mladších ako 18 rokov, ktorí mali počas zdravotnej prehliadky u lekára problém s formálnym zastúpením, keďže sú na Slovensku sami. Rovnako sme identifikovali aj niekoľko študentov v Košiciach, ktorí ukončili svoje štúdia predčasne kvôli jazykovej bariére. Právne konzultácie boli poskytnuté 6 ukrajinským študentom vo veku 14 až 20 rokov (3 chlapci a 3 dievčatá).

Témami konzultácií boli:

- Získanie ukrajinského občianskeho preukazu v Bratislave;
- Pravidlá pre prechod štátnej hranice Ukrajiny pre chlapcov mladších ako 18 rokov;
- Problémy s integráciou na Slovensku, presun na inú fakultu kvôli nedostatku miest;
- Možnosť presunu na inú vzdelávaciu inštitúciu;
- Uplatňovanie svojich práv prostredníctvom zástupcu, vydanie plnomocenstva na Slovensku pre úkony na Ukrajine;
- Domáce násilie v rodine, ktorá je na Ukrajine.

6.1.4 Okrúhly stôl 4 „Prístup k zdravotnej starostlivosti a zdravotnému poisteniu pre zahraničných vysokoškolských študentov (s dôrazom na neplnoletých študentov)“

Dňa 15. mája 2024 zorganizoval komisár pre deti v poradí 4. okrúhly stôl na tému: "Prístup k zdravotnej starostlivosti a zdravotnému poisteniu pre zahraničných vysokoškolských študentov (s dôrazom na neplnoletých študentov)." Na stretnutí bolo prítomných 17 zástupcov:

- Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
- Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
- Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky
- Ministerstva vnútra Slovenskej republiky / Migračný úrad
- Úradu podpredsedu vlády Slovenskej republiky / VAIA
- Mimovládnych organizácií: IOM, Digitálna koalícia, Študentská rada vysokých škôl, Liga za ľudské práva, Veľvyslanec ukrajinského mesta Odesa

Program okrúhleho stola obsahoval štyri hlavné body:

- Informácie o pripravovaných usmerneniach pre štúdium ukrajinských študentov na slovenských vysokých školách.
- Poskytovanie zdravotnej starostlivosti pre neplnoletých študentov z Ukrajiny a možnosť povinného zdravotného poistenia pre zahraničných študentov.
- Právne zastúpenie pri zabezpečovaní zdravotnej starostlivosti pre študentov z Ukrajiny.
- Zahraniční študenti ako ekonomicky aktívni budúci občania.

Najdôležitejším a najkritickejším problémom identifikovaným počas bolo zdravotné poistenie a zdravotná starostlivosť pre Ukrajincov, ktorí k nemu nemajú prístup pokiaľ nemajú štatút dočasnej ochrany.

MZ SR informovalo, že Slovenská republika v tejto veci neplánuje robiť žiadne ústupky ani zmeny, pretože systém financovania zdravotného poistenia je neudržateľný a štát nemá dostatok prostriedkov. Aby bol ukrajinský študent oprávnený na zdravotnú starostlivosť, mal by mať buď štatút "dočasnej ochrany" alebo byť štipendistom v rámci štipendijného programu príslušnej univerzity. Štatút dočasného pobytu, ktorý je viazaný len na komerčné zdravotné poistenie, je veľmi problematický pre ukrajinských študentov a akéhokoľvek občana Ukrajiny. Táto forma je finančne náročná (približne 100 € / mesiac) a v praxi často neúčinná, keďže mnohé nemocnice odmietajú poskytovať zdravotnú starostlivosť aj s týmto komerčným poistením.

Na okrúhlom stole sme identifikovali patovú situáciu v názoroch a požiadavkách väčšiny zúčastnených, najmä z mimovládneho sektora, na zmenu slovenskej legislatívy v prospech Ukrajincov pod dočasnou ochranou.

Komisár pre deti zdefinoval potrebu zatiaľ pracovať s aktuálne platným legislatívnym rámcom, čo slovenská legislatíva vo veci zdravotného poistenia pre občanov Ukrajiny – odídencov ponúka, a v budúcnosti apelovať na MZ SR a Všeobecnú zdravotnú poisťovňu (prípadne ďalšie poisťné subjekty), aby hľadali možnosti cenovo dostupného komerčného poistenia aj pre osoby z Ukrajiny, ktoré sú na Slovensku v režime prechodného pobytu.

Vo vzťahu k ukrajinským študentom na Slovensku je potrebné posilniť povedomie o „výhodnosti“ štatútu dočasnej ochrany, v rámci ktorého majú zákonný nárok na poskytnutie zdravotnej starostlivosti.

S ohľadom na výstupy štyroch okrúhlych stolov, ktoré realizoval komisár pre deti od januára do mája 2024 sa v spolupráci s UNICEF Slovakia a ministerstvom školstva – sekciou vysokých škôl podujal na tvorbu dvoch informačných brožúr pre ukrajinských študentov na Slovensku, ktoré sumarizujú všetky potrebné informácie ohľadom štúdia na vysokých školách a zdravotného poistenia a zdravotnej starostlivosti v SR.

Brožúra č. 1 : Informácie pre ukrajinských študentov – štúdium na vysokých školách na Slovensku

Obrázok 1: Brožúra Informácie pre ukrajinských študentov – štúdium na VŠ

Brožúra č. 2 : Zdravotné poistenie a zdravotná starostlivosť pre ukrajinských študentov na Slovensku

Obrázok 2: Brožúra Zdravotné poistenie a zdravotná starostlivosť pre ukrajinských študentov

6.1.5 Deň detí v Košiciach

V rámci plnenia projektovej aktivity **„Organizácia kultúrnych podujatí na podporu kultúrnej výmeny týkajúcej sa tradícií a zvykov medzi ukrajinskými a slovenskými deťmi“**, sme dňa 01.06.2024 pri príležitosti Medzinárodného dňa detí (MDD) zorganizovali kultúrne podujatie **„Deň detí“ v Košiciach**. Organizačne, prevádzkovo a finančne na príprave priamo participovali štyri subjekty:

- Úrad komisára pre deti
- UNICEF
- Mesto Košice
- Kulturpark v Košiciach

Kultúrny program trval od 13:00 – 18:00 h a zúčastnilo sa na ňom približne 5 000 osôb.

Vďaka dobrej propagácii a prezentáciám organizátorov a partnerov sa na podujatí zúčastnilo veľké množstvo ukrajinských detí aj slovenských detí. Zo strany organizátorov bol zabezpečený bohatý kultúrny a animačný program, ako aj vzdelávacie a prezentačné aktivity.

Na podujatí boli osobne prítomní komisár pre deti, námestníčka primátora mesta Košice, zástupcovia mesta Košice, ktorí dlhodobo koordinujú prácu s ukrajinskými odídencami na úrovni mesta a košického regiónu, zástupcovia UNICEF a ďalších medzinárodných organizácií a občianskych združení, ktorí prezentovali svoju prácu a aktivity zamerané na integráciu ukrajinských detí na Slovensku, zdravotné poradenstvo a školskú prípravu.

Za Úrad komisára pre deti sme počas popoludňajšieho programu predstavili **projekt zdravotného skríningu a informovali o možnosti registrácie detí na zdravotné prehliadky**. Prezentácia zahŕňala aj praktickú ukážku telemedicínskych zariadení. Na podujatí sme tiež poskytli praktické informácie o školskej dochádzke a zdravotnej starostlivosti pre ukrajinské deti a o možnosti registrácie do projektu v určený deň v Košiciach.

V projekte **„Zdravotný skrínung detí z Ukrajiny“**, ktorý sa aj vďaka organizačnej iniciatíve Úradu komisára pre deti organizoval pre ukrajinské deti na Slovensku v mesiacoch jún až august 2024 v Bratislave (17.06.-31.08.2024) a Košiciach (03.06.-28.06.2024) sa zúčastnilo:

- Z celkového počtu 253 registrovaných detí prehliadku v Bratislave absolvovalo 69
- Z registrovaných 111 v Košiciach sa zúčastnilo 74

Monitoring v internátnom zariadení „Služby mesta Michalovce“ – SMM s.r.o.

Dňa 25.07.2024 sme realizovali monitorovaciu návštevu internátneho zariadenia „Služby mesta Michalovce“, ktoré poskytuje podporu pre odíedencov z Ukrajiny na Partizánskej ulici v Michalovciach. Návštevu sme zamerali na potreby riešenia nepriaznivej situácie ukrajinských mnohohodetných rodín vrátane rodín s deťmi, ktoré sa narodili už na Slovensku počas pobytu ukrajinských matiek v SR, ktorých sa týka zmena legislatívy vo veci finančnej podpory v súvislosti s prijatým opatrením vlády SR pod názvom „LEX Ukrajina IV“. V súvislosti so zmenou zákona o azyle od 1.7.2024 sú všetci ukrajinskí ubytovaní rovnako povinní platiť za ubytovanie podľa platného cenníka. Vzhľadom na túto skutočnosť z ubytovne odišli štyri ukrajinské rodiny. Z toho dve rodiny späť na Ukrajinu a dve rodiny na súkromné ubytovanie do prenajatých bytov v Michalovciach. Počet odíedencov sa znížil na 30 a v mesiaci august na 25 odíedencov. V zariadení boli ubytované matky s deťmi, invalidi, dôchodcovia, matky, ale aj

zdraví dospelí muži. Deti vo veku do 15 rokov tu tvorili približne 10-30 % ubytovaných. Opätovným znižovaním príspevku, ktoré bolo spojené s následným zvyšovaním doplatku za ubytovanie sa situácia začala opätovne meniť a priemerný počet odídencov, ktorým bolo poskytnuté ubytovanie začal postupne klesať. Väčšina z nich si hľadala iný druh ubytovania, nakoľko pre nich predmetné ubytovanie príliš finančne náročné. Úrad komisára pre deti im v tejto súvislosti poskytol právne poradenstvo a pomoc pri hľadaní nového ubytovania.

Počas realizácie projektových aktivít v sledovanom období sa vyskytli nasledujúce výzvy:

- Jazyková bariéra a komunikačné výzvy: Problémy v komunikácii, ktorým čelia utečenci pri riešení svojich problémov, ako sú miestne vládne úrady alebo nemocnice, kvôli jazykovým bariéram a nedostatočnej znalosti miestnych zákonov a predpisov.
- Psychologický stres: Vysoká úroveň stresu a úzkosti medzi utečencami kvôli neistote ohľadom budúcnosti a adaptácii na nové prostredie.
- Nedostatočné povedomie o možnosti kontaktovať komisára pre deti v SR: Nedostatok alebo nedostatočné informácie medzi ukrajinskými utečencami o možnosti kontaktovať komisára pre deti v Slovenskej republike, čo komplikuje ich schopnosť využívať dostupné právne zdroje a ochranu.
- Nedostatok bývania: Ťažkosti s nájdením dostupného a vhodného bývania, najmä pre rodiny s deťmi.
- Problémy so zamestnaním: Výzvy pri hľadaní práce pre utečencov, najmä kvôli rozdielom v kvalifikačných požiadavkách a obmedzeným pracovným príležitostiam.
- Integrácia detí: Ťažkosti s integráciou ukrajinských detí do slovenského vzdelávacieho systému, vrátane jazykových bariér a prispôbenia sa novým vyučovacím metódam.
- Obmedzené zdroje: Nedostatok financií a zdrojov na realizáciu všetkých plánovaných aktivít, ako sú školenia a skupinové stretnutia.

Z hľadiska zvýšenia dostupnosti informácií pre ukrajinské deti a rodiny a zabezpečenie efektívnych komunikačných kanálov s Úradom komisára pre deti, sme na webovej stránke úradu priebežne zverejňovali a dopĺňali informácie k absolvovaným aktivitám počas celej doby trvania projektu (uvádzame príklady niektorých):

- Kurz finančnej gramotnosti, ktoré sa pre ukrajinské deti a mládež organizovali od apríla do júla 2024 v Bratislave a absolvovalo ich vrátane certifikátu o ukončení neformálneho vzdelávania 36 detí
 - [Фінансова гра, що дасть змогу прожити досвід, необхідний для реального життя | Уповноважений у справах дітей - Jozef Mikloško \(komisarpredeti.sk\)](#)
- Informovali sme ukrajinských študentov o programe štipendií, ktoré môžu získať na slovenských vysokých školách
 - <https://www.komisarpredeti.sk/uk/novini/nacional-na-stipendial-na-programa-slovac-koji-respubliki/>
- Poskytli sme finančné informácie ukrajinským rodičom vo veci uplatnenia daňového bonusu na deti, nakoľko množstvo prijatých podnetov sa týkalo práve tejto agendy
 - <https://www.komisarpredeti.sk/uk/novini/podatkoviy-bonus-na-ditinu-v-slovachchini/>
- Workshopy

- <https://www.komisarpredeti.sk/uk/novini/priyednuytesya-do-kreaton-u-m-breznovorkshopu-tvorchosti-ta-finansovoji-gramotnosti-dlya-ukrajins-kih-ta-slovac-kih-uchniv/>
- Zdravotné prehliadky pre deti z Ukrajiny v Košiciach a v Bratislave
 - <https://www.komisarpredeti.sk/uk/novini/pilotniy-proyekt-cifroviy-medichniy-oglyad-dlya-ditey-z-ukrajini/>
- Informácie o detských právach v komiksovom prevedení, ktoré rovnako spracoval Úrad komisára pre deti
 - <https://www.komisarpredeti.sk/uk/novini/buklet-ukrajins-koyu-movoyu-prisvyacheniy-pravam-ditey/>
- Zdravotné prehliadky pre deti z Ukrajiny v Bratislave
 - <https://www.komisarpredeti.sk/uk/novini/reyestraciyu-u-bratislavi-na-medoglyad-do-kincy-a-lipnya-vidkrito/>

Štatistické ukazovatele v projekte s UNICEF od decembra 2023 do augusta 2024:

Tabuľka 3: Štatistické údaje k projektu UNICEF

Počet osôb, ktorým bolo poskytnuté poradenstvo	545
Počet detí, ktoré získali prístup k formálnemu, alebo neformálnemu vzdelávaniu	90
Počet osôb, oslovených prostredníctvom webovej stránky ÚKPD	11 526
Počet okrúhlych stolov	5
Počet aktivít v oblasti detskej participácie	5
Počet monitoringov	10

6.2 Národný projekt „Integrácia štátnych príslušníkov tretích krajín vrátane migrantov“

Komisár pre deti podpísal dňa 29.10.2024 Zmluvu o spolupráci s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR pri implementácii národného projektu Integrácia štátnych príslušníkov tretích krajín vrátane migrantov (ďalej aj „NP Integrácia“, alebo „projekt“) financovaného v rámci Programu Slovensko 2021-2027 pre špecifický cieľ ESO 4.9 Podpora sociálno-ekonomickej integrácie štátnych príslušníkov tretích krajín vrátane migrantov. Aktivitu a podporované činnosti Úrad komisára pre deti zabezpečuje a koordinuje prostredníctvom svojich zamestnancov, ktorí realizujú aktivity dlhodobej integrácie na území SR s dopadom na uľahčenie začlenenia a zlepšenie kvality života v komunite.

Názov projektového zámeru:

Podpora ukrajinských detí vo veku od 15 do 18 rokov na Slovensku – neformálne vzdelávanie a detská participácia.

Realizované integračné aktivity v zmysle projektového zámeru:

- Poskytovanie všeobecných informácií a poradenstva
- Detská participácia
- BUDDY systém (neformálna výučba slovenského jazyka)
- Monitoring

Trvanie projektu: 01.11.2024 – 30.06.2026

Úrad komisára pre deti začal s realizáciou integračných aktivít v rámci projektu NP Integrácia dňom 01.11.2024. K uvedenému dátumu boli uzatvorené pracovné zmluvy s piatimi odbornými pracovníkmi (4 kvalifikovaní zamestnanci a 1 pomocný zamestnanec).

Personálne zloženie projektového tímu:

- Odborný poradca s výkonom práce v Bratislave / právne poradenstvo a monitoring
- Odborný poradca s výkonom práce v Košiciach / sociálne poradenstvo a monitoring
- Odborný poradca s výkonom práce v Košiciach / právne poradenstvo a vzdelávanie
- Odborný pracovník pre BUDDY systém v Bratislave / SW nastavenia
- Administratívny pracovník pre BUDDY systém v Trenčíne / emailová komunikácia

Účastníkmi projektu boli v mesiacoch november a december 2024:

- 30 študentov vo veku 16-22 rokov, ktorí sa na Úrad komisára pre deti obrátili so žiadosťou o pomoc pri vybavení víz (dočasné útočisko / prechodný pobyt) na oddeleniach hraničnej a cudzineckej polície v Bratislave, Banskej Bystrici, Prešove a Žiline.
- Osobné poradenstvo bolo poskytnuté 17tim osobám v Košiciach vo veku od 17 do 50 rokov, ktoré sa týkalo povinnej školskej dochádzky, podmienok štúdia na vysokých školách v SR, sociálneho zabezpečenia a bývania.
- Do projektu sme zapojili aj 14 ukrajinských detí a študentov vo veku od 7 do 18 rokov, ktorým sme zabezpečili prihlásenie do jazykového integračného centra v BA – Dúbravke. Ide o intenzívny kurz výučby v trvaní 3-6 mesiacov, ktorý súvisí s prípravou na povinnú školskú dochádzku detí I. a II. stupňa ZŠ od 01.09.2025. V rámci jazykovej prípravy bude týmto deťom k dispozícii 1 x týždenne psychológ z CPP.

Komisár pre deti sa osobne angažoval vo veci pomoci 30tim nepľnoletým študentom z Ukrajiny, **ktorí študujú na vysokých školách v Bratislave a dlhodobo nemali možnosť registrovať sa na Oddelení hraničnej a cudzineckej polície ohľadom platnosti ich pobytu.** Úrad komisára v tejto súvislosti zaznamenal nárast žiadostí o pomoc zo strany týchto študentov, ktorí sa ocitli v kritickej životnej situácii. Problémom boli najmä:

- Nedostupné termíny v rezervačnom systéme MV SR na registráciu prechodného pobytu, alebo dočasného útočiska.
- Uplynutie 90-dňovej lehoty platnosti biometrického pasu niektorých študentov, ktorým reálne hrozilo vyhodenie zo SR
- Ukončenie štúdia z dôvodu neplatnosti dokumentov
- Zastupovanie maloletých bez sprievodu na právne úkony

V tejto záležitosti sme aktívne komunikovali s MV SR, MŠVVaM SR, ÚPSVaR a MS SR. Priamou intervenciou komisára pre deti najmä na MV SR sa nám podarilo pomôcť v tejto záležitosti 28 študentom. Dvomi študentom bez zákonného zástupcu sme pomohli s vybavením právneho zastupovania – cez inštitút opatrovníka, aby zastupoval ich záujmy pred:

- Orgánmi štátnej správy a miestnej samosprávy, súdmi a inými inštitúciami na území SR, vrátane zastupovania v konaní o poskytnutie dočasného útočiska a zastupovania v súvislosti so zabezpečovaním zdravotnej starostlivosti, pri vybavovaní dokladu totožnosti a cestovného dokladu, a to počas pobytu maloletého dieťaťa na území SR do doby nadobudnutia plnoletosti maloletého dieťaťa, alebo dokým si zákonný zástupca neprevezme maloleté dieťa do osobnej starostlivosti.

Neplnoleté deti bez zákonného zástupcu nemôžu zo zákona podať žiadosti o odídencia a žiadosti o prechodný pobyt za účelom štúdia nemôžu podať kvôli prekročeniu 90-dňovej lehoty, čo je dôsledkom nefunkčnosti systému ministerstva vnútra.

Poskytli sme právne a sociálne poradenstvo 17-tim Ukrajincom vo veku od 17 do 50 rokov. Obsahom poradenstva boli najmä:

- právo utečencov na dávku v hmotnej núdzi,
- pomoc s bývaním poskytovaná mestom Košice,
- povinná školská dochádzka detí utečencov,
- kompenzačné finančné príspevky na bývanie,
- v súčinnosti s mimovládnyimi organizáciami sme hľadali bývanie pre ukrajinskú rodinu v núdzi,
- pomáhali sme s vybavením dokumentov ohľadom získania dočasného útočiska v inej krajine EÚ,
- komunikovali sme s ukrajinskými úradmi vo veci získania rozhodnutia ukrajinského súdu o rozvode.

V novembri 2024 zorganizoval komisár pre deti v poradí druhý Parlament pre deti a mládež s účasťou slovenských a ukrajinských študentov vo veku od 15 do 18 rokov v rekreačnom zariadení Škutovky pri Ružomberku. Jesenné stretnutie nadväzovalo na „prvý integračný ročník slovensko-ukrajinského parlamentu“, ktorý sa uskutočnil v marci 2024 v rámci projektu UNICEF v Častej Papierničke. Na parlamente bolo prítomných 80 účastníkov z toho 14 ukrajinských detí a študentov. Počas troch dní mladí ľudia absolvovali zaujímavý program s nasledovnými témami:

- Život s chudobou
- Diskusia so štátnou tajomníčkou MV SR p. Kurilovskou
- Šikana a prevencia šikany a kyberšikany
- Omamné a psychotropné látky
- Manažérsky break

Na základe požiadavky ukrajinských detí sa komisár pre deti rozhodol založiť samostatný „Ukrajinský parlament detí a mládeže“. Prvé stretnutie prípravného výboru sa uskutočnilo dňa 12.11.2024 na Škutovkách. V zmysle schválenej zápisnice sa identifikovali aj najvýraznejšie problémy detí a mládeže z Ukrajiny, ktoré majú v rámci ich života na Slovensku. Sú nimi najmä:

- legalizácia pobytu a problémy s prechodným pobytom a štatútom dočasného útočiska,
- zastupovanie a právne postavenie nepľnoletých študentov stredných a vysokých škôl
- ubytovacie kapacity a internáty pre študentov stredných a vysokých škôl a víkendové povinne odsťahovanie,
- šikana a kyberšikana a ukrajinsky projekt Pershi lastivky⁸,
- informačný portál pre mládež o zmenách v zákonoch na Telegram,
- povinné školské vzdelanie platné od 1.9.2025,
- jazyková bariéra a integrácia.

Administratívne sme pripravovali podklady k systému neformálneho vzdelávania „BUDDY“ výučba slovenského jazyka pre študentov z Ukrajiny. Na prácu sme využívali projektový nástroj Notion. Súčasťou celého bloku prác boli najmä tieto aktivity pre správu systému:

- SmartEmailing (nástroj pre automatizovanú emailovú komunikáciu medzi slovenským BUDDY-učiteľom a BUDDY-študentom / štátnym príslušníkom tretej krajiny)
- Supportbox (nástroj pre manuálnu emailovú komunikáciu a podporu pre účastníkov)

Vzhľadom k tomu, že ide o rozsiahly obsah administratívnych a SW úkonov, predpoklad reálneho zapojenia prvých účastníkov do BUDDY výučby bude na jar 2025.

Riešili sme problém ukrajinskej študentky vo veci **diskriminácie** zo strany Fakulty architektúry a dizajnu STU v Bratislave. Napriek tomu, že študentka dlhodobo žije a študuje na Slovensku, fakulta **neuznala jej certifikát** o znalosti slovenského jazyka na úrovni B2 aj napriek tomu, že študovala na základnej a strednej škole na Slovensku. Dôvodom je, že jazyková škola, ktorú navštevovala, nie je uvedená v zozname škôl akceptovaných fakultou. Študentka bola vylúčená z prijímacieho konania a nebola jej daná šanca preukázať svoje schopnosti a vedomosti v rámci prijímacích skúšok, ktoré sa konali 09.01.2025. Boli sme v kontakte aj s otcom študentky, ktorý je na Ukrajine, ktorý ponúkol fakulte možnosť dodatočného predloženie maturitného vysvedčenia zo slovenčiny alebo certifikátu z inej inštitúcie, no fakulta ich návrhy na riešenie situácie zamietla. Študentka z Ukrajiny bola **znevýhodnená** oproti iným uchádzačom len na základe formálneho kritéria, ktoré nespravodlivo spochybňuje jej jazykové znalosti a schopnosť študovať na fakulte. Snažíme sa to riešiť.

Dňa **23.12.2024** Úrad komisára pre deti zorganizoval pre ukrajinských študentov (členov ukrajinského parlamentu deti a mládeže) v rámci projektu NP Integrácia podujatie **Vianočný obed s Komisárom pre deti**. Bol zameraný na podporu ukrajinských detí a mládeže a vytvorenie priestoru pre vzájomné porozumenie a zdieľanie.

Program podujatia:

- **Prezentácia problémov:** Ukrajinský parlament pre deti a mládež, študenti SŠ a VŠ + aktivisti predstavili aktuálne otázky a problémy, s ktorými sa stretávajú.
- **Prezentácia ukrajinských vianočných tradícií:** Účastníci sa zoznámili s oslavou Vianoc na Ukrajine, ich tradíciami a zvykmi.
- **Zábavný program:** Ukrajinské pesničky a hra na hudobnom nástroji zo strany UA študentov.

⁸ <https://teleportal.ua/ua/serials/novyy-kanal/pershi-lastivky>

- **Neformálne stretnutie:** Na záver bol priestor na voľnú interakciu, diskusiu a zdieľanie dojmov.

Podujatie "Obed s Komisárom pre deti" ponúklo jedinečnú príležitosť na stretnutie s Komisárom pre deti, diskusiu o dôležitých témach a spoločné prežitie vianočnej atmosféry.

Podujatie vnímame ako krásny príklad solidarity a priateľstva.

Monitoring v projekte NP Integrácia

Dôležitým prvkom pre monitorovaciu činnosť NP Integrácia bolo správne identifikovať najvypuklejšie problémy cieľovej skupiny projektu t.j. študentov vo veku od 15-18 rokov, ktorí na Slovensku študujú na stredných a vysokých školách. Cieľom našej činnosti od januára 2025 budú monitorovacie návštevy stredných škôl a študentských internátov, v rámci ktorých budeme zisťovať:

- Zastupovanie nepľnoletých študentov bez sprievodu vo veci právnych úkonov.
- Kde bývajú študenti z tretích krajín keď sú prázdniny a stredoškolské / VŠ internáty sú zatvorené?
- Aká je úroveň znalosti slovenského jazyka zahraničných študentov?
- Platnosť víz študentov.
- Záujem zapojenia študentov do BUDDY systému v rámci neformálneho vzdelávania slovenského jazyka (vytvárať dvojice zo slovenských a zahraničných študentov školy) a dobrovoľníckej činnosti v rámci Memoranda o spolupráci s ÚKPD.

Dňa 04.12.2024 sme absolvovali monitorovaciu návštevu súkromnej SOŠ Via Humana v Skalici, na ktorej študuje 247 študentov, z toho je 39 cudzincov (Ukrajiny, Kazachstan, Kirgizsko) a 17 integrovaných slovenských študentov. Zaujímali sme sa najmä o systém vzdelávania zahraničných študentov v slovenskom jazyku, ako aj o obsah vyučovacieho procesu, ktorý má škola rozdelený na:

- **Formálne:** Predmet "Kultúra osobného prejavu" je zakomponovaný do výučby v prvom ročníku, 2 hodiny týždenne. Záujem oň je veľký, no učitelia nestíhajú.
- **Neformálne:** Školské akcie ako "Skalická osmička" (beh na 8 km), oslavy v okolí.

Identifikovali sme tieto problémy:

- **Študenti tretích krajín**
 - Integrácia je problematická, cudzinci sa skôr združujú do skupiniek.
 - Vzdelávacie problémy so slovenčinou.
 - Nevedia, že môžu prepadnúť.
 - Niektorí študujú 2 roky na Slovensku a potom maturujú na Ukrajine. Teraz pribúdajú prípady, že zostávajú na Slovensku všetky 4 roky.
 - Sú sami, chlapci sa nemôžu vrátiť domov.
- **Slováci:**
 - Narastajúci počet prípadov inkluzívnych detí (autisti).

Internátne problémy. Stredoškooláci z tretích krajín (zahraniční študenti) čelia problémom s ubytovaním počas prázdnin a sviatkov, keďže internáty sú vtedy zatvorené. Na druhej strane sú vysokoškolskí neplnoletí študenti, ktorí sú na Slovensku bez sprievodu, pričom pre nich častokrát nemajú voľné miesta na VŠ internátoch.

Výsledkom monitorovacej návštevy v SOŠ Via Humana v Skalici bola dohoda o podpísaní Memoranda o spolupráci s Úradom komisára pre deti a zapojenie študentov školy do BUDDY systému. Termín aktivácie spolupráce: jar 2025.

Pri obidvoch projektoch (UNICEF a NP Integrácia), ktoré Úrad komisára pre deti realizoval počas celého roka 2024, a v jednom z nich aj naďalej pokračuje, bola najdôležitejšia nadväznosť projektových aktivít a udržateľnosť misie komisára pre deti, ktorú chce vo vzťahu k ochrane práv ukrajinských detí na Slovensku naplňať aj v budúcnosti.

7 Deti v reedukačných centrách

Dňa 18.01.2024 sa komisár pre deti spolu so svojimi odbornými spolupracovníkmi zúčastnil na základe pozvania Generálneho prokurátora SR Multilaterálneho pracovného stretnutia **za účasti verejného ochrancu práv, Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, komisárky pre osoby so zdravotným postihnutím**, ktorého témou bolo Zhodnotenie GP SR o stave zákonnosti v reedukačných centrách z decembra 2023. Toto zhodnotenie bolo spracované na základe previerok dodržiavania zákonnosti v každom z 13 reedukačných centier SR. Generálna prokuratúra upozornila na alarmujúcu situáciu maloletých detí, ktoré sú v nich umiestnené s tým, že považuje za nevyhnutnú systémovú zmenu činnosti reedukačných centier, vrátane prehodnotenia priestorového a personálneho zabezpečenia RC.

Na tomto základe Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR začalo od 23.01.2024 riešiť stav RC a ich reformu a za účasti vyššie uvedených subjektov zriadilo pracovnú skupinu pre transformáciu RC, ktorá pracovala počas celého roka 2024.

Jedným z prijatých opatrení je rozhodnutie o vyradení Reedukačného centra Trstín a Reedukačného centra Bystričany zo siete reedukačných centier.

Reedukačné centrum Trstín bolo špecializované na výchovu dievčat do 18 rokov s poskytnutím prípravy na povolanie. Špecializuje sa na reedukáciu, výchovu a vzdelávanie dievčat so zdravotným znevýhodnením, konkrétne s mentálnym postihnutím a poruchami správania.

Reedukačné centrum Bystričany bolo špeciálne zariadenie pre chlapcov od 15 do 18 rokov s ukončeným základným vzdelaním v špeciálnych základných školách.

V kontexte zistení Generálnej prokuratúry a zatvárania dvoch zariadení špecializujúcich sa na výchovu a vzdelávanie detí so špeciálnymi potrebami, žiadal v máji 2024 komisár pre deti Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže o poskytnutie informácie, ako má rezort školstva ošetrenú situáciu maloletých detí, na ktoré má toto rozhodnutie priamy vplyv.

Druhým opatrením bolo spustenie transformácie špeciálno-výchovných zariadení.

Komisár pre deti sa v roku 2024 v rámci osvetovej činnosti pripojil k pomoci transformácie reedukačných centier. **Jedným z krokov smerujúcich k edukácii** reedukačných

centier bolo aj stretnutie riaditeľov reedukačných centier zvolané Komisárom pre deti. **Stretnutie bolo realizované v júni 2024 na Skalke nad Váhom** za prítomnosti Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže, regionálnych úradov školskej správy, Zástupcov fóra riaditeľov CDR, Úradu komisára pre deti.

Stretnutie prebiehalo formou diskusie. Celým stretnutím sa niesla energia ovplyvnená spoločenskou atmosférou, ktorá nastala voči zamestnancom reedukačných centier po zverejnení zistení GP. Riaditelia reedukačných centier dostali priestor predniesť Komisárovi pre deti svoj pohľad na súčasné dianie v téme reedukačné centrá. Diskusia bola aktívna. Riaditelia reedukačných centier uviedli, že rozumejú pozitívnemu rozmeru vstupu GP, avšak popísali aj pocit krivdy, ktorý cítia z výstupu GP. Podotkli, že výstup GP zovšeobecnil zlyhanie jednotlivcov na činnosť všetkých reedukačných centier, pričom nedostali možnosť sa k tejto téme vyjadriť a pokúsiť sa obhájiť ich činnosť.

Témami stretnutia boli:

- detská participácia a jej správne využitie v praxi,
- schránky dôvery/ bezpečná linka pre maloletých klientov z reedukačných centier,
- vzdelávanie pedagogických zamestnancov a odborného tímu v reedukačných centrách,
- predstavenie Národného preventívneho mechanizmu – OPCAT,
- podpora transformácie RC, zdieľanie skúseností s transformáciou CDR, kedy sa vychádzalo z idey, že **potreba dieťaťa má byť naplnená človekom, ktorý s ním pracuje,**
- **myšlienka prepojenia CDR a reedukačných centier,**
- **tak, ako je zadefinovaná cesta do reedukačného centra, musí byť zadefinovaná aj cesta odtiaľ,**
- **nutnosť zariadenia zariadenia pre deti s psychiatrickými diagnózami** a spolupráca,
- možnosť vzdelávania, Fórum riaditeľov a zamestnancov CDR organizuje odborné vzdelávanie vychovávateľov a odborných zamestnancov,
- možnosti riešenia problémov agresie detí alebo výchovy metódou SRK,
- ponuka organizácie Ipčko - pomoc v oblasti vzdelávania odborníkov, ponuku intervencie v krízových situáciách, vzdelávanie odborníkov v reedukačných centrách, základné zručnosti vychovávateľom, aby vedeli reagovať v krízových situáciách.

Skúsenosť z reedukačného centra Tornaľa je blízka vzťahová väzba medzi deťmi a psychologickou a zároveň zabezpečenie **participácie detí na tvorbe a živote v reedukačnom centre**. K tomuto modelu sa pripojili aj ostatné reedukačné centrá. Dobrý príklad z praxe je, keď deti majú priestor predniesť svoje požiadavky k zamestnancom.

V novembri 2024 sa zástupcovia ÚKPD zúčastnili pracovného rokovania týkajúceho sa postavenia zamestnancov v špeciálnych výchovných zariadeniach a perspektíva vývoja iného pracovného prostredia, ich spoločenského postavenia a profesijného rozvoja.

Pracovné stretnutie bolo realizované za účasti regionálnych úradov štátnej správy (ďalej RÚŠS), Úradu verejného ochrancu práv (ďalej VOP), zástupcovia špeciálno-výchovných zariadení (ďalej ŠVZ), odborového zväzu školstva (ďalej OZŠ), Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny (ďalej MPSVR), Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže (ďalej MŠVVaM). Toto stretnutie bolo úvodné, so zástupcami západoslovenského kraja, na základe podnetov reedukačných centier a 1 diagnostického centra. Vízia hostiteľov smeruje k budúcim stretnutiam a celoslovenskému stretnutiu za účasti odborníkov.

Odborná práca v reedukačných centrách je mimoriadne náročná. Zamestnanci sa cítia nedocenení. Pokiaľ nemajú zamestnanci reedukačných centier zabezpečené pracovné práva (pracovný čas, adekvátne ohodnotenie, podporu, školenia, bezpečnosť pri práci), sú vystavení stresu, vyhoreniu, frustrácii. A práve toto následne negatívne ovplyvňuje ich schopnosť vytvárať bezpečné, podporné a rešpektujúce prostredie pre deti.

Komisár pre deti sa zasadzuje za dodržiavanie práv detí vyplývajúcich z medzinárodných dohovorov v reedukačných centrách. Súhlasí s tým, aby boli zadefinované práva zamestnancov týchto zariadení a apeluje na potrebu vytvorenia vhodného prostredia, v ktorom dochádza k prevýchove mladých ľudí, nakoľko rešpektovanie potrieb mladých ľudí je podmienkou úspešnej reedukácie.

7.1 Okrúhly stôl k reforme reedukačných centier

Komisár pre deti zvolal v spolupráci s Ministerstvom školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR, a za účasti všetkých riaditeľov reedukačných centier na Slovensku, okrúhly stôl k reforme reedukačných centier, ktorá nadväzovala na Zhodnotenie Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky o stave zákonnosti v reedukačných centrách (správa Generálnej prokuratúry SR). Okrúhly stôl sa uskutočnil dňa 10.04.2024 v Reedukačnom centre pre deti a mládež Košice Bankov.

Okrúhly stôl a dlhodobá iniciatíva komisára pre deti v súvislosti s alarmujúcim stavom reedukačných centier nadväzovala na mimoriadne vážne nedostatky, popísané v správe Generálnej prokuratúry SR. Ide o nedostatky najmä v oblastiach ústavnej starostlivosti o deti a mládež, technického a prevádzkového stavu objektov, výchovy a diagnostiky detí a mládeže.

V dôsledku iniciatívy, ktorú vyvíjal komisár pre deti spolu s odbornou verejnosťou prišlo k príprave reformných návrhov zo strany Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže, ktoré majú byť v roku 2025 implementované a uvedené do praxe. Cieľom prijatých opatrení a výsledkom priebežných monitorovacích návštev komisára pre deti má byť nielen zlepšenie stavu v oblasti materiálneho technického zabezpečenia reedukačných centier, ale aj zlepšenie podmienok na výkon práce zamestnancov.

V nadväznosti na zistenia Generálnej prokuratúry a opakované zasadnutie pracovnej skupiny k reforme reedukačných centier za účasti komisára pre deti došlo už v roku 2024 k zatvoreniu dvoch reedukačných centier z dôvodu nevyhovujúcich podmienok. Za účelom odstránenia havarijných stavov spolu s navýšením kapacitných možností RC o 50 nových miest bolo investovaných 1.2 milióna eur.

Jedným zo záverov rokovaní pracovných skupín bola nutnosť vytvorenia spolupráce medzi ÚKPD a VÚDPaP. Táto spolupráca má v dlhodobom horizonte zefektívniť monitorovanie dodržiavania práv detí v reedukačných centrách.

Komisár pre deti apeloval na nevyhnutnosť komplexnej reformy výchovných zariadení. Reforma sa musí zaoberať nielen umiestňovaním detí do zariadení, ale aj ich komplexnej diagnostike. Samotná diagnostika často predstavuje výzvu z hľadiska nevyhnutnosti umiestnenia dieťaťa do zariadenia ústavnej starostlivosti s regulovaným režimom. V rámci reformy reedukačných centier je zároveň potrebné zdôrazniť náročnosť výkonu povolania zamestnancov.

8 Alternatívne tresty – deti, ktorých rodičia sú v nápravnových zariadeniach

Monitoring v rámci Ústavov na výkon trestu odňatia slobody a v ústavoch na výkon väzby na území Slovenskej republiky vykonali v závere roka spoločne zamestnanci detašovaných pracovísk v Ružomberku a vo Zvolene. Prvá časť monitoringu trvala v mesiacoch október až december 2024. Druhá časť bude trvať v mesiacoch január až február 2025.

Monitoring s názvom: *„Spoločná zodpovednosť rodičov za výchovu a vývoj dieťaťa s dôrazom na najlepší záujem dieťaťa v kontexte rodičov odsúdených na výkon trestu odňatia slobody“* sa zameriava na odsúdených s maloletými deťmi, je kľúčovým nástrojom na hodnotenie podmienok a procesov, ktoré ovplyvňujú rodinné vzťahy počas výkonu trestu. Tento proces si vyžaduje systematický a dôkladný prístup, ktorý zahŕňa zbieranie relevantných údajov, rozhovory so všetkými zainteresovanými stranami a posúdenie efektivity dostupných programov a podpory. Cieľom monitoringu je nielen identifikovať výzvy a prekážky, ktorým odsúdení rodičia čelia, ale aj navrhnúť konkrétne opatrenia na zlepšenie kvality ich vzťahov s deťmi a podporu ich rodinného života počas a po výkone trestu.

Začali sme vykonávať monitoring v ústave na výkon trestu zameraný na odsúdených s maloletými deťmi, pretože si uvedomujeme dôležitosť udržania rodinných väzieb aj počas výkonu trestu. Väznenie rodiča má často vážny dopad na deti a ich psychický a emocionálny vývoj, čo môže viesť k ďalším sociálnym problémom. Naša iniciatíva vychádza z potreby lepšie pochopiť, ako väzba ovplyvňuje vzťah medzi rodičom a dieťaťom a aké mechanizmy sú potrebné na podporu týchto vzťahov. Tento monitoring nám umožní identifikovať nedostatky a navrhnúť riešenia, ktoré by mohli zlepšiť podmienky pre deti odsúdených rodičov.

Cieľom tohto monitoringu je tiež preskúmať možnosti zavedenia alternatívnych trestov do praxe, ktoré by umožnili väzneným rodičom zachovať si intenzívnejší kontakt s deťmi a zároveň splniť účel trestu. Alternatívne tresty, ako napríklad domáce väznenie alebo komunitné služby, by mohli byť efektívnou alternatívou k tradičnému väzenskému systému, ktorý často neberie do úvahy potreby rodiny. Chceme tak podporiť nielen reintegráciu odsúdených osôb, ale aj zabezpečiť lepšie podmienky pre ich deti, ktoré sú najviac zraniteľnou skupinou v rámci celého procesu.

Pri monitoringu v ústave na výkon trestu, ktorý je zameraný na odsúdených s maloletými deťmi, je nevyhnutné dodržiavať štruktúrovaný a systematický prístup. Monitoring by mal zahŕňať zhromažďovanie relevantných údajov, posúdenie podmienok v ústave a komunikáciu so všetkými zainteresovanými stranami.

Prvým krokom je príprava na monitoring, ktorá zahŕňa získanie základných informácií o ústave, ako je počet odsúdených s maloletými deťmi, typy trestov a dĺžka výkonu trestu. Je dôležité si jasne definovať cieľ monitoringu, napríklad zistiť, ako väznenie rodiča ovplyvňuje vzťah s dieťaťom a či sú poskytované dostatočné mechanizmy na udržanie kontaktu a podporu rodinných väzieb. Rovnako treba identifikovať zodpovedné osoby v ústave a koordinovať návštevu s vedením a pracovníkmi sociálneho oddelenia.

Vstupná fáza monitoringu zahŕňa úvodné stretnutie s vedením ústavu, kde sa diskutuje o cieľoch monitoringu a plánuje návšteva. Je potrebné požiadať o prístup k potrebným informáciám, ako sú štatistické údaje o odsúdených s maloletými deťmi, vrátane počtu rodičov a detí, frekvencie návštev a programov na podporu rodinných vzťahov. Ďalej sa preveria sociálne záznamy týkajúce sa kontaktov medzi odsúdeným rodičom a jeho deťmi.

Ďalšou fázou sú individuálne rozhovory s odsúdenými rodičmi, kde sa zisťujú informácie o možnostiach a frekvencii kontaktu s deťmi, kvalite týchto kontaktov, psychickom a emocionálnom vplyve väznenia na vzťah s dieťaťom, ako aj o starostlivosti o dieťa a sociálnej podpore rodiny mimo ústavu. Tieto rozhovory pomôžu zhodnotiť vnímanie rodičovstva vo väzbe a obavy, ktoré rodičia majú o svoje deti.

Súčasťou monitoringu sú aj rozhovory so sociálnymi pracovníkmi a personálom ústavu. Tieto rozhovory majú za cieľ zistiť, aké programy a podpora sú poskytované odsúdeným rodičom, a aké prekážky existujú pri udržiavaní kontaktu s deťmi.

Dôležitou súčasťou monitoringu je zhodnotenie podmienok pre návštevy detí. Treba skontrolovať, aké sú podmienky pre osobné stretnutia rodičov a detí, či existujú vhodné priestory na tieto návštevy. Zohľadniť sa musia aj špecifické potreby detí pri týchto návštevách.

Posúdenie re-integračných programov je ďalšou kľúčovou časťou monitoringu. V tejto fáze sa zisťuje, aké programy na podporu rodičovského vzťahu a prípravu na opätovné zapojenie do rodinného života sú k dispozícii. Je dôležité zistiť aj existenciu programov prevencie recidívy, ktoré pomáhajú odsúdeným zlepšiť rodičovské schopnosti.

V roku 2025 budeme pokračovať druhou fázou a to návštevou Úradov práce, sociálnych vecí a rodiny v Banskobystrickom kraji. Druhá fáza monitoringu bude pozostávať z nahliadnutia do spisov a vypracovania dotazníkov vytvorených pre odsúdených – po výkone trestu a ich deti. Posledným krokom je získanie spätnej väzby od rodín a opatrovníkov detí odsúdených rodičov, čo poskytuje cenný pohľad na to, ako sú udržiavané vzťahy, aké sú problémy a aké výzvy sa vyskytujú pri udržiavaní kontaktu s deťmi.

Po ukončení monitoringu sa zosumarizujú všetky zistené informácie a na základe toho sa vypracuje správa, ktorá obsahuje popis situácie odsúdených rodičov, prekážky, ktoré ovplyvňujú ich vzťah s deťmi, a odporúčania na zlepšenie podmienok pre udržiavanie týchto vzťahov.

VÝKON MONITORINGU:

1. Fáza:

- Ústav na výkon trestu odňatia slobody Ružomberok (10.10.2024)
- Ústav na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých Sučany (06.11.2024)
- Ústav na výkon väzby a Ústav na výkon trestu odňatia slobody Banská Bystrica (12.11.2024)
- Ústav na výkon väzby a Ústav na výkon trestu odňatia slobody Nitra (18.11.2024)
- Ústav na výkon trestu odňatia slobody Nitra – Chrenová (18.11.2024)
- Ústav na výkon väzby a Ústav na výkon trestu odňatia slobody Prešov (02.12.2024)
- Ústav na výkon väzby a Ústav na výkon trestu odňatia slobody Košice (03.12.2024)
- Ústav na výkon trestu odňatia slobody Košice – Šaca (03.12.2024)

9 Súkromné materské školy a jasle

Komisár pre deti sa v roku 2024 venoval aj prijatým podnetom v oblasti dodržiavania práv dieťaťa v rámci predprimárnej výchovy a starostlivosti najmä v súkromných materských školách na Slovensku. Väčšina podnetov sa týkala dodržiavania čl. 3 ods. 3 Dohovoru o právach dieťaťa, v zmysle ktorého je štát povinný zabezpečiť, aby každé dieťa malo právo plniť predprimárne vzdelávanie v dôstojných podmienkach.

Materská škola v zmysle § 27 a § 28 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (ďalej len ako „školský zákon“) je prvým z druhov škôl školskej sústavy. Materská škola podporuje osobnostný rozvoj detí v oblasti sociálno-emocionálnej, intelektuálnej, telesnej, morálnej, estetickej, rozvíja schopnosti a zručnosti, utvára predpoklady na ďalšie vzdelávanie. Pripravuje na život v spoločnosti v súlade s individuálnymi a vekovými osobitosťami detí. Zabezpečuje výchovu a vzdelávanie deťom predškolského veku.

Podľa § 19 ods. 1 zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve (ďalej len ako „zákon č. 596/2003 Z.z.) možno školu alebo školské zariadenie zriadiť až po jej zaradení do siete škôl a školských zariadení.

Školu alebo školské zariadenie môže podľa § 19 ods. 2 písm. e) zákona č. 596/2003 Z.z., zriadiť aj „iná právnická osoba alebo fyzická osoba“. Takéto zariadenie sa podľa § 19 ods. 3 zákona č. 596/2003 Z.z. nazýva ako „súkromná škola alebo súkromné školské zariadenie.“

Podľa § 21 ods. 5 zákona č. 596/2003 Z.z. „ak je zriaďovateľom fyzická osoba alebo iná právnická osoba, uvedie sa na začiatku názvu školy slovo „súkromná“ v príslušnom tvare. V názve môže byť aj označenie, ktoré charakterizuje zriaďovateľa.“

Pri zriaďovaní súkromnej materskej školy treba dodržať postup vybavovania a zákonom ustanovené lehoty na podávanie žiadostí.

Podľa § 16 ods. 1 zákona č. 596/2003 Z.z. „žiadosť o zaradenie školy alebo školského zariadenia do siete predkladá zriaďovateľ ministerstvu do 31. marca kalendárneho roka, ktorý predchádza roku, v ktorom má byť škola alebo školské zariadenie zriadené.“ Žiadosť musí obsahovať všetky predpísané náležitosti uvedené v predmetnom paragrafovom znení, teda napr. názov, adresu a identifikačné číslo zriaďovateľa, štatutárny orgán a právnu formu, ak je zriaďovateľ právnická osoba; meno a priezvisko, štátnu príslušnosť, adresu trvalého pobytu a rodné číslo zriaďovateľa, ak je zriaďovateľ fyzická osoba; názov a adresu školy alebo školského zariadenia vrátane jeho súčastí; predpokladaný počet všetkých detí alebo žiakov; predpokladaný počet všetkých tried; doklad príslušných orgánov štátnej správy, že priestory školy alebo školského zariadenia sú v súlade s hygienickými požiadavkami a predpismi o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a predpismi o ochrane pred požiarom a pod.

V § 16 ods. 2, 3 zákon stanovuje **osobitné povinnosti pre zriaďovateľov, ktorými sú FO a PO**, podľa ktorých „ak je zriaďovateľom fyzická osoba, ktorá má oprávnenie podnikat', alebo iná právnická osoba, k žiadosti na zaradenie školy alebo školského zariadenia predloží doklad, že:

- a) nie je v konkurze alebo v likvidácii,
- b) nebol proti nemu zamietnutý návrh na vyhlásenie konkurzu pre nedostatok majetku,
- c) nemá v Slovenskej republike alebo v krajine svojho sídla evidované daňové nedoplatky, nedoplatky poisťného na zdravotné poistenie, nedoplatky poisťného na nemocenské

poistenie a dôchodkové zabezpečenie, nedoplatky príspevku na poistenie v nezamestnanosti, ktoré sa vymáhajú výkonom rozhodnutia,

- d) nebol zriaďovateľ, a ak je zriaďovateľom právnická osoba, ani jej štatutárny zástupca alebo člen štatutárneho orgánu, právoplatne odsúdený za úmyselný trestný čin a ani sa proti nemu nezačalo trestné stíhanie.

Podľa ods. 3 „*ak je zriaďovateľom fyzická osoba, ktorá nemá oprávnenie podnikat', vzťahujú sa na ňu ustanovenia odseku 2 písm. c) a d)*“.

Ministerstvo školstva preskúma žiadosť zriaďovateľa a ak sú splnené všetky povinné náležitosti, podľa § 16 ods. 5 zákona č. 596/2003 Z.z. **vydá v lehote 60 dní rozhodnutie o zaradení súkromnej materskej školy do siete škôl a školských zariadení.** V rozhodnutí ministerstvo vyznačí termín začatia činnosti. *Súkromná materská škola môže začať vykonávať svoju činnosť k 1. septembru kalendárneho roka, ktorý nasleduje po kalendárnom roku, v ktorom bola žiadosť doručená, okrem prípadov, v ktorých minister povolil iný termín pri zaradení do siete.*“

Akonáhle je materská škola zapísaná v zozname materských škôl vzťahujú sa na ňu nasledujúce zákony a vyhlášky:

1. zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon),
2. zákon č. 596/2003 Z.z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve,
3. zákon č. 138/2019 Z.z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch,
4. vyhláška Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky č. 541/2021 o materskej škole,
5. vyhláška Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky č. 173/2023 o kvalifikačných predpokladoch pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov,
6. vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 75/2023 o podrobnostiach o požiadavkách na zariadenia pre deti a mládež,
7. Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie v materských školách⁹.
To znamená, že škôlka musí splňať určité požiadavky, a to napr. podľa 28 ods. 9 zákona č. 245/2008 Z.z. **najvyšší možný počet detí v triede**; podľa § 11 ods. 1 písm. d) zákona č. 138/2019 Z.z. **vyžadovaný stupeň vzdelania pre učiteľa materskej školy, ktorým je najmenej úplné stredné odborné vzdelanie**; podľa § 4 ods. 2 vyhlášky č. 541/2021 Z.z. **počet učiteľov zodpovedných za deti počas pobytu vonku** a množstvo ďalších zákonných požiadaviek uvedených vo vyššie vymenovaných právnych predpisoch.

Je však potrebné uviesť, že v právnej úprave vzťahujúcej sa na materské školy sa nikde neuvádza, že v prípade ak FO alebo PO zriadi zariadenie, v ktorom poskytuje služby uvedené v § 28 zákona č. 245/2008 Z.z. je povinná zaradiť sa do siete škôl. V takomto prípade teda vznikajú zariadenie, ktoré síce poskytujú služby ako materská škola + vzhľadom na osobu zriaďovateľa by ich bolo možné považovať za súkromné materské školy, ale nie sú zaradené do siete škôl a školských zariadení, a teda „oficiálne“ materskými školami nie sú.

⁹ Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/96d/24534.b6f65c.pdf>

Tieto zariadenia fungujú na základe založenia voľnej živnosti – a to podľa bodu č. 62. zoznamu voľných živností¹⁰ - ***Mimoškolská vzdelávacia činnosť***. Keďže takéto zariadenie nie je zapísané v zozname materských škôl, nevzťahujú sa naň právne predpisy uvedené vyššie okrem Vyhlášky Ministerstva zdravotníctva SR č. 75/2023 o podrobnostiach o požiadavkách na zariadenia pre deti a mládež.

V poznámke pri danom bode č. 62 je však uvedené, že v rozsahu tejto živnosti nie je možné vykonávať výchovu a ***vzdelávanie*** v školách, ***predškolských a školských zariadeniach zaradených do siete škôl*** (takáto činnosť nie je živnosťou). To znamená, že toto zariadenie nie je „oficiálne“ predškolským zariadením (pretože ak je zriadené pre oblasť uvedenú v bode č. 62. zoznamu živností - ním ani byť nemôže) aj keď reálne, v skutočnosti poskytuje služby ako predškolské zariadenie, teda materská škola.

Znamená to teda, že na Slovensku je možné zriadiť zariadenie, ktoré bude poskytovať služby ako materská škola, ale na ktoré sa nevzťahuje príslušná právna úprava z dôvodu, že toto zariadenie nie je „oficiálne materskou školou“?

V zásade možné to je. V prípade, že sa takéto zariadenie prezentuje na svojej web stránke ako súkromná materská škola, aj keď ňou podľa súčasných právnych predpisov nie je, možno takéto konanie subsumovať pod nekalú súťaž. Konkrétne podľa § 45 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník je možné hovoriť o klamlivej reklame – je to „***reklama tovaru, služieb, nehnuteľností, obchodného mena, ochrannej známky, označenia pôvodu výrobkov a iných práv a záväzkov, ktorá uvádza do omylu alebo môže viesť do omylu osoby, ktorým je určená alebo ku ktorým sa dostane, a ktorá v dôsledku klamlivosti môže ovplyvniť ekonomické správanie týchto osôb alebo ktorá poškodzuje alebo môže poškodiť iného súťažiteľa alebo spotrebiteľa.***“

Podľa Etických zásad reklamnej praxe (Etický kódex) platných na území Slovenskej republiky – „***sú na reklamu kladené určité základné požiadavky, a to slušnosť, čestnosť, spoločenská zodpovednosť a pravdivosť.***“

Konštatovanie, že sa jedná o klamlivú reklamu by však mohlo viesť k zrušeniu prevádzky predmetných zariadení. Tento výsledok však nie je cieľom, a to predovšetkým vzhľadom na súčasnú situáciu a počet materských škôl na Slovensku, ktorý je alarmujúci. Práve z tohto dôvodu by bolo vhodné, nájsť riešenie, ktorého výsledkom by bolo, že uvedené zariadenia poskytujúce služby ako materská škola by naďalej fungovali, ale ako „oficiálne súkromné materské školy“, tak aby sa na ne vzťahovala príslušná právna úprava napr. vrátane hygienických štandardov, ktoré sa vyžadujú v materskej škole.

Práve z tohto dôvodu by bolo vhodné de lege ferenda upraviť, resp. doplniť právnu úpravu týkajúcu sa súkromných materských škôl, a to konkrétne zákon č. ***596/2003 o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.*** V predmetnom zákone by malo byť uvedené, že „ak FO/ PO zriadi zariadenie, ktoré poskytuje služby uvedené v § 28 školského zákona je povinná podať si žiadosť o zaradenie do siete škôl a školských zariadení, a až po následnom zapísaní je oprávnená vykonávať svoju činnosť“. V takomto prípade by bolo toto zariadenie nazývané „súkromná materská škola“ a zapísané v sústave škôl a školských zariadení.

¹⁰ Dostupné na: <https://www.minv.sk/?volne-zivnosti-1>

Samozrejme potrebné by bolo vyriešiť aj otázku už takto existujúcich zariadení (teda takých, ktoré boli založené na základe voľnej živnosti – Mimoškolská vzdelávacia činnosť), keďže ich zánik by súčasnú alarmujúcu situáciu s materskými školami na Slovensku iba zhoršil. Jedným z možných riešení by bolo doplnenie právnej úpravy o ustanovenie, ktoré by pre tieto zariadenia stanovovalo povinnosť do určitého dátumu stanoveného v zákone doplniť požiadavky, ktoré sa vyžadujú na založenie resp. existenciu materskej školy napr. zabezpečiť, aby učitelia mali v týchto zariadeniach potrebné odborné vzdelanie; doplniť hygienické požiadavky a pod. Teda z takýchto zariadení by sa stali „oficiálne“ súkromné materské školy, ktoré by boli zapísané v zozname materských škôl a vzťahovala by sa na nich aj relevantná právna úprava.

Na záver je potrebné uviesť, že samotná súčasná právna úprava súkromných materských škôl je nedostatočná. V slovenskom právnom poriadku nenájdeme prehľadnú resp. súhrnnú právnu úpravu súkromných materských škôl. Vztahuje sa na ne právna úprava uvedená vyššie (ktorá sa týka aj štátnych materských škôl), *tá však nerieši a nedáva odpovede na viaceré otázky, ktoré sa týkajú iba súkromných materských škôl*. V súčasnej platnej a účinnej právnej úprave nie sú uvedené napr. žiadne ustanovenia týkajúce sa zmluvnej dokumentácie medzi súkromnou školou a zákonnými zástupcami konkrétneho dieťaťa; spôsob platby za služby poskytnuté súkromnou materskou školou a pod.

Vzhľadom na vyššie uvedené, by mal zákonodarcu v budúcnosti uvažovať nad komplexnejšou právnou úpravou týkajúcou sa súkromných materských škôl, a to predovšetkým z dôvodu právnej istoty, prehľadnosti právnej úpravy a v neposlednom rade zabezpečenia dodržiavania hygienických a materiálnych požiadaviek kladených na materské školy. Každé dieťa má predsa právo plniť predprimárne vzdelávanie *v dôstojných podmienkach, ktoré mu je štát podľa čl. 3 ods. 3 Dohovoru o právach dieťaťa povinný zabezpečiť*¹¹.

B Nadrezortná spolupráca, spolupracujúce subjekty, činnosť v pracovných skupinách a pôsobenie v poradných orgánoch

Pri presadzovaní systémových prístupov k ochrane práv detí je dôležitá spolupráca so zainteresovanými subjektmi, ktorá môže priniesť pre vynaložené úsilie synergetické efekty vo výsledkoch. Pri napĺňaní tohto cieľa spolupracoval komisár pre deti v roku 2024 s nasledovnými subjektmi.

1 Zoznam spolupracujúcich subjektov

Štátne, samosprávne, verejnoprávne a cirkevné inštitúcie:

- Verejný ochranca práv,
- Komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím,
- Rada vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť - Výbor pre deti a mládež Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť,

¹¹ čl. 3 ods. 3 Dohovoru o právach dieťaťa: „Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečia, aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí zodpovedali štandardom ustanoveným kompetentnými úradmi, najmä v oblastiach bezpečnosti a ochrany zdravia, počtu a vhodnosti svojho personálu, ako aj kompetentného dozoru.“

- Rada vlády SR pre duševné zdravie,
- Úrad vlády SR
- Národná rada Slovenskej republiky,
- Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR,
- Ministerstvo zdravotníctva SR,
- Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR,
- Ministerstvo spravodlivosti SR,
- Ministerstvo zahraničných vecí SR,
- Ministerstvo vnútra SR,
- Ministerstvo životného prostredia SR,
- Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR,
- Národné koordinačné stredisko pre riešenie problematiky násilia na deťoch,
- Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny a úrady práce, sociálnych vecí a rodiny,
- Štátna školská inšpekcia,
- Inšpekcia v sociálnych veciach pri MPSVaR SR,
- Prezídium policajného zboru SR ,
- Generálna prokuratúra SR (na základe Memoranda o spolupráci),
- Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity,
- Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti,
- Mestské a obecné úrady – spolupracujúce pri riešení podnetov,
- Konferencia biskupov Slovenska,
- Evanjelická cirkev augsburského vyznania na Slovensku,
- Ústredný zväz židovských náboženských obcí v SR.

Vysoké školy, výskumno-vzdelávacie inštitúcie:

- Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety (na základe Memoranda o spolupráci),
- Trnavská univerzita v Trnave (na základe Memoranda o spolupráci),
- Katolícka univerzita v Ružomberku (na základe Memoranda o spolupráci),
- Prešovská univerzita v Prešove (na základe Memoranda o spolupráci),
- Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici,
- Univerzita Komenského v Bratislave,
- Justičná akadémia Slovenska (na základe Memoranda o spolupráci),
- Policajná akadémia.

Občianske združenia a MVO a komory:

- Slovenská komora psychológov,
- Slovenská advokátska komora,
- Spoločnosť priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar, o. z.,
- Aliancia stredoškolákov,
- Študentská rada stredných škôl,
- Jednorodič n. o.,
- Asociácia mnohohodetných rodín,
- Asociácia rodinných sudcov,
- Asociácia na ochranu práv pacientov SR,

- Slovenská rada rodičovských združení,
- Druhý rodič o. z.,
- Divé maky o. z.,
- Platforma rodín so zdravotným znevýhodnením n. o.,
- Spišská katolícka charita,
- Gréckokatolícka rómska misia,
- Občianske združenie OCHRÁŇ MA,
- Lúč pre dieťa, o. z.,
- Fórum riaditeľov a zamestnancov CDR,
- MVO zapojené do Parlamentu detí a mládeže,
- MVO zapojené do stretnutí ochrany najlepšieho záujmu dieťaťa pri rozvode/rozchode rodičov,
- MVO zapojené do okrúhleho stola inklúzie ukrajinských detí v SR,
- MVO zapojené do spoločných vzdelávacích aktivít.

Individuálna spolupráca na domácej úrovni:

- s viacerými odborníkmi v oblasti pedopsychiatrie a psychológie,
- s viacerými odborníkmi v oblasti pediatrie,
- s viacerými odborníkmi z oblasti pedagogiky,
- s viacerými odborníkmi z oblasti špeciálnej pedagogiky,
- s viacerými odborníkmi z oblasti sociálnej práce,
- s viacerými odborníkmi v oblasti mediálnej výchovy detí,
- s viacerými odborníkmi v oblasti spirituálnej výchovy detí.

Medzinárodné a zahraničné inštitúcie

- ENOC - Európska sieť detských ombudsmanov,
- ENYA – Európska sieť mladých poradcov,
- UNICEF Slovensko (na základe Memoranda o spolupráci),
- Ombudsmani a komisári pre deti združení v ENOC,
- Verejný ochranca práv ČR,
- UNHCR Slovensko,
- IOM Slovensko – medzinárodná organizácia pre migráciu,
- Zakarpacie bez sirôt,
- Caritas Ukrajina,
- Sme spolu Ukrajina,
- Zakarpatská oblastná dzeržavná administrácia.

2 Nadrezortná spolupráca

2.1 Stretnutie K14 – jún 2024

Dňa 18. júna 2024 sa v priestoroch Parlamentného inštitútu NR SR uskutočnilo prvé nadrezortné stretnutie K14, ktoré sa zameralo na problematiku prevencie šikany a podpory duševného zdravia detí a mladých ľudí. Cieľom stretnutia bolo vytvoriť priestor pre odbornú diskusiu medzi rezortmi, samosprávami a odbornými inštitúciami s cieľom identifikovať hlavné

problémy, existujúce mechanizmy a konkrétne opatrenia na zlepšenie situácie v školskom aj rodinnom prostredí.

Stretnutie iniciovalo ÚKPD v spolupráci so Združením miest a obcí Slovenska (ZMOS), SK8 (združenie samosprávnych krajov) a Parlamentným inštitútom NR SR. Na podujatí sa zúčastnili zástupcovia viacerých kľúčových ministerstiev a organizácií, medzi nimi:

- Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR
- Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR
- Ministerstvo vnútra SR
- Ministerstvo spravodlivosti SR
- Generálna prokuratúra SR
- Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny
- UNICEF Slovensko
- Verejný ochranca práv
- Komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím
- Splnomocnenec vlády pre rómske komunity
- Splnomocnenec vlády pre rozvoj občianskej spoločnosti

Každý zo zúčastnených subjektov predstavil svoj pohľad na problematiku šikany a duševného zdravia, zdôraznil aktuálne mechanizmy riešenia a identifikoval nedostatky, ktoré je potrebné riešiť. **Jedným z hlavných bodov diskusie bolo hodnotenie existujúcich stratégií prevencie šikany v školách.** SK8 upriamilo pozornosť na metodiku Ministerstva školstva „Prevencia a riešenie šikanovania – sprievodca pre školské prostredie“, ktorá bola vytvorená na základe najlepších európskych praxí. Zdôraznili potrebu vytvoriť jednotný manuál, ktorý preloží odborné odporúčania do praktických usmernení pre školy, učiteľov a rodičov.

Ministerstvo školstva zároveň informovalo o národnom projekte duševné zdravie a prevencia, v rámci ktorého by malo byť vyškolených 1 000 odborných a pedagogických zamestnancov na prácu s deťmi ohrozenými šikanou a duševnými poruchami. Okrem toho plánuje monitorovanie duševného zdravia na školách a implementáciu novej právnej úpravy o obmedzení mobilných telefónov na školách, ktorá má za cieľ znížiť výskyt kyberšikany.

Ministerstvo spravodlivosti predstavilo informačné kancelárie pre obete trestných činov, ktoré poskytujú školenia, besedy a mediáciu pre školy a rodiny. Zdôraznili tiež program „Školský policajt“, v rámci ktorého je každá škola priradená jednému policajtovi, ktorý funguje ako ochranca, konzultant a mediátor. Momentálne je na tento účel vyčlenených 2 050 policajtov, ktorí sú vyškolení nielen v oblasti bezpečnosti, ale aj v práci s deťmi.

Ministerstvo práce upozornilo na alarmujúce údaje, podľa ktorých 95 % prípadov násilia na deťoch ostáva nepovšimnutých. Zástupcovia ministerstva zdôraznili, že deti strácajú dôveru v dospelých a nevyhľadávajú pomoc. Za dôležité považujú zvyšovanie povedomia o dostupných formách podpory a posilnenie rodinných poradní, ktoré sú rozmiestnené po celom Slovensku a poskytujú psychologickú, sociálnu a právnu pomoc.

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny upozornilo na nedostatok personálnych kapacít v oblasti sociálnej kurately a na vysokú fluktuáciu zamestnancov v tejto sfére. V reakcii na tento problém bolo prijaté rozhodnutie posilniť kuratské tímy o 370 nových odborníkov, ktorí budú pracovať priamo s deťmi a rodinami v ohrození.

Diskusia sa dotkla aj špecifických problémov, ktorým čelia rómske a ukrajinské deti. Účastníci poukázali na nárast agresivity voči týmto skupinám v školskom prostredí, čo sa prejavuje nielen v šikane, ale aj v zvýšenom počte prípadov sebaopoškodzovania a samovrážd. Zdôraznená bola potreba cieľavedomej podpory a inklúzie týchto detí.

Závery stretnutia a návrhy riešení

Na záver stretnutia bolo prijatých niekoľko kľúčových záverov a odporúčaní:

- Zintenzívniť odbornú prípravu školských zamestnancov – učitelia a podporný personál by mali absolvovať pravidelné školenia zamerané na prevenciu šikany, psychologickú podporu a riešenie konfliktov.
- Posilniť sieť školských psychológov – účastníci sa zhodli na tom, že atraktivita pozície školského psychológa je nízka a je potrebné vytvoriť podmienky na jej systematickú podporu.
- Zlepšiť koordináciu medzi rezortmi – rôzne ministerstvá a organizácie realizujú opatrenia, ktoré sa často prekrývajú alebo nie sú koordinované. Navrhnutá bola platforma „Akadémia prevencie šikany“, ktorá by zabezpečila spoločnú stratégiu všetkých zainteresovaných subjektov.
- Zabezpečiť financovanie preventívnych programov – účastníci sa zhodli na potrebe stabilného a dlhodobého financovania preventívnych programov, vrátane programov zameraných na psychickú odolnosť detí a podporu ich sociálnych zručností.

Druhé stretnutie K14 – plán na rok 2025

Pôvodne plánované druhé stretnutie nadrezortnej odbornej skupiny K14, ktoré sa malo uskutočniť 17. septembra 2024, bolo z organizačných dôvodov a pracovnej vyťaženia viacerých kľúčových účastníkov zrušené a presunuté na február 2025. Napriek tomuto posunu zostáva tematika stretnutia kľúčovou prioritou pre Úrad komisára pre deti a partnerské inštitúcie, ktoré sú zapojené do riešenia otázok prevencie negatívnych javov medzi deťmi.

Stretnutie sa bude venovať vzdelávaniu v oblasti prevencie negatívnych javov medzi deťmi. Hlavnými bodmi programu boli:

1. Príspevky jednotlivých rezortov k otázke prevencie sociálno-patologických javov u detí a mládeže. Každý rezort mal predstaviť svoje existujúce iniciatívy a stratégie, ktoré majú za cieľ minimalizovať výskyt šikany, závislostí a ďalších problémových javov v školskom prostredí.
2. Ochrana mladistvých pred psychoaktívnymi látkami – osobitná pozornosť mala byť venovaná rastúcemu problému distribúcie a konzumácie návykových látok medzi deťmi, najmä v podobe produktov obsahujúcich látky THC, HHC, HHC-P.
3. Prístup k základným právam v marginalizovaných komunitách – plánovaná bola prezentácia neverejnej časti záverov monitoringu práva na prístup k pitnej vode a práva na vzdelanie v obciach so zvýšeným podielom marginalizovaných rómskych komunít.

Táto agenda bola zvolená v reakcii na alarmujúce zistenia z predchádzajúcich analýz, ktoré poukázali na pretrvávajúce problémy v oblasti duševného zdravia detí, prevencie kriminality, šikany a dostupnosti kvalitného vzdelávania.

Úrad komisára pre deti považuje túto tému za prioritnú a bude naďalej klásť dôraz na koordináciu medzi rezortmi, zabezpečenie dostupnosti preventívnych programov a ochranu práv detí v kontexte moderných výziev.

2.2 Ocenenie ZLATÝ DÁŽDNIK k svetovému dňu rodiny

Pri príležitosti Svetového dňa rodiny sa 15. mája 2024 v Galérii SPP v Bratislave uskutočnilo slávnostné odovzdávanie ocenení Zlatý dáždík. Ocenenie, ktoré inicioval Úrad komisára pre deti v spolupráci s občianskym združením Umenie pomáha, vzdalo uznanie a poďakovanie inšpiratívnym slovenským rodinám, ktoré svojou obetavosťou a láskou poskytujú deťom bezpečný domov, čím sa stávajú symbolickým „dáždíkom záchrany“.

Komisár pre deti na podujatí zdôraznil význam podpory rodiny pre blaho detí: „Ak chceme pomôcť deťom, musíme pomôcť rodinám“. Ocenenie sa udeľovalo v kategóriách RODINA, NÁHRADNÁ RODINA a RODINA SO ŠPECIÁLNYMI POTREBAMI.

V kategórii Rodina si ocenenie odniesli manželia Juckovci, ktorí vychovávajú spolu 8 detí, ocenenie pre kategóriu Náhradná rodina patrila manželom Lihositcovcom, ktorí počas 30-tich rokov poskytli vo svojej domácnosti útočisko pre 34 detí z detských domovov. Zlatý dáždík si prevzali aj manželia Chovančákovci v kategórii Rodina so špeciálnymi potrebami, ktorí sa starajú o svojho syna, ktorý je v bdelej kóme.

Súčasťou tohto podujatia bola aj výstava obrazov „Neviditeľné deti“, ktoré poukazovali na deti z marginalizovanej rómskej komunity, ukrajinských detí na Slovensku, centier pre deti a rodiny a iných foriem inštitucionálnej starostlivosti.

2.3 Výzva na vyhlásenie roku 2025 za Rok lepších vzťahov

V roku 2024 si Slovenská republika pripomenula sté výročie podpísania Ženevskej deklarácie detských práv, ktorá položila základy pre súčasné chápanie a ochranu práv detí. Pri tejto príležitosti Úrad komisára pre deti inicioval výzvu na vyhlásenie roku 2025 za Rok lepších vzťahov. Cieľom tejto iniciatívy je posilniť medziľudské vzťahy v spoločnosti, s dôrazom na rodinné, školské a komunitné prostredie, a tým prispieť k zdravému vývoju detí a mládeže.

Výzva zdôrazňuje, že nič v súčasnosti neohrozuje deti a ich práva viac ako rozpad vzťahov v celej spoločnosti. Preto navrhuje, aby sa rok 2025 stal príležitosťou zamerať sa na to, čo nás spája, a aby každý jednotlivец prevzal zodpovednosť za kvalitu vzťahov vo svojej rodine, škole, na pracovisku a v celej spoločnosti. Tolerantná komunikácia a ochota počúvať a rozumieť by sa mali stať prioritou.

Prvým signatárom tejto výzvy sa stal prezident Slovenskej republiky Peter Pellegrini, ktorý pri jej podpise zdôraznil, že zdravé vzťahy sú kľúčom k budovaniu šťastnejšej spoločnosti.

DESATORO lepších vzťahov

Súčasťou iniciatívy Rok lepších vzťahov je aj dokument DESATORO lepších vzťahov, ktorý vytvorili členovia Parlamentu detí a mládeže pri Úrade komisára pre deti. Tento súbor desiatich zásad slúži ako praktický návod na budovanie kvalitných medziľudských vzťahov v rodinách, školách a komunitách.

1. Priama, pravdivá a otvorená komunikácia s úctou k druhému a jeho názoru.
 - a. Táto zásada zdôrazňuje dôležitosť úprimnej komunikácie, ktorá rešpektuje názory ostatných a podporuje porozumenie.
2. Snaha pochopiť druhých namiesto ich súdenia.
 - a. Namiesto rýchlych súdov by sme sa mali snažiť vcítiť do situácie iných a rozvíjať empatiu.
3. Ochrana slabších a podpora druhých v ťažkých chvíľach.
 - a. Solidarita a pomoc tým, ktorí ju potrebujú, sú kľúčové pre zdravé spoločenské vzťahy.
4. Odpúšťanie.
 - a. Schopnosť odpúšťať pomáha budovať dlhodobé a harmonické vzťahy.
5. Overovanie informácií, najmä tých, ktoré môžu druhým ublížiť.
 - a. Kritické myslenie a overovanie faktov sú základom prevencie dezinformácií.
6. Byť zmenou, ktorú chceme vidieť, a šíriť dobro, ktoré sme dostali.
 - a. Aktívne konanie v prospech spoločnosti vedie k pozitívnym zmenám.
7. Láska k sebe samému ako predpoklad lásky k blíznym a častejší úsmev.
 - a. Psychická pohoda a sebaláska sú základom zdravých vzťahov.
8. Videnie dobra v každom človeku a krásy v odlišnostiach.
 - a. Akceptácia a rešpekt voči rozmanitosti posilňujú súdržnosť spoločnosti.
9. Robenie iným toho, čo chceme, aby oni robili nám.
 - a. Zlaté pravidlo vzťahov vedie k spravodlivejšiemu a láskavejšiemu svetu.
10. Byť spravodlivý, rešpektovať slobodu a hranice druhých.
 - a. Spravodlivosť a rešpekt voči hraniciam iných sú základom harmonického spolužitia.

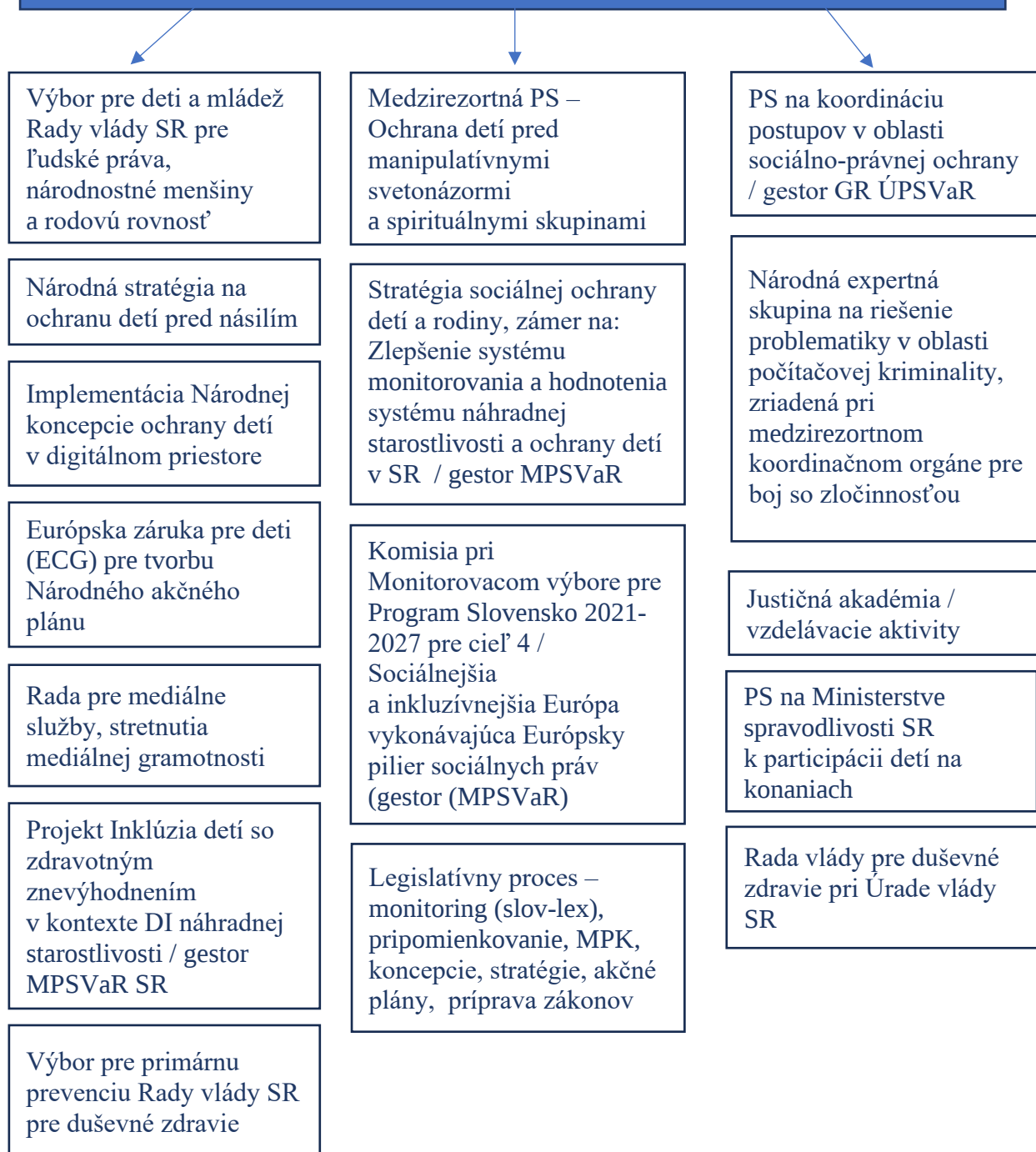
Úrad komisára pre deti vyzýva všetkých občanov, aby sa pripojili k tejto iniciatíve a prispeli k budovaniu spoločnosti založenej na vzájomnom rešpekte, dôvere a spolupráci. Každý môže prispieť k tomu, aby sa tolerantná komunikácia a ochota počúvať a rozumieť stali našou prioritou. Spoločne môžeme vytvoriť prostredie, v ktorom budú deti vyrastať šťastné a pripravené na budúcnosť.

Rok lepších vzťahov nie je len symbolickým vyhlásením, ale záväzkom, ktorý chceme plniť spoločne. Každý podpis pod touto výzvou znamená krok smerom k spoločnosti, kde tolerancia a dôvera nie sú len ideálmi, ale každodennou realitou.

3 Zastúpenie ÚKPD v medzirezortných pracovných skupinách a výboroch

Komisár pre deti bol počas celého roka 2024 priamo, alebo v zastúpení svojich odborných poradcov členom viacerých expertných pracovných skupín, výborov a poradných orgánov.

**PREHĽAD ZASTÚPENIA ÚRADU KOMISÁRA PRE DETI
V MEDZIREZORTNÝCH PRACOVNÝCH SKUPINÁCH A VÝBOROCH**

4 Prednášková a osvetová činnosť komisára pre deti v roku 2024

Tabuľka 4: Prehľad verejných prednášok komisára pre deti za rok 2024

6.1.2024	Anjelská pomoc – podpora charitatívnej činnosti pre rodiny v kríze, Mesto Tatry, Starý Smokovec
13.1.2024	Vplyv sociálneho života detí na ich zdravotný stav, Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Košice
12.2.2024	Aktuálne problémy rómskych detí v MRK, J. E. Mons. Trstenský, Spišská Kapitula
12.2.2024	MRK a možné riešenia pre deti z pohľadu samospráv, ZMOS, Šarišské Jastrabie
1. 3. 2024	Detské práva a duševné zdravie, Stredoeurópska akadémia, Budapešť
2.3.2024	Korene problémov duševného zdravia u detí, Spoločnosť pre duševné zdravie, Nimnica
8.3.2024	Duševné zdravie u mladých dospelých v CDR, Akadémia PIPI dlhej pančuchy, Liptovská Osada - Škutovky
12.3.2024	Situácia rodín na Slovensku, ÚPSVaR, Liptovský Mikuláš
13.3.2024	Vývin dieťaťa v rannom detstve, KBS - rada pre rodinu, Košice
14.3.2024	Najlepšie záujmy dieťaťa, Fórum riaditeľov a zamestnancov CDR, online seminár
14.3.2024	Násilie v detskom športe, Slovenský futbalový zväz, Poprad
22.3.2024	Dobrovoľníctvo pre deti a mládež, Anjelská akadémia, Liptovská Osada - Škutovky
4.4.2024	Aktuálne problémy duševného zdravia u detí, Konferencia pedopsychiatrov, Martin
10.4.2024	Reforma reedukačných centier, Združenie špeciálnych učilišť a reedukačných centier, Horný Bankov
11.4.2024	Šikana na základných školách, MÚ Topolčany, Topolčany
13.4.2024	Práva nenarodených detí, Fórum života, Rajec
16.4.2024	Duševné zdravie u detí, Fórum riaditeľov a zamestnancov CDR, Piešťany
19.4.2024	Práva detí, ZŠ Nové Zámky, Nové Zámky
21.4.2024	Aktuálne problémy detských práv, Rodinné spoločenstvo, Kremnica
16.5.2024	Práva dieťaťa v náhradnej starostlivosti, konferencia vychovávateľov CDR, Liptovský Ján
29.5.2024	Detské práva a digitálne technológie, ZŠ Petrovany, Petrovany

1.6.2024	Problémy Ukrajinských detí na Slovensku, združenie FEMAN, Košice
3.6.2024	Alternatívna starostlivosť na Slovensku, ENOC- združenie európskych ombudsmanov detí , Tallin - Estónsko
19.6.2024	Šikana- prednáška pre Základné školy, MÚ Sered', Sered'
20.6.2024	Medzinárodnoprávna ochrana detí, Ministerstvo zahraničných vecí SR, Bratislava
1.7.2024	Alternatívna starostlivosť, ENYA, medzinárodné stretnutie detí v náhradnej starostlivosti Bratislava
3.7.2024	Šikana a jej riešenia, ZŠ Lehota, Lehota
4.7.2024	Mobily v CDR, Fórum riaditeľov a zamestnancov CDR, Telgárt
24.8.2024	Duševné zdravie detí, Centrum pre rodinu, Hluk, Česká republika
4.9.2024	Digitálne technológie a deti, Ekonomické fórum, Karpacz, Poľsko
18.9.2024	Detské práva na Slovensku, ENOC, Helsinky, Fínsko
22.9.2024	Ochrana detí v prenatálnom období, KBS, Košice
27.9.2024	Digitálne technológie a duševné zdravie, Akadémia PIPI dlhej pančuchy, Liptovská Osada - Škutovky
10.10.2024	Deti z MRK v systéme ZŠ, Asociácia škôl s prevažne rómskymi deťmi, Kežmarské žľaby
11.10.2024	Vývin dieťaťa v rannom detstve, Anjelská akadémia, Liptovská Osada
20.10.2024	Rómske deti v MRK, Konferencia rómskych pastoračných centier, Smižany
23.10.2024	Aktuálne problémy detí na Slovensku, Konferencia Mosty v sociálno-právnej ochrane , Účelové zariadenie Kancelária NR SR – Častá Papiernička
28.10.2024	Aktuálne problémy ochrany detí na Slovensku, Ministerstvo spravodlivosti SR, Omšenie
5.11.2024	Aktuálne problémy ochrany detí na Slovensku, plenárne zasadnutie KBS, Badín
6.11.2024	Sociálnoprávna ochrana detí, ÚPSVaR- konferencia , Poprad
7.11.2024	Deti a moderné digitálne technológie, Asociácia prednostov SR, Podbanské
8.11.2024	Detské práva v RDD, CDR Tornaľa, Tornaľa
15.11.2024	Závislosti a deti, Fórum mladých, VÚC Trnava, Trnava
19.11.2024	Seminár pôrodných asistentiek – Ochrana nenarodených detí, Zdravotnícka škola v Trenčíne

19.11.2024	Duševné zdravie detí v náhradnej starostlivosti, FRaZ CDR, Piešťany
19.11.2024	Prednáška pre rodičov – Deti a závislosti, VÚC Trnava, Trnava
22.11.2024	Mládežnícky Parlament BBSK, VÚC BB, Banská Bystrica
26.11.2024	Šikana, ZMOS Akadémia proti šikane, Piešťany
28.11.2024	Emocionálny vývin detí v rannom detstve, Asociácia ranného detstva, Poprad
4.12.2024	Duševné problémy detí a mládeže, Pedopsychiatrická liečebňa, Hraň
5.12.2024	Detské práva a duševné zdravie, Stredoeurópska akadémia, Budapešť
7.12.2024	Rodiny na Slovensku, Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Košice
12.12.2024	Duševné zdravie detí, Ministerstvo zdravotníctva SR, Rada vlády Slovenskej republiky pre duševné zdravie, Bratislava
17.12.2024	Aktuálne problémy ukrajinských detí na Slovensku, Úrad komisára pre ľudské práva, Užhorod, Ukrajina

Komisár pre deti sa okrem týchto vzdelávacích a osvetových podujatí zúčastnil desiatok športových a kultúrnych podujatí pre deti po celom Slovensku.

VI MONITORING DODRŽIAVANIA PRÁV DIEŤAŤA V ZMYSLE § 4 ODS. 1 PÍSM. B) ZÁKONA, VYKONÁVANÍM NEZÁVISLÉHO ZISŤOVANIA PLNENIA ZÁVÄZKOV VYPLÝVAJÚCICH Z MEDZINÁRODNÝCH DOHOVOROV A USKUTOČŇOVANÍM VÝSKUMOV A PRIESKUMOV NA SLEDOVANIE STAVU A VÝVOJA V OBLASTI PRÁV DETÍ

A Výskumy

1 Výskum šikanovania na ZŠ

V roku 2024 komisár pre deti prostredníctvom svojho regionálneho zastúpenia – pracoviska Úradu komisára pre deti vo Zvolene participoval na základe zmluvnej spolupráce s Univerzitou Mateja Bela v Banskej Bystrici na realizácii monitoringu šikanovania žiakov, sociálnych vzťahov a body shamingu, v prípade ktorého ide o nový fenomén vyskytujúci sa najmä u mladých ľudí. Výskum reaguje na expanziu nárastu šikanovania medzi žiakmi základných a stredných škôl, ktorých dôsledky môžu vyústiť až do samovražedného konania. Možno predpokladať, že nárast agresívneho správania bol v značnej miere prehĺbený aj počas pandémie COVID-19, ktorá ešte výraznejšie prispela k rozvoju patologického správania sa detí a mládeže. Výskum je fokusovaný na žiakov základných škôl v SR, s navrhnutím a aplikovaním kvalitatívnej i kvantitatívnej výskumnej stratégie. Výskum prebiehal so súhlasom Etickej komisie UMB.¹²

Ambíciou interdisciplinárne zloženého výskumného tímu bolo zameranie sa na niekoľko oblastí: výskyt šikanovania, 2. body shaming, 3. sociálna klíma. V druhej polovici kalendárneho roka 2024 bol vytvorený dotazník a koncom roka 2024 boli kontaktované a vybrané základné školy, ktorým sa následne zaslal dotazník v elektronickej verzii. Zber dát je naplánovaný na začiatok roka 2025 pričom výsledky sa budú následne analyzovať a interpretovať vo výskumnej správe. Osobitnú pozornosť bude výskumný tím zameriavať nielen na identifikáciu agresorov, obetí, ale aj skupinu prizeraúcich sa, ktorí majú tiež relevantnú úlohu pri vzniku šikanovania. Výsledky výskumu by mali byť platformu pre nastavenie preventívnych stratégií pre prácu so žiakmi, učiteľmi ale aj rodičmi. Empirické zistenia budú publikované vo vedeckej monografii. Výsledky výskumu budú súčasťou národnej štúdie o stave šikanovania, sociálnej klímy, taktiež prezentované aj na medzinárodnej konferencii.

Konferencia, ktorá by sa mala uskutočniť na jeseň 2025 bude organizovaná v spolupráci s pracovníkmi z UMB v BB a ďalšími odborníkmi, ktorí pôsobia v školách a školských

¹² <https://www.umb.sk/univerzita/univerzita/o-univerzite/akademicka-etika-umb/eticka-komisija/>.

zariadeniach. Cieľom konferencie je zdieľať poznatky a skúsenosti, diskutovať o výzvach a príležitostiach a spoločne hľadať riešenia.

2 Výskum „Názory detí 2024“

Výskum „Názory detí 2024“ predstavuje pokračovanie iniciatívy Úradu komisára pre deti z roku 2022. Jeho hlavným cieľom je získať hlbší pohľad na potreby, názory a emočné prežívanie detí na Slovensku. Úlohou je poskytnúť reprezentatívny obraz žiakov 7. ročníkov základných škôl a 2. ročníkov osemročných gymnázií, ktorý prispeje k tvorbe opatrení na zlepšenie ich pohody a ochrany práv.

Dôraz je kladený na kvalitu medziľudských vzťahov, pocity bezpečia v rodine, škole a rovesníckych skupinách, ako aj na širší kontext, v ktorom deti trávajú svoj voľný čas. Výsledky tohto výskumu budú dôležitým podkladom pre úlohu komisára ako obhajcu detských práv na Slovensku.

Výskum prebieha od 25. novembra 2024, pričom prvé výsledky a počiatočná analýza zozbieraných dát sa uskutoční vo februári 2025.

2.1 Výskumné metódy

Kvantitatívny deskriptívny výskum na reprezentatívnej vzorke bol navrhnutý so zámerom získané výsledky zovšeobecňovať na sledovanú populáciu detí v Slovenskej republike so štandardnými parametrami štatistickej pravdepodobnosti, pričom umožňuje komparáciu dát z prvého ročníka realizácie výskumu.

Na základe rozsahu výskumu, časovej efektivity, zabezpečenia anonymity respondentov a štandardnosti podnetovej situácie bol za najvhodnejšiu techniku zvolený elektronický dotazník. Dotazník pozostával z 27 otázok a bol doplnený o možnosť otvorených odpovedí, čo zabezpečilo dostatok detailných informácií o prežívaní a postojoch detí.

Otázky zahŕňali škály Likertovho typu (bez stredového variantu) – určite áno, skôr áno, skôr nie, určite nie + netýka sa ma, pomocou ktorých deti hodnotili svoju spokojnosť, dôležitosť vzťahov a pocitových hrozieb. Použité otázky pokryli širokú škálu tém – od bezpečia a šikany, cez zdôverovanie sa, až po spôsob, akým deti vnímajú hrozby a túžby po zmene. Sociodemografický kontext zahŕňal otázky ako vek, pohlavie, typ školy, rodinné pomery a iné širšie kontexty.

2.2 Charakteristika zberu dát

Samotný postup prác pri vyplňaní dotazníka žiakmi cieľovej skupiny bol dohodnutý na školách pomocou zabezpečenia počítačovej techniky a sieťových pripojení na vyučovacích hodinách, pričom zber dát v jednej štandardnej triede (15–25 žiakov) zodpovedal jednej vyučovacej hodine (45 minút). Odpovede na elektronický dotazník sú ihneď zaznamenávané na server, pričom je možné v reálnom čase sledovať trvanie jednotlivých zberov v triedach a počet respondentov, ktorí dotazník práve vyplňajú. Vo výnimočných prípadoch je možné vyplnenie tlačenej dotazníka a následne vloženie dát do štatistického programu.

2.3 Základný výberový súbor

Z celkového počtu 46 551 žiakov 7. ročníkov evidovaných k 15. 9. 2024 v štatistickej ročenke ministerstva školstva sme na základe kvótného výberu (bližšie charakteristiky a zoznam škôl zodpovedajúcich požiadavkám kvót podľa kraja, veľkosti obce, pohlavia či druhu školy) oslovili 62 škôl, ktoré boli následne doplnené o dve školy (62+2) na základe zníženej návratnosti vyplnených dotazníkov vzhľadom na vyššiu chorobnosť. Vzorku škôl zapojených do výskumu tvorilo 60 základných škôl (resp. základných škôl spojených s materskými školami) a 4 osemročné gymnáziá, čo umožnilo presnú komparáciu výsledkov medzi jednotlivými skupinami. Školy boli vyberané tak, aby reflektovali demografické štatistiky jednotlivých krajov Slovenskej republiky v nasledovných počtoch:

Tabuľka 5: Školy zapojené do výskumu

Príslušný kraj:	Počet oslovených škôl:
Bratislavský kraj	9
Trnavský kraj	5
Nitriansky kraj	7
Trenčiansky kraj	6
Banskobystrický kraj	6
Žilinský kraj	10
Prešovský kraj	12
Košický kraj	9

Počty škôl v príslušných krajoch sa môžu počas zberu dát v januári 2025 meniť.

K dňu 20. decembra 2024 boli dáta zozbierané od 884 respondentov, pričom pre zachovanie kvótného výberu sa v roku 2025 zozbierajú dáta minimálne od 160 dodatočných respondentov.

2.4 Spracovanie a analýza dát

Zozbierané dáta budú spracované pomocou analytického softvéru IBM SPSS Statistics a analyzované následnými doplneniami odborníkov. Analýza bude prebiehať v troch rovinách – prvostupňová analýza obsahujúca tabuľky a grafy so špecifickými odpoveďami respondentov na vybrané otázky, druhostupňová analýza zahŕňajúca komparáciu odpovedí na základe socio-demografických kategórií (ako napr. vek, pohlavie, bydlisko) a záverečnou interpretáciou výsledkov zasadených do kontextu z prvého ročníka „Názorov detí“ z roku 2022, doplnených teoretickými rámcami vychádzajúcimi zo súčasnej odbornej literatúry.

2.5 Záver a očakávania

Výskum „Názory detí 2024“ je dôležitým krokom k pochopeniu toho, čo deti na Slovensku považujú za dôležité, čo ich znepokojuje a čo ich motivuje. Prvé výsledky

po úspešnej finalizácii výskumu, ktoré sú očakávané v polovici februára 2025, prinesú relevantné poznatky na zlepšenie podmienok života detí a ich práv s dostupnou analýzou trendov na základe porovnania relevantných dát, ktoré boli zozbierané počas výskumu „Názory detí 2022“.

B Monitoring dodržiavania práv detí

1 CDR Bernolákovo

Monitoring na ochranu práv detí a výkonu práv detí v CDR Bernolákovo sa realizoval komisár pre deti ako vopred ohlásenú návštevu podľa § 7 ods. 4 zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím. Zamestnanci Úradu komisára pre deti boli poverení vykonávaním úkonov podľa Zákona o komisárovi pre deti - § 4 ods. 2 písm. a) a § 26, § 27 pri riešení podnetu evidovanom na Úrade komisára pre deti pod. č. KPD 70/2024.

Monitoring bol rozdelený na dve časti. Prvá časť zahŕňala kombinovaný monitoring, ktorý pokryl oblasti formálneho a terénneho monitoringu.

Počas formálneho monitoringu bolo vedenie zariadenia informované o priebehu realizácie monitorovacieho procesu a zároveň mu bolo odovzdané príslušné poverenie. Bola vyžiadaná aktuálna organizačná schéma zariadenia a spisová dokumentácia maloletého dieťaťa (16 rokov) v súvislosti s podnetom komisára pre deti, pričom sa uskutočnila konzultácia s riaditeľkou zariadenia a odbornými zamestnancami (psychológom a sociálnym pracovníkom). Ďalej bola vyžiadaná evidencia umiestnených maloletých detí za obdobie od roku 2022 do roku 2024 a vzorkovo bola preskúmaná aj spisová dokumentácia maloletých detí vedená sociálnou pracovníčkou zariadenia.

Pri následnom terénnom monitoringu bola vykonaná obhliadka vonkajších a vnútorných priestorov zariadenia, vrátane kmeňovej budovy a pracovísk (rodinných domov). Pozorovaním priestorov boli hodnotené životné podmienky detí v skupinách, vrátane samostatného hospodárenia, režimu dňa a podielu detí na spolurozhodovaní (napr. príprava stravy). Osobitná pozornosť bola venovaná atmosfére v skupinách detí v kmeňovej budove a rodinných domoch, doplnená o neformálne rozhovory s vychovávateľmi a deťmi.

V druhej časti monitoringu bol vykonaný prieskum dodržiavania práv detí formou rozhovorov s deťmi v samostatne usporiadaných skupinách v kmeňovej budove. Otázky sa zameriavali na subjektívne vnímanie práv detí v súlade s Dohovorom o právach dieťaťa. Odborný tím centra bol vopred oboznámený s otázkami a spôsobom realizácie monitoringu.

1.1 Vyhodnotenie monitoringu na ochranu práv detí a výkonu práv detí

Kombinovaný monitoring:

a) Formálny monitoring:

Zriaďovateľom CDR Bernolákovo je Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. Zariadenie má dvojstupňové riadenie, pričom štatutárom je riaditeľka CDR a dva vedúci úsekov (ekonomicko-prevádzkový a úsek starostlivosti o deti). Kapacita zariadenia je 86 miest, z toho 40 miest v 4 samostatne usporiadaných skupinách, 20 miest v 3 skupinách pre mladých

dospelých a 26 miest pre 13 profesionálnych rodičov. Od 01.01.2024 má zariadenie 51 pracovných úväzkov, vrátane 13 profesionálnych rodičov, 12 vychovávateľov a 12 pomocných vychovávateľov. Zariadenie zamestnáva 4 sociálne pracovníčky a 2 psychológov. V rámci Národného projektu „Rozvoj výkonu opatrení SPODaSK“ pôsobí 1 psychológ a 1 sociálny pracovník.

Počas monitoringu bola preskúmaná spisová dokumentácia maloletého dieťaťa (16 rokov) v súvislosti s podnetom vedeným na Úrade komisára pre deti (sp. č. KPD 70/2024). Dieťa bolo umiestnené v CDR Bernolákovo dňa 03.11.2023 na základe rozhodnutia Mestského súdu BA II, po premiestnení z RC Zlaté Moravce. Dňa 21.03.2024 bolo dieťa premiestnené späť do RC Zlaté Moravce na základe neodkladného opatrenia Krajského súdu v Trnave. Prešetrením podnetu neboli zistené dôkazy o porušení práv dieťaťa ani o nedostatočnej starostlivosti počas pobytu v CDR Bernolákovo, kde dieťa dostávalo primeranú starostlivosť zodpovedajúcu jeho veku a zdravotnému stavu.

Súčasne bolo náhodným výberom preskúmané vedenie spisovej dokumentácie umiestnených detí. Na základe nahliadnutia a konzultácie so sociálnou pracovníčkou neboli zistené žiadne zásadné nedostatky. Spisová dokumentácia je vedená v súlade s § 96b Zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele.

Na základe analýzy bolo zistené, že v rokoch 2022–2024 bolo do CDR Bernolákovo prijatých 49 detí, z toho 26 chlapcov a 23 dievčat. Najviac detí bolo prijatých v roku 2023 a to 23, nasledovalo 17 detí v roku 2022 a 9 detí v roku 2024. Z celkového počtu 49 detí bolo 7 prijatých na základe rozhodnutia súdu o ústavnej starostlivosti a 42 detí na základe neodkladného opatrenia.

Príslušnosť ÚPSVR sa v jednotlivých rokoch rozdelila podľa regiónov, s najvyšším počtom detí z Bratislavy v rokoch 2023 a 2024. Dôvody umiestnenia detí zahŕňali závislosť rodičov, zanedbávanie starostlivosti, rodinné problémy, konflikty a potrebu zabezpečenia základných životných podmienok.

V rokoch 2022–2024 bolo premiestnených 7 detí do iných zariadení, pričom dôvody zahŕňali obvinenia pre zločin obchodovania s ľuďmi, presun dieťaťa do zariadenie s geograficky bližšou polohou k jeho rodičom, nevhodné správanie - úteky a rodičovský konflikt.

Ukončenie starostlivosti v zariadení bolo zaznamenané u 20 detí, z toho najviac 15 prípadov v roku 2023 a dôvody zahŕňali plnoletosť, náhradnú starostlivosť, sanáciu rodinného prostredia a premiestnenie detí do iných zariadení.

b) Terénny monitoring:

CDR Bernolákovo je priestorovo usporiadané so sídlom v kmeňovej budove na Trnavskej 62, kde sa nachádzajú 3 samostatne usporiadané skupiny a 1 skupina pre mladých dospelých. Jeho súčasťou sú aj ďalšie objekty - rodinné domy a byty, ktoré sa nachádzajú v okolí. Počas monitoringu boli preverené životné podmienky detí, ktoré sú v zariadení udržiavané na uspokojivej úrovni, s dostatkom priestoru a čistotou. Systém hospodárenia skupín je zavedený a režim dňa je prispôsobený potrebám detí. Atmosféra bola pokojná, bez

nespokojnosti zo strany detí a vychovávateľov. V zariadení sa nachádza schránka dôvery, o ktorej deti vedia.

V rámci realizovaného prieskumu dodržiavania vybraných práv detí v CDR Bernolákovo boli deti v kmeňovej budove informované o ich právach podľa Dohovoru o právach dieťaťa. Na základe zhromaždených odpovedí detí možno konštatovať, že práva detí sú v zariadení rešpektované a primerane zohľadňované. Odpovede detí potvrdzujú, že v CDR Bernolákovo sa dbá na ochranu a rešpektovanie ich práv.

Položené otázky v rámci realizovaného prieskumu a príklady odpovedí detí:

Tabuľka 6: Kto ti najlepšie rozumie? Komu by si porozprával o veciach, ktoré ťa trápia?

1. Kto ti najlepšie rozumie? Komu by si porozprával o veciach, ktoré ťa trápia?	
Respondent, vek, ročník v škole, doba v CDR	odpoveď na otázku
dievča, 12 r., 5. ročník ZŠ, 6 r.	„mojim kamoškám, teta Kamilka, Petka“
chlapec, 15 r., 7. ročník ZŠ, 2 r.	„babka, jej poviem všetko“
chlapec, 9 r., 4. ročník ZŠ, 1,5 r.	„kamošovi Samovi, Jakubovi, Teta Kamilka“
chlapec, 8 r., 2.ročník ZŠ, 5 m.	„tete vychovávateľke“
chlapec, 12 r., 7. ročník ZŠ, 2 m.	„mama, zavolám jej“
dievča, 10 r., 4. ročník ZŠ, 2 m.	„mam“, „2x týždenne“
dievča, 11 r., 4. ročník, DV, 3 m.	„Darina - kamarátka“
chlapec, 12 r., 6 ročník ZŠ, 8 r.	„tréner“, „tete Zuzke“

Tabuľka 7: Čo podľa teba deti ohrozuje?

2. Čo podľa teba deti ohrozuje?	
Respondent, vek, ročník v škole, doba v CDR	odpoveď na otázku
dievča, 12 r., 5. ročník ZŠ, 6 r.	„keď im niekto robí zle“
chlapec, 15 r., 7. ročník ZŠ, 2 r.	„zlá partia“
chlapec, 9 r., 4. ročník ZŠ, 1,5 r.	„oheň, keď horí oheň“

chlapec, 8 r., 2.ročník ZŠ, 5 m.	„keď sa boja o mamičku“, „keď zhasne svetlo“
chlapec, 12 r., 7. ročník ZŠ, 2 m.	„keď fajčia a pijú alkohol“
dievča, 10 r., 4. ročník ZŠ, 2 m.	„zlé správanie rodičov k deťom“
dievča, 11 r., 4. ročník, DV, 3 m.	x
chlapec, 12 r., 6 ročník ZŠ, 8 r.	„keď spravím niečo zlé, teta bola nahnevaná“

3. Keby si mohol zmeniť jednu vec na svojom dni, čo by to bolo?
4. Máš pocit ,že sa k tebe chovajú inak, pretože si v centre? Máš pocit, že si iný – čím?
5. Kedy si bol neviditeľný, kam by si išiel a čo by si tam robil?
6. Keby si mohol jesť iba jedno jedlo počas celého roka, čo by si si vybral?
Môžeš si vybrať jesť, čo ti chutí ?
7. Myslíš si, že chodíš do dobrej školy? Mohol si rozhodovať o tom, kam budeš chodiť do školy?
8. Chodíš na krúžky alebo iné voľnočasové aktivity?
9. Umožňujú ti kontaktovať tvojich blízkych, s kým si v kontakte? Môžu za Tebou chodiť?
10. Môžeš sa obliekať, ako by si chcel?
11. Môžeš počúvať hudbu alebo filmy, ktoré ťa bavia?
12. Pýtajú sa ťa na tvoje názory, zaujíma niekoho čo si myslíš?
13. Máš svoj priestor, svoje súkromie? Má niekto prístup k tvojim osobným veciam?
14. Hovoríš iným jazykom, než slovenským? Môžeš sa rozprávať v tomto jazyku?
15. Máš možnosť chodiť do kostola?
16. Chodievajú za Tebou dospelí z úradu alebo nejakej inštitúcie? Rozprávajú sa s Tebou?
17. Chodieváš k doktorovi, postarajú sa o Teba, keď ťa niečo bolí?
18. Chodíš na doučovanie?
19. Ako tráviš voľný čas?

1.2 Záver a odporúčania

V CDR Bernolákovo sú maloleté deti chránené pred diskrimináciou na základe pohlavia, rasy, náboženstva či iných faktorov a zariadenie sa snaží vyhovieť ich individuálnym potrebám. Zariadenie zabezpečuje právo detí udržiavať kontakt s rodičmi, príbuznými a blízkymi

osobami, ako aj ich právo na vyjadrenie názorov, hoci komisár pre deti odporúča lepšie zohľadniť opakujúce sa požiadavky detí. Právo na súkromie a osobné veci detí je rešpektované, ale komisár pre deti odporúča zvýšiť dôraz na rešpektovanie týchto práv. Zariadenie pravidelne kontrolujú sociálni pracovníci z Úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, aby vyhodnotili účel súdnych rozhodnutí a zaobchádzanie s deťmi. Deti majú tiež zabezpečené právo na oddych, hry a kultúrne aktivity, pričom aktívne využívajú voľný čas na krúžky a rozvoj záujmov.

CDR Bernolákovo zabezpečuje deťom všetky základné práva, no je potrebné ďalej zlepšovať ich zapojenie do rozhodovacích procesov a dbať na dodržiavanie ich súkromia a slobodného vyjadrenia názorov.

V ZÁUJME ZABEZPEČOVANIA PRÁV DETÍ PRE CDR BERNOLÁKOVO SA ODPORÚČA:

1. Posilniť zapojenie detí do rozhodovacích procesov, ktoré sa ich týkajú a aktívne počúvať ich názory a potreby.
2. Zlepšiť kvalitu sociálnej ochrany detí, zlepšiť prístup k pomoci v prípade možného ohrozenia, zdravotnej starostlivosti a základným potrebám, pričom je dôležité predchádzať krízovým situáciám.
3. Šíriť povedomie o právach detí a organizovať diskusie s deťmi, ich rodinami a blízkymi o dodržiavaní týchto práv, vrátane propagačných materiálov a prednášok pre deti aj dospelých.

2 CDR Zlatovce

Komisár pre deti spolu s vybranými zamestnancami Úradu komisára pre deti zrealizoval dňa 04.09.2024 neplánovanú a ohlásenú monitorovaciu návštevu v Centre pre deti a rodiny v Zlatovciach (ďalej len „centrum“) a to z dôvodu tragického úmrtia mladej dospelaj A. O. Dôvodom uvedenej návštevy bolo zistenie momentálnej situácie v centre a nastavených opatrení po tragickej udalosti a ponúknutie prípadnej pomoci zo strany Úradu komisára pre deti. Návšteva bola realizovaná formou rozhovoru s riaditeľkou a dvoma psychologičkami centra a nahliadnutia do spisovej dokumentácie alebo nej mladej dospelaj a jej súrodencov, ktorí sú taktiež v centre umiestnení.

Zistenia z monitoringu:

Počas rozhovorov komisár pre deti zistil, že krízová intervencia zatiaľ prebehla len prostredníctvom interných zamestnancov, ktorí ako prvých okamžite kontaktovali sedem súrodencov. Dvomi súrodencami to bolo psychologičkou oznámené priamym rozhovorom, keďže sú umiestnení v centre, ostatným piatim telefonicky a to z dôvodu zabránenia toho, aby sa k tejto smutnej informácii nedostali z iných zdrojov (nachádzajú sa v iných zariadeniach a formách starostlivosti). Nakoľko sa jedná o deti, ktoré majú náročnú rodinnú anamnézu, v dôsledku ktorej trpia rôznymi liečenými psychickými poruchami, reakcie boli rôzne a to od absolútneho bez emócného prijatia, až po šokovú reakciu odmietania a hnevu, ktorá ale postupom času odznievala a zmierňovala sa. Zamestnanci centra sa taktiež zamerali aj na ostatné deti umiestnené v centre a formou rozhovorov na komunitu im bola táto skutočnosť oznámená. Medzi opatrenia, ktoré boli prijaté patrí posilňujúca a ubezpečujúca komunikácia

zo strany psychológov vychovávateľov centra, presunutie pozostalých súrodencov do spoločnej skupiny a posilnenie nočnej služby. Z dôvodu, že momentálna situácia je extrémne náročná nielen pre deti, ale aj pre samotných zamestnancov, vedenie centra sa rozhodlo aj pre externú krízovú intervenciu a to prostredníctvom organizácií IPčko, o. z. alebo Modrý anjel, tím krízovej intervencie n. o., čo bolo doporučené aj komisárom pre deti.

Na základe realizovanej návštevy bolo identifikované, že v centre sa vyskytuje vysoký počet detí s psychickými a výchovnými problémami. V rámci tejto problematiky sú vytvorené dve špecializované skupiny, ktoré sa výhradne zameriavajú na potreby detí trpiacich týmito ťažkosťami. Zároveň bolo diagnostikované nedostatočné personálne zabezpečenie, čo si uvedomuje aj vedenie centra.

Zosnulá A. O. taktiež trpela psychickými výchovnými problémami, pri ktorých, ale centrum mohlo byť nápomocné len obmedzenom režime, nakoľko sa jednalo o mladú dospelú. Vedenie centra prejavilo obavu aj do budúcnosti, aby sa takáto tragická situácia neopakovala, nakoľko dosah na riešenie problémov detí, ktoré dovŕšia plnoletosť, je pre zamestnancov centra výrazne obmedzený.

Návrhy na riešenie:

Komisár pre deti navrhuje nasledovné:

- Iniciať kroky smerujúce k príprave systémového riešenia identifikovaného problému prostredníctvom realizácie odborných diskusií vo forme okrúhlych stolov za účasti expertov. Ich cieľom by bolo vytvoriť funkčný a bezpečný systém podpory, ale súčasne aj ochrany, pre mladých dospelých trpiacich psychickými problémami a z nich vyplývajúcimi výchovnými ťažkosťami v Centrách pre deti a rodiny.
- Realizovať následný monitoring v danom zariadení s cieľom overiť účinnosť a dopady opatrení prijatých v reakcii na túto tragickú situáciu a identifikovať úspešne realizované jednotlivé kroky, ale aj prípadné nedostatky pri ich implementácii.

3 Terénny monitoring „Právo na prístup k pitnej vode a právo na vzdelanie v obciach so zvýšeným podielom marginalizovaných rómskych komunít“

Úrad komisára pre deti zrealizoval v mesiacoch jún a júl 2024 v desiatich obciach so zvýšeným podielom marginalizovaných rómskych komunít rozsiahly terénny monitoring, ktorý bol zameraný najmä na dodržiavanie práv detí z hľadiska prístupu k pitnej vode a právo na vzdelanie. Legislatívnym východiskom uvedeného monitoringu boli ustanovenia Dohovoru o právach dieťaťa, Zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov, Zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov a Zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Monitoring realizovali dvaja odborní poradcovia komisára pre deti z detašovaného pracoviska Úradu komisára pre deti Prešov a Košice. Metodika a samotná realizácia monitoringu vychádzala najmä:

- z prípravy podkladov a procesnej organizácie monitoringu,
- analýzy verejne dostupných informácií a individuálnych poznatkov,
- monitorovacej návštevy marginalizovaných rómskych komunít (ďalej len „MRK“) a vylúčených spoločenstiev,

- monitorovacej návštevy základných škôl, obecného úradu a starostov v monitorovaných obciach.

Cieľovou skupinou monitoringu boli deti a mládež vo veku od 0 do 18 rokov a deti od 6 do 16 rokov (subjekty povinnej školskej dochádzky).

3.1 MESTO KOŠICE

Právo na prístup k pitnej vode

Monitoring v meste Košice začal monitorovaným stretnutím s vedúcou oddelenia sociálnych vecí Magistrátu mesta Košice, PhDr. Evou Dudovou, ktorá členov monitorovacej skupiny s historickým stavom mestskej časti Luník IX, ako aj so súčasnými výzvami, ktorými sídlisko v rámci pozitívnej transformácie prechádza.

Počas návštevy nelegálnej osady Mašličkovo, ktorú monitorovacia skupina navštívila pešo, prechodom z mestskej časti Luník IX, sa zistilo, že v lokalite k 17.06.2024 žije 181 dospelých a zhruba 202 detí do 18 rokov. Prístup k osade Mašličkovo je výlučne cez trávnaté porasty, nespevnené vyjazdené poľné plochy a les.

V súvislosti s osadou Mašličkovo je potrebné uviesť, že je postavená z veľmi jednoduchých prístreškov bez vody, elektriny a vykurovania. Ľudia tu žijú vo veľmi skromných až zúfalých podmienkach, ktoré nespĺňajú akékoľvek európske štandardy 21. storočia. Je dôvodný predpoklad, že obyvatelia osady Mašličkovo sú v dôsledku absencie základných hygienických štandardov vystavení riziku ohrozenia zdravia v dôsledku počasia a charakteru obydľí. Treba uviesť, že osada Mašličkovo je v rámci mesta Košice najhoršou neoficiálnou sociálne vylúčenou rómskou kolóniou, v ktorej sa zdržiavajú deti.

K 17.06.2024 bolo v osade Mašličkovo 71 obydľí, obvykle postavených z odpadového materiálu – dvere, nábytok, plechy. Kúrenie je zabezpečené pieckami na tuhé palivo (odpadové drevo, palety, nábytok a pod.). Obyvatelia osady Mašličkovo rovnako nie sú pripojení na vodovod, či kanalizáciu a takmer 400 ľudí s ich pribúdajúcim počtom nemá priamy prístup k pitnej vode. Pitnú vodu čerpajú obyvatelia nelegálnej osady Mašličkovo z blízkeho sídliska Luník IX, ktoré je napojené na verejný vodovod, príp. z blízkeho prameňa na štvorprúdovej ceste, kde sú v dôsledku premávky na hlavnej cestnej tepne ohrozovaní na zdraví a živote. V časti bytových domov na Luníku IX, tečie voda priamo v bytoch, v tzv. „kukuricách“, kde si obyvatelia naberajú vodu v prízemnej časti bytovky z hydrantov .

Na sídlisku Luník IX, ktoré je v tesnej blízkosti osady, je možné čerpať pitnú vodu rôznym spôsobom. Z bytoviek v správe Bytového podniku mesta Košice – z hydrantov, v ktorých je voda púšťaná 3 hodiny doobeda a 3 hodiny poobede. Z domácností príbuzných, príp. známych, v ktorých tečie voda (v časti bytoviek celý deň a v časti v hodinách ako bolo uvedené vyššie). Mestský úrad mestskej časti Luník IX vybudoval výdajne vody na predplatené čipové karty. Tento systém časť obyvateľov osady taktiež využíva.

Ilustračná fotografia: Mašličkovo

Ilustračná fotografia: Mašličkovo

Právo na vzdelanie

Základná škola Ľudmily Podjavorinskej 1, Košice, Podjavorinskej 1, 040 11 Košice

Základná škola Ľudmily Podjavorinskej na Luníku IX je jediným plno-organizovaným primárnym výchovno-vzdelávacím zariadením na území mestskej časti. Je zrejmé, že škola je dlhodobo svetlým bodom života mestskej časti Luník IX, ktorý deťom poskytuje bezpečie, hygienické štandardy a teplú stravu vo forme obedov, ktorá v domácnostiach často chýba.

Snaha pedagogického aj nepedagogického personálu školy je vo vzťahu k deťom z mestskej časti Luník IX poslaním, nie štandardným zamestnaním. O tejto skutočnosti svedčí nadštandard pedagógov pri práci s deťmi a cieľ pripraviť ich čo najlepšie na život v kontexte pred-dispozícií na kultúrny a sociálny spôsob života, ktorý si preberajú ako vzor od rodičov.

Škola poskytuje žiakom okrem samotnej podpory pri dochádzke do školy a vedenia rodičovských združení v teréne medzi rodičmi aj športové aktivity vrátane výučby plávania, čo je nadštandard, ktorý nie je možné nájsť ani na školách v prirodzene podnetnom a stabilizovanom sociálnom prostredí. Taktiež sa realizujú nízkoprahové záujmové aktivity pre deti a mládež a aktivity externých mimovládnych subjektov, ktoré napomáhajú rozvoju sídliska

a komunity a to vrátane výchovy a vzdelávania, sociálneho a zdravotného poradenstva a rodičovských zručností.

Kapacita školy je 710 miest, avšak aktuálne ju navštevuje 780 žiakov. Počas školského roka 2023/2024 bolo vymeškaných celkovo 184 120 hodín, z čoho 86 951 hodín je neospravedlnených, pričom ďalších 60 % zvyšných hodín je ospravedlnených lekárom. Priemerne tak každý žiak vymeškal 238 hodín, z toho neospravedlnené hodiny predstavujú 112,48 hodín na žiaka. Škola má nadviazanú dobrú spoluprácu s detskou lekárkou, ktorá informácie o maródke poskytuje ich zasielaním priamo na školský e-mail.

Škola zabezpečuje obedy vo forme teplej stravy v školskej jedálni. Bezplatnú stravu dostáva 262 žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (SZP), ostatní žiaci majú dotáciu od štátu a doplácajú 8€ mesačne. V rámci športových priestorov škola disponuje veľkou a malou telocvičňou, cvičebňou a plaveckým bazénom. Vybavenie telocviční je na dobrej úrovni a pomôcky sa priebežne dopĺňajú. Škola má aj školský dvor, ktorý však nespĺňa podmienky pre športové aktivity. Školský klub detí funguje v piatich oddeleniach, avšak škola môže zaradiť iba tých žiakov, ktorých rodičia k 15. septembru fyzicky zdokladujú poberanie dávok v hmotnej núdzi.

Zákonní zástupcovia neprejavovali záujem o prospech a správanie svojich detí, čo sa prejavilo na nízkej účasti na rodičovských združeníach. Škola preto zmenila prístup – triedne učiteľky v rámci triednických hodín navštevujú rodičov priamo na sídlisku, čo sa ukázalo ako dobré riešenie.

Poznámky k škole nadväzujúce na zistenia:

- Škola nemá odborné učebne z kapacitných dôvodov, najmä z dôvodu navýšenia počtu žiakov, škola musela zrušiť odborné učebne a vytvoriť priestory pre žiakov.
- V dodatočne vytvorených triedach nemajú žiaci umývadlá z dôvodu malých priestorov.
- Žiaci často chodia do školy špinaví, zavšivení, rodičia nechávajú často deti doma bez liečby a opakovane predpísané lieky od lekára v lekárni nevyberú a do školy sa vracajú v rovnakom stave ako pred chorobou, čím sa v škole zvyšuje chorobnosť, pričom choré deti nakazia pedagógov, čo zapríčiňuje ich vysokú neprítomnosť na pracovisku.
- Do školy žiaci často donesú nežiadúci hmyz (šváby, ploštice). Škola musí vykonávať niekoľkokrát ročne deratizáciu, ktorá ale nie je účinná, nakoľko hmyz sa častokrát nosí z domu, kde nie je dostatočná hygiena. Škola nedisponuje dostatočnými finančnými prostriedkami na takéto účely.
- V priebehu tohto školského roka sa u starších žiakov rozšírilo požívanie ľahkých drog a požívanie energetických nápojov, čo zvyšuje agresivitu žiakov.
- Jednorazový príspevok pre prvákov, ktorý dostanú v septembri na pomôcky minú rodičia na iné účely a prváci do školy nedonesú vôbec žiadne pomôcky. Pomohlo by, ak by škola bola osobitným príjemcom prostriedkov na školské pomôcky a tak by vedela zabezpečiť riadny vyučovací proces pre prvákov.
- Výučba v prvých ročníkoch je veľmi náročná, nakoľko žiaci ani po opakovaní PPP nie sú dostatočne pripravení a nespĺňajú podmienky školskej zrelosti. Stáva sa, že majú odklad, v tom čase školu nenavštevujú. Dôležitým faktom je skutočnosť, že do školy stále nastupujú do prvého ročníka žiaci, ktorí neabsolvovali PPV- zo zákona a už mali plniť PŠD v predchádzajúcom školskom roku. Títo žiaci zlyhávajú už pri prvom nástupe na plnenie PŠD, nemajú osvojené základné hygienické návyky, sú citovo naviazaní na rodičov, nemajú vytrvalosť pri činnostiach a ťažko sa adaptujú na školské prostredie.

Ilustračná fotografia: Mestská časť Košice – Luník IX

Ilustračná fotografia: Mestská časť Košice – Luník IX

Odporúčania pre mesto Košice:

- Stabilizovať nelegálnu osadu Mašličkovo z hľadiska hygienických a stavebných štandardov, nadväzujúcich na oblasť verejného zdravia alebo pripraviť a aktivovať plán krízového sociálneho managementu pre danú lokalitu.
- Vyriešiť otázku pitnej vody v oblasti Mašličkovo zavedením automatov alebo regulovaného výdajného miesta mimo zdroja na hlavnom mestskom dopravnom ťahu.
- Pokračovanie v terénnej práci s rodinami žiakov s osobitnými vzdelávacími potrebami a vedenie rodičov k zodpovednosti za výsledky výchovno-vzdelávacieho procesu ich maloletých detí.
- Pokračovanie v programoch práce s rodinou za účelom manažmentu úhrad za obеды žiakov.
- Iniciácia programov duálneho stredoškolského vzdelávania za účelom vedenia žiakov ZŠ Ľ. Podjavorinskej k získaniu maturitného vysvedčenia a osvedčenia sa na praktickom trhu práce.

3.2 MESTO BOLDAVA NAD BODVOU

Právo na prístup k pitnej vode

Monitoring práva prístupu k pitnej vode a práva na prístup k vzdelaniu sa v meste Moldava nad Bodvou realizoval úvodným stretnutím na Mestskom Úrade, kde nás primátor mesta Moldava nad Bodvou, JUDr. Slavomír Borovský, oboznámil so sociálnou situáciou v meste v kontexte života detí a maloletých osôb.

Mesto Moldava nad Bodvou má v intraviláne mesta sídlisko Budulov, ktorého charakter spĺňa definíciu marginalizovanej rómskej komunity. Celkový počet obyvateľov na sídlisku je 1303 osôb, ktoré sa tam fyzicky zdržiavajú, z toho je 754 detí od 0-23 rokov. Sídlisko je kombinácia dvoj, resp. trojpodlažných bytoviek, ktoré nespĺňajú žiadne náležitosti z hľadiska stavebného zákona alebo bytového štandardu a chatrčí resp. svojpomocne postavených obydlí.

Najčastejšie problémy u detí na sídlisku Budulov sú záškoláctvo, požívanie omamných látok (toluén), a krádeže v obchodoch v meste Moldava nad Bodvou.

Na sídlisku Budulov sa nachádza komunitné centrum „Kálo Jilo“, ktoré funguje od roku 2007. V ranných hodinách komunitné centrum navštevuje približne 30 detí v predškolskom veku a matky s maloletými deťmi. Popoludňajších aktivít sa zúčastňuje 60 detí v rôznych vekových kategóriách. Poradenstvo sa denne poskytuje v priemere 20 prijímateľom. Ďalšou aktivitou komunitného a nízkoprahového centra je podpora mladých rodičov vo výchove a starostlivosti o deti. Tieto aktivity sú zamerané najmä na motiváciu k zodpovednému prístupu k rodičovským povinnostiam, poradenstvu k hospodáreniu s financiami a budovaniu hygienických návykov.

V objektoch, ktoré boli kedysi klasifikované ako bytovky dnes býva 343 osôb. V týchto bytovkách obyvatelia disponujú vlastnými žumpami a zároveň majú pripojenie na verejný vodovod. V ďalších bytových jednotkách nie je možné pripojenie na verejný vodovod, avšak všetci obyvatelia majú prístup k pitnej vode prostredníctvom dvoch kusov výdajníkov na pitnú vodu. Odber pitnej vody prebieha pomocou čipových kariet.

Najvýraznejším epidemiologickým rizikom v obci alebo v marginalizovaných rómskych komunitách (MRK) v dôsledku dostatočného hygienického stavu je výskyt žltacky typu A.

Ilustračná fotografia – obývaný bytový dom

Ilustračná fotografia – výdajník na pitnú vodu

Právo na vzdelanie

Mesto Moldava nad Bodvou, Základná škola s vyučovacím jazykom maďarským na ulici Československej armády 15.

Škola, v ktorej bol zrealizovaný monitoring je škola, ktorú primárne navštevujú deti z marginalizovaných rómskych komunít sídliska Budulov a deti zo sociálne slabších rodín.

Škola pri zabezpečovaní výchovno-vzdelávacieho procesu sa stretáva a problémami žiakov v súvislosti s plnením školskej dochádzky, toxikománie žiakov a nepripravenosti žiakov na vyučovanie. Mnohé deti chodia do školy, podľa vyjadrenia vedenia školy, hladné a mnoho rodičov nemá možnosti a ani vôľu zaplatiť deťom jedno teplé jedlo denne vo forme školského obedu. Deti v škole častokrát nemajú, v dôsledku absencie vzorov, motiváciu na plnenie školských povinností a školskej dochádzky. Existuje dôvodná obava, že väčšina detí po skončení základnej školy, ostane v sociálnom systéme bez pokračovania štúdia na akejkolvek strednej škole.

Škola poskytuje základné a nižšie stredné vzdelanie 526 žiakom. Špeciálne triedy sú určené pre žiakov s ľahkým stupňom mentálneho postihnutia, momentálne je zriadených šesť špeciálnych tried s kvalifikovanosťou vyučujúcich v rozsahu 100%. Väčšina našich žiakov pochádza zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Napriek vynaloženému úsiliu učiteľov primárneho vzdelávania sa častokrát u väčšiny žiakov nedostavia očakávané výsledky prioritne z dôvodu neovládania vyučovacieho jazyka a častokrát chýbajúcej domácej podpory vo vzdelávaní. V škole je veľmi ťažko hovoriť o spolupráci so zákonnými zástupcami. Sú ojedinelé prípady, keď rodič pozitívne motivuje svoje dieťa a je príkladom v dosiahnutí pracovných výsledkov vďaka vzdelaniu, štatisticky sa jedná o jednotkové prípady. Výraznú kategóriu problémov tvorí záškoláctvo a podporované záškoláctvo žiakov zákonnými zástupcami.

Zloženie žiakov je natoľko heterogénne, že nie je možné hovoriť o zjednotenom vyučovacom procese. Škola priebežne zisťuje koľko žiakov prichádza na školu s problémami s učením. Žiaci prichádzajúci zo znevýhodneného sociálneho prostredia nedostávajú potrebnú starostlivosť od rodičov, predovšetkým ak počet súrodencov je okolo desať a častokrát viac. Rodičia sa nedokážu plnohodnotne venovať potomkom, ani takú ambíciu nemajú, starší súrodenec je „splnomocnený“ na výchovu mladších a takto odbremení hlavne matku, ktorá výchovu už nezvláda. Takouto nesprávnou výchovou sa dospeje k tomu, že žiak sa nevie pozdraviť, vykať učiteľke, vyjadriť verbálne svoje pocity, počúvať ticho a sedieť na stoličke dlhšie ako desať minút.

Počas školského roka 2023/2024 bolo vymeškaných celkovo 173 557 hodín, z čoho 48 787 hodín je neospravedlnených a 124 770 hodín je ospravedlnených. Približne polovica ospravedlnených hodín sú ospravedlnené rodičmi, zvyšok tvoria lekárske ospravedlnenky.

Škola zabezpečuje obedy vo forme teplej stravy v školskej jedálni. Strava je poskytovaná žiakom za manipulačný poplatok v hodnote 6 eur za mesiac. Pre žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia v hodnote 3 eur za mesiac. Avšak rodičia zanedbávajú túto možnosť, radšej poskytnú drobné každé ráno žiakom, za ktoré si častokrát kupujú nezdravé sladkosti a energetické nápoje, ktoré vypijú pred príchodom do školy.

Vzhľadom na zlé, resp. žiadne hygienické návyky sa na škole často stretávajú so zavšivavenými žiakmi, s tzv. pedikulózou, ktorá sa nekontrolovane šíri nielen v domácej komunite, ale aj v triedach. Prejavuje sa čoraz častejšie aj svrab. V minulom školskom roku

škola čelila zvýšenému výskytu hepatitídy a chorobe špinavých rúk medzi žiakmi z osady. Približne 40% žiakov navštevuje školu v špinavom a nevhodnom ošatení. Častým javom v škole je, že rodič nedokáže zabezpečiť obuv a to je dôvod absencie žiaka aj na niekoľko dní zo školskej dochádzky.

Telocvičňa, nachádzajúca sa v priestoroch školy, je funkčná a dobre vybavená. Školský dvor ponúka ďalšie podmienky pre šport pre menších žiakov a športové ihrisko za školou, ktorého súčasťou je bežecký ovál, poskytuje ďalšie možnosti pre telesnú výchovu žiakov. Vonkajšie ihrisko a ovál sa používa spoločne so susednou základnou školou. Telocvičňa sa využíva frekventovane, keďže v škole je 29 tried. Dochádza k situáciám, keď sa na jednej vyučovacej hodine o telocvičňu delí viacero tried súčasne. Škola disponuje vybavenými učebňami techniky, biológie, na výučbu jazykov (SJSL a ANJ), ďalej sú v škole dve učebne informatiky. Väčšina tried je vybavená interaktívnou tabuľou a počítačom.

Školský klub nefunguje, pretože rodičia, ktorí by mali prispievať, neprejavili záujem o jeho zriadenie.

Veľká negatívna zmena nastala, keď sa zrušili nulté ročníky, ktoré boli obrovským prínosom namiesto predprimárneho vzdelávania. Niektoré deti, ktoré do školy prichádzajú do prvého ročníka, nie sú ani socializované.

Gravidita mladistvých žiačok je častým javom, najmä na druhom stupni základnej školy. V siedmom a ôsmom ročníku sa vyskytujú dievčatá, ktoré sú tehotné, pričom niektoré z nich už očakávajú druhé dieťa počas plnenia povinnej školskej dochádzky.

Učitelia sa so zákonnými zástupcami stretávajú najmä na prvom stupni základnej školy, keď rodičia ešte sprevádzajú deti do školy. Od približne 3. ročníka väčšina žiakov prichádza do školy samostatne alebo v sprievode staršieho súrodenca. Pri starších žiakoch rodičia často nemajú záujem o účasť na rodičovských združeniach, pričom priemerná účasť dosahuje len približne 20 %. Rodičia zvyčajne prichádzajú do školy len v prípade, že sú naliehavo predvolaní kvôli riešeniu výchovného problému.

V školskom vzdelávacom programe, ako aj v pláne práce školy, sú vypracované stratégie na znižovanie školskej neúspešnosti, na predchádzanie patologických javov, záškoláctva, na rôzne preventívne programy zamerané na zdravie v spolupráci s RÚVZ a CPP. Škola spolupracuje s komunitným centrom, zamestnáva rómsky hovoriaceho pedagóga, sociálnych pedagógov, výchovného poradcu a asistentov učiteľov. Na škole fungujú záujmové krúžky, ako je cvičná kuchyňa, kde sa aktívne zameriava na podporu a pomoc žiakov osvojiť si praktické zručnosti použiteľné v bežnom živote.

Ilustračná fotografia – okolie bytového domu

Ilustračná fotografia – okolie bytového domu

Odporúčania pre mesto Moldava nad Bodvou:

- Stabilizovať sídlisko Budulov a ulicu Budulovská z hľadiska hygienických a stavebných štandardov, nadväzujúcich na oblasť verejného zdravia, alebo pripraviť a aktivovať plán krízového sociálneho manažmentu pre danú lokalitu. Je potrebné prijať pre samotnú komunitu veľmi prísne opatrenia z hľadiska nakladania s odpadmi a hygienickými štandardmi života a starostlivosti o detí. Je dôležité u bytoviek vo vlastníctve mesta prijať motivačnú politiku starostlivosti o mestský majetok a okolie.
- Klásť dôraz na terénnu sociálnu prácu v súvislosti s vedením a motiváciou rodičov k plneniu povinnej školskej dochádzky ich maloletých detí. Mesto by malo zvážiť právne možnosti, ako zabezpečiť uhrádzanie 6 eurového resp. 3 eurového mesačného poplatku rodičmi detí z MRK, resp. sídliska Budulov, za účelom stravovania detí v základnej škole, čím by deti dostali prístup aspoň k jednému teplému jedlu denne.
- Pokračovanie v terénnej práci s rodinami žiakov s osobitnými vzdelávacími potrebami a vedenie rodičov k zodpovednosti za výsledky výchovno-vzdelávacieho procesu ich maloletých detí.

- Spoločne s tretím sektorom naštartovať dlhodobú terénnu prácu za účelom zabezpečenia ošatenia detí a pravidelnej osobnej hygieny.
- Spoločne s RUVZ a ÚPSVaR zmerať hygienické a epidemiologické rizika maloletých detí v sídlisku Budulov a prijať merateľné opatrenia vynucované orgánom verejnej moci za úzkej súčinnosti mesta.

3.3 OBEC SVINIA

Právo na prístup k pitnej vode

Monitoring dodržiavania práva na prístup k vzdelaniu a práva na prístup k pitnej vode sa realizoval v obci Svinia za osobnej účasti komisára pre deti v marginalizovanej rómskej komunite, na obecnom úrade obce a na základnej škole v obci.

Celkový počet všetkých obyvateľov obce je 2 628 obyvateľov, počet detí do 18 rokov je 1 207, počet detí do 16 rokov je 1 087.

Obec je napojená na verejný vodovod a v rámci obecných pozemkov je vodovod potiahnutý aj v osade s marginalizovanou rómskou komunitou, s celkovým počtom obyvateľov 1 827, z čoho je počet detí do 18 rokov 1 059. V osade sú tri výdajné stojany na pitnú vodu, ktoré sú napojené na obecný vodovod. Výdaj vody je zabezpečený prostredníctvom čipových kariet, ktoré si musia obyvatelia osady dobíjať. Kúpa čipových kariet a ich dobitie je zabezpečované v komunitnom centre počas pracovných dní. Cena čipu je 8€, dobitie 1m³ vody je v sume 1,65 €. V osade sú verejne prístupné dve studne, voda v nich však nie je vhodná na pitie a mala by sa využívať len ako úžitková. Avšak obyvatelia osady sa ju v sporadických situáciách snažili, napriek jej zdravotnej škodlivosti, používať na varenie, pitie a hygienu. Údržbu studní zabezpečuje obecný úrad, avšak periodicita a ani spôsob údržby nám nie sú známe. Na obecný vodovod sú pripojené iba dve rodiny v osade a plánujú sa pripojiť ďalšie dve.

Obec žiadala o finančné prostriedky na rozvoj a budovanie vodovodnej siete a to konkrétne na vybudovanie stojanov pitnej vody. Obec má vlastnú kanalizačnú sieť a čistiareň odpadových vôd (ČOV). Kanalizácia však nie je vybudovaná v osade, a teda ani jedno z 250 obydľí nie je napojené na kanalizáciu. Z celkového počtu 347 domov v obci nie je na kanalizáciu pripojených 133 domov.

Najvýraznejším epidemiologickým rizikom v obci alebo v marginalizovaných rómskych komunitách (MRK) v dôsledku dostatočného hygienického stavu je výskyt žltacky, ktorú aj nedávno obyvatelia osady prekonali a vyskytujú sa tu aj ďalšie najčastejšie infekčné choroby.

Ilustračná fotografia – výdajník na pitnú vodu

Ilustračná fotografia – bytový dom s výdajníkom

Právo na vzdelanie

Obec Svinia, Základná škola s materskou školou Svinia

Obec žiadala o dotáciu na výstavbu ďalšej ZŠ, nakoľko v školách je dvojzmenná prevádzka a pravdepodobne z nedostatočných kapacitných dôvodov bude v krátkej dobe zavedená aj trojzmenná - pravdepodobne od šk. r. 2025/2026. Dotácia na novú školu nebola obci schválená z dôvodu nenaplnenia princípov 3D, a to konkrétne integrácie školy do obce. Umiestnenie novej základnej školy do blízkosti osady by mohlo v obci zásadne zmeniť prístup k vzdelaniu, teplej strave a výchove či socializácii detí a komunity. Obec by postavením novej školy mohla dať budúcnosť deťom z osady priamo v centre problému a stať sa svetlým bodom v kultúrnych a sociálnych špecifikách osady, z ktorých nevedia jej členovia nájsť východisko.

Škola je vybavená účelne, zariadenie školy je zachovalé, s tým že prítomné deti v škole vyjadrili so samotnou školou aj výchovno-vzdelávacím procesom spokojnosť. Vedenie školy je vysoko proaktívne, snažiace sa vytvoriť zo školy bezpečné a podnetné prostredie, ktoré väčšine deťom doma chýba.

Škola nemá telocvičňu, má iba cvičebňu s rozlohou 6x15 metrov. Na školskom dvore sa nachádza trávnaté ihrisko, k dispozícii má škola aj obecné multifunkčné ihrisko. Keďže základná škola má vrátane MŠ až 5 elokovaných pracovísk na rôznych miestach v obci, telesná výchova je mnohokrát vyučovaná na chodbách alebo v triedach. Škola má školskú jedáleň s malou kuchyňou a nízkou kapacitou miest na sedenie, čo pokrýva iba zlomok skutočnej potreby. Obеды sa varia pre MŠ a ZŠ v kapacite 40 miest na sedenie, ostatní žiaci majú poskytovaný suchý obed.

Pôvodná kapacita školy je 483 žiakov v ZŠ, škola disponuje 41 učebňami, 3 sú nevyhovujúce (pivničné a skladové priestory), sú však na nejakú výnimku schválené RÚVZ. Kapacita MŠ je 7 učební. Nová budova MŠ má byť postavená z prostriedkov Európskej únie.

Kapacita školy je 483 miest, aktuálne vrátane alokovaných pracovísk je až 601 žiakov. V súvislosti so školskou dochádzkou za školský rok 2023/2024 bolo vymeškaných celkovo 128 393 hodín, priemerne tak každý žiak vymeškal 214 hodín. Z tohto 38 789 hodín je neospravedlnených, čo znamená 64 neospravedlnených hodín na žiaka. Škola má až 89 604 ospravedlnených hodín lekárom ako aj rodičom, čo je 149 ospravedlnených hodín na žiaka. Škola má nadviazanú dobrú spoluprácu s detskou lekárkou, ktorá informácie o maródke poskytuje ich zasielaním priamo na školský e-mail.

Na II. stupni eviduje škola obrovský problém s fetovaním žiakov. Žiaci sú mnohokrát agresívni (napádajú učiteľov, aj spolužiakov). Rovnako veľkým problémom je mimoriadne vysoký podiel tehotných žiačok už v siedmom a ôsmom ročníku, pričom v deviatom ročníku povinnej školskej dochádzky je už väčšina žiačok tehotná alebo má s tehotenstvom skúsenosti.

Na škole je jeden školský klub detí s počtom 23 detí. Väčšina detí v dôsledku nezáujmu rodičov nemá záujem navštevovať ŠKD, využívajú len mimoškolské aktivity (krúžková činnosť, výlety, exkurzie).

Ilustračná fotografia – okolie obydli

Ilustračná fotografia – časť ulice v osade

Odporúčania pre obec Svinia:

- Výstavba novej ZŠ a MŠ v tesnej blízkosti osady.
- Rozšírenie možnosti teplej stravy pre všetkých žiakov plniacich povinnú základnú školskú dochádzku rozšírením jedálne alebo distribúciou teplej stravy.
- Aktívna práca s komunitou na pozdvihnutí úlohy ZŠ a MŠ.

- Pracovať s ponukou mimoškolskej činnosti pre žiakov ŽS už od prvého stupňa, čo môže byť základom pre ich poznanie sveta prostredníctvom obsahu aktivít, ktoré môžu mať ich vplyv na vnímanie chudoby a života vlastných rodičov.
- Snaha o komunikáciu s MŠVVaM SR, aby prijímateľom 100 EUR príspevku na žiaka pri nástupe do prvej triedy bola základná škola, ktorá by dieťaťu zabezpečila všetky potrebné pomôcky vrátane obuvi. Tieto peniaze dnes rodičia v osadách častokrát použijú pre vlastnú potrebu.

Ilustračná fotografia – časť ulice v osade

Ilustračná fotografia – časť ulice v osade

Ilustračná fotografia – časť ulice v osade

Ilustračná fotografia – časť ulice v osade

3.4 OBEC CHMINIANSKE JAKUBOVANY

Právo na prístup k pitnej vode

V rámci monitoringu dodržiavania Dohovoru o právach dieťaťa v kontexte práva prístupu k pitnej vode a k vzdelaniu sa terénou formou zisťovala miera porušovania týchto práv, ako aj celkový sociálny charakter obce. Monitoring sa v obci Chminianske Jakubovany realizoval v čase vyplácania sociálnych dávok, kedy bola situácia v obci mimoriadne temperamentná. Početná marginalizovaná rómska komunita tvorí 80% obyvateľstva obce.

Vzhľadom na samotný hygienický stav osady je možné samotnú lokalitu MRK považovať za vážne epidemiologické riziko, ktoré už dnes môže byť lokálnym ohniskom rôznorodých infekčných ochorení. Pitná voda je v osade zabezpečená iba výdajníkmi pitnej vode v počte 6 kusov. V obci nie je vybudovaná kanalizácia. Avšak vybudovanie vodovodu a kanalizácie je plánované, momentálne je vydané územné rozhodnutie, na projekte sa podľa prednostu naďalej pracuje.

Obec plánuje rozšíriť existujúci vodný zdroj a vybudovať sieť výdajných automatov v chýbajúcich častiach rómskej osady. Je potrebné uviesť, že prístup k pitnej vode v samotnej osade, kde žije drvivá väčšina obyvateľov obce, nezohľadňuje ani základné životné potreby. Väčšina obydľí je napojená na elektrickú sieť.

Ilustračná fotografia – výdajník na pitnú vodu

Ilustračná fotografia – časť ulice v osade

Ilustračná fotografia – časť ulice v osade

Právo na vzdelanie

Obec Chminianske Jakubovany, Základná škola

V obci sa nachádza základná škola, ktorá má nedostatočnú kapacitu, vzhľadom na kultúrny spôsob života v obci, ktorej veľkú časť zaberá osada. Je zrejmé, že obec môže mať v budúcnosti problém v dôsledku populačnej explózie rómskeho obyvateľstva. V obci sú dočasné zriadené alokované pracoviska základnej školy v podobe mobilných kontajnerov, ktorých vlastníkom je Spojená škola v budove Evanjelickej cirkvi a v budove Komunitného centra, ktoré je majetkom obce Chminianske Jakubovany. Obec sa zapojila do výzvy na odstránenie dvojzmennej prevádzky základných škôl, kde žiada financie na výstavbu školy pre 800 žiakov.

Škola má dvojzmennú prevádzku a v jej objekte sa nachádza telocvičňa. Ako zásadnú a vysoko problematickú skutočnosť treba uviesť, že škola nemá školskú jedáleň, a tak deti z osady nemusia mať teplé jedlo či varenú stravu niekoľko dní, či dokonca týždne. Obedy v škole sú iba formou suchej desiaty – chlieb, bageta, jogurt, sladkosť, čo je z hľadiska fyzického vývinu detí nedostatočné a vedie to k strate minimálnych stolovacích návykov.

Kapacita školy pre jednozmennú prevádzku je 408 žiakov, škola je však v troch budovách. Celkový počet žiakov v škole je až 539, pričom pri súčasnej demografickej krivke je predpoklad, že v školskom roku 2025/2026 môže škola dosahovať hranicu 600 žiakov, čo je 30%-ný nárast voči súčasnej kapacite školy.

V škole sa nachádza 10 učební, 1 dielňa a 1 učebňa pre informačné a komunikačné technológie (IKT). Vyučovanie prebieha aj v budove alokovaného pracoviska, kde sú 3 učebne a v budove Komunitného centra, kde nachádzajú 4 učebne.

Vzhľadom k tomu, že základná škola má neustály a zvyšujúci sa problém s tehotnými maloletými žiačkami, škola má nastavený osobitný interný plán práce s tehotnými žiačkami, v rámci ktorého má žiačka individuálny učebný plán a po 3 mesiacoch materskej dovolenky nastupuje na riadnu školskú dochádzku. Výchovná poradkyňa a triedna učiteľka s ňou vedie rozhovory, spolupracujú aj s rodičmi žiačky, aby zvládla popri materstve školu. Gravidita za posledné 4 roky bola u 27 žiačok.

Kapacita školy pre jednozmennú prevádzku je 408 miest, avšak celkový počet žiakov je 539. V súvislosti so školskou dochádzkou za školský rok 2023/2024 bolo vymeškaných celkovo 102 239 hodín, priemerne tak každý žiak vymeškal 190 hodín. Z tohto 13 236 hodín je neospravedlnených a 89 003 ospravedlnených hodín, ospravedlnených prioritne rodičom, sporadicky lekárom.

Ilustračná fotografia – časť ulice v osade

Ilustračná fotografia – časť ulice v osade

Odporúčania pre obec Chminianske Jakubovany:

- Výstavba obecnej kanalizácie a vodovodu v osade.
- Terénna sociálna práca s rodinami v osade za účelom výchovy rodičovských zručností.
- Spolupráca s neziskovým sektorom v oblasti zdravotníctva, starostlivosti o výchovu a vzdelanie.
- Aktívny boj proti toxikománií a úžere v osade.
- V spolupráci s ŠVPS a RÚVZ prijatie opatrení na zákaz domáceho chovu psov v osade.
- Vybudovanie novej základnej školy.
- Vybudovanie školskej jedálne a zabezpečenie aspoň jedného teplého jedla denne pre žiakov ZŠ.

3.5 OBEC JAROVNICE

Právo na prístup k pitnej vode

Monitoring dodržiavania Dohovoru o právach dieťaťa v kontexte práva prístupu k pitnej vode a práva prístupu k vzdelaniu sa v obci Jarovnice, ktorá je najväčšou obcou na Slovensku, realizoval za účasti Komiséra pre deti.

Obec Jarovnice má existujúcu vodovodnú sieť, pričom kanalizácia je v obci dostupná, avšak nie každá domácnosť má vlastnú žumpu, alebo je napojená na kanalizáciu. Na elektrinu sú napojené všetky domácnosti. V obci je 327 domácností napojených na vodovodnú sieť, 144 domácností je napojených bez povolenia a zmluvy, danú situáciu obec aktuálne rieši. Celkovo je v obci 579 domácností/ chatrčí/ obydlí, v ktorých žije celkovo 5 544 obyvateľov, ktorí majú prístup k vodovodnej sieti. Bez povolenia je napojených 604 obyvateľov obce, a teda 4 940 obyvateľov má legálny prístup k vodovodnej sieti, čo je viac ako 50% obyvateľov obce.

V obci je 2 710 osôb, ktorí majú prístup na verejnú kanalizáciu. Podľa vyjadrenia starostu obce na elektrinu sú napojené všetky domácnosti, je však predpoklad, že časť z nich môže byť napojená nelegálne.

Ilustračná fotografia – nájomné byty

Právo na vzdelanie

V súvislosti s poskytovaním primárneho vzdelávania fungujú v obci 2 základné školy. Jedna z nich má momentálne dvojzmennú prevádzku. V súčasnosti má obec schválený projekt na výstavbu novej budovy základnej školy z prostriedkov Plánu obnovy a odolnosti. Po jej dokončení v roku 2026 bude dvojzmenná prevádzka odstránená. V obci fungujú 2 detašované pracoviská stredných škôl, ktoré poskytujú možnosti pre pokračovanie v štúdiu po základnej škole priamo v obci. V obci rovnako fungujú 2 materské školy, a to materská škola, ktorej zriaďovateľom je obec Jarovnice a súkromná materská škola, ktorej zriaďovateľom je spoločnosť Filka s.r.o. Obe materské školy sú z hľadiska počtu žiakov maximálne vytiažené.

Komunitné centrum v obci Jarovnice sa aktívne venuje práci s rodinami s deťmi a poskytuje taktiež podporu a poradenstvo obyvateľom obce v rôznych oblastiach.

Obec Jarovnice, Základná škola 464

Škola vznikla z dôvodu rozdelenia Základnej školy s materskou školou na 2 nové subjekty - Základnú školu a Materskú školu v Jarovniciach. Priestory boli zrekonštruované, ale aj tak nie sú úplne vhodné pre žiakov základnej školy. Chýbajú priestranné chodby, odborné učebne, ihrisko na voľnočasové aktivity a vyučovanie telesnej výchovy. Veľkým nedostatkom je chýbajúca telocvičňa a jedáleň. Budova školy má 11 kmeňových učební, 2 odborné učebne (učebňa informatiky, kuchynka) a žiacku knižnicu.

Medzi dôležitý negatívny fakt patrí, že v škole nie je poskytovaná teplá strava, nakoľko nie je vybavená kuchyňou a jedálňou. Žiakom je zabezpečovaná suchá strava vo forme obedových balíčkov. To znamená, že deti zo sociálne slabého prostredia nemusia mať teplú alebo vyváženú stravu aj niekoľko dní, prípade týždňov. Deti prichádzajú do školy často hladné, neupravené a unavené.

Vyučovanie žiakov sa realizuje v dvojzmennej prevádzke. Negatívom vyučovania v popoludňajšej zmene je častá únava detí, neschopnosť sa sústrediť, nedostatočná psychohygiena.

Kapacita školy je navrhnutá tak, aby umožňovala vzdelávanie pre maximálne 400 žiakov. V školskom roku 2023/2024 navštevuje školu 368 žiakov. Z toho 241 žiakov pochádza zo SZP. Počet vymeškaných hodín je spolu 66 286, z toho je 60 978 ospravedlnených a 5 308 neospravedlnených. Priemer na žiaka je 165,7 ospravedlnených a 14,42 neospravedlnených. Hodiny sú vo väčšine ospravedlňované rodičmi.

Všetci učitelé splňují všeobecné kvalifikačné predpoklady na daný stupeň výučby, avšak niektoré predmety sú vyučované neodborne z dôvodu absencie pedagógov s aprobáciou predmetov: biológia, informatika a chémia. Škola je vybavená na dobrej úrovni v súvislosti so školskými pomôckami. Rovnako aj hygienické štandardy sú vyhovujúce. Pre žiakov aj zamestnancov sú vytvorené dobré podmienky.

V škole nie je zriadený školský klub detí. V rámci voľnočasových aktivít sa pedagogickí zamestnanci venujú žiakom so záujmom o stolný tenis, futbal, hru na klávesy, spev, výrobu výrobkov, výrobu plagátov, doučovaniu a práci s počítačom.

Spolupráca s rodičmi je na slabej úrovni, pretože rodičia prejavujú nízky záujem o výsledky, dochádzku a správanie svojich detí. Rodičia majú možnosť osobnej alebo telefonickej konzultácie s vedením školy, alebo s triednymi učiteľmi.

V súvislosti s graviditou maloletých žiačok vedenie školy poznamenáva, že by bolo vhodné školskú dochádzku tehotnej maloletej žiačky zabezpečiť v školách pri zdravotníckych zariadeniach. Maloletú žiačku s dieťaťom umiestniť do centra pre maloleté matky s dieťaťom, kde sa bude do skončenia školskej dochádzky učiť ako s dieťaťom pracovať a vychovávať. Maloletá matka je často zdrojom príjmu pre príbuzných, ak je dieťa zverené príbuzným, matka si s dieťaťom nevytvára žiadny vzťah.

Obec Jarovnice, Základná škola Jarovnice 192.

Škola má dvojzmennú prevádzku, disponuje telocvičňou a školskou jedálňou. Medzi zásadnú negatívnu skutočnosť patrí, že teplá strava sa poskytuje iba pre žiakov 1. ročníka. Z kapacitných dôvodov ostatné deti dostávajú suché balíčky, čo znamená, že 85% žiakov školy nemá prístup k teplému obedu, pričom podľa vyjadrenia vedenia školy, veľká časť z týchto detí nemá teplú stravu ani doma.

Kapacita základnej školy je 37 učební, v ktorých sa učí v dvoch zmenách 1 171 žiakov. Škola disponuje plne funkčnou, dobre vybavenou telocvičňou. Taktiež má veľké trávnaté ihrisko, v modulovej škole je malá herňa. Kapacitne je však škola nepostačujúca pre toľko žiakov a tried ZŠ.

Pripravenosť detí pri nástupe do 1. ročníka ZŠ je na rôznej úrovni. Do školy prichádzajú veľmi šikovné deti, priemerné, ale aj veľmi slabé, ktoré sú nie sú vôbec nepripravené na vstup do školy. Niektoré nemajú základné hygienické návyky, neovládajú spisovný jazyk (komunikujú len v rómskom jazyku).

Čo sa týka vybavenosti školskými potrebami, tak deti, ktorých rodičia sú v hmotnej núdzi, tie dostanú školské potreby v škole na základe príspevku z ÚPSVaR-u. Ostatní rodičia musia deťom pomôcky kúpiť alebo dávajú škole symbolickú čiastku, za ktorú škola objedná a kúpi dieťaťu nevyhnutné školské potreby. Škola má veľký problém s tým, že rodičia vnímajú pôsobenie detí v škole tak, že všetko dostanú zadarmo. Ďalším problémom, s ktorým sa škola stretáva, je problém nájsť kvalifikovaných učiteľov a ešte ťažšie je si ich udržať.

Na škole je vytvorená krúžková činnosť, ktorá je slabšie využívaná, nakoľko na krúžkoch je malá účasť. Deti majú len o niektoré krúžky záujem a to čo by potrebovali, tak ignorujú.

V školskom roku 2023/2024 bolo spolu vymeškaných 310 087 hodín, čo predstavuje priemerne 264 hodín na žiaka. Z tohto počtu bolo 259 894 hodín ospravedlnených a 50 193 hodín neospravedlnených. Priemerne na jedného žiaka pripadá 221 ospravedlnených hodín a 42,8 neospravedlnených hodín.

Ranná dochádzka žiakov do školy je náročná. Mnohé deti z chudobnejších rodín prichádzajú hladné a sú odkázané na obed, či suchý balíček, ktorý dostanú v škole. Problémom je aj záškoláctvo, gravidita v nízkom veku, nevhodné správanie žiakov voči sebe a aj k učiteľom, nezáujem o vzdelávanie.

Ilustračná fotografia – nájomné byty

Odporúčania pre obec Jarovnice:

- Pokračovať v terénnej sociálnej práci s rodinami a komunitou a to najmä v spoločenstvách s maloletými deťmi dochádzajúcimi na povinnú školskú dochádzku.
- Pokračovať v projekte realizácie výstavby novej základnej školy, ktorá by bola schopná zabezpečiť teplú stravu pre žiakov základnej školy vo väčšom meradle ako je dnes. V prípade, ak výstavba novej školy potrvá dlhodobo, hľadať cesty ako zabezpečiť teplú stravu aspoň pre deti na prvom stupni základných škôl.
- V spolupráci s tretím sektorom, cirkvou a mimovládnyimi organizáciami pokračovať vo voľnočasových aktivitách posilňujúcich pozitívne podnety pre deti aj komunitu.

3.6 OBEC VEĽKÁ LOMNICA

Právo na prístup k pitnej vode

Obec je aj vzhľadom na charakter podtatranského regiónu čistá a udržiavaná, starosta a obecné zastupiteľstvo využívajú všetky dostupné výzvy a zdroje na rozvoj obce. V obci sa nachádza DSS, zdravotné stredisko, občianska vybavenosť a zariadenia predprimárneho a primárneho vzdelávania.

V časti obce sa nachádza osada s MRK, ktorej zástupcovia sú aj v obecnom zastupiteľstve, spolupráca s nimi je podľa starostu dobrá. Osada má celkovo 2 600 obyvateľov, čo predstavuje 55% občanov obce. V osade žije 1 317 detí do 16 rokov a 1 446 detí do 18 rokov. Obydlia v osade sú postavené zväčša ako jednoduché murované stavby a svojpomocne postavené rodinné domy. V osade sa nachádza výdajník pitnej vody, jednotlivé obydlia sú zväčša napojené na elektrinu bez našej vedomosti o legálnosti odberu elektrickej energie.

Celá obec je napojená na verejný vodovod. V osade je momentálne jeden verejný výdajník pitnej vody, ktorý je zatiaľ bezplatný. V uplynulom období obec uzavrela 26 nových zmlúv o dodávke pitnej vody s domácnosťami. Celkový počet napojených domácností

je približne 120 domácností. V obci je vybudovaná kanalizácia, domácnosti v rómskej osade sú napojené do obecnej čistiarne odpadových vôd na ulici Studený Potok.

Ilustračná fotografia

Ilustračná fotografia

Právo na vzdelanie

Obec Veľká Lomnica, Základná škola s materskou školou Veľká Lomnica

V obci sa nachádza Základná škola s materskou školou, pričom materská škola je alokovaným pracoviskom. Škola má kapacitu pre 550 žiakov, no aktuálne ju navštevuje až 872 žiakov.

Základná škola má dvojzmennú prevádzku, kde v 29 učebniach prebieha vyučovanie pre 45 tried. Z odborných učební škola disponuje iba učebňou informatiky a techniky. Vzhľadom na dvojzmennú prevádzku v zime žiaci chodia zo školy po tme, čo vedenie školy vníma ako negatívny jav. Ďalšou vysoko negatívne pôsobiacou skutočnosťou je, že škola nemá vlastnú jedáleň, stravu žiakom zabezpečuje jedáleň pri materskej škole. Táto jedáleň pre potreby školy

kapacitne nepostačuje, keďže iba v MŠ je umiestnených 247 detí. Zo základnej školy sa na teplú stravu prihlásilo 140 žiakov, ostatným žiakom v počte 732 zabezpečuje škola suchú stravu vo forme balíčkov.

Škola disponuje telocvičňou, ktorá pre množstvo telesnej výchovy pre všetkých žiakov základnej školy kapacitne nestačí. Na hodiny telesnej výchovy využíva škola trávnatú plochu a multifunkčné ihrisko.

Krúžkovú činnosť zabezpečuje škola hlavne pred vyučovaním alebo v Komunitnom centre vrátane soboty. Práca s deťmi v Komunitnom centre zahŕňa prácu s počítačom, kreslenie, rozprávky, spoločenské hry a prípravu na vyučovanie. Medzi krúžky v komunitnom centre patrí krúžok mladých výtvarníkov, biblioterapia, športové hry, music art terapia či hudobný krúžok. Preventívne aktivity v komunitnom centre zahŕňajú oblasti hygieny a separácie odpadov. V obci sa nachádza multifunkčné ihrisko, kde aj deti z osady chodievajú hrať futbal.

Na prvom stupni škola veľmi často rieši pedikulózu a taktiež sa u deti vyskytujú blchy. Rodičia tento problém neriešia a najčastejšie obviňujú školu, že si tento problém vymýšľa a hyperbolizuje ho. Škola štyrikrát do roka zabezpečuje dezinfekciu, dezinsekciu a deratizáciu.

Mladším žiakom, prevažne prvákom, dáva škola balíčky už počas veľkej prestávky, aby sa najedli, keďže im škvrka od hladu v brušku. Popoludní, žiaci prvého stupňa už jedávajú balíček po prvej vyučovacej hodine, lebo doma nedostali obed.

Ročne škole pribúda okolo 120 deti zo sociálne znevýhodneného prostredia. Jedna tretina z nich zostáva opakovať predprimárne vzdelávanie, čo tiež súvisí s absenciou dochádzky, keďže rodič môže ospravedlniť až 7 dní za sebou. Podľa vyjadrenia školy na to, aby sa žiaci vzdelávali musia byť v škole, preto je dôležité zmeniť zákon o počte ospravedlnených dní od rodiča, ktorý dnešní rodičia z rómskych komunít zneužívajú.

Celkovo bolo v sledovanom období vymeškaných 207 727 hodín, čo predstavuje priemerne 238 hodín na jedného žiaka, teda približne 8 týždňov (2 mesiace). Z tohto počtu bolo 185 906 hodín ospravedlnených, čo znamená 213 hodín na žiaka (8 týždňov) a 21 784 hodín neospravedlnených, čo zodpovedá priemerne 24,9 hodín na žiaka (približne 5 dní).

Z ospravedlnených hodín bolo 31 506 hodín ospravedlnených lekárom, čo na žiaka predstavuje 36,1 hodín a 154 400 hodín ospravedlnených rodičom, čo zodpovedá priemerne 177 hodinám na žiaka. Pri riešení neospravedlnených hodín škole pomáha zriaďovateľ a aj Rómska občianska iniciatíva.

Veľmi veľkým problémom sú aj tu tehotné žiačky. Niektoré počas povinnej školskej dochádzky majú aj dve deti. V rámci bezpečnosti tehotných žiačok má škola problém, aby sa im nič nestalo. Rodičia maloletých žiačok novonarodené dieťa akceptujú a po narodení si ho neraz osvoja. Podľa vyjadrenia školy by bolo vhodné maloleté žiačky s dieťaťom umiestniť do centra pre maloleté matky s dieťaťom, kde sa bude do skončenia školskej dochádzky učiť ako s dieťaťom pracovať a vychovávať ho.

Spolupráca rodičov z rómskej marginalizovanej skupiny je minimálna, len malá časť sa zúčastňuje rodičovských združení a má záujem o výchovno-vzdelávacie výsledky žiakov.

Ilustračná fotografia

Ilustračná fotografia

Ilustračná fotografia

Odporúčania pre obec Veľká Lomnica:

- Nadviazanie úzkej spolupráce s ÚPSVaR Kežmarok.
- Posilňovanie spolupráce s mimovládny a tretím sektorom za účelom terénnej sociálnej práce v MRK v oblasti starostlivosti, výchovy a zdravotní.
- Zabezpečenie teplých obedov pre žiakov základnej školy a to aspoň na prvom stupni.
- Rozšírenie kapacity základnej školy.
- Iniciácia programov prevencie v oblasti bezpečnosti, patologických javov v spoločnosti a protispoločenskej činnosti OR PZ Kežmarok.

Ilustračná fotografia – obedový baliček pre žiakov ZŠ

3.7 OBEC CHRASTNÉ

Právo na prístup k pitnej vode

Obec je plnohodnotne napojená na vodovod, avšak obci chýba kanalizácia. Každá domácnosť má žumpu alebo využíva napojenie na čističku odpadových vôd. Na vodovodnú sieť je napojených 200 klasických domových prípojk.

V obci nie je MRK, rómske obyvateľstvo býva prevažne na jednej ulici v intraviláne obce. Po návšteve niekoľkých domácností v tejto lokalite poznamenávame, že rodiny sú sociálne stabilizované, časť rodičov pracuje a deti sú zapísané na povinnú školskú dochádzku, ktorú plnia rôzne.

Právo na vzdelanie

Zásadnou negatívnou skutočnosťou je, že v obci sa pozastavuje výučba v základnej škole, z dôvodu nízkeho počtu žiakov (v školskom roku 2024/2025 by školu navštevovali len štyria žiaci). Obec sa rozhodla nepožiadat o vyradenie školy zo siete, nakoľko výhľad do budúcnosti

sa môže zmeniť. Obec Chrastné mala uzavretú dohodu o školskom obvode s obcou Budimír, avšak obec Budimír chce zrušiť školský obvod pre okolité obce, vrátane obce Chrastné, nakoľko na Základnej škole v obci Budimír majú problém s kapacitou tried (naplnenosť na 100%). Mimoriadne závažnou otázkou, ktorú je potrebné zo strany MŠVVaŠ zodpovedať a riešiť, je umiestnenie detí na povinnú základnú školskú dochádzku po zrušení školských obvodov zo strany obce Budimír. Existuje reálne riziko, že maloletým deťom z okolitých obcí, ktoré nemajú základné školy alebo sa ich činnosť prerušuje či ruší, môže byť obmedzené alebo znemožnené plnenie povinnej školskej dochádzky, pričom tento problém bude najväčší v sociálne slabých rodinách, ktoré nemusia mať prostriedky na každodenne zabezpečenie dopravy pre dieťa na plnenie povinnej školskej dochádzky ďaleko mimo obce, v ktorej majú trvalý pobyt.

Obec Chrastné, Základná škola

Základná škola v obci Chrastné je tzv. málotriednou školou, v ktorej sa primárne vzdelávanie realizuje vo veľmi obmedzenom rozsahu v spojených triedach s rôznou štruktúrou žiakov. Škola je evidentne z pohľadu prítomných žiakov takmer prázdna.

Z hľadiska priestorového ako aj funkčného nemusí byť v záujme rodičov, aby sa deťom rôzneho veku dostávalo na spojených hodinách rôzne učivo, pričom samotné deti v škole mali podľa riaditeľky rôznu intelektuálnu aj kultúrnu úroveň. V obci bola aj materská škola, ale obec zrušila aj ju. Škola neposkytuje teplú stravu, iba desiatové balíčky, pretože nemá vlastnú kuchyňu a ani možnosť výdaja jedál. Škola rovnako nedisponuje telocvičňou.

Z nášho pohľadu má škola a aj škôlka v obci potenciál a to najmä z dôvodu nedostatku miest na veľkých okolitých školách v strediskových obciach.

Kapacita školy je 24 žiakov, avšak denná dochádzka sa pohybuje na úrovni niekoľkých žiakov, čo závisí od ich sociálnych podmienok.

V školskom roku 2023/2024 bolo celkovo vymeškaných 1 313 hodín, čo predstavuje priemerne 164 hodín na žiaka. Priemerný počet vymeškaných hodín na žiaka za týždeň bol 15 hodín, pričom väčšina z nich bola ospravedlnená rodičmi. Priemerný počet neospravedlnených hodín na žiaka dosahoval 8 hodín za týždeň. Neospravedlnené hodiny boli zaznamenané iba u dvoch žiakov – jedna mala 223 neospravedlnených hodín za celý školský rok, druhá 148.

Odporúčania pre obec Chrastné:

- Postupné obnovenie činnosti základnej školy.
- Viac kultúrno-spoločenských a komunitných aktivít v obci.
- Riešenie otázky výstavby obecnej kanalizácie.
- Motiváciu komunity pri rozvoji obce.

3.8 OBEC LOMNÍČKA

Právo na prístup k pitnej vode

Počet obyvateľov obce je 3 682, z toho je 99% etnických Rómov. Deti do 18 rokov je 1 942, detí do 16 rokov je 1 780. Miera nezamestnanosti v obci je veľmi vysoká, vo výške 80%.

Od roku 1 979 je obec napojená na vodovod. Počet domácností napojených na vodovod je podľa vedenia obce 300 z celkového počtu 625, pričom tieto skutočnosti nevieme

s presnosťou overiť. Celkový počet obyvateľov, ktorí sú napojení na vodovod je podľa vedenia obce približne 1 800 obyvateľov, pričom tento údaj taktiež nevieme overiť. Napojených je podľa vedenia obce cca 30 budov, čo vraj predstavuje 45% objektov v obci. Vzhľadom k tomu, že v obci sú desiatky až stovky obydľí, nevieme, čo obec pod pojmom 30 budov myslí a či sa nejedná iba o budovy, ktoré boli postavené na základe stavebného povolenia. V obci sa nachádza úpravovňa pitnej vody. Cez obec prechádza potrubie pre občanov Obce Lomnička a pre mesto Podolíne. V súčasnosti majú občania obce možnosť prístupu k pitnej vode cez dve výdajné automaty pitnej vody, ktoré sú občanom dostupné a umiestnené v intraviláne obce. Tieto stojany zriadila obec z vlastného rozpočtu.

Obyvatelia obce majú možnosť odoberať pitnú vodu za určených podmienok. Každý obyvateľ si musí zakúpiť bezkontaktnú kľúčenkú (čip) v hodnote 7,80 € na pokladni Obecného úradu. Čip je potrebné pravidelne dobíjať podľa individuálnej potreby obyvateľov.

Pri jednom priložení čipu výdajník poskytne 10 litrov vody, ktorú si obyvatelia naberajú do fliaš, bandasiiek alebo vedier. V obci sú umiestnené dva výdajné automaty - jeden pri obecnom úrade v Lomničke a druhý pri nízkoprahovom centre na adrese Lomnička č. 19.

Obec Lomnička nemá vybudovanú kanalizačnú infraštruktúru. Na elektrickú sieť je napojená prostredníctvom troch transformátorov.

Ilustračná fotografia – výdajník pitnej vody

Ilustračná fotografia – výdajník pitnej vody

Právo na vzdelanie

Obec Lomnička, Základná škola Lomnička

Základná škola s materskou školou Lomnička 29. má v školskom roku 2023/2024 vytvorených 59 tried v ZŠ, ktorú navštevuje spolu 856 žiakov. Z uvedeného počtu je 23 tried špeciálnych, ktoré navštevuje 185 žiakov. Materská škola má 121 detí, ktoré sa vzdelávajú v 8

triedach. Sú to deti 5-6 ročné, ktoré navštevujú posledný ročník predprimárneho vzdelávania. Žiaci ZŠ a deti MŠ sa vzdelávajú v dvojzmennej prevádzke. Škola nemá telocvičňu ani vlastné vonkajšie športoviská, čo je na škodu spoločenského života v obci a deti namiesto športových aktivít trávia čas mnohokrát bezcieľne či patologicky.

Škola má k dispozícii 31 učební, 4 odborné učebne (2 počítačové, žiacku kuchynku, žiacku dielňu) a cvičebňu. Škola disponuje vlastnou školskou jedálňou, v ktorej sa z kapacitných dôvodov varí len približne 300 jedál denne (deti MŠ, žiaci 1 ročníka ZŠ a zamestnanci školy). Viac ako 500 žiakov denne neobdrží jedlo, a väčšina z nich zostáva hladná, pretože doma často z dôvodu sociálnych a ekonomických okolností nedostávajú pestrú alebo zdravú stravu. Ostatní žiaci dostávajú suchú stravu formou balíčkov, ktoré sa pripravujú v školskej jedálni. Kapacita školskej jedálne a kmeňových tried je nedostačujúca. Zriaďovateľ sa zapojil do výzvy na odstránenie dvojzmennej prevádzky v ZŠ a MŠ v rámci Plánu obnovy a odolnosti.

V obci je alokované pracovisko Strednej odbornej školy s učebnými odborníkmi: poľnohospodárska výroba, lesná výroba, výroba konfekcie, maliar, murár a praktická žena. Počet žiakov z obce v týchto oboroch nie je známy.

Za posledné roky škola zaznamenáva nárast tehotných žiačok. V tomto školskom roku škola eviduje 12 tehotných žiačok, niektoré z nich sú už mamičky (2), jedna z nich je už dvojnásobná mamička.

V školskom roku 2023/2024 bolo celkovo vymeškaných 170 422 hodín, čo predstavuje priemerne 199 hodín na žiaka, z ktorých 52% boli ospravedlnené rodičom a 48% boli ospravedlnené lekárom.

Na to, aby mohla škola deti a žiakov vzdelávať vo vyššej kvalite je potrebné zabezpečiť zo strany štátu ich účasť na výchovnovzdelávacom procese. Je potrebné zobrať rodičom kompetenciu ospravedlňovať svoje dieťa bez návštevy lekára 5 dní mesačne v ZŠ a v MŠ 7 dní neobmedzene a opakovane. Škola navrhuje vrátiť sa k tej právnej forme v rámci školského zákona, ktorá platila pred pandemiou na COVID 19 a preniesť väčšiu zodpovednosť na zákonných zástupcov v rámci školskej dochádzky, ale aj v otázke trestnoprávnej zodpovednosti pokiaľ ide o maloletých.

Škola má zabezpečené hygienické štandardy pre deti materskej školy a žiakov základnej školy v nedostatočnom množstve (toalety a umývadlá), najmä s ohľadom na dvojzmennú prevádzku. Osobná hygiena detí v materskej škole (približne 30 %) a žiakov základnej školy (predovšetkým v špeciálnych triedach približne 50 % a v bežných triedach približne 20 %) je často nedostatočná. Tieto deti a žiaci prichádzajú do školy neumytí, so špinavým oblečením a s nepríjemným zápachom.

Deti prichádzajúce do 1. ročníka ZŠ sú absolventami predprimárneho vzdelávania, ktoré navštevovali jeden rok. Ich školská zrelosť a pripravenosť pre vstup do 1. ročníka ZŠ je z pravidla na veľmi nízkej úrovni. V najväčšej miere zaostávajú ich kognitívne, komunikačné schopnosti a psychomotorické zručnosti. V domácom prostredí chýba komunikácia v slovenskom jazyku. Taktiež sú prípady, kedy deti nekomunikujú ani v rómskom jazyku a neovládajú dostatočne jazykové schopnosti dorozumieť sa.

Na zlepšenie kvality výchovno-vzdelávacieho procesu v materskej a základnej škole je potrebné zaviesť opatrenia, ako napr. zabezpečiť dostatočné materiálne, technické a priestorové podmienky pre jednozmenné vyučovanie, vrátane výstavby a modernizácie športovísk. Vytvoriť podmienky na rozšírenie mimoškolskej krúžkovej činnosti a na zriadenie

zariadení, ako sú školský klub detí (ŠKD), centrum voľného času (CVČ) či základná umelecká škola (ZUŠ).

Zaviesť prísnejšie opatrenia voči rodičom detí, ktoré sa pravidelne nezúčastňujú na vyučovaní, vrátane možnosti finančných sankcií. Obmedziť rodičom možnosť ospravedlňovať neprítomnosť ich detí v MŠ a ZŠ na maximálne 5 dní za polrok, keďže súčasný systém je nadmerne zneužívaný. A taktiež by mali rodičia niesť zodpovednosť za škody spôsobené na majetku školy ich neplnoletými deťmi.

Realizácia týchto opatrení prispeje k zlepšeniu podmienok vzdelávania, zvýšeniu disciplíny a efektívnosti výchovno-vzdelávacieho procesu.

Ilustračná fotografia – časť ulice v obci

Ilustračná fotografia – časť ulice v obci

Odporúčania pre obec Lomnička:

- Výstavba telocvične alebo multifunkčného ihriska v škole.
- Zabezpečenie teplých varených obedov pre všetky deti ZŠ a MŠ.
- Rozšírenie prístupu k pitnej vode vo forme výdajníkov alebo vodovodnej siete.
- Rozšírenie mimoškolských aktivít a ŠKD.

- Spolupráca s komunitným centrom Dom nepoškvrneného srdca pani Márie.
- Výstavba obecného komunitného centra.
- Aktívna terénna sociálna práca s deťmi a rodinami.
- Rozšíriť a realizovať projekty Zdravé regióny a Omama a iné na území obce.

Mimoriadna poznámka: Vzhľadom na stav v akom sa obec Lomnička nachádza by zo strany štátu (MV SR a MZ SR) mala prebehnúť diskusia o vyhlásení mimoriadneho stavu v obci a zavedenie štátom manažovanej správy obce na určitý čas za účelom sociálnych a samosprávnych funkcií, ktoré môžu mať pozitívny vplyv na verejné zdravie, vzdelanosť a bezpečnosť v obci.

3.9 OBEC BLAŽICE

Právo na prístup k pitnej vode

Obec Blažice má 649 obyvateľov, z čoho je detí do 18 rokov 168 a detí do 15 rokov je 136. V obci sa nachádza marginalizovaná rómska komunita, kde žije zhruba 30% obyvateľov z celkového počtu obyvateľov obce. Bývanie MRK je murované, nízkeho štandardu, v zásade sa dá hovoriť o obydlíach, nie o domoch postavených v zmysle stavebného zákona.

V obci nie je vybudovaná kanalizácia. Dokončenie obecného vodovodu je naplánované na rok 2024. Kanalizácia v obci plánuje nie je, obec t. č. nemá prostriedky na projektovú dokumentáciu v súvislosti s realizáciou kanalizácie. Čistenie žumpy v domácnostiach je realizované prostredníctvom VVS a. s. na základe individuálnej objednávky. Obec žiadala o finančné prostriedky na vodozádržné opatrenia. Obec dostala finančné prostriedky na MOPS a predchádzanie vzniku a zhodnocovanie BRKO (MŽ SR). MRK nie je prepojená s obcou chodníkom.

V MRK sa od roku 2024 nachádza vodovod s možnosťou napojenia jednotlivých obydľí, nateraz sa však na vodovodný zdroj nepripojili všetci obyvatelia MRK. V obci je 60 obyvateľov a približne 10 obydľí, ktoré nie sú priamo napojené na vodovodnú sieť. Väčšina obydľí je napojená na elektrickú sieť.

Právo na vzdelanie

V obci sa nenachádza základná škola, obec využíva pre potreby primárneho vzdelávania ZŠ Bohdanovce. V súčasnosti obyvatelia MRK, vrátane detí, chodia do obce Blažice, kde je zastávka SAD. Táto skutočnosť, najmä v zimných mesiacoch a po zotmení môže predstavovať riziko cestnej premávky.

Odporúčania pre obec Blažice :

- Prepojenie MRK s obcou chodníkom.
- Zabezpečenie finančných prostriedkov na projektovú dokumentáciu v súvislosti s výstavbou kanalizácie.
- Rozšírenie komunitnej práce a aktivít neziskových organizácií v obci.

3.10 OBEC ROZHANOVCE

Právo na prístup k pitnej vode

Počet obyvateľov obce je 2 649 občanov, z toho je 200 občanov rómskeho etnického pôvodu, čo tvorí 7,55% obyvateľstva. Detí do 18 rokov je v obci 603 a detí do 16 rokov je 506.

Od roku 1980 je obec napojená na obecný vodovod, pričom počet domácností v obci napojených na vodovod je 800 z celkového počtu 820 domácností v obci. Tých 20 domácností nie je napojených na vodovod z ekonomických a sociálnych dôvodov a vodu si chodia naberať k prameňu. Obec sa v rámci pripravovaných malých eurofondových výziev bude snažiť tieto domácnosti napojiť na vodovod z verejných zdrojov. Celkový počet obyvateľov obce napojených na vodovod je 2 600 obyvateľov. Z hľadiska stavebného zákona je napojených na vodovodnú sieť 900 budov, čo predstavuje 99% objektov v obci. V obci sa nachádza úpravovňa pitnej vody vrátane vodojemu a ČOV. Cez obec prechádza potrubie, ktoré zabezpečuje zásobovanie vodou obecnej vodovodnej siete.

V obci absentuje kanalizačná infraštruktúra a na elektrickú sieť je obec napojená prostredníctvom šiestich transformátorov.

Právo na vzdelanie

Obec Rozhanovce, Základná škola s materskou školou SNP 121.

Obec má zriadenú Základnú a materskú školu, a taktiež sa v obci nachádza alokované pracovisko SOŠ s učebnými odbormi v oblasti poľnohospodárskej výroby.

Škola má jednozmennú prevádzku, disponuje telocvičňou a školskou jedálňou s výdajňou. Kapacita ZŠ je cca 350 žiakov, aktuálne školu navštevuje 430 žiakov. Škola má zriadených 18 učební, z toho 4 sú nevyhovujúce, 2 učebne na 2. poschodí sú vybudované na chodbe zo sadrokartónov a 2 rohové učebne na prízemí majú nízke stropy. Tieto učebne sú schválené na výnimku RÚVZ. Škola plánuje realizovať prístavbu (má vypracovaný projekt aj s platné stavebné povolenie) aj s jedálňou a kuchyňou.

Priemerný počet žiakov v jednotlivých ročníkoch je 48 žiakov. V každom ročníku sú vytvorené po dve triedy. Najhoršia situácia nastane budúci školský rok 2024/2025 v piatom ročníku, kedy nastúpi do školy spolu až 56 žiakov a nebude možné umiestniť 15 žiakov z Košických Oľšian, ktorí sú žiakmi školského obvodu Rozhanovce. Existuje riziko, že 15 deťom nebude umožnené plnenie povinnej školskej dochádzky v ich školskom obvode, čo môže byť porušením ich práv ako aj Zákona o výchove a vzdelávaní.

Nedostatočné kapacity súvisia aj oddeleniami ŠKD, ktorých má škola momentálne 5 a požiadavka rodičov je tieto oddelenia rozšíriť, nakoľko je o ne veľmi veľký záujem zo strany žiakov, aj rodičov. Rovnako má škola zriadené vlastné CVC s 15 záujmovými útvarmi.

Údaje za celý školský rok ešte škola nevie poskytnúť, nakoľko sa zasadnutie Pedagogickej rady v čase realizácie monitoringu ešte neuskutočnilo. Za obdobie do 3. štvrt'roka (do apríla 2024) je spolu v škole vymeškaných 32 322, z toho je 595 hodín neospravedlnených. Prevažnú väčšinu z týchto hodín vymeškalo 5 žiakov, pričom na jedného žiaka pripadá v priemere 75 hodín. Hodiny boli ospravedlnené buď lekárom, alebo rodičom (v rámci 5 pracovných dní).

V škole je zabezpečené teplé stravovanie. Jedlo sa pripravuje v kuchyni materskej školy, ktorá sa nachádza približne 400 metrov od budovy základnej školy. Strava sa dováža autom a podáva sa vo výdajni s kapacitou 64 miest. Na obedy je prihlásených približne 360 žiakov.

Škola zabezpečuje nepretržitú dodávku teplej vody pre všetkých žiakov. Na všetkých toaletách je dostupné mydlo a každý žiak má vlastné hygienické vrecúško obsahujúce potrebné hygienické pomôcky. Toalety sú umiestnené na prízemí pre žiakov 1. stupňa a na hornom poschodí pre žiakov 2. stupňa.

Škola má pre športové aktivity vytvorené vhodné podmienky. Disponuje vlastnou telocvičnou s rozmermi 19×34 metrov, ktorá sa nachádza v areáli školy, mimo hlavnej budovy. Okrem toho má škola aj multifunkčné ihrisko s atletickou dráhou, ktoré bolo vybudované z vlastných zdrojov v priebehu dvoch rokov. Škola má k dispozícii niekoľko odborných učební, ktoré slúžia na podporu vyučovacieho procesu. Prírodovedná učebňa zároveň funguje aj ako kmeňová učebňa. Učebňa technickej výchovy (dielňa) sa nachádza mimo hlavnej budovy školy, konkrétne v priestoroch telocvične. Na výučbu jazykov a práce s informačnými technológiami škola využíva jednu jazykovú učebňu a jednu počítačovú učebňu, ktoré sú spoločné pre všetkých žiakov.

Najväčšie problémy má škola jednoznačne a dlhodobo s priestorovými kapacitami. Už niekoľko rokov sa snaží o vybudovanie prístavby školy. Nutne potrebuje školskú jedáleň s kuchyňou a kmeňové učebne. Projekt aj so stavebným povolením má škola na 100% pripravený.

Škola organizuje viaceré spoločné podujatia na utužovanie týchto vzťahov. Rôzne športové a kultúrne akcie. Podobná situácia je aj s návštevou rodičov na rodičovských združeniach, ktoré škola organizuje minimálne 4x do roka.

Negatívne patologické javy (agresivita, šikanovanie, závislosti, záškoláctvo) sa na škole vyskytujú sporadicky. V prípade potreby ich škola rieši bezprostredne po ich zachytení na úrovni učiteľov a triednych učiteľov. V prípade potreby učitelia konzultujú incidenty s rodičmi žiakov aj za prítomnosti člena podporného tímu.

Ilustračná fotografia – školské ihrisko ZŠ

Ilustračná fotografia – chodba v ZŠ

Záver

Na základe výsledkov monitoringu môžeme dôvodne predpokladať, že kvalita sociálneho života detí v monitorovaných obciach a marginalizovaných rómskych komunitách, vrátane práva prístupu k pitnej vode a právo prístupu k vzdelaniu môžu byť výrazne determinované chudobou, kultúrnymi osobitosťami a stabilitou rodinného prostredia, ktoré zásadne vplýva na život aj budúcnosť detí v predmetných lokalitách. Monitoring práva prístupu k pitnej vode a práva k vzdelaniu je z hľadiska rozsahu ako aj zistených skutočností významným popisným materiálom stavu života detí v oblastiach generacej chudoby a vylúčených spoločenstiev. Je dôležité popísať, že samotný monitoring neskúmal iba kvalitu života a dodržiavanie Dohovoru o právach dieťaťa v marginalizovaných rómskych komunitách a na tieto komunity sa ani primárne nezameriaval, hoci mnohé zistenia sa tejto komunity týkajú. Na základe zistení z monitoringu je možné v mnohých lokalitách konštatovať obmedzené právo prístupu k pitnej vode. Samotné verejné výdajníky vody za úhradu nepovažujeme za hygienicky a spoločensky primeraný štandard prístupu k pitnej vode v strede Európy. Zároveň berieme do úvahy záujem obcí na efektívnom, hospodárnom a účelnom nakladaní s verejnými zdrojmi pri distribúcii pitnej vody. Vychádzajúc zo samotného monitoringu môžeme konštatovať, že právo prístupu k pitnej vode nie je ani v roku 2024 na Slovensku štandardom a to najmä v sociálne slabých rodinách a spoločenstvách, kde je prístup k pitnej vode častokrát podmienený finančnými parametrami či neschopnosťou napojiť sa na častokrát nedobudovanú alebo neexistujúcu vodovodnú sieť.

Medzi rovnako dôležité skutočnosti vyplývajúce z monitoringu patria skutočnosti týkajúce sa práva prístupu k vzdelaniu a to najmä na úrovni povinného predprimárneho a primárneho vzdelávania, ktoré Slovenská republika formálne upravuje a vynucuje, v praxi však jednotlivými opatreniami v praktickej úrovni popiera. Najčastejším dôvodom pre neplnenie povinnej školskej dochádzky, ktorý základné školy v rámci monitoringu uvádzajú, je možnosť ospravedlniť žiakovi zákonným zástupcom až 5 po sebe idúcich dní, pričom je dôvodný predpoklad, že aj napriek mnohým sťažnostiam starostov, primátorov a riaditeľov škôl sa tento rámec nielenže nebude znižovať, ale ešte sa naopak rozšíri, čo s takmer istotou privedie dnešné patologické zneužívanie domácich ospravedlnení do extrému, v ktorom sa počet po sebe ospravedlnených dní môže na úkor návštevy školy rozšíriť až o 100 percent. Práve zákonná možnosť ospravedlnenia dieťaťa rodičom má zásadný vplyv na dochádzku detí do školy, a to najmä z málo podnetného prostredia, MRK a sociálne ohrozených skupín obyvateľstva naprieč akejkolvek národnostnej či etnickej príslušnosti. Práve u detí z ohrozených rodinných a sociálnych pomerov musia byť zvýšené nároky na plnenie povinnej

školskej dochádzky. V opačnom prípade sa bude rozširovať generácia detí, ktorá ukončí základnú školu iba formálne a po jej skončení sa presunie do patologického spôsobu života ovplyvneného komunitou, rodičmi alebo prostredím.

Ako mimoriadne zásadnú skutočnosť vyplývajúcu z monitoringu vnímame absenciu teplých varených obedov v školách, v dôsledku čoho deti pochádzajúce z prostredia mnohogeneračnej chudoby, jednorodičovskej chudoby, pracujúcej chudoby či chudoby MRK častokrát nemajú ani jedno teplé jedlo denne. Rovnako strácajú či nezískavajú stolovacie a stravovacie návyky a je predpoklad, že v dôsledku rodinnej chudoby nemajú teplé a varené jedlo aj niekoľko dní po sebe, v extrémnych prípadoch týždňov. Rozdávanie suchých balíčkov namiesto obeda deťom, ktoré potrebujú mať z dôvodu duševného a fyzického vývoja aspoň jedno teplé jedlo denne, považujeme za nezdravé. Toto môže mať negatívny dopad na život a zdravie obyvateľstva v budúcnosti. Balíčky v hodnote 1,30 – 2,00 eur na dieťa nepovažujeme za náhradu plnohodnotnej stravnej jednotky, ktorú by mala každá škola svojim žiakom zabezpečiť pri vytváraní komplexného výchovno-vzdelávacieho prostredia. Máme za to, že poskytovanie suchých balíčkov zo strany škôl žiakom je nezvládnutie základnej civilizačnej podmienky vzdelávacieho procesu, ktorý má deťom a žiakom poskytnúť v škole pocit bezpečného prístavu.

Neodmysliteľnou skutočnosťou, ktorá z monitoringu dodržiavania práva prístupu k pitnej vode a práva prístupu k vzdelaniu vyplynula, je v niektorých lokalitách a školských obvodoch kolabovanie základného školstva v dôsledku veľkého prírastku žiakov prvých ročníkov, ktorých nie je možné pre nedostatok kapacít umiestniť v základných školách v ich školskom obvode. Touto skutočnosťou sa najmä v sociálne slabých a chudou ohrozených rodinách vytvára ďalší ekonomický tlak na nutnosť nosiť dieťa do vzdialenej obce mimo školského obvodu, čo môže mať negatívne vplyvy na hospodárenie rodín. Predpokladom pre zvládnutie tejto situácie je reforma a manažment školských obvodov a podporovanie primárneho školstva rozširovaním kapacít škôl.

Rovnako veľkým problémom nadväzujúc na monitoring sa javí pri veľkom množstve sociálne slabých rodín uhrádzanie príspevku na školské potreby na účet rodičov, ktorí tento príspevok častokrát používajú na osobné potreby či vlastné záujmy a deti následne prichádzajú do prvého ročníka základnej školskej dochádzky bez akýchkoľvek školských potrieb, častokrát ešte ani riadne neošatené či neobuté.

Odhliadnuc od zvyšujúcej sa gravidity a populačného prírastku v niektorých obciach, ktorý bude obec musieť z pohľadu zvyšujúcich sa nárokov na školský a sociálny štandard zabezpečiť, veľmi dôležitým zistením je, že obce častokrát dostatočne v strednodobom a dlhodobom horizonte nereflektujú na potreby detí pri starostlivosti o nich z pohľadu samosprávy. Medzi častokrát opakujúci sa jav možno zaradiť vysokú mieru chudoby, ktorá ohrozuje rodiny a komunity v širokospektrálnom rozsahu. Zdá sa, že najmä v malých obciach s minimom príležitostí je chudoba sociálnym javom, ktorý vytvára dlhodobú špirálu, z ktorej jediným východiskom je práca s deti a mládežou, vytváraním im podnetného a motivujúceho prostredia zapojením verejných organizácií a inštitúcií, športových klubov, cirkví a náboženských spoločností a súkromného či tretieho sektora.

Záver z monitoringu realizovaného vo vybraných obciach je možné zhrnúť v nasledujúcom prehľadnom prehľade, ktorý reflektuje najzávažnejšie identifikované problémy a pretrvávajúce nedostatky. Tieto zistenia zahŕňajú skutkovú časť ako aj právne posúdenie v súlade s ustanoveniami Dohovoru o právach dieťaťa.

Oblasti monitoringu

Predmetom monitorovania boli kľúčové oblasti ovplyvňujúce kvalitu života detí, a to:

- vzdelávanie ako fundamentálne právo každého dieťaťa,
- životné prostredie a jeho vplyv na zdravie,
- sociálne aspekty ovplyvňujúce integráciu a celkovú kvalitu života detí.

Kľúčové zistenia

1. Vzdelávanie a povinná školská dochádzka

Monitoring odhalil závažné problémy v plnení povinnej školskej dochádzky. Z 6182 monitorovaných detí bolo evidovaných 1 360 264 vymeškaných vyučovacích hodín, čo predstavuje priemerne 220 vyučovacích hodín na žiaka, teda prítomnosť na výuke len počas siedmich mesiacov v školskom roku. Tento stav indikuje potrebu cielenej intervencie zo strany vzdelávacích inštitúcií a sociálnych pracovníkov.

2. Stravovanie a zdravotný stav detí

Zistenia poukazujú na skutočnosť, že 4106 detí je odkázaných na konzumáciu tzv. suchých balíčkov, bez prístupu k teplej strave aspoň raz denne. Nevyhovujúce stravovacie návyky v kombinácii s nedostatočnou hygienou vedú k nárastu infekčných a parazitárnych ochorení (napr. hepatitída typu A, svrab, črevné infekcie). Taktiež bol identifikovaný vysoký výskyt respiračných ochorení v dôsledku spaľovania nebezpečných materiálov, ako sú plasty.

3. Hygienické podmienky

V oblasti hygieny boli zistené zásadné nedostatky. Z celkového počtu monitorovaných osôb (13 100) len 5359 osôb má prístup k verejnej kanalizácii a čističke odpadových vôd. Navyše, len 4 z 10 osád disponujú verejným vodovodom, čo vedie k obmedzenému prístupu k pitnej vode a zvyšovaniu zdravotných rizík.

4. Rizikové správanie a zdravie

Monitoring poukázal na alarmujúci výskyt zneužívania omamných a psychotropných látok, predovšetkým inhalovanie prchavých rozpúšťadiel, ako je toluén a riedidlá. Tento jav je hlásený aj terénnymi pracovníkmi ako súčasť rastúceho sociálneho problému.

5. Adolescentné tehotenstvá

Obzvlášť znepokojivým je vysoký výskyt tehotenstva u dievčat v mladistvom veku, kedy už žiaci 7. a 8. ročníka ZŠ rodia svoje prvé deti. V niektorých prípadoch dochádza k tehotenstvám u 13-ročných dievčat, čo prináša závažné zdravotné riziká, vrátane podvýživy, infekcií a nedostatočnej prenatálnej starostlivosti.

6. Sociálne aspekty a rodičovská starostlivosť

Záveru monitoringu naznačujú, že v mnohých prípadoch rodičia neprejavujú primeraný záujem o výchovu svojich detí a vnímajú ich predovšetkým ako prostriedok na získanie sociálnych dávok. Niektoré deti, ktoré boli umiestnené v detských domovoch, boli na žiadosť rodičov vrátené do nevyhovujúceho prostredia, čo si vyžaduje intenzívnejšiu spoluprácu medzi sociálnymi inštitúciami a terénnymi pracovníkmi.

Odporúčané opatrenia

- Zlepšenie dostupnosti kvalitného vzdelania prostredníctvom cielenej podpory a monitorovania školskej dochádzky.
- Zabezpečenie teplej stravy pre všetky deti ako nevyhnutnej súčasti zdravého vývinu.
- Zlepšenie hygienických podmienok a infraštruktúry, vrátane prístupu k pitnej vode a kanalizácii.
- Intenzívna prevencia zneužívania návykových látok cez vzdelávacie programy a terénne aktivity.
- Zlepšenie spolupráce medzi sociálnymi inštitúciami s cieľom efektívnej identifikácie a riešenia sociálnych patológií.
- Riešenie týchto problémov si vyžaduje komplexný a dlhodobý prístup založený na prevencii a posilnení podporných mechanizmov.

Odporúčania komisára pre deti:

1. Výzva - SOS deti MRK

Deti z marginalizovaných komunít žijú v podmienkach, ktoré ohrozujú ich potreby a základné práva garantované Dohovorom o právach dieťaťa. Je potrebné prijať nadrezortné, adresné a systémové riešenia na zabezpečenie dôstojných životných podmienok a spravodlivého naplnenia práv detí.

2. Dokumentovanie situácie detí

- Zmapovanie skutočnej situácie detí v marginalizovaných komunitách.
- Identifikácia najviac ohrozených skupín detí.

3. Plán riešenia problematiky MRK

- Vypracovanie systematického a efektívneho plánu v spolupráci s ministerstvami, samosprávami, cirkvami a neziskovými organizáciami.
- Zabezpečiť pravidelnú komunikáciu medzi aktérmi.
- Vytvoriť nadrezortný krátkodobý a dlhodobý plán.

4. Odporúčania v oblasti školstva

- Obmedziť možnosť rodičov ospravedlniť absenciu detí na 10 dní v mesiaci.
- Zaviesť opatrenia na elimináciu záškoláctva.
- Prehodnotiť efektívnosť 3D stratégie a zvážiť výstavbu škôl bližšie k osadám.
- Zabezpečiť teplú stravu pre všetky deti.
- Prijatť opatrenia na zrušenie dvojzmennej prevádzky základných škôl.
- Presmerovať príspevok 100 eur pre žiakov 1. ročníka priamo na školy.
- Vytvoriť podporné opatrenia pre maloleté matky v školách.

5. Odporúčania v oblasti zdravotníctva

- Zlepšiť dostupnosť zdravotnej starostlivosti, najmä pre maloleté matky.
- Zabezpečiť dostupnosť preventívnych prehliadok v komunitách.
- Prijatť opatrenia na prevenciu a znižovanie závislostí detí na omamných látkach (riedidlá, toluén).
- Zaviesť osvetové programy v školách a komunitách.

6. Odporúčania v sociálnej oblasti

- Posilniť funkčnosť rómskych rodín a predchádzať vynímaniu detí do náhradnej starostlivosti.
- Rozšíriť terénnu sociálnu prácu na podporu rodín.
- Prehodnotiť systém sociálnych dávok s cieľom znižovania závislosti MRK na dávkach.
- Podporovať programy aktívnej zamestnanosti.
- Zdieľať príklady dobrej praxe.

7. Odporúčania v oblasti bezpečnosti a životného prostredia

- Odstrániť smetiská a zlepšiť nakladanie s odpadom.
- Zvýšiť dostupnosť detských ihrísk a komunitných centier.
- Zapojiť miestne komunity do budovania a udržiavania bezpečného prostredia.

8. Pracovná skupina SOS deti MRK - nadrezortné stretnutie SOS deti MRK

POUŽITÁ PRÁVNA ÚPRAVA:

Dohovor o právach dieťaťa

Podľa čl. 19: Štáty sú povinné vykonať všetky potrebné zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia na ochranu detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním, vrátane sexuálneho zneužívania (gravidita mladých dievčat), zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním počas doby, keď sú v starostlivosti jedného alebo oboch rodičov (nútenie k žobaniu a tým vytváranie nesprávnej asociácie medzi nejakou činnosťou a získaním finančných prostriedkov), zákonných zástupcov alebo akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa. Štáty sú za týmto účelom povinné zabezpečiť účinné postupy na vytvorenie sociálnych programov zameraných na poskytnutie nevyhnutnej podpory dieťaťu a tým, ktorým sa zverilo, ako aj iné formy prevencie.

Podľa čl. 24: Štáty uznávajú právo dieťaťa na dosiahnutie najvyššie dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu a na využívanie liečebných a rehabilitačných zariadení a usilujú sa o zabezpečenie toho, aby žiadne dieťa nebolo pozbavené svojho práva na prístup k takým zdravotníckym službám. Za účelom dosiahnutia tohto cieľa robia opatrenia na potieranie chorôb a podvýživy tiež v rámci základnej lekárskej starostlivosti, okrem iného tiež využívaním ľahko dostupnej technológie a poskytovaním dostatočne výživnej stravy a čistej pitnej vody, pričom sa berie ohľad na nebezpečenstvá a riziká znečistenia životného prostredia, opatrenia na poskytnutie zodpovedajúcej starostlivosti matkám pred aj po pôrode a tiež opatrenia na rozvoj osvedčenej a služieb v oblasti preventívnej zdravotnej starostlivosti, poradenskej služby pre rodičov a výchovy k plánovanému rodičovstvu. V daných monitorovaných prípadoch je veľký priestor na uplatňovanie a rozvoj tohto práva, nakoľko absentuje alebo je uplatňované vo veľmi nízkej miere.

Podľa čl. 27: Štáty uznávajú právo každého dieťaťa na životnú úroveň nevyhnutnú pre jeho telesný, duševný, duchovný, mravný a sociálny rozvoj. Rodičia alebo iné osoby, ktoré sa o dieťa starajú, nesú v rámci svojich schopností a finančných možností základnú zodpovednosť za zabezpečenie životných podmienok nevyhnutných pre rozvoj dieťaťa, pričom štáty v súlade s podmienkami daného štátu a v rámci svojich možností robia potrebné opatrenia pre poskytovanie pomoci rodičom a iným osobám, ktoré sa o dieťa starajú, na uskutočňovanie tohto práva a v prípade potreby poskytujú materiálnu pomoc a podporné programy, najmä v oblasti zabezpečenia potravín, šatstva a bývania. V prejednávaných

veciach bolo bežnou praxou, že detské ihrisko pre deti z MRK predstavuje smetisko, kde okrem pomyselného hrania sa a hľadania zábavy, hľadajú aj napríklad spomínané horľavé odpady na účely vzniku a udržania ohňa a tým zabezpečenia tepla.

Podľa čl. 28: Štáty prijímajú opatrenie na podporu pravidelnej školskej dochádzky a na zníženie počtu tých, ktorí školu nedokončia a tiež robia všetky opatrenia nevyhnutné na to, aby sa disciplína v škole zabezpečovala spôsobom zlučiteľným s ľudskou dôstojnosťou dieťaťa. V monitorovaných prípadoch nie je dostatočne zabezpečovaná a to ani personálne a ani materiálne, čo má samozrejme následne negatívny vplyv na ostatné aspekty fungovania týchto osôb v spoločnosti. Len edukáciou a prevenciou môžeme dôjsť k trvalo udržateľnému stavu a tento následne postupne zdokonaľovať.

Podľa čl. 29: Štáty zabezpečia, aby výchova dieťaťa smerovala na posilnenie úcty k životnému prostrediu. Tu je potrebné vo väčšej miere umiestňovať nádoby na zber odpadu a edukovať cieľovú komunitu ohľadom separácie odpadu a tiež ako nevyhnutný predpoklad ich edikovať ohľadom možnosti trvale udržateľného zabezpečenia tepla aj s ohľadom na životné prostredie, pretože človek v núdzi zabezpečuje v rámci pudu sebazáchovy svoje životne dôležité potreby a v takejto situácii nie je ochotný brať zreteľ na iné hodnoty.

Podľa čl. 33: Štáty prijímajú všetky nevyhnutné opatrenia, vrátane zákonodarných, správnych, sociálnych a kultúrnych opatrení, na ochranu detí pred nezákonným užívaním narkotických a psychotropných látok definovaných príslušnými medzinárodnými zmluvami a na zabránenie využívania detí pri ich nezákonnej výrobe a obchodovaní s týmito látkami. V konkrétnych prípadoch je to forma mentálneho úniku z reality, pričom opäť len edukáciou môžeme ukázať týmto osobám spoločensky žiadanú a akceptovateľnú únikovú cestu.

Podľa čl. 34: Štáty sa zaväzujú chrániť dieťa pred všetkými formami sexuálneho vykorisťovania a sexuálneho zneužívania a na zabezpečenie tohto záväzku prijímajú nevyhnutné vnútroštátne, dvojstranné a mnohostranné medzinárodné opatrenia na zabránenie zvädzania alebo donucovania detí k akejkoľvek nezákonnej sexuálnej činnosti, využívania detí na prostitúciu alebo na iné nezákonné sexuálne praktiky za účelom finančného obohacovania alebo využívania detí v pornografii a pri výrobe pornografických materiálov za účelom finančného obohacovania. Tieto práva súvisia s právami detí podľa Čl. 19 Dohovoru, aj keď sú v konkrétnostiach prípadu založené na iných motívoch a skutkových základoch, avšak porušenie týchto práv z akýchkoľvek dôvodov spôsobuje jednoznačne negatívne následky na zdravom fyzickom a psychickom vývoji detí.

Podľa čl. 39: Štáty robia všetky nevyhnutné opatrenia na podporu telesného a duševného zotavenia a sociálnej reintegrácie dieťaťa, ktoré je obeťou akejkoľvek formy zanedbania, využívania za účelom finančného obohacovania alebo zneužívania, mučenia alebo inej formy krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania alebo ozbrojeného konfliktu. Zotavenie a reintegrácia sa uskutočňujú v mieste a prostredí podporujúcim zdravie, sebaúctu a dôstojnosť dieťaťa. V skúmaných prípadoch sú deti často rukojemníkmi rodičov, ktorí sa o nich skutočne a opravdivo nezaujímajú, ale vnímajú ich len ako prostriedok na poskytnutie štátnych sociálnych dávok alebo ako nástroj na zabezpečenie výkonu žobrania vo väčších a anonymnejších aglomeráciách.

Vyššie uvedené sú jednoznačne definované rámce na nepochybný rozvoj nástrojov a prostriedkov na národnej úrovni s cieľom prioritnej ochrany práv detí, a tým aj sekundárne pomoci rozvoju spoločnosti ako takej, nakoľko sa budú formou prevencie minimalizovať, alebo odstraňovať negatívne indikované skutkové situácie.

4 Monitoring možného porušovania práv dieťaťa, právo na prístup k vzdelaniu a plneniu povinnej školskej dochádzky v rámci primárneho vzdelávania v školskom obvode

Monitoring bol realizovaný v dňoch 11. a 12. júna 2024, na základe podnetu KPD 149/2024. Monitorovacím subjektom bola Základná škola s materskou školou M.R. Štefánika Budimír a Obecný úrad Budimír, v spolupráci s ZŠ Chrastné a Obecným úradom Chrastné.

Postup monitoringu zahŕňal prípravu podkladov, analýzu podnetu v súvislosti s dostupnými informáciami, ako aj miestne zisťovanie. Súčasťou monitorovania boli aj monitorovacie rozhovory s riaditeľkou ZŠ M.R. Štefánika a starostom obce Budimír. V rámci monitoringu bola vykonaná prehliadka ZŠ M.R. Štefánika, ako aj ZŠ Kráľovce. Na záver prebehli rozhovory so starostom obce Kráľovce a riaditeľom ZŠ Kráľovce.

V priebehu monitoringu sa uskutočnilo pracovné rokovanie so starostom obce Budimír, ktorý úrad komisára pre deti podrobne oboznámil so sociálno-ekonomickým stavom obce, demografickou prognózou a plánovanou expanziou obce, súvisiacou s individuálnou bytovou výstavbou (IBV) pre viac ako 1 500 nových obyvateľov.

Starosta obce zároveň predstavil aktuálnu situáciu na ZŠ M.R. Štefánika Budimír, týkajúcu sa poskytovania povinnej školskej dochádzky v školskom obvode. Upozornil na pretrvávajúci problém so ZŠ Chrastné (ročníky 1 až 4), ktorá v novom školskom roku končí. Zároveň vyjadril obavy o kapacity ZŠ M.R. Štefánika Budimír a ZŠ Kráľovce, ktoré nemajú dostatočné kapacity na prijatie všetkých detí zo školského obvodu, ktoré o prijatie alebo presun požiadali. Komisár pre deti bol upozornený na demografickú prognózu, ktorá v nasledujúcich rokoch môže spôsobiť kolaps primárneho vzdelávania v obci Budimír a okolitých obciach.

K samotnému podnetu, v ktorom podávateľ upozornil na porušovanie práv dieťaťa sa vyjadrila aj riaditeľka ZŠ M.R. Štefánika, ktorá taktiež potvrdila kapacitné problémy a predkolapsový stav školský systém v obci Budimír a okolí. Riaditeľka upozornila, že situácia ohľadom podnetu nie je ojedinelá, hoci iní rodičia, ktorých deti sa to taktiež týka, sa zatiaľ na Komisára pre deti neobrátili.

Základná škola v obci Kráľovce je takmer výlučne navštevovaná deťmi z rómskych komún, čo spôsobuje problém s kapacitami v ZŠ Budimír, kam sa rodičia z okolitých obcí snažia prihlasovať svoje deti. ZŠ Budimír nie je kapacitne prispôbená na tento nápor, pričom v triedach je počet žiakov zvýšený na 32-33, čo je neudržateľné z hľadiska kvality vzdelávania. Riaditeľka školy uviedla, že už niekoľko rokov informuje o danom neprijateľnom stave štátne inštitúcie (MŠVVaM, RÚŠS, Košický samosprávny kraj) bez náležitej reakcie. Z vyššie uvedených dôvodov bola nútená odmietnuť z kapacitných dôvodov prijať 10 žiakov zo základného školského obvodu obce Budimír, ktorí majú nárok na vzdelávanie v tejto škole. Riaditeľka spolu so starostom vyjadrili nádej, že komisár pre deti pomôže situáciu riešiť.

Z pohľadu dodržiavania Dohovoru o právach dieťaťa a zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní dochádza k porušovaniu práv dieťaťa, keďže dieťa má právo na zabezpečenie základnej školskej dochádzky v školskom obvode svojho trvalého pobytu, no príslušná základná škola nemá kapacity na jeho prijatie.

Počas monitoringu bola realizovaná aj prehliadka ZŠ a MŠ Budimír, ktorá spĺňa vysoké výchovno-vzdelávacie štandardy vrátane materiálno-technických požiadaviek. Škola s 570 žiakmi dosahuje vynikajúce výsledky v hodnotení žiakov a mimoškolskej činnosti. Disponuje dvoma psychológmi na plný úväzok, školskými podpornými tímami a je súčasťou pilotného

projektu reformy kurikulárneho vzdelávania od školského roku 2023/2024. Okrem žiakov z obce navštevujú školu aj deti zo širšieho okolia, vrátane Košíc. Škola kladie dôraz na podporu duševného zdravia, bezpečnosť a pohodu žiakov a pedagógov.

Riaditeľka ZŠ a súčasne aj starosta obce Budimír navrhujú zriadiť v obci Kráľovce alokované pracovisko ZŠ Budimír, ktoré by prebralo kompletný manažment školy a zodpovednosť za vzdelávací proces s cieľom zlepšiť kvalitu vzdelávania a prilákať žiakov nielen z rómskych, ale aj z majoritných rodín. Riaditeľ ZŠ Kráľovce na stretnutí 12.06.2024 predstavil návrh transformácie školy na elokované pracovisko ZŠ Budimír. Tento krok by mal prispieť k rozvoju školy a zvýšeniu jej atraktivity. ZŠ Kráľovce aktuálne navštevuje 60 detí, z toho 45 pravidelne, zvyšok je evidovaných, ale žijú s rodičmi v zahraničí. Škola čelí problémom s nízkym počtom žiakov, čo vyžaduje spájanie tried, čo môže negatívne ovplyvniť kvalitu vzdelávania.

Starosta obce Kráľovce odmieta zriadenie elokovaného pracoviska ZŠ Budimír v tejto obci, argumentujúc, že rozšírenie kapacity školy o deti rómskeho pôvodu nie je v záujme školy a ani obce. Prokuratúra Košice už upozornila na možné diskriminačné a segregujúce praktiky v súvislosti s týmto postojom. Starosta sa obáva, že tento krok by mohol reálne vyznieť ako podpora obce v otázkach týkajúcich sa rómskej komunity. V obci Kráľovce žije približne 1 147 obyvateľov, z toho asi 400 je rómskeho pôvodu.

Zistenia z monitoringu ukazujú, že obec Budimír a ZŠ Budimír sa snažia vychádzať v ústrety všetkým žiadateľom o prijatie do školy v školskom obvode. Zároveň však odmietajú prijímať deti nad rámec kapacitných možností školy, čo môže byť v rozpore s Dohovorom o právach dieťaťa. Komisár pre deti musí konštatovať, že riaditeľka ZŠ Budimír pri riešení problému, ale aktívne spolupracovala, zorganizovala prehliadku ZŠ Budimír aj ZŠ Kráľovce, ktorá by mohla kompenzovať kapacitné a technické obmedzenia školy v Budimíre.

Z monitoringu tiež vyplýva, že v obci Chrastné dochádza k rušeniu základnej školy, pričom obec Budimír od školského roka 2025/2026 ruší školské obvody pre okolité obce. Starosta obce Kráľovce odmieta schváliť školský obvod pre iné obce než pre Kráľovce, a to z dôvodu obáv z prisťahovania rómskych rodín. V prípade, že by mala základná škola v Kráľovciach prijímať ďalšie rómske deti, starosta naznačil možnosť jej zrušenia.

Tento postup, ako aj obštrukcie zo strany obecných úradov, môžu viesť k systematickej rasovej segregácii a diskriminácii na základe etnického pôvodu, čo je potvrdené všetkými zúčastnenými stranami. V prípade zrušenia škôl a školských obvodov v obciach Budimír, Chrastné a Kráľovce môžu deti rómskeho pôvodu, ako aj deti zo sociálne znevýhodneného prostredia, stratiť prístup k základnému vzdelávaniu, čím by došlo k obmedzeniu ich práva na povinnú školskú dochádzku. Takéto opatrenia sa javia ako diskriminačné a môžu naraziť na právne a etické problémy v súvislosti s povinnosťami miestnych samospráv.

4.1 Závery z realizovaného monitoringu

Skutočnosti vyplývajúce z podnetu a následného monitoringu potvrdzujú porušovanie Dohovoru o právach dieťaťa, najmä v oblasti práva na prístup k vzdelaniu a poukazujú na prognózu pretrvávania a zhoršovania tejto situácie v dotknutom regióne. Identifikovaná absencia systémových riešení a opatrení naznačuje potrebu komplexnej a koordinovanej intervencie na odstránenie týchto problémov.

Pozitívne zistenia zahŕňajú vysokú kvalitu výchovno-vzdelávacieho procesu na ZŠ Budimír a úsilie pedagógov poskytovať konkurencieschopné a podnetné školské prostredie.

Riaditeľ ZŠ Kráľovce prejavil ochotou čeliť systémovým problémom a diskriminácii, s cieľom zlepšiť podmienky v škole, ktorú vedie.

Komisár pre deti v závere konštatuje, že vzniknutú nepriaznivú situáciu je možné odstrániť len systémovým prístupom na úrovni Ministerstva školstva a miestnych samospráv. Súčasne vyjadruje znepokojenie nad problémami v regionálnom školstve, ktoré môžu mať základy v demografických a sociálnych rozdieloch a prejavujú sa v systémovej diskriminácii a segregácii, najmä na etnickom a rasovom základe.

5 Monitoring možného porušovania práv dieťaťa, včasné tehotenstvá dievčat

Na základe medzirezortného stretnutia na multidisciplinárnej úrovni k Akčnému plánu Európskej záruky pre deti (ECG) – príprava aktualizácie a odpočtu, boli vznesené pripomienky týkajúce sa obce Jarovnice. V tejto obci sa evidujú prípady veľmi včasného tehotenstva dievčat vo veku 12 rokov, čo predstavuje trestný čin sexuálneho zneužívania. Konkrétne informácie však neboli poskytnuté.

Úrad komisára pre deti bol požiadaný o preverenie možného systematického porušovania práv detí v zmysle §4 zákona č. 176/2015 Z. z. (Zákon o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím) a podľa Opčného protokolu k Dohovoru o právach dieťaťa a o procedúre oznámení 91/2014 Z. z..

Zločinu sexuálneho zneužívania podľa § 201 Trestného zákona sa v základnej skutkovej podstate dopustí ten, kto vykoná súlož s osobou mladšou ako 15 rokov, alebo kto takú osobu iným spôsobom sexuálne zneužije.

Dňa 07.11.2024 detašované pracoviská Úradu komisára pre deti v Prešove a Košiciach zvolali pracovné stretnutie v obci Jarovnice za účasti dotknutých úradov.

Od roku 2021 až k 24.10.2024 sa eviduje za služobný obvod OR PZ Prešov na úseku sexuálneho zneužívania 110 trestných vecí (28 v obci Jarovnice) .

V roku 2021 bolo vyšetrovaných 33 trestných činov sexuálneho zneužívania za služobný obvod OR PZ Prešov, z toho počtu 7 prípadov, ku ktorým došlo v obci Jarovnice. Vo všetkých prípadoch bola poškodená maloletá osoba vo veku do 15 rokov, v šiestich prípadoch bolo poškodené maloleté dievča a v jednom prípade maloletý chlapec (páchateľka žena). V uvedených prípadoch bolo z celkového počtu 6 páchatel'ov mužov a 1 žena, v jednom prípade bol páchatel' maloletá osoba (14 rokov) a trestné stíhanie bolo zastavené, nakoľko pri tomto trestnom čine je zodpovedný páchatel' až po dovŕšení fyzického veku 15 rokov. V troch prípadoch bol páchatel' mladistvá osoba, v troch prípadoch bol páchatel' nezistený. V prípadoch, kde boli známi páchatelia, všetci pochádzali z obce Jarovnice ako aj ich obeť.

V roku 2022 OR PZ Prešov vyšetrovalo 33 trestných činov sexuálneho zneužívania, z toho počtu 7 prípadov, ku ktorým došlo v obci Jarovnice. Vo všetkých prípadoch bola poškodená maloletá osoba vo veku do 15 rokov. Vo všetkých prípadoch bolo poškodené maloleté dievča. V jednom prípade bol páchatel' maloletá osoba (14 rokov) a trestné stíhanie bolo pozastavené, nakoľko pri tomto trestnom čine je zodpovedný páchatel' až po dovŕšení fyzického veku 15 rokov. V jednom prípadoch bol páchatel' mladistvá osoba, v štyroch prípadoch bol páchatel' dospelý a v jednom prípade bol páchatel' nezistený. V prípadoch, kde boli známi páchatelia, všetci okrem jedného (Pečovská Nová Ves), pochádzali z obce Jarovnice

ako aj ich obeť. V dvoch prípadoch bolo páchateľovi vznesené obvinenie a bol podaný návrh na podanie obžaloby.

V roku 2023 bolo vyšetovaných **24** trestných činov sexuálneho zneužívania za služobný obvod OR PZ Prešov, z toho počtu **5** prípadov, ku ktorým došlo v obci Jarovnice. Vo všetkých prípadoch bola poškodená maloletá osoba vo veku do 15 rokov, vo všetkých prípadoch bolo poškodené maloleté dievča. V dvoch prípadoch bol páchateľ maloletá osoba (12 a 14 rokov) a trestné stíhanie bolo zastavené, nakoľko pri tomto trestnom čine je zodpovedný páchateľ až po dovŕšení fyzického veku 15 rokov a v troch prípadoch bol páchateľ mladistvá osoba. V prípadoch, kde boli známi páchatelia pochádzali z obce Jarovnice, jedna poškodená pochádzala z obce Kojatice a jedna z Veľkého Šariša. V jednom prípade bolo mladistvému páchateľovi vznesené obvinenie a bol podaný návrh na podanie obžaloby.

V roku 2024 ku 24.10.2024 bolo vyšetovaných **20** trestných činov sexuálneho zneužívania za služobný obvod OR PZ Prešov, z toho počtu **9** prípadov, ku ktorým došlo v obci Jarovnice. Vo všetkých prípadoch bola poškodená maloletá osoba vo veku do 15 rokov, vo všetkých prípadoch bolo poškodené maloleté dievča. V jednom prípade bol páchateľ maloletá osoba (13 rokov) a trestné stíhanie bolo odložené, nakoľko pri tomto trestnom čine je zodpovedný páchateľ až po dovŕšení fyzického veku 15 rokov. V troch prípadoch bol páchateľ mladistvá osoba, v dvoch prípadoch bol páchateľ dospelý, pochádzal z obce Jarovnice. V oboch prípadoch bolo vznesené obvinenie páchateľovi a bol podaný návrh na podanie obžaloby. V ostatných prípadoch prebiehajú úkony a rozhodnutie vydané nebolo.

K vyhladávaníu a objasňovaniu trestného činu sexuálneho zneužívania dochádza jednak zo strany polície, jednak sú podozrenia z moci úradnej oznamované zo strany ošetrojúcich lekárov, resp. sociálneho oddelenia FNsP v Prešove, prípadne sú podnety týkajúce sa podozrenia zo sexuálneho zneužívania podávané rodičmi obetí a učiteľmi.

OR PZ Prešov sa tomuto typu sexuálneho deliktu venujú s náležitou pozornosťou. Pokiaľ sa týka zisťovania informácií, OR PZ v Prešove v zmysle podnetu vykonal zber štatistických údajov za obec Jarovnice aj historicky časovo do minulých období. Je zabezpečená spolupráca s nemocnicou, kde funguje referát sociálnej oblasti. O prípadoch tehotných maloletých sú informovaní z gynekologických oddelení, táto skutočnosť je oznamovaná priamo z nemocnice na políciu. Pokiaľ sú to maloleté osoby do 18 rokov, ide o oznámenie o podozrení zo spáchania trestného činu. V praxi by sa o týchto prípadoch na OR PZ mali vždy dozvedieť. Lekári tieto skutočnosti oznamujú pravidelne t.j. svoju oznamovaciu povinnosť si plnia veľmi poctivo. Zároveň dostávajú informácie z obecných úradov, komunitných centier alebo ÚPSVaR. V roku 2023 bola daná do užívania špeciálna výsluchová miestnosť na OR PZ v Prešove, pre obzvlášť zraniteľné obeť trestných činov, ktorými sú aj maloleté deti, na ktorých bol spáchaný niektorý z trestných činov smerujúcich proti ľudskej dôstojnosti. Poškodené - maloleté sú vypočúvané v špeciálnej výsluchovej miestnosti za prítomnosti vyšetrovateľky - ženy. Ďalšie osoby, ktoré sú prítomné na výsluchu sú situované mimo výsluchovú miestnosť za nepriehľadným sklom. Následne prebieha procesný úkon.

Prevencia je nutná najmä pri maloletých, ktoré musia absolvovať gynekologické vyšetrenie. Pri vyšetreniach je častokrát problém so samotným rodičom. Tu je potrebné značne zvýšiť informovanosť - osvetu. Tiež sa stretávajú s prípadmi, kedy v priebehu trestného konania poškodená „uľahčí“ páchateľovi situáciu tým, že tvrdí, že páchateľovi nepovedala koľko mala rokov. Preto sa vo väčšine prípadov stáva, že po porade s advokátom maloleté vypovedajú v prospech páchateľov. Týmto spôsobom ujdú trestu. Do 15 rokov zákon chráni pohlavnú

nedotknuteľnosť dieťaťa, preto sú veľmi dôležité preventívne aktivity vo vzťahu k deťom, aby nekonali patologicky.

Podmienky, v ktorých žijú deti v rodinách MRK, sú veľmi nevhodné. Na jednej posteli spia častokrát deti s rodičmi., sú nechránené. Problémy začínajú v rodine a od rodiny, kde deti nemajú veľmi dobrý výchovný príklad.

ÚPSVaR Prešov podal Úradu komisára pre deti informácie, že v minulosti mali vedomosť o tehotenstve 13-ročnej maloletej. Časový nesúlad môže vzniknúť tým, že údaje o tehotenstve sa na ÚPSVaR dostávajú až po pôrode dieťaťa maloletej. Príčina prečo bolo maloletých tehotných za minulé roky vyšší môže byť v dôsledku opatrení COVID 19. Deti a mládež trávili viac času v domácom prostredí, nechodili do školy. Vo väčšine prípadov práve takto žiačky reagujú na otázku: „Kde sa im to stalo?“

ÚPSVaR v Prešove má tiež informácie od matiek maloletých, že v Jarovniciach majú „most lásky“, kde sa maloletí združujú a hľadajú si partnerov. Úrad poskytuje na novonarodené dieťa prídavok na dieťa a rodičovský príspevok poručníkovi od právoplatnosti rozhodnutia súdu. V prípade, že súd maloletej matke, spravidla od 16 rokov, prizná rodičovské práva a povinnosti k maloletému dieťaťu, oprávnenou osobu na výplatu týchto príspevkov sa stáva maloletá matka. Uzavretím manželstva maloletá matka získava plnoletosť, čím je oprávnenou osobou na uplatnenie nároku na štátne sociálne dávky. Ak je maloletá matka a otec dieťaťa je uvedený v rodnom liste dieťaťa a je plnoletý, maloletá matka sa neposudzuje so svojimi rodičmi v rámci pomoci v hmotnej núdzi. Ak otec v rodnom liste nie je uvedený, je maloletá matka spolu s dieťaťom posudzovaná na hmotnej núdzi spoločne so svojimi rodičmi.

Neplnoletej matke úradom nie je poskytnutý príspevok pri narodení dieťaťa, ak nemá súdom priznané rodičovské práva. Ten nie je možné poskytnúť ani poručníkovi. V rámci obce Jarovnice je spolupráca medzi obcou a sociálnymi pracovníkmi veľmi dobrá, ÚPSVaR vie o všetkých prípadoch tehotenstiev. ÚPSVaR Prešov ponúka ambulantnú, terénnu sociálnu prácu, zamestnanci chodia priamo do rodín. Kde sa venujú rodine a starostlivosti.

Tabuľka 8: Maloleté matky v obci Jarovnice.

ROK	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov
2021	0	1	3	13	36
2022	1	5	5	13	25
2023	0	3	8	16	20
2024	0	2	1	9	24

Tabuľka 9: Počet detí (2 a viac) maloletých matiek.

ROK	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov
2021	0	0	1	7
2022	0	0	1	8, 1x3 deti, (už má 18)

2023	1	1	2	5, 1x3 deti, (už má 18)
2024	0	0	4	11, 1x3 deti, (už má 18)

Tabuľka 10: Počty občanov Jarovnice.

POČET	2021	2022	2023	2024 ku 13.10.2024
obyvateľov	7527	7791	8071	8299
detí do 15 rokov	4229	4043	3853	3657
narodených detí	281	279	296	239

VYJADRENIE OBCE JAROVNICE NA MONITOROVACIE OTÁZKY ÚRADU KOMISÁRA PRE DETI:

Máte vedomosť o tehotenstvách maloletých detí? Ako sa s rodinou pracuje?

Áno, máme vedomosť o tehotenstvách maloletých. Maloleté matky v sprievode svojich rodičov sa obracajú na tím TSP za účelom pomoci vypísania návrhu na povolenie uzavrieť manželstvo maloletých. Rodičia chcú častokrát svoje deti zosobášiť, aby im boli takto priznané rodičovské práva a povinnosti k maloletému dieťaťu, a mohla tak maloletá matka poberať rodičovský príspevok a prídavok na dieťa. Rodičia maloletých matiek takto pozerajú na finančný prospech rodiny.

Máte vedomosť o opakovaných tehotenstvách u tej istej maloletej matky?

Áno, máme vedomosť. Vo väčšine prípadov je rodičom jedno, že ich maloletá dcéra je opakovane tehotná. Máme aj prípad, keď to rodičom jedno nebolo, no ani v spolupráci so SPODaSK, ZŠ Jarovnice a tímom TSP sme nedokázali, aby maloletá upustila od svojho správania. Išlo tu o deviantné správanie maloletej, bola umiestnená v reedukačnom centre, no ani to jej nezabránilo v tomto správaní a v ďalšom tehotenstve. Opäť je umiestnená v RC. Obec Jarovnice je zapojená do realizácie Národného projektu Terénna sociálna práca a komunitné centrá ("Spolu pre komunitu") do aktivity "Komunitné centrá, Nizkoprahové denné centrá, Nizkoprahová sociálna služba pre deti a rodinu." Projekt svojimi aktivitami prispieva k zmierňovaniu dopadov chudoby a sociálneho vylúčenia na život ľudí, ktorí majú obmedzený prístup ku zdrojom a službám majoritnej spoločnosti. V komunitnom centre pôsobia tri zamestnankyne: odborná manažérka, komunitná pracovníčka a pracovníčka komunitného centra. Svoje aktivity zameriavajú na komunitu ako celok, venujú sa viac deťom, ženám a rodinám.

Iniciatíva k vytvoreniu Centra mládeže v obci Jarovnice vyplynula z prianí samotných mladých ľudí obce a ich túžby po mieste, kde by sa mohli stretnúť, učiť, rozširovať svoje

schopnosti a realizovať svoje nápady. Centrum bude fungovať ako otvorený priestor s flexibilným programom, ktorý umožní mladým ľuďom zapojiť sa do rôznorodých činností, od umeleckých workshopov po vzdelávacie semináre a športové aktivity. Programy a aktivity, ktoré centrum ponúka sú navrhnuté tak, aby reagovali na potreby a záujmy mladých ľudí v obci. Zámerom je nielen podporovať ich talent a kreativitu, ale tiež povzbudiť ich k aktívnej účasti na komunitnom živote a rozvoji obce. Odborný tím centra pracuje spoločne s mladými ľuďmi na tom, aby sa stali sebavedomými a zodpovednými občanmi schopnými prispievať do spoločnosti. Centrum tiež poskytne priestor pre dobrovoľnícke projekty a spoluprácu s miestnymi školami a organizáciami. V súčasnosti sa mladým venujú 6 pracovníci s mládežou (dohoda o pracovnej činnosti) a koordinátor práce s mládežou v obci. V rámci projektu „Miestna, občianska a preventívna služba“ zamestnáva obec Jarovnice 12 členov miestnych občianskych a preventívnych služieb, na plný pracovný úväzok, na obdobie 30 mesiacov.

V obci pôsobia „Asistentky podpory zdravia“, celkovo tri asistentky, ktorých zamestnáva príspevková organizácia Ministerstva zdravotníctva SR, Zdravé regióny ako prijímateľ nenávratného finančného príspevku pre Národný projekt Zdravé komunity (ďalej len „NFP“), spolufinancovaného Európskou úniou v rámci Programu Slovensko. Hlavnou aktivitou projektu je vykonávanie komunitnej osvetu zdravia pre príslušníkov MRK na podporu zdravia a prevenciu ochorení a vykonávanie osvetu zdravia. V obci aktívne pôsobia „Omamy“. Prvých 1000 dní má na život dieťaťa zásadný vplyv. Omamy – ženy priamo z chudobných komunít, učia mamičky, ako správne rozvíjať ich deti už od narodenia. Dostanú tak základy, na ktorých môžu neskôr v škôlke a škole stavať. V Jarovniciach pôsobia aktuálne dve omamy. Zamestnáva ich občianske združenie Cesta von.

Sestry Congregatio Jesu pôsobia v obci už viac ako 14 rokov. Venujú sa práci s deťmi, mladými ľuďmi, matkami a s rodinami. Ich práca je pre obec veľkým prínosom, vychovali niekoľko generácií mladých ľudí, ktorí úspešne naštartovali svoj život po základnej škole štúdiom na SŠ a niektorí už aj na VŠ.

Zbor Apoštolskej cirkvi Jarovnice sa mimo duchovných aktivít venuje aj práci s mládežou a rodinami. V zbore pôsobia niekoľkí pastori, ktorí organizujú pre členov zboru pravidelné aktivity.

V Špeciálnej základnej škole v Jarovniciach sa zaoberajú touto problematikou aktívne. V tejto téme pracujú ako so žiakmi, tak aj s rodičmi. Problém je, keď si ani rodičia nedokážu poradiť so svojimi deťmi. Niektorí rodičia nedokážu zabrániť patologickému správaniu svojich detí. Najväčší problém vznikne vtedy, keď všetci zainteresovaní spolupracujú, ale dieťa nespupracuje. Je vtedy možnosť umiestnenia dieťaťa do reedukačných centier (RC), ale častokrát nie sú voľné miesta a navyše centrá nie sú ani vhodné na umiestnenie maloletých tehotných.

Na gravidnú žiačku je potrebné v škole dohliadať viac, ako na ostatných žiakov. Najmä z hľadiska bezpečnosti. Nemajú v rámci školy a vyučovacieho procesu vytvorené podmienky na to, aby sa individuálne pracovalo s dieťaťom, aby skončilo povinnú školskú dochádzku, a aby sa staralo o dieťa. Častokrát maloletá matka nemá povinnosti, zodpovednosť, preto sa o narodené dieťa starajú rodičia. Ako príklad „dobrej praxe“ je prípad žiačky v 9. ročníku, ktorá má už dve deti, pričom rodičia sa o jej dve deti starajú. Školský vzdelávací program je nastavený na sexuálnu výchovu, rodičovstvo. Majú vynikajúci podporný tím, ktorý pracuje so žiakmi preventívne. Stáva sa, že žiačka je tehotná, ale nechce absolvovať gynekologické vyšetrenie. Individuálny vzdelávací program majú iba vtedy, ak maloletá – tehotná má potvrdenie od

lekára, že má komplikované tehotenstvo. Ak žiačka dojčí umožňujú odchod zo školy (rodičia pre ňu prídu). Zo strany školy pre maloleté matky vytvárajú podmienky na to, aby si plnili svoje materské povinnosti. Dievčatá z podporného tímu s nimi pracujú. Základná škola zaradila jeden predmet navyše pod názvom „spoločenská výchova“.

Zástupca VÚC Prešov sa vyjadril, že v Jarovniciach majú občania k dispozícii lekárske ambulancie, t.j. dobre zasaturovaný priestor starostlivosti o zdravie občanov (zubár, gynekológ a pod.). Podľa údajov, ktoré má od lekárov – gynekológov, evidujú prípady tehotenstva maloletých do 15 rokov. Ak lekár zistí, že je žiačka tehotná, tak dáva podnet na PZ SR ako trestný čin. Na odbore zdravotníctva VÚC iniciovali multidisciplinárne stretnutie odborníkov s ohľadom na zdravotnú starostlivosť obyvateľov obcí. Dôvodom je veľmi slabá informovanosť naprieč všetkými rezortmi v regióne/ komunite. Ako veľmi dôležitú vníma činnosť Agentúry domácej ošetrovateľskej starostlivosti, aby mohli zabezpečovať v školách preventívne programy, žiaľ nie vždy majú na to financie. Je potrebné posilniť aktivity v komunite. Z hľadiska zdravotníckeho odboru, prostredníctvom Agentúry domácej ošetrovateľskej starostlivosti prichádzajú zdravotné sestry priamo do domácností MRK, ktoré by následne vedeli zabezpečovať aj starostlivosť o deti maloletých v rodinách. Zo strany zdravotných sestier je o tento typ práce a činnosti veľký záujem, problém je vo financovaní a v nedostatku informácií z obcí, ktoré VÚC majú k dispozícii. Využitelnosť školských sestier je najmä na ošetrovanie žiakov priamo v škole, ale pracujú aj s dieťaťom a rodinou. Učitelia a riaditelia základných škôl na prácu školského zdravotníka reflektovali veľmi pozitívne, nakoľko vedia žiaka posunúť v prípade potreby a zdravotného problému priamo zdravotnej sestre v škole. Zdravotník na škole je veľmi vítaný, nakoľko reálne veľmi pomáha. Školy majú s touto pracovnou pozíciou veľmi dobré skúsenosti.

Okresný úrad Sabinov si váži prácu terénnych sociálnych pracovníkov, ako problém vníma najmä to, že nemajú zakotvenie v zákone. Sú skôr projektoví pracovníci. Je to škoda, ich činnosť by mala byť ukotvená v zákone. Ak sa v tomto smere neurobí legislatívna zmena, situácia v rámci MRK sa bude zhoršovať.

ZÁVERY Z MONITORINGU:

1. Neboli potvrdené opakované tehotenstvá 12-ročných detí v obci Jarovnice, ale podľa informácie z matriky je jedna osoba, ktorá porodila ako 13-ročná a podľa dátumu narodenia dieťaťa je predpoklad, že mohla počať už v 12 roku života.
2. Identifikovala sa potreba zvýšenie podpory preventívnych aktivít zameraných na stabilizáciu rodín.
3. ÚPSVaR nemá v okrese Sabinov zriadené pracovisko SPODaSK s prihliadnutím na potreby regiónu. Počet podávaných podnetov ako aj zastúpenie MRK indikujú, aby bol priamy kontakt pre občanov prístupný aj na pracovisku Sabinov.
4. Podpora preventívnych aktivít s akcentom na podporu reprodukčného zdravia formou edukácie zákonných zástupcov - rodičov a detí (základné poučenie, základné informácie o reprodukčnom zdraví). Reprodukčné zdravie zahŕňa aj ľudskú schopnosť mať uspokojenie prinášajúci sexuálny život, schopnosť reprodukovať sa, ako aj slobodu rozhodnúť sa, kedy a ako často tak činiť.
5. V komunitnom centre je potrebné sa zamerať aj na ochranu detí, osvetu o právach detí, príprava na rodičovstvo.

6. Príklady dobrej praxe – vytvorenie multi-inštitucionálnej platformy pre zdieľanie dobrej praxe.
7. Tematické multidisciplinárne stretnutia – požiadavka VÚC.
8. Požiadavka na platby pre ADOS na podporu prevencie a edukácie v oblasti reprodukčného zdravia.
9. Legislatívna opora v zákone pre TSP, systémové začlenenie a financovanie TSP, navýšenie počtu TSP.
10. Školské prostredie - aktuálne zapracovali edukačný program v ZŠ Jarovnice 192.
11. Požiadavka podpory ½ úväzku na školský podporný tím do ZŠ v Jarovniciach.
12. Deti žijú v zlých podmienkach, spia na jednej posteli, nevážia si svoje telo.

6 Monitoring možného porušovania práv dieťaťa, ubytovanie maloletých osôb Ukrajinskej národnosti so statusom odídenca v ÚVV a ÚVTOS Prešov, časť Šváby

Monitorovanie vykonané v Ústave na výkon väzby a Ústave na výkon trestu odňatia slobody Prešov, otvorené oddelenie, na adrese Pionierska 31, mestská časť Solivar, sa zameralo na osoby so štátnym občianstvom Ukrajiny so statusom odídenca, vrátane maloletých detí, ktoré sú dočasne umiestnené v tomto zariadení. Cieľom monitoringu bolo získať relevantné informácie vyplývajúce zo zistení predchádzajúceho monitoringu realizovaného na základe podnetu KPD 126/2024, s dôrazom na podmienky a poskytovanú starostlivosť pre tieto osoby.

Postup monitoringu zahŕňal prípravu relevantných podkladov, analýzu všeobecne dostupných informácií a individuálnych poznatkov vzťahujúcich sa k predmetnému monitoringu, ako aj realizáciu monitorovacích rozhovorov so zástupkyňou riaditeľa ÚVV a ÚVTOS Prešov pre otvorené oddelenie. Ďalej bol vykonaný monitoring priestorov a sociálneho štandardu ubytovaných osôb so štátnym občianstvom Ukrajiny, s cieľom posúdiť podmienky ich ubytovania a poskytovanej starostlivosti.

Uvedené zariadenie pôvodne slúžilo výlučne na výkon trestu odňatia slobody pre osoby zaradené do 1. nápravno-výchovnej skupiny, diferenciačnej skupiny A. Na základe príkazu ministerky spravodlivosti Slovenskej republiky č. 2/2022 došlo k jeho prekvalifikovaniu na zariadenie pre osoby so statusom odídenca z Ukrajiny. Tento krok bol realizovaný bez predchádzajúcej dopadovej štúdie týkajúcej sa vplyvu na výkon väzenstva v regióne Prešovského kraja v súlade so zákonom č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody, ako aj bez riadneho materiálno-technického a priestorového prispôsobenia zariadenia na umiestnenie chránených osôb, vrátane maloletých detí, či vypracovaného plánu sociálnej práce v súlade so zákonom č. 448/2005 Z. z. o sociálnych službách. V súvislosti s týmto prekvalifikovaním boli zo zariadenia presunuté osoby vo výkone trestu odňatia slobody do ÚVTOS Prešov – oddelenie Sabinov, pričom do uvoľnených kapacít zariadenia so štatútom režimového pracoviska ZVJS boli umiestnení odídenca so štátnym občianstvom Ukrajiny. Umiestnenie týchto osôb do zariadenia sa uskutočnilo bez predchádzajúcich úprav materiálno-technického vybavenia priestorov, pričom základné vybavenie potrebné na výkon ich ubytovania bolo zabezpečené z rozpočtovej kapitoly ÚVV a ÚVTOS Prešov.

Monitorované osoby sú ubytované bez nároku na úhradu nákladov za pobyt a majú zabezpečenú stravu trikrát denne. Z dôvodu zmeny využitia zariadenia vznikol rozpočtový deficit takmer 550 000 eur, ktorý musí byť vykompenzovaný rozpočtovým opatrením. Zariadenie v súčasnosti zamestnáva iba vedúcu zariadenia, referenta ZVJS a kuriča-údržbára,

pričom činnosti súvisiace s čistotou a údržbou vykonávajú odsúdení. Zariadenie nemá pridelené sociálne pracovníčky a ani iný odborný personál a od svojho vzniku v roku 2022 neimplementovalo systematický sociálny integračný management, čo môže mať negatívny dopad na sociálnu existenciu osôb po ukončení pobytu. V zariadení sú umiestnené maloleté deti, ktoré navštevujú okolité školy. Po 31. auguste 2024 bude potrebné pre tieto deti zabezpečiť iné ubytovanie, čo je otázne vzhľadom na sociálnu situáciu ich rodín.

Počet osôb so statusom odídencom v zariadení je variabilný. Najvyšší počet umiestnených osôb dosiahol 140, z celkových 149 kapacít. Ku dňu monitoringu, 1. júla 2024, bolo v zariadení 65 osôb, z toho 15 maloletých detí.

Od vydania príkazu Ministerstva spravodlivosti SR č. 2/2022 neboli do zariadenia vyslaní žiadni zástupcovia vedenia ministerstva na účel posúdenia ubytovacích a sociálnych podmienok chránených osôb, vrátane maloletých detí. V roku 2023 sa zariadením zúčastnili návštevy zástupcovia vedenia ZVJS, ktorí boli informovaní o problémoch zariadenia. Z hľadiska materiálno-technického stavu, ktorý v roku 2022 vyhovoval požiadavkám výkonu trestu odňatia slobody podľa zákona o výkone trestu, zariadenie nie je vhodné na dlhodobé umiestnenie chránených osôb, vrátane maloletých detí. Zariadenie spĺňa minimálne štandardy potrebné pre výkon trestu, no neposkytuje podmienky na zabezpečenie potrieb maloletých osôb. V zariadení bola zriadená provizórna kultúrna miestnosť a miestnosť pre vzdelávanie maloletých osôb. Od roku 2022 do zariadenia prichádzajú zástupcovia mimovládnych organizácií, cirkví a tretieho sektora, ktorí realizujú záujmové a vzdelávacie aktivity. Rozsah a kvalitu týchto aktivít však nebolo možné posúdiť v rámci monitoringu, nakoľko v čase jeho realizácie boli prevažne prítomné osoby seniorského veku. V zariadení sa nachádza aj 19-ročný mladý muž, ktorý je v zariadení od roku 2022, teda prišiel ako maloletá osoba. Tento jedinec neovláda základy slovenského jazyka, čo spôsobovalo komplikácie pri komunikácii počas monitorovania.

V rámci monitoringu sociálneho, ubytovacieho a priestorového štandardu sme konštatovali, že zariadenie je v technicky zanedbanom stave, ktorý si vyžaduje významné investície. Pri obhliadke interiéru zariadenia boli identifikované nasledujúce nedostatky:

Zariadenie, v ktorom sú umiestnené osoby so statusom odídenca vrátane maloletých detí, vykazuje vážne nedostatky v oblasti technických a sociálnych štandardov, čo výrazne ovplyvňuje kvalitu života jeho obyvateľov. Ubytovanie sa realizuje v priestoroch, ktoré pôvodne slúžili ako cely na výkon trestu a nie sú prispôsobené na iný účel. Cely nie sú vybavené sociálnymi zariadeniami ani prístupom k vode, čo predstavuje zásadný problém pre základné hygienické potreby ubytovaných.

- V zariadení panuje chaos v usporiadaní izieb, najmä kvôli množstvu hnuťelných vecí a vysokému počtu osôb v malých priestoroch, čo vedie k nepríjemnému zápachu. Provizórne priestory, ktoré slúžia ako študovňa a spoločenská miestnosť nepostačujú na zabezpečenie adekvátneho vzdelávania a sociálnej interakcie pre deti a mládež.

- Zariadenie poskytuje na každom poschodí jednu kuchyňu a toalety, ktoré sú určené aj pre ženy, deti a mužov spoločne. Hygienické zariadenia ako sprchy sú sústredené do jednej miestnosti v suteréne, čo je nevyhovujúce pre maximálnu možnú kapacitu až 149 osôb. Stravovanie je zabezpečené rovnakou stravou, akú dostávajú osoby vo výkone trestu, čo nezohľadňuje špecifické potreby ubytovaných odídencom, vrátane detí.

- Zariadenie nie je vhodné na dlhodobý pobyt chránených osôb mimo výkonu trestu, najmä z dôvodu nedostatočného sociálneho a psychologického zázemia, čo sťažuje vytváranie adekvátnych podmienok na zachovanie a podporu rodinných väzieb.
- Budova je nezateplená, čo spôsobuje extrémne teplo v letných mesiacoch, čo je nevyhovujúce z hľadiska zdravotného a hygienického zabezpečenia a môže vyžadovať posúdenie zo strany Regionálneho úradu verejného zdravotníctva.
- Zariadenie neposkytuje systematický prístup k sociálnemu poradenstvu, čo môže viesť k negatívnym dopadom na sociálne a jazykové integrácie osôb, čo následne ohrozuje ich kvalitu života.

6.1 Závery z realizovaného monitoringu

Na základe výsledkov monitoringu komisár pre deti konštatuje, že priestory otvoreného oddelenia ÚVV a ÚVTOS Prešov, časť Šváby, nie sú vhodné pre dlhodobé ubytovanie odídencov, najmä tých, ktorí utekajú pred vojnovým konfliktom. Kvalita života v tomto zariadení môže byť negatívne ovplyvnená psychologickým charakterom prostredia, vrátane možného výskytu posttraumatickej stresovej poruchy a pocitu ohrozenia, čo môže zásadne ovplyvniť proces integrácie a pocit bezpečia týchto osôb. Umiestnenie maloletých detí v takomto zariadení je vysoko kontroverzné a môže zvýšiť pocit ohrozenia a traumatizácie.

Priestory zariadenia sú nevhodné na dlhodobé ubytovanie chránených osôb, vrátane detí a mládeže, a ich využívanie môže byť v rozpore s povinnosťami vyplývajúcimi zo zákona a vyhlášok o ochrane verejného zdravia a prevádzkovej hygiene.

Dôležitým zistením je, že jediným monitorovaním situácie v tomto zariadení bol monitoring Úradu komisára pre deti zo dňa 01.07.2024. Umiestňovanie chránených osôb sa realizovalo bez systematickej inštitucionálnej kontroly a jasne stanovených cieľov, čo neumožnilo vyvolať kritickú diskusiu o vhodnosti zariadenia pre odídencov, najmä detí a seniorov.

Ďalším závažným zistením Komisára pre deti je absencia systematického poskytovania poradenských a sociálnych služieb v súlade so zákonom č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách, čo vytvára priepastný rozdiel medzi poskytovaním núdzového ubytovania a potrebou postupnej integrácie týchto osôb do spoločnosti.

C OPCAT - NÁRODNÝ PREVENTÍVNY MECHANIZMUS (NPM)

1 Rozsah mandátu a organizačná štruktúra NPM

1.1 Medzinárodný a národný právny základ

Dohovor OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (ďalej len „Dohovor proti mučeniu“) bol uzavretý s cieľom posilniť globálne úsilie v prevencii a eliminácii mučenia, ako aj iných foriem krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania či trestania.

V zmysle čl. 16 Dohovoru proti mučeniu každý štát, ktorý je zmluvnou stranou tohto dohovoru, sa zaväzuje zabrániť na ktoromkoľvek území pod jeho jurisdikciou ďalším činom krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (ďalej aj ako „zlé zaobchádzanie“), ktoré nepatria pod mučenie, ako je vymedzené v článku 1 dohovoru, ak takéto činy spáchal verejný činiteľ alebo iná osoba konajúca z úradného poverenia alebo z ich podnetu alebo s ich výslovným alebo tichým súhlasom. Hlavnou úlohou Národného preventívneho mechanizmu (ďalej aj ako „NPM“) je právomoc vykonávať systematické a pravidelné návštevy a prehliadky miest, kde sa nachádzajú alebo môžu nachádzať osoby obmedzené na ich slobode, v záujme predchádzania mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.

V tomto bode je dôležité zdôrazniť pôsobnosť jednotlivých medzinárodných noriem v oblasti mučenia a vysvetliť miesto NPM v kontexte ďalších kompetencií Úradu komisára pre deti (ďalej aj ako „ÚKPD“):

- Podľa čl. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, nikoho nemožno mučiť alebo podrobovať neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu. Toto je všeobecné pravidlo v oblasti ľudských práv pre maloleté aj plnoleté osoby.
- Podľa čl. 37 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa štáty zabezpečia, aby žiadne dieťa nebolo podrobené mučeniu alebo inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu. Toto je všeobecné pravidlo, ktoré platí jednak v súkromnej sfére a jednak vo verejnej sfére. Teda štáty prostredníctvom trestného práva potihujú takéto konania, ak páchatelom je aj súkromná osoba ale aj ak páchatelom je "štát" konajúci prostredníctvom poverených osôb.

Na rozdiel od uvedeného, Dohovor proti mučeniu definuje mučenie nasledovne: „Mučenie znamená akékoľvek konanie, ktorým je človekovi úmyselne pôsobená silná bolesť alebo telesné alebo duševné utrpenie s cieľom získať od neho alebo od tretej osoby informácie alebo priznanie, potrestať ho za konanie, ktorého sa dopustil on alebo tretia osoba alebo z ktorého sú podozriví alebo s cieľom zastrašiť alebo prinútiť jeho alebo tretiu osobu alebo z akéhokoľvek iného dôvodu založeného na diskriminácii akéhokoľvek druhu, keď takúto bolesť alebo utrpenie spôsobí verejný činiteľ alebo iná osoba konajúca z úradného poverenia alebo z ich podnetu alebo s ich výslovným alebo tichým súhlasom. Toto vymedzenie nezahŕňa bolesť alebo utrpenie, ktoré vznikajú iba v dôsledku zákonných sankcií, sú od týchto sankcií neoddeliteľné alebo sú s nimi náhodou vyvolané.“

Uvedený rozdiel je potrebné si uvedomiť pri aplikácii týchto medzinárodných noriem, teda že každá má inú vecnú pôsobnosť, hoci sa môžu čiastočne prekrývať.

Slovenská republika sa rozhodla kompetenciu NPM rozdeliť medzi trojicu už existujúcich orgánov (v súlade s článkom 17 opčného protokolu), ktoré plnia úlohy im zverené v oblasti ochrany a podpory ľudských práv. Ide o verejného ochrancu práv, komisára pre deti a komisára pre osoby so zdravotným postihnutím. Verejný ochranca práv je v sústave týchto troch orgánov vykonávajúcich NPM v pozícii tzv. koordinačného orgánu, ktorý koordinuje činnosť všetkých orgánov vykonávajúcich úlohy NPM v krajine najmä smerom navonok – komunikáciou smerom k spoločnosti, občanom, ako aj komunikáciou s podvýborom pre prevenciu, vypracovaním výročnej správy NPM.

NPM je teda od roku 2023 nová kompetencia komisára pre deti v Slovenskej republike po ratifikácii Opčného protokolu k Dohovoru proti mučeniu a to v zmysle Zákona 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene

a doplnení niektorých zákonov (ďalej „Zákon o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím“).

Cieľom NPM je zabrániť mučeniu a inému zlému zaobchádzaniu (krutému, neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu) zo strany štátu, teda len v miestach a na miestach, kde štát vystupuje prostredníctvom svojich zamestnancov alebo poverených osôb; teda nepôjde o miesta, kde sa osoby nachádzajú výlučne v súkromných vzťahoch (v domácnostiach, túto úlohu plní všeobecný systém justície).

Normatívna koncepcia stanovuje, na akých miestach môže dochádzať k neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu, ktoré bude subsumovateľné pod Dohovor proti mučeniu. Ako sme zdôraznili, nejde totiž o výlučne súkromnú sféru, teda vzťahy medzi fyzickými osobami, alebo nie vždy medzi zamestnancami alebo poverenými osobami právnickej osoby a fyzickými osobami (napríklad na pracovisku). Na aplikáciu Dohovoru proti mučeniu musí ísť o to, aby takéto činy spáchal verejný činiteľ alebo iná osoba konajúca z úradného poverenia alebo z ich podnetu alebo s ich výslovným alebo tichým súhlasom.

V tomto ohľade je potrebné odlíšiť všeobecné kompetencie komisára pre deti, ktorý posudzuje všeobecné porušenia základných práv detí v zmysle Dohovoru o právach dieťaťa a Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Osobitne popri tom, ako subjekt konajúci za NPM, komisár pre deti sleduje definované mučenie a neľudské a ponižujúce zaobchádzanie a vytvára podmienky na prevenciu a funkčný prevenčný mechanizmus pred takýmto zaobchádzaním.

V akých miestach môže dochádzať k skutkom subsumovateľným pod mučenie, neľudské a ponižujúce zaobchádzanie, vo vzťahu k maloletým deťom? Opčný protokol v článku 4 všeobecne stanovuje o ktoré miesta ide, keď uvádza, že „V súlade s týmto protokolom každý zmluvný štát povolí prehliadky, prostredníctvom mechanizmu uvedeného v článkoch 2 a 3, na ktoromkoľvek mieste pod jeho jurisdikciou a kontrolou, kde sú alebo môžu byť osoby pozbavené ich slobody, buď na základe rozhodnutia vydaného štátnym orgánom alebo na jeho podnet, alebo s jeho schválením, alebo súhlasom (ďalej len „miesta zadržania“).“ V odseku 2 ďalej špecifikuje, že „Na účely tohto protokolu, pozbavenie slobody znamená akúkoľvek formu zadržania alebo uväznenia, alebo umiestnenia osoby vo verejnom alebo súkromnom zariadení, v ktorom sú osoby pod dohľadom, na základe príkazu ktoréhokoľvek súdneho, správneho alebo iného orgánu, ktoré táto osoba nie je oprávnená svojvoľne opustiť.“. Preventívny prístup, ktorý je základom Opčného protokolu znamená, že interpretácia slovného spojenia „miesta, kde osoby sú alebo môžu byť pozbavené ich slobody“ by mal byť čo najširší, aby maximalizoval preventívny vplyv funkcie NPM. Opčný protokol neobsahuje žiaden zoznam miest, kde môže dôjsť k pozbaveniu slobody a zámerne je koncipovaný tak, aby podporoval široký prístup ohľadne týchto miest.

Miesta sa v zmysle národnej legislatívy dajú rozdeliť na dve faktické skupiny. Prvou sú miesta, kde sú maloleté osoby v postavení podozrivých, obvinených, odsúdených. Teda v našom systéme ide o ústavy na výkon trestu odňatia slobody, ústavy na výkon väzby, nemocnice pre obvinených a odsúdených, t. j. zariadenia, v ktorých sa vykonáva väzba v trestnom konaní, trest odňatia slobody, prípadne ochranné liečenie podľa zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a zákona č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby v znení neskorších predpisov; detenčný ústav podľa § 81 a nasl. Trestného zákona, § 462 a nasl. Trestného poriadku a podľa zákona č. 231/2019 Z. z. o výkone detencie a o zmene a doplnení niektorých zákonov; policajné zariadenia, t. j. zariadenie pre zaistenie štátneho príslušníka tretej krajiny (§ 2 ods. 1 písm. t) zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení

zákona č. 82/2017 Z. z.), v ktorom je štátny príslušník tretej krajiny umiestnený na základe rozhodnutia o zaistení podľa § 88 alebo 88a zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov a celý policajného zaistenia podľa § 42 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov slúžiace na umiestnenie zatknutých (§ 73 Trestného poriadku), zadržaných (§ 85 a 86 Trestného poriadku), predvedených - svedkov na základe príkazu súdu (§ 88 Trestného poriadku), zaistených osôb (§ 19 zákona o Policajnom zbore), osôb prevzatých na vykonanie procesných úkonov alebo osôb, ktoré majú byť dodané do väzby alebo do výkonu trestu odňatia slobody (§ 42 zákona o Policajnom zbore); azylové zariadenia zriaďované podľa § 37 zákona č. 480/2002 Z. z. o azyly a o zmene a doplnení niektorých zákonov, t. j. záchranný tábor, pobytový tábor, prijímacie centrum a humanitné centrum. Pôsobnosť komisára pre deti sa vzťahuje aj na miesta, kde sa vykonáva karanténa alebo izolácia maloletých osôb pri opatreniach na predchádzanie vzniku a šírenia prenosných ochorení podľa zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o a to izolácia v domácom prostredí alebo v zdravotníckom zariadení, prípadne inom určenom zariadení (podľa § 12 ods. 2 písm. f)) a karanténa, t.j. izolácia osoby podozrivej z nákazy, jej vyšetrovanie a pozorovanie v rámci lekárskeho dohľadu v zdravotníckom zariadení, v domácom prostredí alebo v inom jej prirodzenom sociálnom prostredí (§ 12 ods. 2 písm. f) zákona v spojení s § 18 ods. 4 vyhlášky Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 585/2008 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení.

Druhou skupinou sú miesta, ktoré nesúvisia s trestným konaním, azylovým konaním ani karanténou. Ide o špeciálne výchovné zariadenia podľa Zákona 245/2008 Z.z. školského zákona (§ 120 - diagnostické centrá, reedukačné centrá, liečebno-výchovné sanatóriá), v ktorých sa jednak môže vykonávať ochranná výchova, výchovné opatrenie, na základe rozhodnutia súdu, ale aj na základe žiadosti zákonného zástupcu alebo dohody so zariadením; zariadenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa aktuálne platného znenia zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov sú centrá pre deti a rodiny podľa § 45 tohto zákona; zariadenia, v ktorých sa vykonáva ochranná výchova mladistvých podľa § 102 a nasl. Trestného zákona (osobitné výchovné zariadenia – ochranná ústavná výchova alebo profesionálna náhradná rodina – ochranná rodinná výchova; prednostne sú to zariadenia ústavnej zdravotnej starostlivosti), § 122 ods. 2 písm. d) školského zákona (reedukačné centrum); zariadenia, v ktorých sa vykonáva výchovné opatrenie podľa § 37 ods. 3 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (zariadenie, ktoré vykonáva odbornú diagnostiku, zariadenie na zabezpečenie odbornej pomoci maloletému dieťaťu alebo zabezpečenia úpravy rodinných a sociálnych pomerov maloletého dieťaťa, zariadení, ktoré vykonáva resocializačné programy pre drogovu a inak závislých), § 12 a § 45 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (Centrum pre deti a rodiny) a § 106 a nasl. Trestného zákona (ide len o tie druhy výchovných opatrení, pri ktorých dochádza k obmedzeniu osobnej slobody mladistvého – aktuálne § 107 ods. 1 písm. f)); zariadenia, v ktorých sa vykonáva ústavná starostlivosť dieťaťa podľa § 54 a nasl. zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a § 30 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení.

Z pohľadu NPM by však mohlo ísť o ďalšie miesta, kde sa nachádzajú maloleté osoby bez možnosti opustiť tieto miesta, napríklad uzavreté oddelenia zariadení zdravotnej starostlivosti, školy s nepretržitou prevádzkou (internátne školy) a pod. Pri týchto miestach však

v rámci NPM aj v zahraničí nie sú vykonávané rutinné kontroly, ale kontroly skôr na základe podnetov alebo individuálnych sťažností.

Vo vzťahu k NPM je potrebné neopomenúť všeobecnú zásadu zakotvenú v čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa, teda že „Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi“.

Cieľom Národného preventívneho mechanizmu je však vytvorenie preventívneho systému proti mučeniu. Cieľom iných medzinárodných dohovorov, konkrétne Dohovoru o právach dieťaťa a Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných osôb je zabránenie mučeniu všeobecne (aj zo strany súkromných osôb, alebo zo strany štátu s inými cieľmi, ako sú uvedené v Dohovore proti mučeniu).

Preto musí existovať nástroj, ktorým sa posúdi, či podmienky alebo zaobchádzanie s dieťaťom napĺňa intenzitu porušenia niektorého subjektívneho práva, alebo dosahuje intenzitu porušenia práva garantovaného Dohovorom o právach dieťaťa, alebo iného základného ľudského práva alebo dosiahne intenzitu neľudského, ponižujúceho zaobchádzania alebo mučenia (čo je tiež samé o sebe porušenie základného ľudského práva). Jedným z týchto nástrojov sú práve aj hĺbkové monitoriny vykonávané priamo v zariadeniach, kde sú umiestnené deti a úlohou NPM je preventívne informovať dané zariadenie, že môže dochádzať k porušovaniu práv detí v zmysle Dohovoru o právach dieťaťa, avšak ďalším sústavným a opakovaným porušovaním (nezmenením postoja, prístupu a metód práce), môže takéto porušovanie práv detí dosiahnuť až intenzitu krutého, neľudského a ponižujúceho zaobchádzania. Preto nie každé porušenie práv dieťaťa a nerešpektovanie najlepších záujmov dieťaťa zároveň dosiahne intenzitu krutého, neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo mučenia a nie každé takéto správanie bude zároveň mučením podľa Dohovoru proti mučeniu, čo konkrétne konštatujeme aj v súhrnnej časti o monitoringoch.

1.2 Pracovná metóda

Výkon NPM sa riadi internými predpismi Úradu komisára pre deti.

Podľa odporúčaní OSN pre NPM bol vypracovaný harmonogram návštev, ktorého kritériá zohľadňujú geografické a logistické princípy tak, aby bolo možné vykonať návštevy vo všetkých miestach bez výnimky, kde sú držané maloleté deti podľa kritérií uvedených vyššie, a aby vykonanie návštev bolo systematické, teda opakované v horizonte niekoľkých rokov tak, aby bolo efektívne.

Pracovnou metódou NPM je výkon a kombinácia neohlásených, ohlásených, následných a Ad hoc návštev, a to z dôvodu odporúčaní OSN. Cieľom NPM je vytvoriť funkčný mechanizmus prevencie, nie mechanizmus formálny. Cieľom fungovania NPM je sledovanie najlepšieho záujmu dieťaťa, ktorým je úplná absencia mučenia a krutého, neľudského a ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania a zabezpečenie prostredia atmosféry lásky, prijatia a porozumenia.

Slovenská republika má vytvorené represívne a kontrolné mechanizmy pre miesta, kde sú umiestnené maloleté deti bez možnosti opustiť tieto miesta. Úlohou NPM je však vytvorenie preventívneho mechanizmu. Hlavnou pracovnou metódou je rozširovanie tzv. best practices, ktoré sú systematicky zbierané, analyzované a následne implementované do praxe, a to aj zo zahraničia.

1.3 Organizačná štruktúra

Na Úrade komisára pre deti (ÚKPD) je národný preventívny mechanizmus (NPM) zriadený ako samostatný tím, ktorého členmi sú zamestnanci pracujúci v pracovnom pomere na plný alebo skrátený úväzok, ako aj externí experti na základe dohody o pracovnej činnosti. Zloženie tímu je definované v pracovných alebo iných zmluvách, prípadne v povereniach vydaných komisárom pre deti.

V roku 2024 došlo k personálnemu posilneniu tímu Národného preventívneho mechanizmu (NPM) o troch nových zamestnancov na plný pracovný úväzok. Tento krok predstavuje významné rozšírenie kapacít tímu, čo umožní efektívnejšie plnenie úloh a posilnenie odbornej činnosti NPM.

1.4 Zloženie základného tímu NPM

Vedúca Národného preventívneho mechanizmu (NPM), Mgr. Gabriela Cabanová, je sociálny pracovník s dlhoročnou praxou v oblasti poskytovania sociálnych služieb v zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Pod jej vedením pracuje základný tím NPM, ktorý pozostáva z kvalifikovaných odborníkov so širokou škálou špecializácií. Členovia tímu disponujú bohatými praktickými skúsenosťami, ktoré významne prispievajú k efektívnej realizácii činností a cieľov mechanizmu.

Základný tím NPM:

- **Právnik**, ktorý sa špecializuje na rodinné právo a ochranu práv detí.
- **Sociálny pracovník**, ktorý dlhodobo pôsobil na úseku sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.
- **Psychológ** s odbornou praxou v práci s deťmi a rodinami, so zameraním na oblasť sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.
- **Liečebný pedagóg**, ktorý má dlhoročnú prax v oblasti terapií detí umiestnených v zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí sociálnej kurately a v špeciálno-výchovných zariadeniach.
- **Peer pracovník**, ktorý prináša jedinečnú skúsenosť zo svojej vlastnej životnej situácie. Svojou prácou prispieva k budovaniu dôvery medzi deťmi a NPM, poskytuje im podporu na základe vlastnej skúsenosti a pomáha znižovať stigmatizáciu. Peer pracovník zohráva dôležitú úlohu pri motivovaní detí, sprostredkovaní informácií a podpore pri riešení ich individuálnych potrieb.

1.5 Úloha expertov pre NPM

Externí experti pôsobiaci v tíme NPM poskytujú predovšetkým konzultačné služby a podľa potreby sa môžu zúčastňovať aj na samotných monitoringoch. Aktuálne tím NPM spolupracuje s odborníkom v oblasti: **Medzinárodného práva a posudzovania najlepších záujmov dieťaťa**.

Tím NPM je flexibilný a jeho zloženie môže byť doplnené o ďalších odborníkov z rôznych oblastí podľa aktuálnych potrieb a zamerania jednotlivých monitoringov. Táto multidisciplinárna štruktúra umožňuje efektívne plnenie úloh NPM a prispieva k zaisteniu vysokej kvality preventívnych a monitorovacích činností v oblasti ochrany práv detí.

2 Aktivity Národného preventívneho mechanizmu

2.1 Hlavné aktivity NPM

Medzi hlavné aktivity NPM patria najmä systematické návštevy zariadení (monitoringy), návrhy na zmeny zákonov a nápravy systematických nedostatkov, odporúčania na nápravu pochybení v zariadeniach, školenia, prednášky, publikácie, avšak najmä šírenie tzv. best-practices - príkladov dobrej praxe. Tím NPM skúma tak hmotné podmienky pobytu v zariadeniach, ktoré nie sú v kompetencii kontrol iných orgánov, ako aj efektívne fungovanie inštitúcie v prospech dieťaťa, ako aj porovnáva fungovanie s vypracovanými štandardmi kvality, a taktiež si všima záruky proti zlému zaobchádzaniu, t.j. mieru zabezpečenia práv osôb obmedzených na slobode a mieru ich praktického uplatňovania.

Mandát NPM začali na Slovensku vykonávať tri inštitúcie (*verejný ochranca práv, komisár pre deti, komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím*) až dňom 20.10.2023, pričom prvý rok fungovania mechanizmu sa má podľa medzinárodných odporúčaní zamerať na nastavovanie a upravovanie pracovných metód. Rok 2024 bol preto prvým rokom plnej a praktickej realizácie návštev zariadení za súčasného nastavovania čo najvhodnejších a efektívnych postupov. Podrobné správy k zariadeniam sú zverejnené na webovej stránke ÚKPD, pričom táto správa reflektuje syntézu zistení.

2.1.1 Návštevy zariadení 2024:

Zriadený tím počas prvého roka po legislatívnom kreovaní Národného preventívneho mechanizmu vykonal 11 monitorovacích návštev v trvaní 1 - 4 dni, konkrétne:

- v 4 centrách pre deti a rodinu,
- v 4 reedukačných centrách,
- v 2 diagnostických centrách,
- v 1 ústave na výkon väzby, kde sú umiestnení mladiství.

Návštevy mali charakter niekoľkodňových, hĺbkových a vopred ohlásených aj neohlásených monitoringov v súlade s internou metodikou. Neohlásených monitoringov bolo 5 a ohlásených 6¹³.

2.2 Prijaté opatrenia

2.2.1 Monitoring v centrách pre deti a rodiny (ďalej aj ako “CDR”)

Z vykonaných návštev v centrách pre deti a rodiny, ktoré by mali do čo najvyššej možnej miery poskytovať starostlivosť obdobnú ako v rodine, **bolo uložených 21 opatrení**. Väčšina

¹³ V zmysle NPM Guide ("PREVENTING TORTURE: A PRACTICAL GUIDE, Professional Training, Series No. 21, The Role of National Preventive Mechanisms" str.15), NPM musí mať nezávislú voľbu pri rozhodovaní o tom, ktoré návštevy sú ohlásené a ktoré neohlásené. V zmysle inšpirovania sa postupného budovania najlepšieho NPM, ktorým je NPM Slovensko, je dôležité v prvých rokoch monitoringov vykonávať neohlásené ale rovnako aj hĺbkové ohlásené návštevy, ktorých cieľom je vopred si vyžiadať rozsiahle spisové dokumentácie, spoznať úskalia fungovania jednotlivých zariadení a následne verifikovať na mieste faktickú zhodu. Následne sa na základe hĺbkových zistení vykonávajú opakované neohlásené a ad hoc návštevy. Nakoľko reálne dopady v praxi môže mať zmena vedenia alebo obsadenia personálu, pozitívne hodnotené zariadenie sa môže rovnako zhoršiť, ako aj negatívne hodnotené zariadenie môže svoje praktiky zlepšiť, avšak cieľom NPM je opakovane a v čase sústavne monitorovať stav a úroveň zaobchádzania s deťmi.

opatrení bola zo strany CDR akceptovaná ako opodstatnená a boli vyjadrené snahy o ich nápravu. Toho času ÚKPD nedisponuje finálnymi číselnými ukazovateľmi akceptovaných a neakceptovaných opatrení, nakoľko následné zisťovanie prijatých opatrení nie je v prípade všetkých monitorovaných zariadení ukončené.

Podľa kazuistik SPT (Výboru OSN proti mučeniu) môžu byť považované za zlé zaobchádzanie tieto praktiky:

- nadmerné a neodôvodnené zasahovanie do súkromia dieťaťa, najmä však nemožnosť slobodného nakladania s vreckovým a vlastným majetkom¹⁴,
- nesloboda vychádzok na čerstvom vzduchu za súčasného rešpektovania veku a rozumovej vyspelosti dieťaťa a nastavení pravidiel v danom zariadení.

Centrá pre deti a rodinu nie sú režimové zariadenia ako reedukačné centrá alebo diagnostické centrá, a preto nie je namieste zasahovať do súkromia dieťaťa viac alebo iným spôsobom, ako by bolo dieťaťu zdravo strážené súkromie v rodine. V kontexte uvedeného komisár pre deti prijal opatrenie, aby deti v CDR mali zabezpečené súkromie počas vedenia telefonických rozhovorov s blízkymi, a aby takýto kontakt detí s blízkymi nebol nijakým spôsobom monitorovaný (nakoľko bolo monitoringom zistené, že uvedené nie je vždy v zariadeniach dodržiavané). Zákaz do zasahovania súkromia detí vyplýva aj priamo z č. 1. 16 Dohovoru o právach dieťaťa, v zmysle ktorého žiadne dieťa nesmie byť vystavené svojvoľnému zasahovaniu do svojho súkromného života, rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť. Dieťaťu sa zaručuje rovnako právo na slobodu myslenia, vyjadrovania a prezentovania názorov a preto by nemal existovať žiadny dôvod na kontrolu súkromia korešpondencie dieťaťa alebo dohľadu dieťaťa počas telefonátov s rodinou a blízkymi osobami.

Treba zdôrazniť, že vyňatie dieťaťa z rodiny a umiestnenie do CDR je krajným opatrením a v zmysle Dohovoru o právach dieťaťa nesmie byť realizované, ak existujú iné možnosti a formy práce s rodinou a cieľom štátu by malo byť vždy sanovanie pôvodnej rodiny dieťaťa a návrat dieťaťa do rodiny. Rovnako štát by sa mal usilovať o znižovanie počtov detí v ústavnej starostlivosti. Preto je dôležitý monitoring procesov práce s rodinou, sústavné preverovanie situácie dieťaťa a jeho možného návratu do rodiny a rovnako aj systematické preskúmavanie, či deti nie sú vynímané z rodín len na základe materiálnych podmienok. Komisár osobitne zdôrazňuje nevyhnutnosť budovania vzťahov, udržiavania vzťahovej väzby a jej bezpečného formovania najmä do 3. roku veku dieťaťa a následné posilňovanie vzťahov, ktoré je kľúčové pre rozvoj osobnosti dieťaťa. Rovnako prizvukuje základnú tézu Dohovoru o právach dieťaťa, v zmysle ktorej všetci uznávame, že dieťa má právo vyrastať v atmosfére lásky, šťastia a porozumenia a o takéto prostredie sa musíme usilovať aj v náhradnej starostlivosti o deti a tiež štát pri práci s primárnou rodinou. Práca s primárnou rodinou a budovanie rodičovských

¹⁴ V zmysle NPM Guide ("PREVENTING TORTURE: A PRACTICAL GUIDE, Professional Training, Series No. 21, The Role of National Preventive Mechanisms" str.15), NPM musí mať nezávislú voľbu pri rozhodovaní o tom, ktoré návštevy sú ohlásené a ktoré neohlásené. V zmysle inšpirovania sa postupného budovania najlepšieho NPM, ktorým je NPM Slovinsko, je dôležité v prvých rokoch monitoringov vykonávať neohlásené ale rovnako aj hĺbkové ohlásené návštevy, ktorých cieľom je vopred si vyžiadať rozsiahle spisové dokumentácie, spoznať úskalia fungovania jednotlivých zariadení a následne verifikovať na mieste faktickú zhodu. Následne sa na základe hĺbkových zistení vykonávajú opakované neohlásené a ad hoc návštevy. Nakoľko reálne dopady v praxi môže mať zmena vedenia alebo obsadenia personálu, pozitívne hodnotené zariadenie sa môže rovnako zhoršiť, ako aj negatívne hodnotené zariadenie môže svoje praktiky zlepšiť, avšak cieľom NPM je opakovane a v čase sústavné monitorovať stav a úroveň zaobchádzania s deťmi.

zručností je kľúčom k realizácii práv dieťaťa a vytvorenia prostredia pre jeho rast a napredovanie. Komisar v rámci prijatých opatrení v CDR apeluje na individualizáciu a účelnosť pri vypracovaní plánov sociálnej práce s dieťaťom, tak, aby individualizovali jednotlivcov, a preukazovali konkrétne kroky týkajúce sa najmä udržania vzťahových väzieb dieťaťa s príbuznými a aktívne postupy vedúce k sanácii rodinného prostredia.

V tejto súvislosti komisár poukazuje na opatrenie zabezpečenia naplnenia potreby blízkej osoby pre deti nachádzajúce sa v profesionálnych rodinách - zabezpečiť bezpečný kontakt (dôverníka) pre tieto deti v zariadení, v prípade krízovej situácie. V prípade opakovaného a systematického nerealizovania tohto opatrenia zo strany CDR môže v budúcnosti dôjsť k naplneniu krutého, neľudského a ponižujúceho zaobchádzania s deťmi.

Komisár v rámci výkonu svojej činnosti ako národný preventívny mechanizmus (NPM) identifikoval závažné podozrenia týkajúce sa nevhodného zaobchádzania s deťmi zverenými do profesionálnej rodiny v Centre pre deti a rodiny (CDR) Slovenské Nové Mesto. Medzi hlavné zistenia patrili obavy z možného nadmerného požívania alkoholu zo strany profesionálnych rodičov, nevhodných disciplinárnych praktík a obmedzovania pohybu detí.

Na základe týchto skutočností komisár bezodkladne podal trestné oznámenie, avšak vyšetrovanie bolo zo strany orgánov činných v trestnom konaní zastavené ako nedôvodné, pričom komisár pre deti zdôrazňuje, že nebolo vykonané žiadne overenie konzumácie alkoholu profesionálnymi náhradnými rodičmi. Vzhľadom na uvedené skutočnosti Komisár prijal ďalšie opatrenia smerujúce k dôslednému prevereniu situácie detí bližšie uvedené v individuálnej správe z monitoringu a bude sa tejto téme naďalej aktívne venovať.

2.2.2 Monitoring v reedukačných centrách (ďalej aj ako “RC”)

Z monitoringov v RC uložil komisár pre deti 32 opatrení vo vzťahu k zariadeniam, ktoré však smerovali k dodržiavaniu práv dieťaťa, pričom zistené nedostatky nedosahovali intenzitu mučenia, krutého, neľudského a ponižujúceho zaobchádzania.

NPM vykonal monitoring v RC Sološnica, Zlaté Moravce, Tornaľa a Mlyny. Reedukačné centrum sa zameriava na reedukáciu sociálne, mravne a emocionálne narušených detí, u ktorých boli zistené také nedostatky v sociálnej prispôsobivosti, v osobnostných vlastnostiach a charakterovom vývine, že ich výchova a vzdelávanie v iných zariadeniach alebo v prirodzenom rodinnom prostredí by neviedli k náprave. V ani jednom monitorovanom RC neboli zistené také praktiky, ktoré by dosahovali intenzitu mučenia, krutého, neľudského a ponižujúceho zaobchádzania. Túto informáciu je potrebnú vnímať v kontexte kontrolných zistení zo strany Generálnej prokuratúry SR v uplynulých rokoch, ktorá viedla k zatvoreniu niektorých RC. Aktuálne Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR (MŠVVaM) pripravuje novú koncepciu pre RC, a teda tím NPM bude naďalej sledovať inštitucionálne praktiky v týchto zariadeniach.

Komisár pre deti poukazuje na obmedzovanie styku s blízkymi osobami ako formu výchovného prostriedku, ktoré reedukačné centrá niekedy zavádzajú do praxe (*napr. obmedzovanie osobnej a telefonickkej komunikácie s blízkymi*). Komisár pre deti bezvýhradne trvá na odstránení tejto formy výchovných prostriedkov ukladaných deťom, keďže je to zároveň legislatívne zakázané. Zdôrazňujeme, že je základným právom dieťaťa podporovanie a zachovanie rodinných väzieb a posilňovanie vzťahu s primárnou rodinou je jedným z nástrojov reedukácie maloletého. Povedané inými slovami, odňatie lásky a vzťahu nikdy nie

je efektívnym výchovným prostriedkom a opakovaným a plošným využívaním tohto nástroja by mohlo byť naplnené kruté a neľudské zaobchádzanie s deťmi v zmysle Dohovoru proti mučeniu (uvedené sa nevzťahuje na prípady, kedy styk (kontakt) rodiča/blízkej osoby s maloletým dieťaťom je obmedzený / prípadne úplne zakázaný samotným súdnym rozhodnutím). Na dôslednú kontrolu tohto opatrenia sa bude Komisár zameriavať aj v roku 2025.

Komisár v rámci režimových aspektov výchovy zdôrazňuje potrebu jasného a transparentného nastavovania výchovných opatrení. Osobitne upozorňuje na dôležitosť presného vymedzenia trvania sankcií, ako sú napríklad zákazy a obmedzenia, pričom by mali byť vždy stanovené s konkrétnym dátumom ukončenia. Používanie neurčitých formulácií, ako napríklad „do odvolania“, môže viesť k nejasnosti a neistote u detí, čo môže mať negatívny vplyv na ich motiváciu a vnímanie spravodlivosti výchovného procesu. Jasne definované časové rámce prispievajú k predvídateľnosti, zrozumiteľnosti a efektívnosti výchovných opatrení, čím podporujú stabilné a rešpektujúce prostredie pre deti. Poukazujeme na dôležitosť náležitého vyhodnocovania individuálneho reedukačného programu za účasti dieťaťa a orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (ďalej aj ako “SPODaSK”); zavedenie jednotných postupov práce s deťmi v zariadeniach; zabezpečiť informovanie o možnostiach podávať sťažnosti a podnety, a zverejniť kontakty na dozorujúce, kontrolné a preventívne mechanizmy.

Ako dôležité komisár pre deti zdôrazňuje pravidelné preskúmavanie dôvodov umiestnenia dieťaťa a jeho prehodnocovanie, ktoré vyplýva priamo z Dohovoru o právach dieťaťa, aby deti umiestnené v Reedukačnom centre neboli v tomto zariadení nad čas potrebný a nevyhnutný vo vzťahu k cieľom umiestnenia.

Vo vzťahu k súkromiu detí je potrebné zabezpečiť ochranu intimity detí počas osobnej hygieny (za súčasného dodržania bezpečnostných opatrení) napríklad harmonogramom, ďalej zabezpečiť súkromie korešpondencie a telefonátov (za súčasného dodržania bezpečnostných opatrení). Ako formu nezasahovania do integrity dieťaťa komisár pre deti dôrazne odporúča neoslovovať deti prezývkami, nálepkami ani inými nevhodnými zovšeobecňovaniami.

K materiálnemu zabezpečeniu komisár pre deti určil opatrenia najmä vo vzťahu k nesplneniu zákonných materiálnych požiadaviek na vybavenie ochrannej miestnosti; zabezpečenie toalety v karanténnej miestnosti, zabezpečenie kamerového systému pre účely prevencie konfliktov.

Ako kľúčové zistenie v systéme komisár pre deti konštatuje nedostatok zabezpečenia individuálnych, ako aj skupinových supervízií pre zamestnancov zariadení, ktoré majú následne priamy dopad na zaobchádzanie s deťmi. A preto komisár odporúča doplnenie:

- školení vo vzťahu k prevencii šikany,
- školenia o terapeutických a psychologických postupoch ako pracovať s konkrétnymi skupinami detí a dôsledne sledovať dodržiavanie zapracovania týchto metód,
- školenia na implementáciu a podporu využívania deeskalačných techník,
- školenia o riešení krízových situácií.

2.2.3 Monitoring v diagnostických centrách (DC)

DC poskytuje diagnostickú, psychologickú, psychoterapeutickú a výchovno-vzdelávaciu starostlivosť. Zabezpečuje diagnostiku deťom s narušeným alebo ohrozeným psychosociálnym vývinom s cieľom určenia ďalšej vhodnej výchovno-vzdelávacej, resocializačnej alebo

reedukačnej starostlivosti, vypracúva diagnostické správy o dieťaťi, podklady pre individuálny reedukačný program a odporúčanie o umiestnení dieťaťa po ukončení pobytu.

Vo vzťahu k **diagnostickému centru Ružomberok** komisár pre deti **konštatuje, že zariadenie vykonáva svoju činnosť na vysoko odbornej úrovni**. Napriek tomu, že ide o zariadenie, v ktorom je zavedený striktný režim a pravidlá, deti uvádzali, že sú v zariadení radi a spokojné. Komisár pre deti nezistil v zariadení výrazné nedostatky, akékoľvek opatrenia, ktoré uvádza v samostatnej správe z tohto zariadenia, vyplývajú skôr z nedostatočnej legislatívy týkajúcej sa diagnostických centier.

Vo vzťahu k DC Lietavská Lúčka môžeme konštatovať dobré systémové procesy, ktoré osobitne rozpracovávame v časti príkladov dobrej praxe.

Treba však skonštatovať vyššiu potrebu rešpektovania súkromia dieťaťa a to najmä pri nakladaní s vreckovým, z ktorého aj v zmysle legislatívy nie je možné strhávať cenu telefonických rozhovorov dieťaťa s blízkymi osobami. Takto je porušované právo dieťaťa na zachovanie rodinných väzieb, nakoľko jeho kontakt s rodinou je obmedzený výškou vreckového, ktorým dieťa disponuje.

2.2.4 Monitoring v Ústave na výkon väzby a výkon trestu

Pri spoločnej návšteve ÚKPD a úradu Verejného ochrancu práv vo väzbe, kde sú umiestnení aj mladiství, komisár pre deti poukazuje na dôležitosť rešpektovania vývinu dieťaťa, dieťa do 18 rokov veku je stále dieťa a preto nie je možné k nemu pristupovať ako k dospelému. Dieťa nemá dostatočnú rozumovú vyspelosť a zrelosť, aby pochopilo všetky úkony trestného konania bez osobitného vysvetlenia. Rovnako poukazuje na nevyhnutnosť rešpektovať dôstojnosť dieťaťa, aj keď ide o mladistvého delikventa, na takéto dieťa nemožno hľadieť s dešpektom a jeho delikvencia nijako neopravňuje zamestnancov zariadení ponížovať dieťa nevhodnými pomenovaniami, nadávkami. Tieto praktiky dosahujú úroveň krutého, neľudského a ponižujúceho zaobchádzania. Medzinárodné štandardy komunikujú pravidlo - odňatie slobody dieťaťa je odňatie detstva. Už Ženevská deklarácia práv dieťaťa z roku 1924 konštatovala, že delikventné dieťa má byť polepšené, teda priorita sa už vtedy nezameriavala na trest samotný. Poukazujeme na výskumy, ktoré hovoria o tom, že majetková kriminalita mladistvých je fenomén, ktorý štatisticky odznieva vekom, bez ohľadu na zásahy trestnej justície a preto odborná verejnosť volá pri majetkovej kriminalite (nie násilnej) skôr po resocializácii ako po intervencii systémom trestnej justície.

Vo vzťahu k mladistvým umiestneným vo väzbe konštatujeme ako nepriaznivú praktickú nemožnosť realizácie návštev zo strany blízkych osôb k dieťaťu (formálne stanovené návštevne hodiny, ktoré rodina nemá možnosť kvôli práci stihnúť), za súčasného dodržania bezpečnostných opatrení.

2.2.5 Príklady dobrej praxe

V roku 2024 bolo v monitorovaných zariadeniach identifikovaných celkovo 30 príkladov dobrej praxe, tzv. **best practices**, ktoré, ak sú implementované s náležitou dôslednosťou, môžu výrazne prispieť k **prevencii zlého zaobchádzania** a podporia optimálny psychický vývoj detí, posilnenie pocitu spolupatričnosti a rozvoj stabilných vzťahových väzieb. Tieto príklady sú podrobne zdokumentované v jednotlivých správach zverejnených na oficiálnom webovom sídle ÚKPD. Nižšie sú uvedené len tie príklady, ktoré komisár pre deti považuje za najvýznamnejšie v kontexte súčasných potrieb a výziev v oblasti ochrany práv detí.

Na základe zistení komisár pre deti odporúča, aby tieto osvedčené postupy boli implementované do praxe aj v ostatných zariadeniach s cieľom zabezpečiť čo najvyššiu kvalitu starostlivosti o deti.

V centrách pre deti a rodiny bolo identifikovaných 12 príkladov dobrej praxe, z ktorých viaceré predstavujú inovatívne prístupy na podporu rozvoja detí a zlepšenie vzťahov v rodinných a inštitucionálnych podmienkach.

V CDR Necpaly sa osvedčil efektívny spôsob tvorby samostatne usporiadaných skupín. Tento proces spočíva v tom, že deti v súkromí vyjadrujú preferencie ohľadom zamestnancov, s ktorými by chceli byť zaradené do skupiny, pričom následné vyhodnotenie vedením zariadenia vedie k optimalizácii zloženia samostatne usporiadaných skupín. Tento prístup podporuje vytváranie silných vzťahových väzieb medzi deťmi a vychovávateľmi, čo má zásadný vplyv na ich psychický a sociálny vývoj. Okrem toho zariadenie vykazuje vysokú úroveň prístupu pri sanácii rodín, keď **v rámci adaptačnej fázy zisťujú sociálne pracovníčky skutočné dôvody umiestnenia do zariadenia,** najmä či nejde o umiestnenie z dôvodov nedostatočných majetkových pomerov¹⁵. V jednom prípade po zistení, že bytové podmienky dieťaťa (rozbité okná a nefunkčná pec) sú dôvodom umiestnenia dieťaťa do zariadenia, zariadenie koordinovalo s občianskym združením výmenu okna a zorganizovalo zbierku na opravu pece. Tento krok bol uskutočnený v priebehu šiestich mesiacov a následne bol podaný návrh na zrušenie ústavnej starostlivosti.

V CDR Trnava sa konštatuje dobrá prax v politike vychádzok a návštev. Návštevy rodín sú realizované na dennej báze, pričom deti majú možnosť stretnúť sa s rodinou nielen v rámci stanovených návštevných hodín (ktoré sú každý deň medzi 14:00 hod. - 18:00 hod), ale aj mimo nich, ak to situácia umožňuje. V prípade, že rodičia dieťaťa sú vo výkone trestu, zariadenie zabezpečuje pravidelné stretnutia dieťaťa s rodičmi v ústave na výkon trestu odňatia slobody. Zariadenie tiež umožňuje pobyt dieťaťa u rodiny počas celých letných prázdnin, ak to situácia umožňuje. Tento prístup je vnímaný ako pozitívny krok v podpore vzťahov s rodinou, ktoré sú pre deti umiestnené v CDR nesmierne dôležité. Centrum pre deti a rodiny v Trnave vykazuje dobrú prax aj **v oblasti sanácie rodiny.** V prípade, keď príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej aj ako “ÚPSVaR”) navrhol do plánu sociálnej práce zahrnúť párové terapie ako podmienku pre návrat dieťaťa do rodiny, CDR tento návrh odmietlo z dôvodu finančnej a časovej náročnosti pre konkrétnu rodinu a namiesto toho apelovalo **na alternatívne formy bezplatnej psychologickej intervencie, ktoré by nepredstavovali pre rodinu prekážku, ale naopak, podporili by efektívny návrat**

¹⁵ § 54 ods. 2 a ods. 3 Zákona č. 35/2006 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov:

„(2) Súd môže nariadiť ústavnú starostlivosť len vtedy, ak je výchova dieťaťa vážne ohrozená alebo vážne narušená, nie je možné dieťa zveriť do náhradnej osobnej starostlivosti alebo pestúnskej starostlivosti a

a) dieťa je osvojiteľné a nie je možné ho zveriť do starostlivosti budúcich osvojiteľov alebo do starostlivosti fyzickej osoby podľa osobitného predpisu,

b) rodičia dieťaťa nežijú alebo im v starostlivosti o dieťa bráni závažná prekážka,

c) uložené výchovné opatrenie podľa § 37 ods. 3 nevedlo k náprave alebo

d) rodičia dieťaťa sú pozbavení výkonu rodičovských práv.

(3) Za vážne ohrozenie alebo vážne narušenie výchovy maloletého dieťaťa sa nepovažujú **nedostatočné bytové pomery alebo majetkové pomery** rodičov maloletého dieťaťa.“

dieťaťa do rodinného prostredia. Tento prístup bol ÚPSVaR akceptovaný, čo prispelo k efektívnejšiemu procesu sanácie rodiny. Aj **v prípade udržiavania súrodeneckých väzieb** sa CDR Trnava rovnako snaží konať v záujme detí, kedy v monitorovaných súrodeneckých skupinách bola jedna, ktorá pozostávala zo štyroch súrodencov, pričom najmladšie dieťa malo tri roky, čo by z hľadiska veku znamenalo potrebu jeho premiestnenia do profesionálnej náhradnej rodiny. Keďže k profesionálnemu náhradnému rodičovi je možné umiestniť maximálne tri deti, **zariadenie sa rozhodlo neprehliadnuť potrebu zachovania súrodeneckých väzieb a ponechať celú skupinu, vrátane najmladšieho dieťaťa, v zariadení na samostatnej skupine.** Tento postup je možné hodnotiť ako príklad dobrej praxe, ktorý zabezpečuje nielen ochranu väzieb medzi súrodencami, ale aj citlivý prístup k individuálnym potrebám detí.

Ako príklad dobrej praxe bola označená aj aktivita - tvorba individuálnych albumov zážitkov v Centre detí a rodín (CDR) Pezinok. Ide o účinný nástroj na podporu emocionálnej stability detí. Do albumu sa zapisujú významné udalosti a spomienky, doplnené o fotografie, čo napomáha vytváraniu pozitívnych a stabilných spomienok. Tento prístup posilňuje identitu a sebavedomie detí, pričom podporuje ich schopnosť spracovávať prežité skúsenosti. Pri odchode zo zariadenia dostáva každé dieťa tento album ako cennú pamiatku, ktorá slúži ako opora pri adaptácii na nový životný kontext.

V reedukačných centrách bolo identifikovaných celkovo 5 príkladov dobrej praxe. V Reedukačnom centre Tornaľa sa osvedčil koncept žiackeho parlamentu, ktorý sa koná **pravidelne raz týždenne.** Každá zo šiestich skupín (pri plnom obsadení zariadenia) má svojho zástupcu, ktorý sprostredkúva názory a podnety ostatných členov skupiny. Počas zasadnutí parlamentu deti aktívne vyjadrujú svoje názory na fungovanie zariadenia, pričom predložené návrhy a pripomienky sú vo väčšine prípadov akceptované. Ak ide o návrhy týkajúce sa pozitívnych zmien, vedenie zariadenia ich implementuje do praxe. Na týchto stretnutiach sa zúčastňujú aj riaditeľ, psychológ a v prípade potreby aj ďalší odborníci z personálu, čím sa zabezpečuje odborný a komplexný prístup k návrhom. Tento participatívny prístup možno považovať za príklad dobrej praxe, ktorý podporuje zodpovednosť detí za prostredie, v ktorom sa nachádzajú, a posilňuje ich participáciu v rozhodovacích procesoch.

Ďalším príkladom dobrej praxe je **integrovanie športových aktivít do výchovného procesu v Reedukačnom centre Biele vody v Mlynkoch.** Šport sa v tomto zariadení považuje za neoddeliteľnú súčasť rozvoja detí, pričom zamestnanci venujú veľkú pozornosť organizovaniu pravidelných športových aktivít, ako je bežecké lyžovanie, ktoré nielen rozvíja fyzickú kondíciu detí, ale tiež prispieva k upevňovaniu vzťahov medzi nimi. Počas zimných mesiacov sa na pozemku zariadenia zriaďuje klzisko, ktoré slúži nielen deťom, ale aj turistom a obyvateľom okolitých oblastí. Tento prístup nielen podporuje fyzickú aktivitu detí, ale zároveň zlepšuje integráciu zariadenia do širšej komunity. Zariadenie sa však nezameriava len na bežné športové aktivity – deti sa pravidelne zúčastňujú aj medzinárodných športových podujatí.. Okrem toho sa v minulosti využívala dielňa na výrobu vlastného športového vybavenia, čo umožnilo deťom získať praktické zručnosti a podporilo ich kreativitu. Tieto aktivity sú **príkladom komplexného prístupu k výchove, ktorý okrem fyzického rozvoja detí tiež podporuje ich osobnostný rast, kreativitu a tímovú spoluprácu.**

V diagnostických centrách bolo identifikovaných celkovo 13 príkladov dobrej praxe. V DC Lietavská Lúčka bola pozitívne hodnotená aplikácia tzv. canisterapie na deti, ktorá sa realizuje buď prostredníctvom návštev miestneho psieho útulku, alebo priamo v priestoroch zariadenia. Canisterapia, ako inovátna forma terapie v zariadeniach ako je DC, prináša overený pozitívny dopad na emocionálne a sociálne zdravie detí umiestnených

v zariadení. Okrem toho **DC Lietavská Lúčka zaviedlo žiacky parlament (obdobne ako RC Tornaľa), ktorý sa koná pravidelne raz týždenne.** Každá zo štyroch skupín má svojho zástupcu, ktorý prezentuje názory a podnety ostatných detí, pričom predložené návrhy a pripomienky sú vo väčšine prípadov akceptované a vedenie zariadenia ich implementuje do praxe.

DC Ružomberok sa ako príklad dobrej praxe komisár pre deti konštatoval **budovanie intenzívneho vzťahu so psychológom prostredníctvom pravidelných sedení (minimálne raz týždenne)**, čo je vnímané veľmi pozitívne aj na základe rozhovorov s deťmi. Psychológovia v tomto zariadení sú flexibilní a snažia sa byť prítomní pre deti každý deň, pričom v prípade potreby sú k dispozícii aj cez víkendy. Okrem individuálnej práce s deťmi sa v zariadení realizujú aj **komunitné sedenia, ktoré slúžia na hodnotenie správania detí, uvítanie nových detí, tvorbu víkendového programu a pod.** Deti počas týchto aktivít vykazovali počas monitoringu spokojnosť a radostný dojem, čo potvrdzuje vhodnosť tejto praxe aj v špeciálnych výchovných zariadeniach. Príkladom dobrej praxe je aj vypracovanie **smernice pre jednotný postup pre zamestnancov pri využívaní ochrannej a karanténnej miestnosti.**

DC Ružomberok tiež kladie dôraz na **multidisciplinárne porady, kde sa stretávajú všetci odborníci pracujúci s dieťaťom** – učiteľ, psychológ, sociálna pracovníčka a vychovávateľ, čím sa zabezpečuje komplexný prístup k diagnostike a plánovaniu ďalšej práce s dieťaťom. Na základe týchto porád sa spisuje IRP, ktorý obsahuje potom komplexnú diagnostiku dieťaťa a odporúčený plán reedukačných alebo psychoterapeutických postupov. Psychológovia poskytujú dieťaťu rôzne terapeutické metódy, ako kognitívno-behaviorálne techniky, terapia hrou, relaxačné techniky, arteterapiu, autogénny tréning a sugestívne techniky, čím zabezpečujú kvalitný a individuálny prístup každému dieťaťu.

2.3 Monitoring vykonania opatrení prijatých v roku 2023

V roku 2023 bol v rámci NPM vykonaný monitoring v CDR Pezinok, z ktorého záverov bolo konštatované, že za zlé zaobchádzanie v zmysle doktríny sa považuje aj také konanie, ktoré by mohlo vyvolať u osoby pocity strachu, úzkosti, ako aj intenzívne psychické utrpenie.

Komisár pre deti uviedol zariadeniu viaceré odporúčania k náprave, týkajúce sa dodržiavania fyzického kontaktu rodičov s deťmi aj v procese tzv. adaptačnej fázy dieťaťa v zariadení (profesionálnej rodine). Zároveň informoval Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny o potrebe pravidelných preškolení metodík zamestnancov CDR, za účelom zabránenia opakovaniu danej situácie – zavedenie odporúčaní do praxe bude NPM tím sledovať aj v roku 2025.

V rámci následného monitorovania uložených opatrení komisár pre deti konštatuje, že zariadenie prijalo uložené opatrenia, na základe ktorých bol umožnený pravidelný kontakt rodičov s maloletým dieťaťom v monitorovanom prípade a súčasne boli realizované prípadové konferencie, pri ktorých sa určili konkrétne úlohy sanácie rodiny pre rodičov ako aj pre CDR Pezinok, a následne bolo maloleté dieťa zverené rozhodnutím súdu do starostlivosti otca. Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny avizovalo usmernenie zariadenia pri postupoch obmedzovania kontaktu rodičov s umiestnenými deťmi tak, aby nedochádzalo k porušeniu práv maloletých detí a rodičov. **Zároveň bol v CDR Pezinok vykonaný v roku 2024 komplexný monitoring, pričom v zariadení nebolo konštatované porušovanie práv detí a boli konštatované aj príklady dobrej praxe.** Individuálna správa z monitoringu je zverejnená na webovej stránke úradu.

3 Spolupráca s aktérmi na medzinárodnej a národnej úrovni

3.1 Preskúmavanie situácie v oblasti monitorovania práv detí na Slovensku

ÚKPD pokračoval v monitorovaní dodržiavania práv dieťaťa, ktorých porušovanie môže dosiahnuť až úroveň krutého, neľudského a ponižujúceho zaobchádzania. ÚKPD systematicky skúma a zhromažďuje príklady praxe (nesprávnej aj správnej) prostredníctvom správ NPM v iných krajinách a systematicky vyhodnocuje vo vzťahu k deťom, ktoré sú umiestnené vo všetkých typoch zariadení.

3.2 Pracovné stretnutia 2024

Tím NPM sa v rámci svojich vzdelávacích aktivít spoločne s tímom NPM od Kancelárie verejného ochrancu práv a s tímom NPM komisárky pre osoby so zdravotným postihnutím zúčastnil odborného školenia, ktoré prebiehalo v dňoch 25. – 26. marca 2024. Toto **školenie, zamerané na monitorovanie zbraní a donucovacích prostriedkov, bolo organizované Úradom pre demokratické inštitúcie a ľudské práva OBSE (ODIHR)** v spolupráci s organizáciou Omega Research Foundation a Univerzitou v Exeteri.

Dňa 19. júna 2024 zorganizoval komisár pre deti **pracovné stretnutie v Skalke nad Váhom, na ktorom sa zúčastnili riaditelia a zástupcovia reedukačných centier, zástupcovia MŠVVaM, predseda Fóra zamestnancov centier pre deti a rodiny, výkonný riaditeľ organizácie Úsmev ako dar a riaditelia Regionálnych úradov školskej správy (RUŠS).** Hlavným cieľom stretnutia bolo informovať o činnosti NPM a vytvoriť platformu pre otvorenú diskusiu o kľúčových výzvach v oblasti vzdelávania pedagogických a odborných zamestnancov reedukačných zariadení.

Samotná existencia realizácie monitoringov a zverejňovanie správ (verejná kontrola) vplýva na zlepšovanie podmienok detí v zariadeniach. Preto sa tím NPM na základe pozvania zúčastnil **24. ročníka konferencie Mosty v sociálnoprávnej ochrane detí**, ktorá sa konala v Častej - Papierníčke. Hlavným cieľom podujatia bolo predstaviť úlohy a kompetencie národného preventívneho mechanizmu a priblížiť jeho činnosť odborníkom v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Konferencie sa zúčastnili riaditelia centier pre deti a rodiny, reedukačných centier, zástupcovia Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny (MPSVaR), Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR), Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR (MŠVVaM), zástupcovia Generálnej prokuratúry SR, neziskových organizácií venujúci sa pomoci deťom a odborníci z oblasti detskej psychológie a pedopsychiatrie.

Členovia NPM sa dňa 28.11.2024 zúčastnili pracovného stretnutia v Bratislave, ktoré bolo zamerané na **kľúčové otázky špeciálno-výchovných zariadení**. Diskutovalo sa o pracovnej klíme, ekonomických podmienkach, mzdovom ohodnotení, profesijnom rozvoji zamestnancov, zdravotných a bezpečnostných rizikách, ako aj o mechanizmoch na prenos potrieb zamestnancov prostredníctvom pracovných skupín. Stretnutia sa zúčastnili zástupcovia MŠVVaM SR, MPSVaR SR, ÚVOP, ÚKPD, regionálnych úradov školskej správy, zamestnanci reedukačných a diagnostických centier, predseda Združenia stredného školstva a zástupcovia Odborového zväzu školstva. Hlavným výstupom bola identifikácia problémov a návrhy systémových riešení na zlepšenie podmienok a kvality služieb v zariadeniach.

V rámci **spolupráce s koordinačným orgánom**, ktorým je Verejný ochranca práv, boli realizované **dva odborné okrúhle stoly** s cieľom výmeny praktických informácií. Táto forma úzkej spolupráce bude pokračovať aj v roku 2025.

4 Priority na rok 2025

4.1 Všeobecné priority

V rámci NPM má komisár v záujme využívať ako jedny zo základných prostriedkov prevencie zlého zaobchádzania práve vzdelávanie a prednáškovú činnosť a odbornú výmenu informácií. V súlade so svojím mandátom začal tím NPM v roku 2024 pracovať na vytvorení **systému vzdelávania pre subjekty pôsobiace v oblasti starostlivosti o deti**, ktoré sú umiestnené v zariadeniach, kde sú pozbavené osobnej slobody, alebo kde sa nachádzajú, prípadne môžu nachádzať, v dôsledku svojej odkázanosti na poskytovanie starostlivosti. Cieľom tejto iniciatívy je posilniť odborné kapacity pracovníkov a podporiť zavádzanie dobrých praxí do každodennej starostlivosti o deti v týchto zariadeniach. V roku 2025 plánuje NPM v tejto aktivite pokračovať so zameraním na posilnenie vzdelávacieho systému, pričom osobitnú pozornosť bude venovať **téme vzťahovej väzby**. V rámci tejto iniciatívy budú organizované odborné okrúhle stoly so zástupcami relevantných profesijných skupín, vrátane psychológov, pedagógov, sociálnych pracovníkov a ďalších odborníkov v oblasti starostlivosti o deti. Diskusia a výmena skúseností na týchto platformách prispievajú k hlbšiemu pochopeniu problematiky a k identifikácii efektívnych postupov na podporu zdravého vzťahového vývinu detí, čo predstavuje nevyhnutný predpoklad ich celkového psychosociálneho rozvoja.

Medzi dlhodobé priority NPM patrí aj **vytvorenie štandardov kvality vzťahov medzi deťmi a zamestnancami v jednotlivých zariadeniach**, a šíriť tieto osvetovo ďalej, za účelom predchádzania zlému zaobchádzaniu s deťmi. Na vytvorení tohto systému tím NPM bude pracovať aj v roku 2025.

4.2 Osobitné priority

Tím Národného preventívneho mechanizmu (NPM) bude v roku 2025 pokračovať v realizácii systematických monitorovacích návštev v súlade s plánom vypracovaným na základe odporúčaní Výboru pre predchádzanie mučeniu (SPT) a v súlade s medzinárodnými štandardmi. Primárnym cieľom NPM nie je riešenie individuálnych zlyhaní, ale **hlbšia analýza systémových faktorov a základných príčin porušovania práv detí**.

Zlé zaobchádzanie s deťmi môže byť výsledkom nielen externých podmienok, ale aj osobnostných a profesijných nastavení pracovníkov pracujúcich s deťmi. V tejto súvislosti sa komisár pre deti v rámci monitorovacích návštev v roku 2025 zameria na **nevyhnutnosť budovania vzťahov a bezpečného formovania vzťahovej väzby**, najmä v ranom veku dieťaťa, s osobitným dôrazom na prvé tri roky života. Následné posilňovanie vzťahov predstavuje kľúčový faktor pre zdravý emocionálny a psychický vývin dieťaťa.

Komisár pre deti zároveň zdôrazňuje základnú zásadu Dohovoru o právach dieťaťa, podľa ktorej má **každé dieťa právo vyrastať v prostredí lásky, šťastia a porozumenia**. Z tohto dôvodu je nevyhnutné aktívne podporovať vytváranie podmienok, ktoré zabezpečia bezpečné a podnetné prostredie v náhradnej starostlivosti, ako aj v práci s primárnou rodinou. Posilňovanie rodičovských kompetencií a podpora rodín zohrávajú zásadnú úlohu pri realizácii práv dieťaťa a vytváraní predpokladov pre jeho zdravý vývoj a integráciu do spoločnosti.

VII ČINNOSŤ KOMISÁRA V ZMYSLE § 4 ODS. 1 PÍSM. C) ZÁKONA, PRESADZOVANIE ZÁUJMOV DETÍ V SPOLOČNOSTI, SPOLUPRÁCA S DEŤMI PRIAMO ALEBO PROSTREDNÍCTVOM ORGANIZÁCIÍ PÔSOBIACICH V OBLASTI PRÁV DETÍ, SKÚMANIE NÁZOROV DETÍ, KONZULTÁCIA A PODPORA ICH ZÁUJMU O VEREJNÉ OTÁZKY

A Detská participácia – hlas detí

Detská a mládežnícka participácia ako základný princíp Dohovoru, patrí medzi kľúčové oblasti práce Úradu komisára pre deti. Vychádza z presvedčenia, že deti majú právo nielen byť vypočuté, ale aj ovplyvňovať rozhodnutia, ktoré sa ich týkajú. Ich aktívne zapájanie do verejného života a rozhodovacích procesov prispieva k rozvoju ich občianskej zodpovednosti, posilňuje ich dôveru v inštitúcie a vytvára priestor na skutočný dialóg medzi generáciami.

Úrad sa preto systematicky venuje vytváraniu bezpečných a zmysluplných príležitostí, v ktorých môžu deti a mladí ľudia slobodne vyjadriť svoje názory, formulovať odporúčania a podieľať sa na tvorbe opatrení, ktoré reflektujú ich potreby. Participácia pre nás nie je jednorazovým aktom, ale dlhodobým procesom budovania partnerstva, založeného na rešpekte, inklúzii a dôvere.

Činnosť úradu v tejto oblasti je postavená na hodnotách zakotvených v Dohovore OSN o právach dieťaťa – osobitne na práve detí vyjadrovať sa k veciam, ktoré sa ich týkajú. Tento princíp uplatňujeme v spolupráci so školami, mládežníckymi parlamentmi, občianskymi združeniami, odborníkmi aj štátnymi inštitúciami. Detská participácia nie je cieľom sama o sebe – je prostriedkom, ako prispieť k spravodlivejšej, inkluzívnejšej a demokratickejšej spoločnosti.

1 Parlament detí a mládeže komisára pre deti

V roku 2024 sme pokračovali v rozvíjaní Parlamentu detí a mládeže komisára pre deti ako poradného orgánu, ktorý reprezentuje hlas mladých ľudí naprieč regiónmi Slovenska. Parlament slúži ako priestor, kde sa deti a mládež môžu bezpečne a otvorene vyjadrovať k témam, ktoré sa ich bytostne dotýkajú – od školského prostredia až po širšie spoločenské otázky. Parlament združuje zástupcov školských, regionálnych a krajských mládežníckych parlamentov, ako aj mladých ľudí zo zraniteľných skupín. Zámerne vytvárame prostredie, ktoré je otvorené pre všetkých bez ohľadu na etnický pôvod, náboženstvo, sociálnu situáciu či sexuálnu orientáciu. Takáto rozmanitosť nie je prekážkou, ale prínosom – deti a mládež sa navzájom obohacujú o rôzne pohľady a skúsenosti.

Diskusie v rámci parlamentu viedli k zmysluplným odporúčaniam, ktoré reflektujú reálne potreby mladých ľudí. Témy ako školská záťaž, šikana, inklúzia, bezpečnosť či prevencia

závislostí sa v diskusiách opakovane objavovali. Spolupráca s odborníkmi, ministerstvami a nezávislými autoritami zároveň posilňuje legitímnosť výstupov a ich potenciál premietnuť sa do konkrétnych politík a opatrení.

Komisár pre deti považuje Parlament detí a mládeže za základný nástroj pri ochrane práv detí a mládeže. V roku 2025 plánujeme pokračovať v tejto iniciatíve, rozvíjať nové formáty stretnutí a ešte viac prepájať deti s dospelými rozhodovateľmi v duchu partnerského dialógu.

1.1 Parlament detí a mládeže – Papiernička: Školstvo očami detí

Jarné zasadnutie Parlamentu detí a mládeže komisára pre deti sa uskutočnilo v dňoch 19.03.-21.03.2024 v priestoroch Účelového zariadenia Kancelárie NR SR v Častej – Papierničke. Témou stretnutia bolo školstvo. Zúčastnilo sa ho 110 mladých ľudí z celého Slovenska – vrátane zástupcov žiackych parlamentov, odborníkov z Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, ako aj partnerov z UNICEF. Cieľom podujatia bolo otvoriť priestor na formulovanie vlastných návrhov a posilniť vedomie mladých ľudí, že aj ich názor má váhu v spoločnosti. Počas trojdňového programu sa deti a mládež venovali konkrétnym problémom, s ktorými sa stretávajú v školách, a spoločne navrhovali zmeny, ktoré by mohli zlepšiť každodenný školský život.

Diskutované témy:

- **Školská záťaž** – mladí účastníci upozornili na nadmerné množstvo písomiek, potrebu zavedenia pravidiel týkajúcich sa skúšania a rovnomernejšieho rozvrhu hodnotenia.
- **Šikana** – zazneli konkrétne skúsenosti detí a potreba zaviesť účinnejšie preventívne opatrenia na školách.
- **Inklúzia** – osobitný dôraz bol kladený na situáciu ukrajinských študentov na Slovensku. Účastníci navrhli napríklad možnosť využívať internáty aj cez víkendy a sviatky.
- **Podpora ukrajinských detí** – výmena skúseností, ako školské prostredie môže citlivo reagovať na potreby detí, ktoré zažili vojnovú traumu.
- **Diskusia so štátnym tajomníkom p. Slavomírom Partilom** – otvorený dialóg s predstaviteľom MŠVVaŠ SR priniesol nové pohľady na možnosti zlepšenia situácie v školách.

Odporúčania detí:

Výstupom podujatia boli konkrétne návrhy, ktoré reflektujú každodennú skúsenosť detí:

- Zaviesť jednotný systém skúšania a obmedziť počet písomiek v jednom týždni.
- Podporiť voľnočasové aktivity ako prevenciu preťaženia a stresu.
- Umožniť kontinuálne ubytovanie na internátoch pre ukrajinských študentov.
- Prijatť opatrenia na reguláciu používania mobilných telefónov v školách.

Parlament ako bezpečný priestor

Papiernička opätovne potvrdila, že Parlament detí a mládeže je bezpečným a rešpektujúcim priestorom, kde sa všetky deti – bez ohľadu na pôvod, presvedčenie či

orientáciu – môžu slobodne vyjadriť. Vzájomný rešpekt a zdieľanie skúseností prispievajú k posilňovaniu empatie, solidarity a schopnosti vnímať rozmanitosť ako prínos pre spoločnosť.

1.2 Parlament detí a mládeže – Škutovky: Spoločenské výzvy očami mladých

Jesenné zasadnutie Parlamentu detí a mládeže sa konalo v dňoch 11. – 13. novembra 2024 v rekreačnom zariadení Škutovky pri Ružomberku. Zúčastnilo sa ho 65 mladých ľudí – zástupcov školských, regionálnych a krajských parlamentov, ako aj účastníci z občianskych združení, neziskových organizácií a centier pre deti a rodiny. Ústrednými témami boli chudoba, bezpečnosť, šikana a návykové látky – témy, ktoré mladí ľudia vnímajú ako zásadné pre svoje životy i budúcnosť. Počas intenzívneho trojdňového programu sa účastníci zapájali do diskusií s odborníkmi a ľuďmi s osobnou skúsenosťou, hovorili o vlastných zážitkoch, pomenovávali prekážky a formulovali návrhy na zlepšenie situácie detí a mládeže na Slovensku. Podujatie poskytlo bezpečný priestor pre otvorené zdieľanie, učenie sa a posilňovanie vedomia o vlastných právach a možnostiach pozitívnej zmeny.

Kľúčové témy diskusií

- **Chudoba a sociálne vylúčenie** – účastníci diskutovali s odborníčkou PhDr. Silviou Zábavovou, PhD., a ambasádorom pre tému chudoby Jozefom Mičom. Zamerali sa na výzvy, ktorým čelia deti zo sociálne znevýhodneného prostredia, a navrhli opatrenia zamerané na zlepšenie prístupu ku vzdelaniu, duševnému zdraviu a podpore sociálnych zručností. Silný dôraz kládli na dôležitosť práce s celými komunitami, nielen s jednotlivcami.
- **Šikana a bezpečnosť na školách** – workshopy umožnili účastníkom zdieľať vlastné skúsenosti a hľadať riešenia, ako vytvoriť bezpečné a rešpektujúce školské prostredie. V diskusií so štátnou tajomníčkou Ministerstva vnútra SR, Luciou Kurilovskou, zazneli návrhy na posilnenie spolupráce medzi školami a políciou, ako aj potreba systémových preventívnych programov.
- **Prevencia závislostí** – odborný blok viedol Dr. Ľubomír Gabriš. Silným momentom bola výpoveď manželského páru, ktorý prekonal drogovú závislosť a otvorene hovoril o svojej ceste k zotaveniu. Študenti následne poukázali na problém voľne predajných psychoaktívnych látok (napr. HHC) a vyslovili jednoznačný apel na zrušenie automatov, ktoré ich sprístupňujú.

Výstupy a odporúčania

Účastníci vypracovali odporúčania, ktoré reflektujú ich skúsenosti a pohľad na aktuálne výzvy:

- Posilniť komunitnú prácu s rodinami a deťmi ohrozenými chudobou.
- Zaviesť školské preventívne programy zamerané na šikanu, duševné zdravie a budovanie bezpečia.
- Podporiť kampane o škodlivosti návykových látok a obmedziť ich dostupnosť.
- Zvýšiť dôveru medzi mládežou a inštitúciami prostredníctvom otvorenej komunikácie.

Príklady dobrej praxe

Parlament detí a mládeže opäť potvrdil svoju úlohu ako priestoru pre zmysluplný dialóg a spoločné hľadanie riešení. Workshopy s odborníkmi, diskusie s predstaviteľmi štátu a výmena životných príbehov vytvorili silné spojenie medzi účastníkmi. Manažérsky tréning zameraný na rozvoj líderských zručností, vedený Helenou Priesolovou, prispel k posilneniu kompetencií mladých lídrov pri realizácii komunitných projektov. Jedným z vrcholov stretnutia bola iniciatíva účastníkov vyhlásiť rok 2025 za **Rok lepších vzťahov**. Vytvorili spoločné **Desatoro**, ktorým chcú inšpirovať školy, rodiny, komunity a verejné inštitúcie k vytváraniu prostredia postaveného na rešpekte, porozumení a spolupráci. Desatoro bolo 20. novembra 2024 slávnostne predstavené v priestoroch Bratislavského hradu, kde ho mladí ľudia osobne odprezentovali za účasti prezidenta Slovenskej republiky.

1.3 Parlament detí a mládeže z Ukrajiny

V rámci piateho zasadnutia Parlamentu detí a mládeže komisára pre deti, bol dňa 12.11.2024 založený samostatný **Parlament detí a mládeže z Ukrajiny**. Táto iniciatíva reaguje na špecifické potreby ukrajinských detí a mladých ľudí žijúcich na Slovensku, ktorí často čelia jazykovým bariéram, legislatívnym nejasnostiam a dezinformáciám. Každoročne na Slovensko prichádza približne 6 000 ukrajinských detí a mladých ľudí, z toho 3 000 je neplnoletých. Cieľom tohto parlamentu je poskytnúť ukrajinským deťom platformu na vyjadrenie ich potrieb, skúseností a návrhov na riešenie aktuálnych výziev, ktorým čelia. Komisár pre deti ocenil spoluprácu ukrajinskej a slovenskej mládeže a zdôraznil pozitívne skúsenosti z Ukrajiny, ktoré sa dajú uplatniť aj na Slovensku, napríklad v oblasti riešenia kyberšikany. Na prvom stretnutí parlamentu sa zúčastnili zástupcovia troch rezortov, ktorí diskutovali s 36 deťmi o témach ako vzdelávanie ukrajinských detí a mládeže, ich adaptácia pri imigrácii či sociálna ochrana a zastupovanie detí do 18 rokov, ktoré utiekli pred vojnou bez rodičov.

Parlament detí a mládeže v roku 2024 priniesol množstvo cenných podnetov, skúseností a konkrétnych návrhov na zlepšenie života detí v školách aj komunitách. Mladí účastníci ocenili možnosť diskutovať s odborníkmi a predstaviteľmi verejných inštitúcií, ako aj priestor na formulovanie vlastných odporúčaní k témam, ktoré považujú za zásadné – školstvo, chudoba, šikana či prevencia závislostí. Výstupy z jarného a jesenného zasadnutia budú dôležitým východiskom pre ďalšiu činnosť Úradu komisára pre deti v oblasti participácie, aby detský hlas zostal nielen vypočutý, ale aj pretavený do konkrétnych krokov.

2 Detská participácia – hlas detí, detašované pracovisko Úradu komisára pre deti Zvolen, Mládežnícky parlament BBSK: Regionálna platforma pre mladých

Z iniciatívy regionálneho pracoviska ÚKPD vo Zvolene začal v novembri 2024 svoju oficiálnu činnosť Mládežnícky parlament Banskobystrického samosprávneho kraja (MP BBSK). Iniciatíva vznikla zdola – z podnetu mladých ľudí z rôznych častí kraja, ktorí cítili potrebu vytvoriť priestor pre aktívne zapojenie sa do verejného diania a spoločenského života v regióne.

Parlament slúži ako poradný orgán pre podporu detskej a mládežníckej participácie v rámci krajskej samosprávy. Tvoria ho delegáti zo všetkých stredných škôl v kraji, čo zaručuje široké a rovnomerné zastúpenie mladých ľudí naprieč regiónom. Jeho cieľom je prepájať školy, organizácie pracujúce s mládežou a aktívnych jednotlivcov, ktorým záleží na kvalite života mladých ľudí v Banskobystrickom kraji.

Hlavné oblasti činnosti:

Podpora občianskej angažovanosti – zvyšovanie povedomia mladých o tom, ako sa môžu zapojiť do verejných a politických procesov v kraji.

Tvorba priestoru pre diskusiu – organizovanie stretnutí, kde môžu mladí slobodne vyjadrovať názory, vymieňať si skúsenosti a diskutovať o témach, ktoré ich zaujímajú.

Zastupovanie záujmov mládeže – reprezentácia hlasu mladých pred vedením kraja a ostatnými inštitúciami.

Dobrovoľníctvo – organizovanie benefičných podujatí, návštev domovov dôchodcov, čistenia verejných priestranstiev či výsadby stromčekov, čím mladí ľudia aktívne prispievajú ku kvalite života v komunitách.

3 Rovesnícka angažovanosť: O dôležitých témach medzi sebou

V roku 2024 vznikla v Trenčianskom kraji iniciatíva rovesníckej angažovanosti, ktorá umožnila mladým ľuďom otvárať dôležité spoločenské témy s vrstovníkmi priamo v školách. Do projektu sa zapojili študenti stredných škôl, ktorí pod vedením odborného poradcu Úradu komisára pre deti pripravili sériu diskusií a interaktívnych workshopov pre základné a stredné školy.

Zmyslom tejto aktivity bolo vytvoriť bezpečný priestor, kde sa mladí ľudia môžu rozprávať „medzi sebou“ o témach, ktoré ich trápia – bez ostychu, formalít či pocitu hodnotenia. Rovesníci dokázali otvoriť dvere aj tam, kde sa bežná výučba často končí.

Témy rovesníckych diskusií:

Šikana – prevencia, rozpoznávanie a zvládanie šikany z pohľadu mladých, vrátane zdieľania osobných skúseností a podpory empatie.

Rovnosť a inklúzia – budovanie otvoreného a rešpektujúceho školského prostredia, kde sa každý cíti prijatý.

Duševné zdravie – podpora psychickej pohody, zvládanie stresu, vyváženie duševných a fyzických aktivít.

Kritické myslenie a dezinformácie – rozvoj mediálnej gramotnosti a schopnosti overovať informácie v online priestore.

Detské práva v praxi – informovanie o Dohovore o právach dieťaťa a možnostiach, ako svoje práva uplatniť v bežnom živote, vrátane dostupnosti Úradu komisára pre deti.

Inkluzívne aktivity v marginalizovaných komunitách

Súčasťou projektu boli aj voľnočasové podujatia pre deti a mládež zo sociálne znevýhodneného prostredia, najmä z marginalizovaných rómskych komunít. Cez šport, hudbu, tanec či tvorivé dielne vznikol priestor na vzájomné spoznávanie, rešpektovanie kultúrnych rozdielov a budovanie nových priateľstiev.

Príklady dobrej praxe

Silným prvkom projektu bol peer-to-peer mentoring. Študenti si sami pripravili sériu workshopov, v ktorých sa stali sprievodcami svojich rovesníkov. Vďaka tomuto prístupu sa mladším žiakom jednoduchšie otvárali a dokázali vnímať preventívne a rozvojové témy bez odstupu.

Rovesnícka angažovanosť v roku 2024 ukázala, že mladí ľudia sú schopní nielen zodpovednosť za šírenie dôležitých tém a vytvárať podporné prostredie pre svojich vrstovníkov. Iniciatíva posilnila dôveru medzi mladými ľuďmi, rozšírila ich schopnosti diskutovať o citlivých otázkach a ukázala, že rovesnícky prístup má silný potenciál aj do budúcnosti.

4 Letná škola mladých lídrov: Rozvoj detských práv v praxi

V dňoch 19. – 23. augusta 2024 sa v obci Kostolná – Záriečie pri Trenčíne uskutočnil rozvojový pobyt zameraný na práva detí a podporu líderského potenciálu mládeže. Podujatie s názvom **Letná škola mladých lídrov** privítalo 65 účastníkov z rôznych sociálnych prostredí, vrátane 15 mladých ľudí z Ukrajiny žijúcich na Slovensku. Projekt bol financovaný organizáciou UNICEF a zameraný na posilnenie kompetencií mladých ľudí v oblasti sebarozvoja, komunikácie a občianskej angažovanosti.

Vzdelávanie postavené na osobnom rozvoji

Program Letnej školy prepájal témy detských práv so zručnosťami, ktoré sú kľúčové pre aktívne pôsobenie v komunite. Aktivity boli navrhnuté tak, aby účastníkom umožnili lepšie spoznať samých seba, identifikovať svoje silné stránky a získať nástroje na presadzovanie pozitívnych zmien.

- **Poznaj svoj potenciál** – osobnostný dotazník (GALLUP) viedol účastníkov k identifikácii ich talentov, so sprievodom mentorky Heleny Priesolovej.
- **Buddy líder program** – mladí lídri vyučovali ukrajinských študentov slovenský jazyk prostredníctvom interaktívnych hier, čím rozvíjali empatiu, trpezlivosť a komunikačné schopnosti.
- **Tímová spolupráca** – exteriérové hry a úlohy podporili schopnosť fungovať v tíme a riešiť problémy spoločne.
- **Komunikácia a sebareprezentácia** – herec Roman Pomajbo viedol interaktívny tréning, ktorý pomohol účastníkom odbúrať trému a lepšie formulovať svoje myšlienky.
- **Nájdí svoj projekt** – mladí ľudia pracovali v skupinách na vlastných komunitných projektoch, ktoré odrážali ich hodnoty a záujmy.

Počas pobytu navštívil účastníkov aj minister práce, sociálnych vecí a rodiny Erik Tomáš. V rámci diskusie sa venoval téme líderstva a dôležitosti aktívnej účasti mladých ľudí v spoločnosti. Svojou prítomnosťou vyjadril uznanie mladým lídrom a osobne odovzdával účastníkom certifikát o absolvovaní tejto prázdninovej aktivity.

Online forma vzdelávania

Od leta 2024 sa Letná škola mladých lídrov rozšírila aj do online priestoru. Pravidelné večerné stretnutia poskytujú účastníkom možnosť pokračovať v rozvoji svojich zručností v oblastiach ako vedenie tímu, rozhodovanie, sebarozvoj či riešenie konfliktov. Virtuálny formát zároveň vytvára priestor na zdieľanie skúseností a udržiavanie kontaktov medzi mladými lídrami naprieč Slovenskom.

Letná škola mladých lídrov potvrdila, že spojenie osobnostného rozvoja s témou detských práv dokáže vytvoriť silnú motiváciu pre zmysluplné spoločenské angažovanie. Úrad komisára pre deti preto plánuje v tejto iniciatíve pokračovať aj v roku 2025.

5 Neformálne stretnutia: Šport ako priestor pre dôveru a dialóg

V priebehu roka 2024 sa Úrad komisára pre deti zúčastnil množstva neformálnych športových podujatí po celom Slovensku. Aktivity boli určené najmä pre deti a mladých ľudí z centier pre deti a rodiny (CDR) a resocializačných centier (RC), ale zúčastňovali sa ich aj riaditelia zariadení, odborný personál a zamestnanci úradu.

Podujatia ako športové olympiády, futbalové a volejbalové turnaje, stolnotenisové zápasy či dni otvorených dverí vytvárali neformálne, ale bezpečné prostredie, v ktorom bolo možné viesť rozhovory o každodenných výzvach bez oficiálneho rámca.

Zmysel stretnutí:

- **Budovanie dôvery** – priateľská atmosféra umožnila deťom i odborníkom nadviazať otvorenú komunikáciu.
- **Pochopenie potrieb detí** – osobné rozhovory počas podujatí priniesli mnoho cenných postrehov o živote v zariadeniach.
- **Spätná väzba z praxe** – zamestnanci zariadení mohli priamo pomenovať problémy, s ktorými sa stretávajú, a diskutovať o možnostiach riešenia.
- **Priamy kontakt s deťmi** – úrad tak získal autentické informácie o tom, ako deti vnímajú svoje prostredie, vzťahy aj podporu, ktorú dostávajú.

Vplyv na monitorovanie zariadení

Neformálne stretnutia sa ukázali ako kľúčové aj pre následné monitorovacie návštevy v rámci Národného preventívneho mechanizmu (NPM). V zariadeniach, kde sa predtým uskutočnili športové aktivity, bola atmosféra počas oficiálnych kontrol oveľa uvoľnenejšia. Deti boli otvorenejšie a ochotnejšie rozprávať o svojich skúsenostiach. Rovnako pozitívne reagovali aj zamestnanci – namiesto formálnych reakcií nadviazali konštruktívny dialóg.

Športové podujatia sa v roku 2024 osvedčili ako efektívny nástroj budovania dôvery medzi úradom, deťmi a odborným personálom. Úrad komisára pre deti bude v tejto forme pokračovať aj v nasledujúcom období – nielen ako súčasť participácie, ale aj ako podpora

aktívneho monitorovania práv dieťaťa s dôrazom na vzájomný rešpekt a najlepší záujem dieťaťa.

6 Akadémia vzdelávania mladých ľudí: Objaviť seba a sprevádzať druhých. Akadémia Pipi dlhej pančuchy

Akadémia vzdelávania mladých ľudí, realizovaná organizáciou Úsmev ako dar pod záštitou komisára pre deti, bola v roku 2024 zameraná na osobnostný rozvoj mládeže zo sociálne znevýhodneného prostredia. Do jarného aj jesenného turnusu sa zapojili účastníci z centier pre deti a rodiny, profesionálnych náhradných rodín, náhradnej osobnej starostlivosti a z marginalizovaných rómskych komunít. V prostredí prijatia a vzájomnej podpory sa mladí ľudia učili nielen o sebe, ale aj o tom, ako byť oporou pre svojich rovesníkov.

Akadémia vytvorila priestor, v ktorom sa mladí mohli cítiť bezpečne, objavovať svoje silné stránky a nachádzať vlastnú hodnotu aj v príbehoch, ktoré boli často poznačené stratou, odmietnutím či sociálnym vylúčením. Vďaka rôznorodosti účastníkov vznikla silná dynamika výmeny skúseností, rešpektu a obojstranného učenia sa.

Príspevok Úradu komisára pre deti

Komisár pre deti a odborný poradca pre detskú a mládežnícku participáciu boli priamou súčasťou podujatia. S mladými účastníkmi viedli rozhovory, zdieľali príbehy z praxe a posilňovali ich presvedčenie, že aj ich hlas má zmysel a miesto v spoločnosti.

- **Individuálne a skupinové konzultácie** boli zamerané na duševné zdravie, zvládanie konfliktov, budovanie sebavedomia a dôvery v seba samého.
- **Workshop o participácii a sebarealizácii** dal účastníkom konkrétne nástroje na to, ako sa aktívne zapojiť do diania v komunitách a efektívne komunikovať svoje potreby a názory.
- **Panelové diskusie** otvorili tému sebaidentifikácie, osobných cieľov a zmysluplného smerovania.
- **Mentoringový blok** predstavil mladým ľuďom inšpiratívne osobnosti, ktoré prekonal životné prekážky a dnes sú aktívne vo verejnom priestore.

Akadémia neponúkala len vedomosti, ale najmä zážitok prijatia, porozumenia a zmysluplného prepojenia. Mladí účastníci odchádzali s pocitom, že niekam patria, že na nich záleží – a že aj oni môžu byť zmenou, ktorú chcú vo svojom okolí vidieť.

Úrad komisára pre deti považuje tento formát za jeden z najefektívnejších nástrojov na podporu osobnostného rastu mládeže. V roku 2025 plánuje na spolupráci pokračovať a prehĺbiť ju aj v kontexte výzvy **Rok lepších vzťahov**, ktorá prirodzene vyrástla z tejto generácie mladých ľudí.

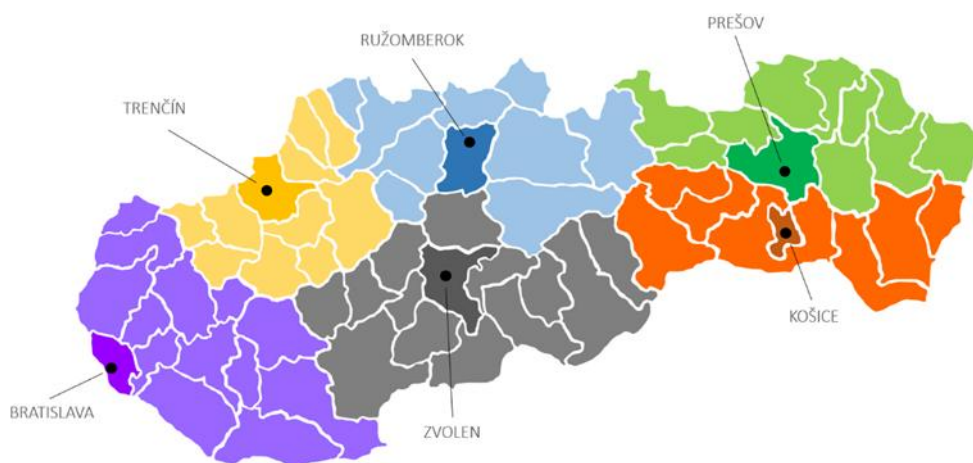
Rok 2024 potvrdil, že detská a mládežnícka participácia má pevné miesto v spoločnosti nielen ako hodnota, ale ako konkrétny nástroj zmeny. Aktívne zapojenie detí do tvorby opatrení, diskusií a komunitných projektov umožnilo lepšie pochopiť ich potreby, obavy aj vízie. Tam, kde dostali príležitosť vyjadriť sa, dokázali mladí ľudia priniesť zmysluplné návrhy a prevziať spoluzodpovednosť za riešenia. Či už išlo o zasadnutia Parlamentu detí a mládeže, regionálne aktivity, rovesnícke programy, semináre, školy líderstva alebo neformálne športové podujatia, vo všetkých prípadoch sa ukázalo, že deti vedia, chcú a dokážu hovoriť o tom, čo je dôležité – ak im vytvoríme bezpečný priestor a budeme ich brať vážne.

Realizované aktivity prispeli k silnejšiemu prepojeniu participácie s odborným pohľadom a praxou. Spolupráca medzi deťmi, odborníkmi a inštitúciami sa ukázala ako kľúčová pre zvyšovanie dôvery detí v spoločnosť a jej inštitúcie. Deti sa naučili komunikovať svoje názory a potreby s rešpektom, ale aj odvahou. Na druhej strane dospelí sa učili počúvať ich s úprimným záujmom.

Úrad komisára pre deti bude v podpore detskej a mládežníckej participácie naďalej pokračovať. Vníma ju ako cestu nielen k lepšiemu porozumeniu medzi generáciami, ale aj k budovaniu otvorenej, citlivej a spravodlivej spoločnosti, kde má každý hlas svoju hodnotu – aj ten detský.

B Detašované pracoviská Úradu komisára pre deti v regiónoch – Trenčín, Zvolen, Ružomberok, Prešov a Košice

PRIĽAHLÉ OKRESY K REGIÓNÁLNYM POBOČKÁM

Graf 9 Zobrazenie mapy SR – Priľahlé okresy k regionálnym pobočkám ÚKPD

Zdroj: Google

1 Pracovisko ÚKPD Trenčín

Trenčiansky kraj patrí svojou rozlohou a počtom obyvateľstva k menším krajom Slovenska. Podľa územno-správneho usporiadania v zmysle zákona NR SR č.221/1996 sa člení na 9 okresov: Bánovce nad Bebravou, Ilava, Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Partizánske, Považská Bystrica, Prievidza, Púchov a Trenčín. Kraj pozostáva z 276 obcí, z toho 18 z nich má štatút mesta. V mestách je sústredených 53,6 % obyvateľov. Najviac obyvateľov žije v krajskom meste Trenčín (54 tisíc obyvateľov), ktoré však v porovnaní s inými krajskými

mestami nie je viditeľne dominantné mesto. Ďalšími väčšími mestami sú Prievidza a Považská Bystrica.

Obyvateľstvo v kraji k 31. 12. 2023 tvorilo 568 102 osôb, čo predstavovalo zo slovenskej populácie 10,5 %. Demografický vývoj bol ovplyvňovaný zmenami ekonomických a sociálnych podmienok v spoločnosti a bol charakterizovaný spomaľovaním procesu reprodukcie obyvateľstva. Trend Trenčianskeho kraja je starnutie obyvateľstva. Detská zložka v roku 2023 tvorila podiel len 14,2 % z populácie a v priebehu desaťročia rástla iba mierne. Naopak, podiel obyvateľstva staršieho ako 65 rokov dosiahol až 20,5 %, čo je najviac spomedzi krajov.

Detašované pracovisko Trenčín má s ohľadom na ostatné pracoviská ÚKPD osobitné postavenie. Prácu v regióne reprezentuje jeden zamestnanec Úradu komisára pre deti v pozícii peer-pracovníka. Zameriava svoju činnosť na agendu mládežníckej a detskej participácie, ktorú komisár pre deti považuje za jednu z priorít svojho mandátu. Súčasťou pracovných úloh pracoviska ÚKPD v Trenčíne sú činnosti zamerané na prevenciu radikalizácie a šikany, najmä v podobe osvetových aktivít.

Už druhý rok úzko spolupracuje najmä s inštitúciami a organizáciami pôsobiacimi priamo v trenčianskom regióne, ako sú Centrum pedagogicko – psychologického poradenstva a psychológie (CPPPaP), Úrad práce sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR), Okresné riaditeľstvo policajného zboru Trenčín, Odbor prevencie kriminality, Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM), koordinátorom TN kraja boja proti násiliu na deťoch, Trenčiansky samosprávny kraj (TSK), Odbor prevencie kriminality, ako aj riaditeľmi základných a stredných škôl.

Počas celého roka 2024 bolo pracovisko ÚKPD v Trenčíne pozývané do aktívnej spolupráce s občianskym združením IPčko v Bratislave. Zúčastnili sme sa viacerých stretnutí, ktoré boli zamerané na možnosti efektívneho riešenia závažného spoločenského problému – radikalizácii mládeže na Slovensku. V oblasti tejto témy sme nadviazali spoluprácu s Protiteroristickou centrálou NAKA PZ, OZ Mládež ulice, OZ CVEK, Národným koordináčnym strediskom pre riešenie problematiky násilia na deťoch pod gesciou MPSVaR SR, Štátnou školskou inšpekciou, VÚDPaP, MZVEZ SR, Centrom komunitného organizovania, MŠVVM SR, Liga za ľudské práva a inými.

Prevencia kriminality a inej protispoločenskej činnosti

Pracovisko ÚKPD v Trenčíne aktívne zastupuje úrad v rámci Akadémie prevencie šikany, založenou z iniciatívy komisára pre deti, ktorá v spolupráci so Združením miest a obcí Slovenska (ZMOS) začala svoju činnosť v roku 2024.

S Regionálnym úradom školskej správy (RUŠS) v Trenčíne spolupracuje najmä v agende reedukačných centier, pri ktorej sa zameriava na preventívne opatrenia a podporu reedukačných procesov s cieľom resocializácie detí a mládeže s problémovým správaním.

V rámci prednáškovej činnosti sa pracovisko ÚKPD v Trenčíne zameriava na oblasti činnosti komisára pre deti najmä s dôrazom na:

- **program rovesníckej angažovanosti**, ktorý podporuje aktívne zapojenie mládeže do riešenia problémov v školskom prostredí prostredníctvom vzájomnej pomoci, podpory a osobných skúseností.

- **regulácia používania mobilných telefónov** na základných školách, kde boli diskutované možnosti a prístupy k efektívnemu nastavovaniu pravidiel s cieľom zlepšiť pozornosť a psychickú pohodu žiakov počas vyučovacích hodín.
- **podávanie podnetov na Úrad komisára pre deti**, kde boli účastníci oboznámení so spôsobom podania podnetov, ich spracovaním a možnosťami riešenia problémov týkajúcich sa práv detí.
- **poradenstvo poskytované úradom v oblastiach ochrany práv detí**, riešenie konfliktov v škole, či rodinného prostredia, ako aj najlepší záujem dieťaťa.

Činnosť je postavená na nasledovných základných princípoch, ktoré sú kľúčové pri ochrane práv detí:

- **najlepší záujem dieťaťa** – každé rozhodnutie a činnosť musia byť v prospech dieťaťa,
- **právo na prežitie a rozvoj** – podpora zdravého fyzického, psychického a sociálneho vývoja dieťaťa,
- **nediskriminácia** – rovnaké práva pre všetky deti bez ohľadu na ich pôvod, sociálny status, či iné faktory,
- **participácia detí a mládeže** – podpora ich zapájania sa do rozhodovacích procesov, návrhy na systémové zmeny v oblastiach, ktoré sa ich priamo alebo nepriamo týkajú. Táto činnosť prispela k zvýšeniu informovanosti o činnosti Úradu komisára pre deti a posilnila spoluprácu s regionálnymi inštitúciami a školami.

Detašované pracovisko ÚKPD v Trenčíne je súčasťou tímu Národného preventívneho mechanizmu, v rámci ktorého pôsobí ako peer pracovník.

2 Pracovisko ÚKPD Zvolen

Vzhľadom na špecifiká jednotlivých regiónov sa detašované pracovisko Úradu komisára pre deti vo Zvolene stretáva s viacerým špecifickým výzvami v oblasti ochrany práv detí. Medzi kľúčové oblasti, ktorými sa DP ÚKPD Zvolen venovalo, sú oblasti školstva, sociálnych vecí a podpory marginalizovaných skupín obyvateľstva. Zameraním DP ÚKPD Zvolen je najmä identifikácia výziev špecifických pre daný región, implantácia systémových riešení a vybavovanie individuálnych podnetov. Územná pôsobnosť pracoviska zahŕňa okresy Banskobystrického a Nitrianskeho kraja.

V zmysle ustanovenia § 4 ods. 1 písm. c) zákona o komisárovi pre deti, spolupracovalo detašované pracovisko so subjektami pôsobiacimi v oblasti práv detí. V roku 2024 detašované pracovisko vo Zvolene významne rozšírilo svoju spoluprácu s viacerými inštitúciami a organizáciami s cieľom posilniť systém ochrany práv detí a podporiť ich participáciu na rozhodovacích procesoch, ktoré sa ich priamo týkajú. Spolupráca bola nadviazaná najmä s orgánmi sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, školskými zariadeniami, samosprávami, neziskovými organizáciami a akademickou obcou. Medzi hlavné aktivity regionálneho zastúpenia patrí organizovanie odborných seminárov, metodické usmerňovanie zainteresovaných subjektov, priama intervencia v prípadoch porušovania práv detí a zabezpečovanie ich účasti na tvorbe politík a opatrení, ktoré ovplyvňujú ich život. Táto činnosť významne prispieva k napĺňaniu záväzkov Slovenskej republiky vyplývajúcich z Dohovoru o právach dieťaťa OSN a ďalších medzinárodných dokumentov v oblasti ochrany detí. V priebehu kalendárneho roka 2024 bolo zrealizovaných niekoľko stretnutí s relevantnými inštitúciami a partnermi v regiónoch Banskobystrického kraja a Nitrianskeho kraja:

1. Centrum poradenstva a prevencie v Banskej Štiavnici

V rámci zamerania Centra poradenstva a prevencie (CPP) ako školského zariadenia sa výrazne prejavujú prieniky s inými inštitúciami a odbornými subjektmi, ktoré sa zaoberajú ochranou práv detí v súlade s Dohovorom o právach dieťaťa. CPP, ako odborné zariadenie, sa sústreďuje na výchovné poradenstvo a prevenciu, čo sa odráža v jeho činnosti v oblasti pedagogickej, psychologickkej, špeciálnopedagogickej, logopedickej a sociálno-pedagogickej podpory detí. Tieto oblasti sú kľúčové pre optimalizáciu výchovného, vzdelávacieho, psychického a sociálneho vývinu dieťaťa, pričom vyžadujú multidisciplinárny prístup k riešeniu problémov, s ktorými sa deti v školskom prostredí stretávajú.

- V apríli 2024 sme sa zúčastnili odborného stretnutia organizovaného CPP, ktoré sa zameriavalo na prevenciu a osvetu na školách. Hlavným cieľom bolo identifikovať existujúce výzvy a predložiť konkrétne návrhy na zlepšenie prevencie a poradenstva v školskom prostredí. Stretnutie sa uskutočnilo za účasti zástupcov ÚKPD, odborníkov z CPP (vrátane odborníkov na liečebnú pedagogiku, špeciálnu pedagogiku, psychológie, sociálnej práce a logopédie).
- Zástupcovia CPP poukázali na niekoľko zásadných problémov, ktoré sa týkajú školských pracovníkov a ich kompetencií v oblasti identifikácie a riešenia problémov ohrozujúcich deti. Hoci školy zohrávajú kľúčovú úlohu v prevencii a včasnej identifikácii problémov, učitelia sa často nevedia orientovať v situáciách, keď by mali informovať príslušné orgány o možnom ohrození dieťaťa. Tento problém naznačuje potrebu systematického vzdelávania pedagogických pracovníkov v oblasti detských práv, prevencie a rozpoznávania indikátorov ohrozenia, ako aj včasného kontaktovania relevantných inštitúcií.
- Z diskusie vyplynulo, že učitelia nemajú dostatočné zručnosti v oblasti komunikácie s deťmi, najmä v situáciách, keď ide o citlivé a zložité témy, ako je šikana alebo domáce násilie. CPP v tomto smere identifikovalo potrebu komplexného rozvoja preventívnych a intervenčných aktivít, ktoré by mali byť implementované priamo do školského prostredia. Na školách chýba úprava základných postupov v prípade ohrozenia detí (napr. nie je zjavné kto má volať tiesňovú linku v prípade potreby).
- Okrem toho bola zdôraznená nevyhnutnosť zlepšiť realizáciu reálnej prevencie na školách, keďže v súčasnosti v mnohých prípadoch prevencia nie je dostatočne efektívne aplikovaná. Zvlášť na stredných školách bola vyzdvihnutá dôležitosť práce vychovávateľov, ktorí majú významný vplyv na prevenciu a výchovu detí, ale ich úloha často nie je dostatočne podporovaná alebo uznávaná v rámci širšej školsko-lekárskej komunity.
- Ďalším dôležitým bodom stretnutia bola spolupráca medzi CPP a orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (SPODaSK). Táto spolupráca bola hodnotená ako pozitívna, avšak zo strany škôl bola SPODaSK vnímaná ako posledná inštancia, čo sťažuje efektívnu intervenciu a včasné riešenie problémov. Chýba jasne definovaný rámec, kedy a ako školy kontaktujú tento orgán, čo vedie k oneskoreným reakciám na ohrozenie dieťaťa. Dôležité je, aby školy boli lepšie informované o tom, kedy je potrebné vyhľadať odbornú pomoc a aké kroky podniknúť v prípade podozrenia na ohrozenie dieťaťa.
- Ďalšou identifikovanou výzvou bola nedostatočná angažovanosť rodičov v procese riešenia problémov dieťaťa. Hoci CPP a iné inštitúcie sa snažia reagovať na ohrozenia, často sa stretávajú s neochotou alebo nezaujmom rodičov, čo bráni efektívnej spolupráci a dlhodobému riešeniu problémov.
- Vstup CPP do školského prostredia je často vnímaný ako nový a neznámy proces, ktorý si vyžaduje čas na adaptáciu a zoznámenie sa so špecifikami konkrétnej školy a jej

žiacov. V tejto súvislosti je nevyhnutné, aby CPP a ďalšie relevantné inštitúcie aktívne spolupracovali na vytváraní podmienok pre efektívnu prevenciu, poradenstvo a intervenciu v školách, čím sa prispeje k lepšej ochrane práv detí a ich rozvoju v bezpečnom prostredí.

- Do budúcnosti sa javí ako nevyhnutné zlepšenie spolupráce medzi školami, CPP, SPODaSK a ďalšími odbornými inštitúciami za účelom vytvorenia integrovaného systému podpory detí a zabezpečenia ich práv v súlade s Dohovorom o právach dieťaťa.

2. Spolupráca s Univerzitou Mateja Bela

V roku 2024 došlo k uzavretiu spolupráce medzi Univerzitou Mateja Bela v Banskej Bystrici (UMB) a Úradom komisára pre deti. Dňa 15. marca 2024 sa na pôde univerzity uskutočnilo oficiálne stretnutie s rektorom UMB, ktorého výsledkom bolo podpísanie Memoranda o spolupráci.

Memorandum definuje spoločnú vôľu oboch inštitúcií **podporovať ochranu práv dieťaťa** využitím svojich odborných kapacít a prostriedkov. Medzi hlavné ciele patrí:

- **spolupráca v prednáškovej a vzdelávacej činnosti,**
- **podpora spolupráce s odborníkmi,**
- **vedecká činnosť, projekty a grantová spolupráca,**
- **spoločná organizácia podujatí.**

Na základe Memoranda vznikol **spoločný výskumný projekt**, ktorého cieľom je **monitorovanie výskytu šikanovania a mapovanie sociálnych vzťahov** na základných školách v Banskobystrickom kraji, a to najmä v ročníkoch **5. – 9.** (viac informácií k výskumnému projektu je uvedených v kapitole VI. – A Výskumy).

3. Banskobystrický samosprávny kraj

V marci 2024 sa uskutočnilo pracovné stretnutie s **predsedom Banskobystrického samosprávneho kraja (BBSK)**, ktoré predstavovalo významný krok v oblasti práce s mládežou a ochrany ich práv. Hlavnou témou diskusie bola prevencia sociálno-patologických javov, akými sú závislosti, šikanovanie či psychické problémy mladých ľudí.

V rámci stretnutia bolo dohodnuté členstvo komisára pre deti v Komisii školstva a športu Zastupiteľstva BBSK. Vzájomná spolupráca umožňuje systematické riešenie problémov mladých ľudí v regióne a podporuje ich aktívne zapojenie do verejného života.

1. Právo detí na vypočutie a participácia mládeže

Jedným z kľúčových princípov ochrany práv dieťaťa je **právo dieťaťa na vypočutie**, ktoré je zakotvené v **Článku 12 Dohovoru o právach dieťaťa OSN**. Znamená to, že každé dieťa má právo **vyjadriť svoj názor na všetky záležitosti, ktoré sa ho týkajú**, pričom tento názor musí byť **primerane zohľadnený**.

S cieľom posilniť **reálnu participáciu mladých ľudí na verejnom dianí** a vytvoriť priestor pre vyjadrenie ich potrieb a názorov vznikla iniciatíva na **založenie Mládežníckeho parlamentu Banskobystrického kraja**. Tento orgán poskytne mladým ľuďom možnosť **diskutovať o otázkach, ktoré ich priamo ovplyvňujú, a zároveň predkladať návrhy riešení** samosprávnym orgánom a ďalším relevantným inštitúciám.

2. Úloha Úradu komisára pre deti, pracovisko Zvolen

Počas celého roka 2024 prebiehali pracovné stretnutia so zástupcami BBSK a zakladajúcimi členmi Mládežníckeho parlamentu. Úrad komisára pre deti, pracovisko Zvolen, v tomto procese zohrával zásadnú úlohu, najmä pri:

- Definovaní organizačnej štruktúry parlamentu a nastavovaní jeho pracovnej náplne.
- Zabezpečení odborného dohľadu a konzultácií, aby mládežnícky parlament efektívne plnil svoje poslanie.
- Podpore aktívneho občianstva a rozvoja demokratických hodnôt medzi mladými ľuďmi.

1. Prepojenie vzdelávacích a mládežníckych organizácií

MP BBSK sa usiluje o efektívne prepojenie škôl, organizácií venujúcich sa práci s mládežou a odborníkov, ktorí sa zameriavajú na vzdelávanie, rozvoj a podporu mladých ľudí v kraji. Cieľom je vytvoriť sieť aktívnych inštitúcií a jednotlivcov, ktorí dokážu koordinovať svoje aktivity, zdieľať osvedčené postupy a efektívne spolupracovať pri riešení problémov mladých ľudí.

2. Podpora občianskej angažovanosti a demokratických hodnôt

MP BBSK kladie dôraz na zvyšovanie občianskej angažovanosti mladých ľudí a ich aktívne zapájanie do verejných a politických procesov. Cieľom je:

- Podpora participácie mladých na rozhodovacích procesoch v kraji – vytváranie možností pre mládež, aby sa mohla vyjadrovať k dôležitým otázkam a ovplyvňovať politiku kraja v oblastiach, ktoré sa ich bezprostredne týkajú.
- Výchova k občianstvu a demokratickým princípom – rozvíjanie povedomia o právach a povinnostiach občana, významu demokracie a úlohy samosprávy v spoločnosti.
- Podpora aktívneho členstva v mládežníckych organizáciách – motivácia mladých ľudí k zapájaniu sa do komunitných iniciatív a dobrovoľníckych programov.

3. Vytváranie priestoru na diskusiu a výmenu názorov

MP BBSK poskytuje otvorený priestor pre dialóg, kde sa mladí ľudia môžu stretávať, diskutovať a formulovať svoje názory na rôzne spoločenské, vzdelávacie a politické témy. Táto iniciatíva zahŕňa:

- Organizáciu diskusných fór a tematických seminárov, na ktorých sa mladí ľudia môžu vyjadrovať k aktuálnym problémom a predkladať návrhy riešení.
- Podporu kritického myslenia a argumentácie, čím sa mladí ľudia učia efektívne formulovať a obhajovať svoje postoje.
- Rozvíjanie spolupráce medzi mládežou a odborníkmi z oblasti vzdelávania, sociálnej práce a verejnej správy.

4. Zastupovanie záujmov mládeže v kraji

MP BBSK pôsobí ako reprezentatívny orgán zastupujúci záujmy mladých ľudí na úrovni kraja. Jeho cieľom je:

- Identifikovať a analyzovať potreby mládeže v regióne a sprostredkovať ich predstaviteľom samosprávy a štátnej správy.
- Navrhovať opatrenia na zlepšenie podmienok pre mladých ľudí v oblasti vzdelávania, zamestnanosti, voľnočasových aktivít a duševného zdravia.
- Vytvárať mechanizmy pre systematické zapájanie mládeže do verejných politík, čím sa zabezpečí ich dlhodobá udržateľnosť.

5. Podpora dobrovoľníctva a komunitných aktivít

Dobrovoľníctvo predstavuje dôležitý nástroj osobnostného a spoločenského rozvoja mladých ľudí. MP BBSK sa preto zameriava na:

- Organizáciu dobrovoľníckych aktivít (napr. benefičné podujatia, komunitné dni, environmentálne projekty, pomoc seniorom a znevýhodneným skupinám).
- Podporu neformálneho vzdelávania prostredníctvom dobrovoľníctva, kde si mladí ľudia môžu osvojiť nové zručnosti a kompetencie.
- Budovanie solidarity a vzájomnej podpory medzi mladými ľuďmi, čím sa posilňuje občianska súdržnosť a inkluzívna spoločnosť.

6. Sieťovanie v rámci NP „Integrácia štátnych príslušníkov tretích krajín“

V roku 2025 začne v plnej miere realizácia národného projektu „Integrácia štátnych príslušníkov tretích krajín vrátane migrantov“, ktorý sa bude zameriavať predovšetkým na integráciu ukrajinských študentov na Slovensku. MP BBSK môže v tejto oblasti významne prispieť k efektívnemu sieťovaniu tejto študentskej komunity, a to najmä prostredníctvom:

- Organizovania integračných aktivít a adaptačných programov pre študentov z tretích krajín.
- Podpory interkultúrneho dialógu a výmeny skúseností medzi slovenskými a zahraničnými študentmi.
- Spolupráce s vysokými školami, strednými školami a mládežníckymi organizáciami, ktoré sa venujú integrácii mladých cudzincov.
- Vytvárania podporných mechanizmov pre ukrajinských študentov, ktorí čelia výzvam v oblasti vzdelávania, pracovného uplatnenia a sociálnej inklúzie.

Mládežnícky parlament BBSK je tak kľúčovým nástrojom na posilnenie participácie mladých ľudí v regióne, pričom jeho činnosť presahuje rámec bežných mládežníckych iniciatív a aktívne prispieva k formovaniu politik a strategických opatrení v oblasti mládeže. Dlhodobým cieľom MP BBSK je vytvárať podmienky pre aktívnu a angažovanú mládež, ktorá sa stane nositeľom pozitívnych zmien v spoločnosti.

Z analýzy najčastejších tém multidisciplinárnych pracovných stretnutí za obdobie 2023 - 2024 boli prezentované najvypuklejšie problémy v regióne:

• Problémy v marginalizovaných rómskych komunitách (MRK)

V prostredí marginalizovaných rómskych komunit sa opakovane vyskytujú závažné sociálno-patologické javy, ako sú zanedbávanie starostlivosti o deti, zneužívanie, skoré pohlavné dozrievanie a tehotenstvá maloletých, zvýšená miera agresivity, obchodovanie s ľuďmi či rôzne formy násilia. Systémové riešenie týchto problémov naráža na viaceré

prekážky, vrátane dlhodobej vymožitelnosti právnych opatrení, nedostatočnej spolupráce s komunitami a nízkej miery intervencií zo strany príslušných orgánov. Situáciu komplikuje aj vysoká miera závislosti na omamných a psychotropných látkach, ktorá zvyšuje riziko kriminality a sociálnej nestability v postihnutých komunitách.

- **Šikanovanie a kyberšikanovanie v školách a mimo nich**

Šikanovanie, vrátane jeho elektronickej formy (kyberšikanovanie), predstavuje narastajúci problém s vážnymi psychologickými, sociálnymi a vývinovými dôsledkami pre deti a dospievajúcich. Dochádza k nemu nielen v školskom prostredí, ale aj v online priestore, kde je dohľad nad správaním detí obmedzený a možnosti rýchlej intervencie sú slabšie. Nedostatočné povedomie učiteľov a rodičov o moderných formách šikanovania vedie k neskorej identifikácii problémov, čo negatívne ovplyvňuje účinnosť prijatých opatrení.

- **Nejasné kompetencie iných subjektov pri riešení násilia páchaného na deťoch**

Pri riešení prípadov násilia na deťoch alebo násilia páchaného deťmi sa často vyskytuje problém nejasne vymedzených kompetencií jednotlivých subjektov. Tento stav vedie k vzájomnému presúvaniu zodpovednosti, oneskorenej reakcii a v konečnom dôsledku k neefektívnemu riešeniu situácií. Dôvodom môže byť nielen subjektívny faktor, ako je neznalosť legislatívnych postupov a povinností, ale aj objektívne prekážky, akými sú nedostatok odborníkov a špecializovaných organizácií v regióne. Tento stav má dlhodobý negatívny dopad na ochranu práv detí a ich bezpečnosť.

- **Nevšímovosť, tolerancia a bagatelizovanie násilia na deťoch**

Jedným z najväčších problémov pri riešení násilia páchaného na deťoch je jeho spoločenská akceptácia, bagatelizovanie a nedostatočná citlivosť zo strany odbornej aj laickej verejnosti. V mnohých prípadoch dochádza k ospravedlňovaniu násilného správania zo strany rodičov, učiteľov alebo komunity, čo znižuje ochotu obetí a svedkov nahlásiť incidenty. Táto skutočnosť komplikuje efektívne presadzovanie preventívnych opatrení a vytvára prostredie, v ktorom násilie môže pretrvávať a eskalovať.

- **Nedostatočné personálne a finančné kapacity subjektov participujúcich na ochrane detí pred násilím**

Orgány a organizácie, ktoré sa podieľajú na ochrane detí pred násilím (sociálno-právna ochrana, školská psychológia, kuratela, zdravotníctvo, polícia, mimovládne organizácie), čelia dlhodobému nedostatku kvalifikovaného personálu a finančných zdrojov. Preťaženie pracovníkov vedie k vyhoreniu, čo negatívne ovplyvňuje kvalitu a kontinuitu poskytovanej pomoci. Nevyhnutné je posilnenie finančnej a personálnej kapacity týchto subjektov, ako aj vytvorenie systémových mechanizmov na zníženie ich administratívnej záťaže.

- **Zavedenie školských podporných tímov – systémový krok k zlepšeniu prevencie a intervencie**

Jedným z kľúčových riešení na zlepšenie ochrany detí je zavedenie školských podporných tímov do vzdelávacích inštitúcií. Tieto tímy pozostávajú zo psychologov, špeciálnych pedagógov, sociálnych pedagógov a ďalších odborníkov, ktorí sa zameriavajú na:

- **prevenciu a riešenie problémového správania** (vrátane šikanovania a závislosti),
- **podporu inkluzívneho vzdelávania** pre deti so špeciálnymi potrebami,
- **psychosociálnu podporu žiakom a rodičom,**
- **spoluprácu s ďalšími odbornými inštitúciami** pri riešení vážnych prípadov ohrozenia detí.

- **Zavedenie školských podporných tímov** predstavuje významný krok smerom k vytvoreniu efektívneho systému podpory a ochrany detí v školskom prostredí, čím sa zvyšuje šanca na včasnú intervenciu a zmiernenie negatívnych dopadov rizikových situácií na deti a mladých ľudí.

Štatistické vyjadrenie činností DP ÚKPD vo Zvolene za rok 2024:

V roku 2024 pracovisko Zvolen absolvovalo vyše **85** odborných pracovných stretnutí. Bolo spracovaných **81** podnetov (podaných písomne, mailom), telefonicky bolo riešených **66** prípadov a **78** osobných návštev.

3 Pracovisko ÚKPD Ružomberok

Detašované pracovisko v Ružomberku bolo otvorené 01.06.2023. Do územnej pôsobnosti pracoviska Ružomberok patrí oblasť od Žiliny po Poprad a celá Orava, pričom Žilinský kraj je tretím najväčším krajom s rozlohou 6 809 km². Administratívne sa člení na 11 okresov, zahŕňa 19 miest a 296 obcí.

Detašované pracovisko v Ružomberku realizovalo v roku 2024 široké spektrum osvetových aktivít zameraných na ochranu práv detí. Zvýšená pozornosť verejnosti a pretrvávajúce problémy v tejto oblasti viedli k riešeniu viacerých komplexných prípadov, najmä v kontexte rodinného práva a ochrany detí pred násilím. Na základe zistení pedagógov a školských koordinátorov na základných a stredných školách patria medzi najčastejšie problémy narušené medziľudské vzťahy medzi spolužiakmi, šikanovanie a rôzne formy násilia.

Témy prednášok zahŕňali:

- **Násilie a jeho prevencia**
- **Obchodovanie s deťmi**
- **Šikanovanie a prevencia násilia**
- **Bezpečné správanie na internete a ochrana osobných údajov**
- **Prevencia závislostí**
- **Zvládanie konfliktov a budovanie zdravých medziľudských vzťahov**
- **Riziká sociálnych sietí a rozpoznávanie rizikových situácií v každodennom živote**

Tieto témy boli zvolené s cieľom zvýšiť povedomie detí a mladých ľudí o rizikách, ktorým môžu čeliť a naučiť ich, ako sa efektívne vyhýbať nebezpečným situáciám. Projekt pokračuje aj v roku 2025, s dôrazom na ďalší rozvoj prevencie a posilnenie sociálnych zručností detí a mladých dospelých.

V úzkej spolupráci s miestnymi školami, orgánmi sociálnej starostlivosti a ďalšími relevantnými inštitúciami pracovisko aktívne prispievalo k zlepšovaniu životných podmienok detí v regióne. Dôraz bol kladený najmä na preventívne opatrenia a efektívne riešenie problémov, ktoré ohrozovali ich fyzickú a psychickú pohodu.

V priebehu roka 2024 sa pracovisko zaoberalo širokým spektrom otázok súvisiacich s ochranou detských práv, pričom reagovalo na aktuálne výzvy v regióne. V tomto kontexte bolo uskutočnených viacero pracovných stretnutí s inštitúciami a partnermi v rámci Žilinského kraja s cieľom posilniť koordináciu a účinnosť opatrení na ochranu detí.

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny v Ružomberku

Počas roka 2024 sme s ÚPSVaR aktívne a podľa potreby spolupracovali na témach vyňatia detí z rodinného prostredia, práca s rodinou, podpora prevencie voči šikane. V oblasti **vyňatia detí z rodinného prostredia a práce s rodinou** sa naša spolupráca zameriavala aj na **prípadové konferencie a pracovné rokovania** k predloženým podnetom z oblasti:

- **Ohrozených rodín a detí** – podnety sa týkali rodín, kde existovalo podozrenie na zanedbávanie, násilie alebo iné faktory ohrozujúce zdravý vývin dieťaťa, boli to podané podnety aj osobne, keď občan prišiel na detašované pracovisko s dieťaťom ktoré bolo nájdené na ulici, kde dlhodobo žobralo a prespávalo. Škola sa na nás obrátila so závažným podnetom týkajúcim sa dieťaťa, ktoré bolo v domácom prostredí vystavené zanedbávaniu a ohrozeniu na živote zo strany vlastného rodiča. Dieťaťu nebola zabezpečená primeraná výživa, čím dochádzalo k jeho fyzickému a zdravotnému ohrozeniu. Zároveň bolo vystavené psychickému tlaku v podobe vyhrážok súvisiacich so stratou bývania.
- **Riešenia konfliktov medzi rodičmi** - pracovné rokovania a prípadové konferencie sa zaoberali situáciami s výrazným rodičovským konfliktom, ktorý mal negatívny dopad na psychický stav dieťaťa.
- **Podpora prevencie voči šikane multidisciplinárne pracovné stretnutie** a vyhodnotenie spolupráce v rámci ukončeného NP Podpora ochrany detí pred násilím, identifikovanie nových výziev, plánovanie aktivít a podujatí v oblasti ochrany detí pred násilím v dotknutom regióne s presahom na reálne možnosti spolupracujúcich subjektov.

Detašované pracovisko Úradu komisára pre deti v Ružomberku v roku 2024 potvrdilo svoje opodstatnenie v regióne nielen riešením podnetov a poskytovaním právneho poradenstva prostredníctvom telefonických konzultácií, ale predovšetkým aktívnou účasťou na multidisciplinárnych pracovných stretnutiach naprieč celou svojou pôsobnosťou.

Medzi ďalšie významné aktivity patrila účasť na Multidisciplinárnych pracovných stretnutiach, ktoré organizujú koordinátorky ochrany detí pred násilím v regiónoch Turiec, Liptov a Orava. Tieto odborné podujatia, vždy tematicky zamerané na aktuálne výzvy v oblasti ochrany detí, poskytujú platformu na efektívnu výmenu skúseností a koordináciu krokov medzi zainteresovanými subjektmi. Úrad ponúka konkrétne možnosti pomoci v rámci celého kraja a aktívne sa podieľa na riešení aktuálnych problémov.

Organizáciu stretnutí zabezpečujú koordinátori ochrany detí pred násilím pôsobiaci v rámci oddelenia podpory ochrany detí pred násilím, sekcie sociálnych vecí a rodiny. Multidisciplinárna spolupráca sa stala nosným pilierom činnosti regionálneho pracoviska, pričom na týchto stretnutiach pravidelne dochádza k diskusiám a výmene odborných poznatkov so sociálnymi pracovníkmi, pedagógmi, zástupcami škôl, úradov práce a ďalších inštitúcií, čím sa zvyšuje efektívnosť opatrení v oblasti ochrany práv detí.

Najviac diskutovanými témami multidisciplinárnych stretnutí v uplynulom roku boli:

- **„Extrémizmus a radikalizmus v súvislosti s ochranou mäkkých cieľov na školách.“** - fenomén radikalizácie detí a mladých ľudí prostredníctvom sociálnych sietí a o vplyve tohto javu na ich správanie nielen v škole, ale aj v širšom spoločenskom kontexte. Na záver stretnutia sa účastníci zhodli na ďalších krokoch, ktoré sú potrebné na efektívnejšiu ochranu detí a prevenciu radikalizácie v školskom prostredí.

- **„Práva detí a ich dodržiavanie. Postavenie a pôsobnosť, povinnosti a oprávnenia Úradu komisára pre deti.“** - posilnenie multidisciplinárnej spolupráce medzi subjektmi participujúcimi na ochrane detí, výmenu odborných poznatkov a riešenie konkrétnych podnetov na zlepšenie ochrany práv detí.
- **„Ochrana a dodržiavanie práv všetkých detí na Slovensku.“**
- **„Nastavenie spolupráce pri riešení rizikového správania žiakov v súvislosti s experimentovaním s drogami.“** - trestnoprávna zodpovednosť mladistvých, pričom sa riešili legislatívne zmeny, priebeh konania, sankcie, situácia v okrese, význam včasnej intervencie, oznamovacia povinnosť a možnosti spolupráce. Stretnutie prinieslo priestor na výmenu odborných informácií, posilnenie spolupráce medzi zúčastnenými inštitúciami a návrhy na efektívnejšie riešenie rizikového správania žiakov spojeného s užívaním drog.
- **„Porušovanie práv dieťaťa, systémové riešenia“**

Východiskovými dokumentami činnosti multidisciplinárnych stretnutí sú:

- Národná stratégia na ochranu detí pred násilím Detstvo bez násilia pre všetky deti (2023-2029) prijatá uznesením vlády SR č. 594/2023. Národná stratégia je strešný dokument určujúci politiku Slovenskej republiky vo vzťahu k ochrane detí pred násilím.
- Akčný plán vychádzajúci z Národnej stratégie na ochranu detí pred násilím Detstvo bez násilia pre všetky deti (2023–2026).

Detašované pracovisko v Ružomberku sa podieľalo na príprave stretnutí medzi Ministerstvom spravodlivosti SR a Generálnym riaditeľstvom ZVJS. Stretnutia sa venovali hlavne týmto témam:

1. **Aplikácia alternatívnych trestov v praxi** – skúsenosti z doterajšej implementácie a možnosti rozšírenia ich využitia,
2. **Význam sociálnych kontaktov pre väznených rodičov a ich maloleté deti,**
3. **Súčasná možnosti ukladania alternatívnych trestov pre odsúdených rodičov,**
4. **Sociálne a rodinné dôsledky výkonu trestu na deti a rodinných príslušníkov odsúdených osôb,**
5. **Identifikácia možností na efektívnejšie využitie alternatívnych trestov s cieľom minimalizácie negatívnych sociálnych dopadov na rodinu.**

Záverom uskutočnených stretnutí bola príprava konferencie k vyššie uvedeným témam, ktorej realizácia sa plánuje v marci 2025.

Cieľom plánovanej konferencie je vytvoriť priestor pre multidisciplinárnu diskusiu medzi odborníkmi z oblasti trestného práva, sociálnej práce, školstva a rodinného práva, s dôrazom na zvýšenie efektivity opatrení na ochranu práv detí rodičov vo výkone trestu odňatia slobody.

Na základe rokovaní na Krajskej a Okresnej prokuratúre bolo rozhodnuté o zriadení **multidisciplinárnej pracovnej skupiny**, ktorá bude koordinovať a zosieťovať všetky kompetentné inštitúcie v regióne, ako sú prokuratúra, polícia, sociálne služby, školy a ďalšie organizácie zamerané na ochranu detí a rodín.

Táto pracovná skupina bude slúžiť ako platforma na koordináciu a zdieľanie informácií, čo umožní efektívnejšiu spoluprácu medzi inštitúciami a rýchlejšie riešenie problémov v oblasti ochrany detí, prevencie násilia a iných rizikových faktorov v regióne.

V rámci dlhodobej spolupráce, ktorá bude pokračovať aj v **roku 2025**, budú organizované rôzne odborné aktivity, školenia a pracovné stretnutia na aktuálne a problematické témy, ako sú prevencia násilia, šikanovanie, ochrana detí pred zneužívaním a iné sociálne problémy.

Cieľom je posilniť vzájomnú spoluprácu, vymieňať odborné poznatky a zlepšiť efektivitu opatrení na ochranu detí a rodín v rámci celého Žilinského kraja.

V prvom roku svojej činnosti pracovisko vykonávalo **sieťovanie** s cieľom etablovať a rozvíjať spoluprácu s kľúčovými inštitúciami a organizáciami, ktoré sa zaoberajú ochranou práv detí. To zahŕňalo prezentáciu činnosti úradu a jeho úloh rôznym relevantným aktérom, ako aj aktívnu účasť na odborných stretnutiach a pracovných skupinách. Cieľom týchto aktivít bolo vytvoriť základy pre efektívnu medzi-inštitucionálnu spoluprácu a posilniť vzájomné kontakty medzi úradom a organizáciami, ktoré sa venujú obrannej a prevencii práv detí.

V priebehu roka 2024 sa Úrad komisára pre deti zameriaval na prevenciu a riešenie problémov v oblasti ochrany práv detí v tesnej spolupráci s miestnymi školami, orgánmi činnými v trestnom konaní, sociálnymi službami a ďalšími relevantnými subjektmi. Pracovisko systematicky koordinovalo a implementovalo opatrenia na ochranu detí, pričom jeho činnosť bola zameraná na prevenciu, včasné zistenie problémov a efektívne riešenie situácií, ktoré ohrozovali práva detí v regióne.

V novom roku sme zaznamenali značný nárast telefonických žiadostí o právne poradenstvo.

Štatistické vyjadrenie činností regionálnej pobočky Úradu Komisára pre deti v Ružomberku za rok 2024:

- Počet prípadov poskytnutého poradenstva aj telefonicky: **40**
- Počet pridelených aktívnych spisov: **36**
- Počet vzdelávacích, konferenčných a inštitucionálnych účastí: **34**
- Počet monitoringov dodržiavania Dohovoru o právach dieťaťa a pracovných rokovaní k došlým podnetom: **1**
- Počet prípadových konferencií: **5**
- Počet organizovaných konferencií: **1**

4 Pracovisko ÚKPD Prešov

Na území Prešovského kraja žije v súčasnosti takmer 824 tis. Obyvateľov, čo predstavuje 15,1 % z celkového počtu obyvateľov Slovenska. Zaľudnenie regiónu je značne nerovnomerné. Nachádzajú sa tu okresy patriace počtom obyvateľov k najväčším na Slovensku (Prešov, Poprad) a na druhej strane okresy, ktoré sa zaraďujú k najmenej zaľudneným (Medzilaborce, Stropkov, Levoča, Snina). Územie Prešovského kraja patrí medzi redšie osídlené oblasti Slovenskej republiky. Tvorí ho 665 obcí a 23 miest.

Z celkového počtu obyvateľov žije 47,1 % v mestách (krajské sídlo Prešov obýva 89 618 obyvateľov). Prešovský kraj má oproti republikovému priemeru o niečo mladšiu vekovú štruktúru (priemerný vek je 38,33 rokov). Úmrtnosť je 8,36 úmrtí na 1 000 obyvateľov a oproti celoslovenskému priemeru je vyššia pôrodnosť (12,10 živo narodených detí v prepočte na 1 000 obyvateľov). Územie kraja je národnostne nehomogénne. Viac ako deväť desiatín predstavuje obyvateľstvo slovenskej národnosti. Najpočetnejšími menšinami sú rusínska a ukrajinská. V kontexte informácií komunikovaných na www.psk.sk do roku 2028 dôjde k 0výraznému nárastu počtu mladých ľudí z marginalizovaných komunít, ktorí v súčasnosti tvoria 36,87 % zo

všetkých mladých ľudí vo veku 15 – 18 rokov. V roku 2020 až 10 000 obyvateľov z marginalizovaných komunít v stredoškolskom veku neštudovalo z rôznych dôvodov na stredných školách, čo je 37 % zo všetkých mladých ľudí vo veku 15 – 18 rokov v kraji. Do roku 2028 sa počet žiakov z marginalizovaných komunít, ktorí nebudú pokračovať na stredných školách zvýši až na 12 500 žiakov, ďalších 7 000 strednú školu nedokončí.

Detašované pracovisko Úradu komisára pre deti v Prešove napĺňa potreby zvyšovania povedomia o právach dieťaťa, monitoruje dodržiavanie práv detí priamo v regióne, v ktorom sa nachádza. Do územnej pôsobnosti pracoviska patria okresy Prešovského kraja okrem okresu Poprad. Pracovisko je obsadené jedným zamestnancom na polovičný úväzok.

V priebehu roku 2024 bolo zrealizovaných niekoľko stretnutí s relevantnými inštitúciami a partnermi v regióne Prešovského kraja :

1. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny v Prešove.

Počas roka 2024 sme s ÚPSVaR aktívne a podľa potreby spolupracovali na témach vyňatia detí z rodinného prostredia, práca s rodinou, podpora prevencie voči šikane. V oblasti **vyňatia detí z rodinného prostredia a práce s rodinou** sa naša spolupráca zameriavala aj na **prípadové konferencie a pracovné rokovania** k predloženým podnetom z oblasti:

- **Ohrozených rodín a detí** – podnety sa týkali rodín, kde existovalo podozrenie na zanedbávanie, násilie alebo iné faktory ohrozujúce zdravý vývin dieťaťa, boli to podané podnety aj osobne, keď občan prišiel na detašované pracovisko s dieťaťom ktoré bolo nájdené na ulici, kde dlhodobo žobralo a prespávalo. Škola sa na nás obrátila so závažným podnetom týkajúcim sa dieťaťa, ktoré bolo v domácom prostredí vystavené zanedbávaniu a ohrozeniu na živote zo strany vlastného rodiča. Dieťaťu nebola zabezpečená primeraná výživa, čím dochádzalo k jeho fyzickému a zdravotnému ohrozeniu. Zároveň bolo vystavené psychickému tlaku v podobe vyhrožok súvisiacich so stratou bývania.
- **Riešenia konfliktov medzi rodičmi** - pracovné rokovania a prípadové konferencie sa zaoberali situáciami s výrazným rodičovským konfliktom, ktorý mal negatívny dopad na psychický stav dieťaťa. Tieto prípady predstavovali najčastejšie podnety, s ktorými sa občania osobne obracali na našu pobočku.
- **Podpora prevencie voči šikane multidisciplinárne pracovné stretnutie** a vyhodnotenie spolupráce v rámci ukončeného NP Podpora ochrany detí pred násilím, identifikovanie nových výziev, plánovanie aktivít a podujatí v oblasti ochrany detí pred násilím v dotknutom regióne s presahom na reálne možnosti spolupracujúcich subjektov.

Z analýzy najčastejších tém multidisciplinárnych pracovných stretnutí 2018-2024 boli prezentované najvypuklejšie problémy v regióne:

- Problémy v MRK – neustále sa opakujúce problémy (zanedbávanie, zneužívanie, skoré pohlavné dozrievanie, agresivita, obchodovanie a i.) a nemožnosť, resp. nevyhľadateľnosť riešení. Problémom je vysoká závislosť členov komunity na štátnych dávkach a taktiež oblasť závislostného správania nielen u dospelých, ale aj u detí.
- Šikanovanie/ kyberšikanovanie v školách aj mimo nej.
- Nejasné kompetencie iných subjektov pri riešení problémov súvisiacich s násilím páchanom na deťoch/ páchaným deťmi – následne odsúvanie problému zo subjektívnych

(neznalosť postupov a legislatívy), resp. objektívnych príčin (absencia odborníkov, organizácií, pre pomoc deťom v regióne - dlhodobý problém).

- Nevšímavosť, tolerancia a bagatelizovanie témy násilia páchanom na deťoch odbornou i laickou verejnosťou.
- Nedostatočné personálne a finančné kapacity subjektov participujúcich na ODPN (vyhorenie pracovníkov).

Východiskovými dokumentami činnosti multidisciplinárnych stretnutí sú:

- Národná stratégia na ochranu detí pred násilím Detstvo bez násilia pre všetky deti (2023-2029) prijatá uznesením vlády SR č. 594/2023. Národná stratégia je strešný dokument určujúci politiku Slovenskej republiky vo vzťahu k ochrane detí pred násilím.
- Akčný plán vychádzajúci z Národnej stratégie na ochranu detí pred násilím Detstvo bez násilia pre všetky deti (2023–2026).
- Národný akčný plán Európskej záruky pre deti v Slovenskej republike s výhľadom do roku 2030.

2. Multidisciplinárna spolupráca - Trojlístok n. o., CDR Zmena.

Nezisková organizácia Trojlístok realizuje priamov Prešove a v rámci Prešovského samosprávneho kraja už 12 rokov individuálnu a skupinovú sociálnu prácu pre fyzické osoby, ktoré sú v nepriaznivej sociálnej situácii z dôvodu ohrozenia sociálne rizikovým správaním v dôsledku nadužívania psychoaktívnych látok, škodlivých návykových činností a závislosti.

Detašované pracovisko ÚKPD v Prešove bolo aktívne a podľa aktuálnej potreby v spolupráci s touto organizáciou najmä pri riešení školských problémov, záškoláctva, problémov v rodinách so závislostným správaním (alkoholizmom) rodičov, sanácii rodiny a problematike dostupnosti bývania. Počas roka 2024 sme opakovane realizovali prípadové konferencie k najčastejším a najvypuklejším problémom.

Cieľom našej spolupráce bolo vytvorenie integrovaného prístupu k riešeniu rôznych problémov detí a rodín, ktoré čelia závislostiam (alkoholizmus, drogová závislosť) a iným sociálnym problémom, ako sú záškoláctvo a neprimerané bývanie až bezdomovecť.

V prípade, ak dieťa vykazovalo problémy v škole, ako je záškoláctvo, nízky školský výkon alebo problémové správanie, bolo potrebné poskytnúť kombinovanú podporu a nájsť riešenie na prípadovej konferencii, kde pedagógovia a psychológovia zo školy identifikovali problémy v správaní a vzorcoch správania dieťaťa. Sociálni pracovníci a odborníci z Trojlístok n.o., CDR Zmena vykonávali individuálne poradenstvo a intervencie, ktoré pomohli dieťaťu zlepšiť jeho školské správanie, ako aj podporiť rozvoj pozitívnych vzorcov správania.

Naším prínosom bola aj opakovaná intervencia u iných kompetentných aktérov, ako aj participácia so samosprávou. Zo strany detašovaného pracoviska ÚKPD v Prešove bola vyvinutá opakovaná osobná apelácia k aktívnej spolupráci s rodičmi pri riešení záškoláctva a motivácie dieťaťa vo vzťahu k plneniu školskej dochádzky.

Narastajúcim problémom regiónu Prešovského samosprávneho kraja sú rodiny so závislostným správaním (najmä alkoholizmus, drogy), ktoré sú častokrát dôvodom rozvratu rodiny. Nasleduje destabilizácia rodiny aj z pohľadu financovania, straty zamestnania a následne aj bývania. Deti sa ocitajú v ťažkých situáciách, kde sklzávajú k patologickému správaniu podľa vzoru, ktorý majú doma.

Pri prípadovej konferencii sme spoločne rozobrali podaný podnet a v prípade, že rodičia alebo deti vykazujú závislostné správanie (alkoholizmus, drogové závislosti), je nevyhnutné, aby bola rodina podporená v liečbe, sanácii a terapeutickej pomoci pre rodičov i deti, ktorí sú postihnutí závislosťami.

Spolupráca pri sanácii rodiny zahŕňala zabezpečenie primeraných rodičovských zručností a podporu stabilizácie rodinného prostredia. Pomoc a intervencia v riešení otázky bývania bola najúčinnější, keď sme sa obrátili na samosprávu. Pri agresívnom správaní rodičov boli na prípadovej konferencii prítomní aj zástupcovia PZ.

Multidisciplinárna spolupráca s organizáciou Trojlístok n. o. je kľúčová na zabezpečenie komplexnej a efektívnej pomoci pre deti a rodiny, ktoré čelia problémom so závislostným správaním, záškoláctvom a otázkami bývania. Koordinovaný prístup z rôznych oblastí poskytuje rodinám potrebnú podporu, ktorá vedie k zlepšeniu kvality života a ochrany detí.

3. Spolupráca s Mestom Prešov.

V roku 2024 sme boli zapojení do širšej spolupráce súvisiacej so scitlivením prístupu obyvateľov k cudzincom (Ukrajincom) na území mesta Prešov prioritne k deťom a návrhu na riešenie povinnej školskej dochádzky odídencom z Ukrajiny. Súčasťou spolupráce bola aj analýza potrieb vo vzťahu k odídencom z Ukrajiny a ostatným cudzincom. Počas kalendárneho roka 2024 bolo otvorené nové Komunitné centrum v Prešove, ktoré prispeje k podpore činnosti aj detí z marginalizovaných rómskych komunít. Zúčastnili sme sa pracovného stretnutia všetkých riaditeľov základných a materských škôl v Prešove, kde sme odprezentovali odbornú činnosť Úradu komisára pre deti a činnosť regionálnej pobočky úradu, tiež sme poskytli informácie k preventívnym programom v oblasti prevencie šikany. Všeobecne sme informovali prítomných o problémoch, ktoré sú prevažne zo školského prostredia a poskytli informácie k hygienickým štandardom na školách.

4. Prešovský samosprávny kraj.

V lete 2024 sme absolvovali širšie pracovné stretnutie k témam, ktoré úzko súvisia aj s činnosťou Úradu komisára pre deti :

- **Školstvo:**

V rámci prevencie šikany a iných patologických javov sme zozbierali požiadavky od škôl, ktoré majú záujem o realizáciu preventívnych programov, a tieto požiadavky sme zapracovali do plánu práce na obdobie školského roka 2024/2025.

- **Sociálna oblasť** – dostupnosť sociálnych služieb a ich kvalita:

Počas kalendárneho roka sa na naše pracovisko opakovane obrátili rodičia detí, ktoré sú odkázané na poskytovanie sociálnej služby. Najväčší nárast – potrebu sociálnej služby evidujeme u detí s poruchami autistického spektra, ide o rôzne úrovne závažnosti. Umiestnenie dieťaťa s poruchou autistického spektra (PAS) do vhodného prostredia je veľmi dôležité pre jeho rozvoj, podporu a zlepšenie kvality života. K tomu sú potrebné špecifické centra a zariadenia, ktoré ponúkajú odbornú pomoc, terapiu a vzdelávanie prispôbené potrebám detí s autizmom. Často k tomu dochádza k rozvráteniu rodiny, lebo rodina je vyčerpaná a nemá jej kto cielene pomôcť so starostlivosťou o dieťa s PAS. Rodičia vnímajú ako veľký problém ak je potreba umiestniť dieťa s PAS do pobytového zariadenia. Po skončení povinnej školskej dochádzky bolo problematické umiestnenie dieťaťa s ťažkým stavom PAS do pobytového zariadenia.

- **Zdravotníctvo** – dostupnosť a kvalita poskytovaných služieb:

Prevádzka detských pohotovostných ambulancií je kľúčovou otázkou, najmä v exkludovaných komunitách, kde hrozí nedostatočná dostupnosť detskej pohotovosti, čo môže viesť k preťaženiu systému rýchlej záchrannej služby.

- **Mládežnícky parlament:**

Informovali sme o inštitúte „detského a mládežníckeho parlamentu“, ktorý v rámci detskej participácie založil komisár pre deti v rámci Úradu komisára pre deti v roku 2022. Zastúpenie v ňom má aj Prešovský kraj prostredníctvom študentov zo stredných škôl, ktoré sú aj v zriaďovateľskej pôsobnosti Úradu Prešovského samosprávneho kraja.

- **Chudoba detí** – otvorené otázky k stabilizácii rodín:

Pracovisko Úradu komisára pre deti poskytlo informácie, ktoré úzko súvisia s chudobou detí a tiež informácie k plánovanému monitorovaniu dostupnosti pitnej vody a plneniu povinnej školskej dochádzky v obciach s marginalizovanou rómskou komunitou.

- **Pracovné stretnutie s riaditeľmi stredných škôl:**

Hlavným cieľom bolo odprezentovať kompetencie a činnosť detašovaného pracoviska ÚKPD v Prešove. Poskytli sme informácie vo veci najčastejšie sa vyskytujúcich problémov, s ktorými sa na nás navyše obracajú predkladatelia podnetov z oblasti školstva, rodinného prostredia, šikany a podobne. Na základe prezentácie činnosti nášho pracoviska sme boli oslovení zo strany škôl k spolupráci pri personálnom a odbornom zabezpečení vzdelávacích programoch pre študentov ale aj zamestnancov školy k téme preventívnych aktivít.

- **Beseda na strednej škole**

Na konci kalendárneho roka 2024 sme realizovali ďalšiu besedu na Škole umeleckého priemyslu v Prešove, ktorej cieľom bolo vytvoriť priestor na diskusiu o spôsoboch, ako zlepšiť spoluprácu medzi učiteľom a žiakom zo znevýhodneného prostredia, a to nielen v oblasti výučby, ale aj v oblasti emocionálnej podpory a motivácie. Zároveň sa diskutovalo o významnosti rešpektovania individuality každého žiaka a o tom, ako učitelia môžu vytvárať inkluzívne a podporné prostredie v triede. Zamerali sme sa na hlavné tézy besedy, ktorými boli:

- a) porozumenie potrebám žiaka zo znevýhodneného prostredia,
- b) kľúčové princípy efektívnej komunikácie medzi učiteľom a žiakom,
- c) aktívne počúvanie, empatia a podpora, pozitívna motivácia,
- d) rešpektovanie individuality žiaka,
- e) prispôbenie výučby, individuálne učebné plány,
- f) flexibilita v hodnotení,
- g) podpora rodiny žiaka ako súčasť tímu, komunikácia s rodičmi, rodinná podpora,
- h) tvorba inkluzívneho prostredia v triede, zabezpečenie rovnakých príležitostí,
- i) kultivovanie rešpektu a tolerance v triede, aktivity na zlepšenie sociálnych zručností,
- j) vytváranie motivačných a bezpečných podmienok pre učenie,
- k) bezpečné prostredie, motivácia cez úspech a pozitívne stimuly,
- l) zapojenie kolektívu, podpora sebareflexie učiteľa.

Cieľom besedy bolo pomôcť učiteľom lepšie pochopiť potreby žiakov zo znevýhodneného prostredia, a zároveň zdôrazniť význam prístupu, ktorý rešpektuje ich individualitu. Dôležitým výsledkom by malo byť zlepšenie vzťahov medzi učiteľom a žiakom,

vytvorenie inkluzívneho a podporujúceho prostredia, ktoré umožní žiakom rozvíjať svoje schopnosti a získať väčšiu sebadôveru a motiváciu.

- **Prorómska školská iniciatíva**

Regionálne pracovisko aktívne spolupracuje s Prorómskou školskou iniciatívou (PRŠI), ktorá združuje riaditeľov škôl, v ktorých väčšina žiakov pochádza z marginalizovaných rómskych komunít. Na opakovaných stretnutiach boli identifikované najvypuklejšie problémy, ktorým tieto školy čelili v súvislosti s výzvami pri práci s týmito žiakmi. Hlavné témy a problémy, ktoré boli identifikované:

- a) **Kurikulárne obsahové zameranie:** Žiaci z MRK neovládajú vyučovací jazyk na požadovanej úrovni (až 80% z nich), bez reči nie je možné rozvíjať abstraktné myslenie, narušená komunikačná schopnosť u detí z MRK, vznesená požiadavka na zaškolenie detí v MŠ od troch rokov.
- b) **Personálne zabezpečenie:** Finančná podpora zo strany štátu na zabezpečenie dostatočného počtu asistentov a chýbajúcich logopédov na školách.
- c) **Zníženie počtu žiakov v triedach z MRK:** Najmä z dôvodu sťažených pracovných podmienok v triedach. Nutné dofinancovanie škôl, kde sa vzdelávajú žiaci zo sociálne vylúčených komunít, ktorým sú poskytované podporné opatrenia, nakoľko pre nedostatok priestorov a nevyhovujúcich priestorov nie je možné zriadiť ŠKD, TV učebne pre jednotlivé predmety, učitelia nemajú kabinety na prípravu na vyučovanie. Prednostne zabezpečiť teplú stravu v školských jedálňach t.j. zriaďovať školské jedálne v prístavbách a iných vhodných priestoroch školy. Pri obedoch zadarmo akceptovať iba odhlášku z obedov, nie prihlášku, výrazne sa tým znížia administratívne úkony. Finančný príspevok vo výške 100 eur rodičom pre žiakov prvého ročníka poskytnúť školám ako účelovo viazanú dotáciu na nákup školských a osobných potrieb žiaka. Zrušenie dvojzmennej prevádzky, ktorá je deti a učiteľov zaťažujúca. Do školského zákona dostať zákaz prinášania energetických nápojov a zákaz používania mobilov počas vyučovania. Vzhľadom k tomu, že spolupráca rodiny a školy je na veľmi nízkej kvalitatívnej úrovni, v prípade vyskytnutia sa závažných trestných činov a tragických udalostí na škole zabezpečiť totálne embargo na vyjadrovanie sa na verejnosti k daným prípadom v médiách a sociálnych sieťach. Je potrebné zabezpečiť reálnu ochranu zdravia žiakov a zamestnancov školy.

Výsledkom predložených požiadaviek bol zo strany regionálnej pobočky ÚKPD v Prešove a Košiciach zrealizovaný monitoring plnenia povinnej školskej dochádzky vo vybraných školách PO a KE kraja.

Úrad komisára pre deti vykonáva poradenskú činnosť v súlade s legislatívnymi predpismi, ktoré mu vyplývajú z jeho zriaďovacej zákonnej úpravy, konkrétne zo zákona č. 308/2000 Z. z. o komisárovi pre deti. Táto činnosť sa uskutočňuje prostredníctvom poskytovania odborných informácií – poradenstva pre deti, rodičov, ale aj ďalšie osoby alebo inštitúcie, v súvislosti s dodržiavaním práv detí. Poskytovanie poradenstva je veľmi dôležitý a účinný nástroj pomoci, nakoľko mnoho osôb sa často nachádza v situáciách, kde sa nedokáže orientovať v zložitej právnej terminológii a právnych predpisoch.

Zákon č. 308/2000 Z. z. v § 2, ods. 1 vyjadruje kompetenciu komisára pre deti pri ochrane práv a záujmov detí, pričom medzi jeho úlohy patrí aj poskytovanie poradenstva v rôznych oblastiach práv detí a v prípadoch, kde sa deti alebo osoby v ich okolí dostanú do problémov týkajúcich sa aplikácie týchto práv.

Medzi najzásadnejšie príklady dobrej praxe za regionálne pracovisko Úradu komisára pre deti uvádzame:

1. Prijatie dieťaťa so zdravotným znevýhodnením na plnenie povinnej školskej dochádzky na základnú školu v školskom obvode, napriek prvotnému stanovisku o neprijatí, aj keď traja jeho súrodenci navštevovali tú istú školu.
2. Dohody rodičov na umožnení styku s maloletými deťmi a úprave práv a povinností k maloletým deťom.
3. Obnova a sanácia vzťahov v rodine prostredníctvom realizácie prípadových konferencií.
4. Vyriešenie podnetu závislosti rodiča a problému bývania detí s matkou.

Medzi hlavné oblasti, na ktoré sa regionálne pracovisko Úradu komisára pre deti v Prešovskom kraji v rámci podnetovej činnosti zameralo boli:

1. Rodičovské konflikty, úprava styku s deťmi.
2. Šikana v školskom prostredí.
3. Podnety zo školstva vo veci žiakov so špeciálno - výchovnými potrebami a financovanie potrebných služieb a pomôcok pre týchto žiakov.
4. Deti ohrozené chudobou.
5. Deti z marginalizovaných rómskych komunít.
6. Sociálne poradenstvo.

Príklady z poskytnutého sociálneho poradenstva za rok 2024:

• Starostlivosť o zverené deti.

Na naše pracovisko sa osobne obrátila stará mama troch vnúčat, ktorá pri prvotnej konzultácii podrobne opísala situáciu detí. Po úmrtí ich otca boli deti zverené do starostlivosti matky. Avšak deti sa nezdržujú v domácnosti s matkou, ktorá podľa jej tvrdení žije promiskuitným spôsobom života a nezabezpečuje adekvátnu starostlivosť o deti. Deti teda žili v domácnosti starej mamy z otcovej strany.

Počas stretnutia žiadala stará matka vnúčat o finančnú pomoc, ako aj o pomoc s ošatením a stravou pre deti. Na základe tejto situácie sme poskytli starým rodičom sociálne poradenstvo a spísali podnet, ktorý sme následne postúpili na Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR) a ďalšie relevantné inštitúcie, ktoré môžu poskytnúť potrebnú podporu.

V priebehu procesu začala matka realizovať zodpovednejšiu starostlivosť o svoje deti, ÚPSVaR sa aktívne zapojil do práce s rodinou, poskytujúc jej potrebné služby a podporu na zlepšenie životnej situácie detí a ich umiestnenia v stabilnejšom prostredí.

• Zastupovanie maloletých detí v súdnych konaniach.

Často sa na naše regionálne pracovisko osobne obracia jeden z rodičov s tvrdením, že po zákonnej úprave styku s dieťaťom, kde druhý rodič údajne zakazuje styk s dieťaťom prvému rodičovi, resp. zverený rodič sa nestará vhodne o dieťa, zanedbáva ho a prvý rodič žiada, aby Úrad komisára pre deti vstúpil do súdneho konania a „zariadil“, aby dieťa bolo zverené práve jemu.

Tento typ podnetu je častým predpokladom v prípadoch sporných rozvodov alebo konfliktov medzi rodičmi o starostlivosť a výchovu detí. Rodičia sa môžu domnievať, že akákoľvek zmena v starostlivosti o dieťa alebo neuspokojivý styk s dieťaťom je nevyhnutne dôvodom na zásah úradov a súdov. Po podaní takéhoto podnetu pristupujeme k starostlivému

preskúmaniu všetkých tvrdení a faktov. V rámci poradenstva a preverenia skutkového stavu oslovujeme príslušné orgány (napr. ÚPSVaR) a zapojili odborníkov, ktorí majú v agende ochranu práv detí. Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine, ktorý upravuje právne postavenie rodičov a práva detí stanovuje, že pri úprave styku rodičov s dieťaťom je prioritou vždy záujem dieťaťa, ktorý je potrebné posúdiť z rôznych aspektov, vrátane emocionálnej stability, vývoja dieťaťa a jeho vzťahu s každým z rodičov.

Po podrobnom preskúmaní situácie sa často ukáže, že podnet, na základe ktorého rodič požaduje zásah úradu, sa nezakladá na pravde alebo neexistujú dostatočné dôkazy na podporu tvrdení rodiča. V prípadoch, kde sa žiadosti o zásah do starostlivosti o dieťa ukážu ako neopodstatnené, komisár odporučí rodičom ďalšie kroky v rámci riešenia ich sporu, najmä v podobe mediácie alebo iných alternatívnych riešení, ktoré by umožnili deťom žiť v stabilnom a bezpečnom prostredí bez potreby zásahu súdu.

Úrad komisára pre deti v súlade so zákonom často apeluje na rodičov, aby rešpektovali práva dieťaťa a spolupracovali pri hľadaní riešení, ktoré sú v najlepšom záujme dieťaťa. Zákon vyžaduje, aby sme v prípadoch, kde je podozrenie na zanedbanie starostlivosti, či neprimerané správanie zo strany jedného rodiča, boli tieto podnety prešetrené odbornými orgánmi, ktoré môžu poskytnúť komplexnú pomoc v záujme dieťaťa.

- **Rovnaký prístup k vzdelávaniu a ochrana pred diskrimináciou.**

V roku 2024 sme na detašovanom pracovisku ÚKPD v Prešove riešili aj podnet dieťaťa, ktoré nebolo prijaté na plnenie povinnej školskej dochádzky v spádovom školskom obvode z dôvodu svojho zdravotného znevýhodnenia, teda bolo diskriminované na základe svojho zdravotného stavu. Poradenstvo v tejto oblasti zahŕňa aj pomoc pri riešení problémov so školami, ktoré môžu byť dôsledkom porušovania práv detí v oblasti vzdelávania, najmä ak ide o neprimerané zaobchádzanie alebo znevýhodnenie dieťaťa na základe týchto faktorov. Tento typ poradenstva môže tiež súvisieť s ochranou práv detí podľa antidiskriminačného zákona.

Úrad komisára pre deti obdržal podnet k spôsobu financovania pri zakúpení špeciálnej didaktickej pomôcky pre žiaka. V tomto prípade sme postupovali podľa Zákona č. 245/2008 Z. z. Zákona o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 145b ods. 9: Škola alebo školské zariadenie zabezpečí poskytnutie podporného opatrenia, ak má podľa písomného vyjadrenia riaditeľa školy alebo riaditeľa školského zariadenia na jeho poskytnutie v navrhovanom rozsahu personálne, priestorové, materiálno-technické a finančné podmienky. Ak škola alebo školské zariadenie podľa písomného vyjadrenia riaditeľa školy, alebo riaditeľa školského zariadenia nemá personálne, priestorové, materiálno-technické alebo finančné podmienky na poskytnutie podporného opatrenia v navrhovanom rozsahu a nemá možnosť ich zabezpečiť, ten kto požiadal o poskytnutie podporného opatrenia, môže požiadať príslušný orgán miestnej štátnej správy v školstve o preskúmanie písomného vyjadrenia riaditeľa školy alebo riaditeľa školského zariadenia.

- **Úprava rodičovských práv a povinností.**

Poradenstvo v oblasti úpravy rodičovských práv a povinností sme poskytovali najmä v prípadoch, keď sa rodičia nevedeli dohodnúť na starostlivosti o deti. Išlo o úpravu styku rodičov s deťmi, či už išlo o starostlivosť primárnu alebo striedavú, alebo o spôsob, akým malo byť rozhodnuté o právach a povinnostiach v súvislosti s výchovou detí. Na pracovisku evidujeme narastajúci počet nespokojných rodičov, ktorý odmietajú prijať to, že deti majú

právo na oboch rodičov a tiež, že najlepší záujem dieťaťa je základným princípom, ktorý musí prevládať nad ich osobnými konfliktami.

- **Šikana a jej prevencia.**

Veľkým problémom, s ktorým sme sa na detašovanom pracovisku ÚKPD v Prešove stretávali na pravidelnej báze, bolo aj poskytovanie poradenstva v prípade šikany v školách. Zákon č. 317/2009 Z. z. o povinnosti škôl chrániť deti pred šikanou vyžaduje, aby školy vykonávali aktívne preventívne opatrenia a reagovali na podozrenia a prípady šikany.

Poskytli sme poradenstvo nielen deťom, ale aj rodičom, ktorí nevedeli, ako účinne reagovať na tieto situácie. Opakovane nás kontaktovali rodičia, ktorí popisovali situácie, keď sa ich deti necítili komfortne v školskom prostredí. Deti boli často sociálne exkludované z kolektívu triedy na základe ich fyzického vzhľadu, spôsobu obliekania, školských výsledkov alebo socioekonomického zázemia. Napriek tomu, že rodičia požiadali o spoluprácu a intervenciu zo strany školy, napríklad prostredníctvom triedneho učiteľa, dostali odpoveď, že učiteľ nepozoroval žiadne problémy, alebo že deti si musia samostatne nájsť cestu k svojim spolužiakom.

V dôsledku absencie efektívnych opatrení zo strany školy sa situácia postupne zhoršovala, čo vyústilo do rozhodnutia rodičov premiestniť deti na inú školu. Obdobné prípady sociálnej exklúzie sa v školskom prostredí opakovali často. Inakosť, či už v zmysle fyzického vzhľadu, správania alebo sociálneho statusu, nebola medzi deťmi vždy dostatočne akceptovaná.

Týmto spôsobom Úrad komisára pre deti v plnej miere využíva svoje legislatívne oprávnenia a poskytuje poradenstvo, ktoré má za cieľ podporovať deti a ich rodiny v riešení právnych problémov, a zároveň chrániť a presadzovať práva detí, ako je to v súlade s Ústavou Slovenskej republiky a medzinárodnými dohovormi, ako je Dohovor o právach dieťaťa.

Štatistické vyjadrenie činností regionálnej pobočky Úradu Komisára pre deti v Prešove za rok 2024:

- Počet prípadov poskytnutého poradenstva : **82**
- Počet pridelených aktívnych spisov: **38**
- Počet spisov spolu, ktoré sú prenesené napr. čaká sa za znaleckým posudkom, za rozhodnutím súdu, správou z prijatých a vykonaných výchovných opatrení : **24**
- Počet spisov kde Úrad komisára pre deti vstúpil do súdneho konania: **3**
- Počet vzdelávacích, konferenčných a inštitucionálnych účastí : **34**
- Počet monitoringov dodržiavania Dohovoru o právach dieťaťa a pracovných rokovaní k došlým podnetom : **30**
- Počet prípadových konferencií : **10**

5 Pracovisko ÚKPD Košice

Detašované pracovisko Úradu komisára pre deti v Košickom kraji vzniklo 15.07. 2023. Úvod pôsobenia detašovaného pracoviska bol zameraný najmä na vytváranie inštitucionálnych väzieb a nadväzovanie medziodborovej spolupráce.

Z regionálnej stratifikácie podnetov vyplýva, že detašované pracovisko Úradu komisára pre deti v Košiciach bolo v roku 2024 regionálnym pracoviskom s vysokým počtom prijatých a vybavených podnetov.

Medzi hlavné oblasti, v rámci podnetovej činnosti, na ktoré sa detašované pracovisko Úradu komisára pre deti v Košickom kraji zameralo, patrili:

- a) ochrana práv detí v rámci rodičovských konfliktov,
- b) rasová a etnická diskriminácia detí v rámci plnenia povinnej školskej dochádzky,
- c) deti odňaté rodičom na základe uznesenia súdu v dôsledku sanácie rodinných pomerov, výchovno-vzdelávacej diagnostiky alebo súdnoznaleckej diagnostiky v trestnom konaní,
- d) deti ohrozené chudobou,
- e) šikana v školskom prostredí.

V súlade s § 4 ods. 1 písm. a) a b) zákona o komisárovi pre deti, detašované pracovisko Úradu Komisára pre deti v Košiciach realizovalo najmä terénne preverovanie podnetov a monitoring dodržiavania Dohovoru o právach dieťaťa, prípadové konferencie a multidisciplinárne pracovné stretnutia, na ktoré je Úrad komisára pre deti prizývaný ako nezávislá inštitúcia na ochranu práv detí.

K najzásadnejším príkladom dobrej praxe z pôsobenia detašovaného pracoviska Úradu komisára pre deti v Košiciach uvádzame:

- a) prijatie dieťaťa z marginalizovanej rómskej komunity na plnenie povinnej školskej dochádzky na základnú školu v školskom obvode napriek prvotnému stanovisku o neprijatí z kapacitných dôvodov,
- b) návrat dieťaťa do prirodzeného rodinného prostredia z Centra pre deti a rodiny, kde bolo dieťa umiestnené v dôsledku pretrvávajúceho rodičovského konfliktu,
- c) podpora rodičov k uzatvoreniu dohody o výkone rodičovských práv a povinností,
- d) odporúčania orgánom sociálnoprávnej ochrany detí na zorganizovanie prípadových konferencií za účelom obnovy a sanácie rodinných vzťahov,
- e) prijatie dieťaťa z marginalizovanej rómskej komunity na plnenie školskej dochádzky v mieste bydliska,
- f) návrat dieťaťa do prirodzeného rodinného prostredia z Liečebno-výchovného sanatória,
- g) vyriešenie podnetov v oblasti šikany a násilia na školách zmierom a iniciáciou managementu incidentov v školskom prostredí.

V zmysle ustanovenia § 4 ods. 1 písm. c) zákona o komisárovi pre deti, spolupracovalo detašované pracovisko so subjektami pôsobiacimi v oblasti práv detí. V priebehu kalendárneho roka bolo zrealizovaných niekoľko stretnutí s relevantnými inštitúciami a partnermi v regióne Košického kraja:

- Pracovné stretnutie *s občianskym združením Platforma rodín detí so zdravotným znevýhodnením* na tému podpory systémových zmien a opatrení. Stretnutie sa uskutočnilo dňa 14.03.2024 a jeho predmetom bola prezentácie nevyhnutných systémových zmien a opatrení v oblasti inklúzie detí so zdravotným znevýhodnením. V nadväznosti na agendu inklúzie detí so zdravotným znevýhodnením a dodržiavanie Dohovoru o právach dieťaťa, v rámci napĺňania školských vzdelávacích programov detí so zdravotným znevýhodnením - inicioval Úrad komisára pre deti v máji 2024 pracovné rokovanie s Národným inštitútom vzdelávania a mládeže (NIVAM), ktorý z pohľadu revízie vzdelávacích programov žiakov so zdravotným znevýhodnením predmetnú tematickú oblasť zastrešuje. Výsledkom pracovných rokovaní

v predmetnej oblasti bolo podpísanie Memoranda o spolupráci medzi Úradom komisára pre deti a NIVAM v decembri 2024.

- Pracovné stretnutie s **mimovládou organizáciou Poradňa pre občianske a ľudské práva** za účelom odstránenia rasovej segregácie a diskriminácie pri prijímaní detí na plnenie povinnej školskej dochádzky. Pracovné rokovanie sa vzhľadom na viaceré podnety v súvislosti s dodržiavaním Dohovoru o právach dieťaťa v oblasti prístupu k vzdelaniu uskutočnilo dňa 14.11.2024. Jeho výsledkom je spolupráca a odstraňovanie javov súvisiacich s rasovou a etnickou segregáciou v konkrétnych podnetoch, ktoré Poradňa pre ľudské a občianske práva a Úrad komisára pre deti eviduje.
- **Mesto Košice** – spolupráca pri problematike duševného zdravia detí a odstraňovania šikany v školskom prostredí. V máji 2024 sa uskutočnilo pracovné stretnutie zvolané regionálnym pracoviskom Úradu komisára pre deti za účasti mesta Košice, NIVAMu, CPP Karpatská 8 v Košiciach a Pedagogickej fakulty UPJŠ za účelom realizácie projektu merania stavu Duševného zdravia u detí a žiakov na základných školách v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta Košice. Na stretnutie nadväzovalo metodické stretnutie o formáte predmetného merania na Pedagogickej fakulte UPJŠ v lete 2024. Vzhľadom na potrebu alokácie potrebných finančných prostriedkov došlo k dohode na realizácii projektu v mesiaci december 2024 s tým, že projekt bude realizovaný Oddelením školstva Magistrátu mesta Košice v spolupráci s akademickým sektorom a Úradom komisára pre deti v roku 2025.
- Úrad komisára pre deti aktívne spolupracuje s **Košickým samosprávnym krajom** v oblasti projektu NEET, ktorého zámerom je prispieť k zníženiu počtu mladých ľudí vo veku od 15 do 30 rokov, ktorí sú v situácii NEET alebo sú ohrození situáciou NEET (NEET - Not in Education, Employment, or Training) t.j. osoby, ktoré nie sú zamestnané a nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy. Zástupca Úradu komisára pre deti sa na základe ustanovujúcich pracovných rokovaní k projektu stal stálym prizývaným členom Platformy regionálnych partnerov, ktorá pripravuje Stratégiu projektu NEET v Košickom kraji a Akčný plán realizácie projektu po dobu jeho udržateľnosti
- **Kancelária pre obete trestných činov MV SR v Košickom kraji** – úzka spolupráca v oblasti podnetovej a poradenskej činnosti pre obete možných trestných činov z radov detí a mládeže.
- **Participácia na príprave a organizovaní celoslovenského Parlamentu detí a mládeže** pod gesciou komisára pre deti, v rámci ktorej boli delegovaní zástupcovia škôl z Košického kraja.
- Aktívna spolupráca s **neziskovou organizáciou JEDEN RODIČ** v oblasti jednorodičovských politík. V rámci spolupráce s týmto subjektom zástupca Úradu komisára pre deti autorsky participoval na tvorbe strategického dokumentu jednorodičovských politík na Slovensku a na tvorbe Deklarácie práv osamelých rodičov, ktorá je prvým predmetným dokumentom na úrovni Európskej únie.
- Spolupráca s **Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky** v rámci Okresného úradu v sídle kraja Košice v oblasti prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti.
- Pravidelná spolupráca a monitorovacie návštevy s **regionálnymi Centrami pre deti a rodiny** podľa aktuálnej problematiky a závažnosti. Úrad komisára pre deti v rámci podnetovej činnosti a činnosti spojennej s monitoringom dodržiavania Dohovoru o právach dieťaťa, navštívil počas kalendárneho roku 2024 CDR Slovenské Nové Mesto, CDR Sečovce, CDR Michalovce a CDR Košická Nova Ves.
- spoločné aktivity s VÚC v rámci sociálneho poradenstva v oblasti školstva a mládeže

Štatistické vyjadrenie činností regionálnej pobočky Úradu Komiséra pre deti v Košiciach:

- počet poradenskej činnosti: **112**
- počet pridelených aktívnych spisov v roku 2024: **51**
- počet spisov kde Úrad komiséra pre deti vstúpil do súdneho konania v roku 2024: **5**
- počet vzdelávacích, konferenčných a inštitucionálnych účastí: **15**
- počet monitoringov dodržiavania Dohovoru o právach dieťaťa: **4**
- počet pracovných rokovaní k podnetom: **28**
- počet prípadových konferencií: **14**

VIII Činnosť komisára v zmysle § 4 ods. 1 písm. d) zákona, organizovanie aktivít na podporu dodržiavania práv dieťaťa a na zvyšovanie povedomia o právach dieťaťa

A Informovanosť verejnosti, kampane a média

Komisár pre deti, ako nezávislý orgán zriadený zákonom č. 176/2015 Z. z., zohráva dôležitú úlohu pri ochrane práv detí v Slovenskej republike. Podľa § 4 ods. 1 písm. d) zákona má komisár nielen právomoc dohliadať na dodržiavanie práv dieťaťa, ale aj aktívne organizovať a podporovať činnosti, ktorých cieľom je zvyšovať informovanosť spoločnosti a povedomie o týchto právach. Komunikácia s verejnosťou a médiami preto nie je len doplnkovou, ale integrálnou a strategicky nevyhnutnou súčasťou jeho pôsobnosti.

Úrad komisára pre deti sa vo svojej činnosti opiera o princíp, že práva dieťaťa nemožno účinne chrániť bez toho, aby si spoločnosť ako celok – vrátane samotných detí, rodičov, pedagógov, odborníkov i širokej verejnosti – uvedomovala, aké tieto práva sú, ako môžu byť porušované a aké možnosti ochrany existujú. Skutočnosť, že v spoločnosti naďalej pretrváva značná miera neinformovanosti o činnosti Úradu komisára pre deti, jeho poslaní, kompetenciách, či možnostiach obrany práv dieťaťa, poukazuje na potrebu intenzívnej a systematickej komunikačnej stratégie.

Mnohí rodičia, pedagógovia, ale aj samotné deti netušia, že sa na komisára môžu obrátiť v prípadoch, keď sú ich práva porušované, alebo keď sú vystavení fyzickému, psychickému, sociálnemu či systémovému ohrozeniu. Táto absencia informovanosti môže mať vážne dôsledky – od zhoršovania životnej situácie dieťaťa až po prehliadnutie závažného porušovania jeho práv.

Zákon komisárovi zároveň dáva oprávnenie pôsobiť aj preventívne – napríklad prostredníctvom vydávania odporúčaní (§ 5 písm. c)), podávania návrhov na zmenu právnych predpisov (§ 5 písm. g)) alebo aktívneho sledovania systémových pochybení (§ 5 písm. e)). K týmto činnostiam je nevyhnutné, aby bola verejnosť nielen informovaná, ale aj edukovaná a motivovaná k spolupráci. Ak sa má zabezpečiť zmysluplná prevencia, musí byť spoločnosť schopná identifikovať problémy skôr, ako prerastú do závažných porušení práv dieťaťa.

Úrad preto vníma zvyšovanie povedomia o právach detí ako jednu zo svojich hlavných priorít. Táto úloha zahŕňa cielenú komunikáciu nielen smerom k deťom, ale aj k dospelým – rodičom, opatrovateľom, vychovávateľom, odborníkom pracujúcim s deťmi či zamestnancom verejnej správy. Vytvára tak priestor pre efektívne využitie vlastnej iniciatívy komisára, ktorý má oprávnenie vstupovať do verejného diskurzu, otvárať citlivé spoločenské témy, upozorňovať na rizikové javy a vyjadrovať stanoviská k situáciám ohrozujúcim fyzický, psychický alebo morálny vývin detí.

Efektívna komunikácia zároveň prispieva k napĺňaniu ďalších zákonných úloh úradu. Podľa § 4 ods. 1 písm. f) zákona má komisár povinnosť spolupracovať s médiami, informovať verejnosť o svojej činnosti a sprostredkovať verejné diskusie o právach detí. Práve z tohto dôvodu je potrebné, aby Úrad systematicky budoval, udržiaval a rozvíjal komunikačné nástroje – od vlastnej webstránky, cez tlačové správy, kampane na sociálnych sieťach, až po tlačené a audiovizuálne materiály.

Súčasťou tejto stratégie je aj organizovanie komunikačných kampaní zameraných na konkrétne ciele: napríklad ochranu pred šikanou, prevenciu duševných porúch, riziká digitálneho prostredia, alebo podporu začleňovania detí z marginalizovaných komún. Zároveň má Úrad záujem na tom, aby sa deti aj dospelí naučili čítať a rozumieť právam dieťaťa v kontexte Dohovoru o právach dieťaťa, ktorý predstavuje základný medzinárodný rámec ochrany práv detí.

Komisár pre deti sa taktiež aktívne zapája do osvetu v spolupráci s medzinárodnými organizáciami ako UNICEF, Save the Children či Eurochild, ktoré podporujú šírenie princípov ochrany detí a participácie detí na rozhodovacích procesoch, ktoré sa ich týkajú.

Cieľom týchto aktivít nie je len informovanie, ale najmä formovanie spoločenského povedomia, v ktorom sú práva detí vnímané ako samozrejma súčasť verejného záujmu. Vytváranie otvoreného informačného prostredia a budovanie dôvery medzi Úradom komisára pre deti a verejnosťou je preto kľúčovým krokom k zabezpečeniu efektívnej ochrany detských práv na Slovensku.

V roku 2024 Úrad komisára pre deti naplnil svoju komunikačnú úlohu viacerými spôsobmi, ktorých cieľom bolo zvyšovanie povedomia o právach detí a činnosti úradu:

- poskytoval rozhovory pre rôzne médiá s cieľom osloviť širokú verejnosť a reagovať na aktuálne témy týkajúce sa detí,
- pravidelne zasielal tlačové správy médiám s informáciami o svojich postojoch, výstupoch a iniciatívach,
- organizoval stretnutia a konzultácie s novinármi a zástupcami médií,
- promptne a vecne reagoval na dopyty médií a otázky novinárov,
- informoval verejnosť o svojej činnosti prostredníctvom oficiálnych sociálnych sietí,
- zverejňoval aktuálne informácie, dokumenty a stanoviská na webovej stránke www.komisarpredeti.sk.

Sociálne siete, ktoré používal na svoje komunikačné výstupy Úrad komisára pre deti v roku 2024 sú:

- Facebooková stránka úradu
- Firemná stránka na sieti LinkedIn
- Firemná stránka na sieti Instagram
- Youtube kanál
- TikTok stránka úradu

1 Mediálna expozícia a hodnotenie komunikačných aktivít za rok 2024

V roku 2024 sa výrazne zvýšila mediálna viditeľnosť Úradu komisára pre deti. V monitorovanom období sa v médiách objavilo celkovo **2 633 výstupov**, z ktorých **1 696 obsahovalo kľúčový výraz „komisár pre deti“** a ďalších **660 článkov** spomínalo „Úrad komisára pre deti“. Tento nárast reflektuje vyššiu intenzitu komunikačných aktivít úradu, ako aj zvýšený spoločenský záujem o témy týkajúce sa práv detí.

Na meranie efektivity mediálnej prezentácie a hodnotenie prínosu komunikačných kampaní bola opätovne využitá metóda AVE (advertising value equivalent). Táto metóda umožňuje určiť odhadovanú finančnú hodnotu mediálneho priestoru, ktorý by bol potrebný na dosiahnutie rovnakej expozície formou platenej reklamy. **Celková mediálna hodnota dosiahnutá v roku 2024 dosiahla 8 681 346 €**, čo predstavuje výrazný nárast oproti roku 2023, kedy hodnota predstavovala 5,1 milióna €.

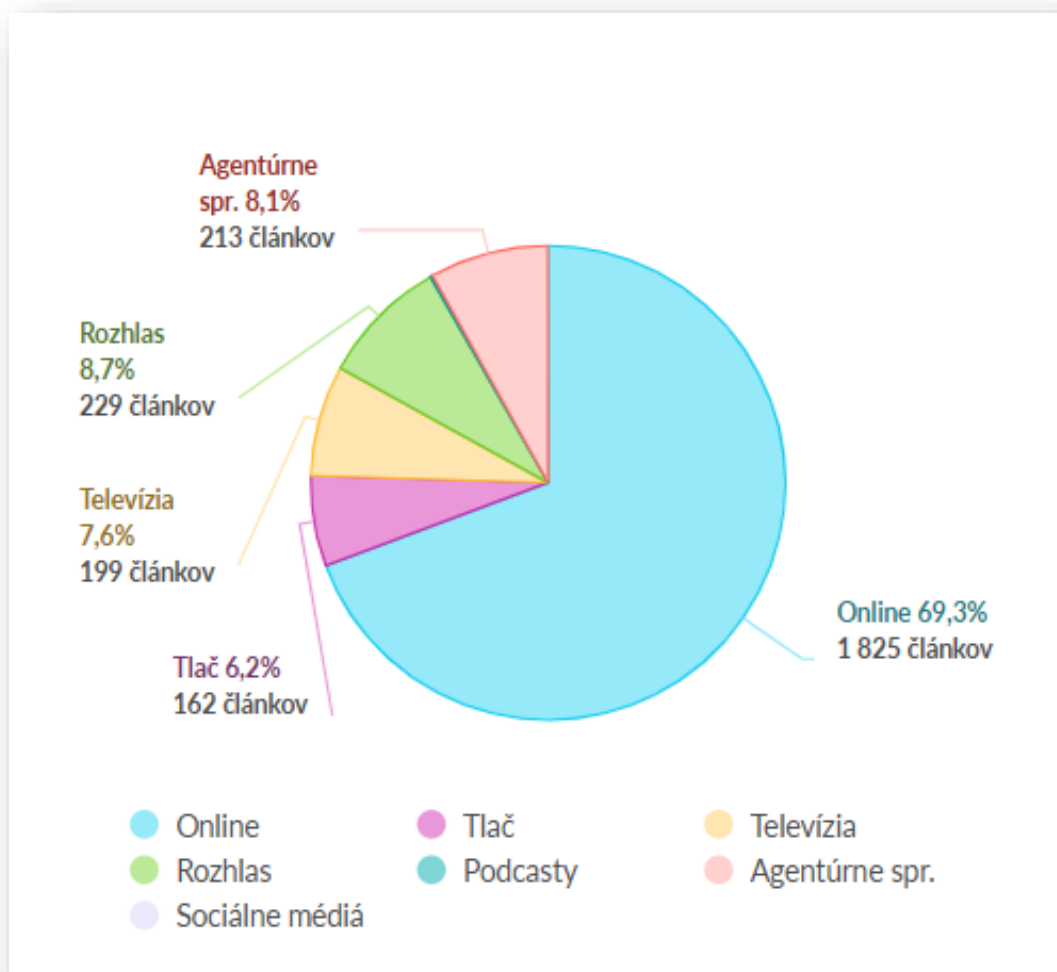
Celkovo dosiahli výstupy Úradu komisára pre deti v roku 2024 publikačný **dosah viac ako 148 miliónov** zobrazení, čo poukazuje na značný záujem verejnosti a médií o komunikované témy.

Najčastejšími mediálnymi výstupmi boli správy agentúry TASR, ktorá publikovala 165 článkov týkajúcich sa činnosti a vyjadrení úradu. Z online médií dominovali:

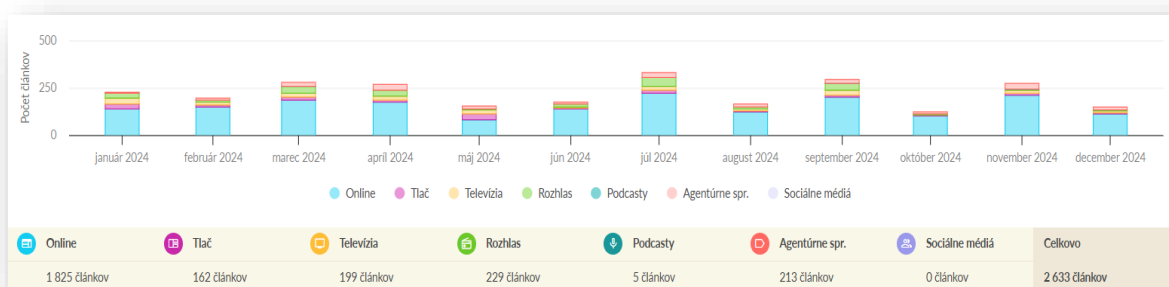
- **teraz.sk** – 72 článkov
- **sme.sk** – 59 článkov
- **standard.sk** – 60 článkov

Tieto údaje poukazujú nielen na pestrosť mediálneho pokrytia, ale aj na efektívnu prácu s novinármi a redakciami naprieč spektrom mienkotvorných médií.

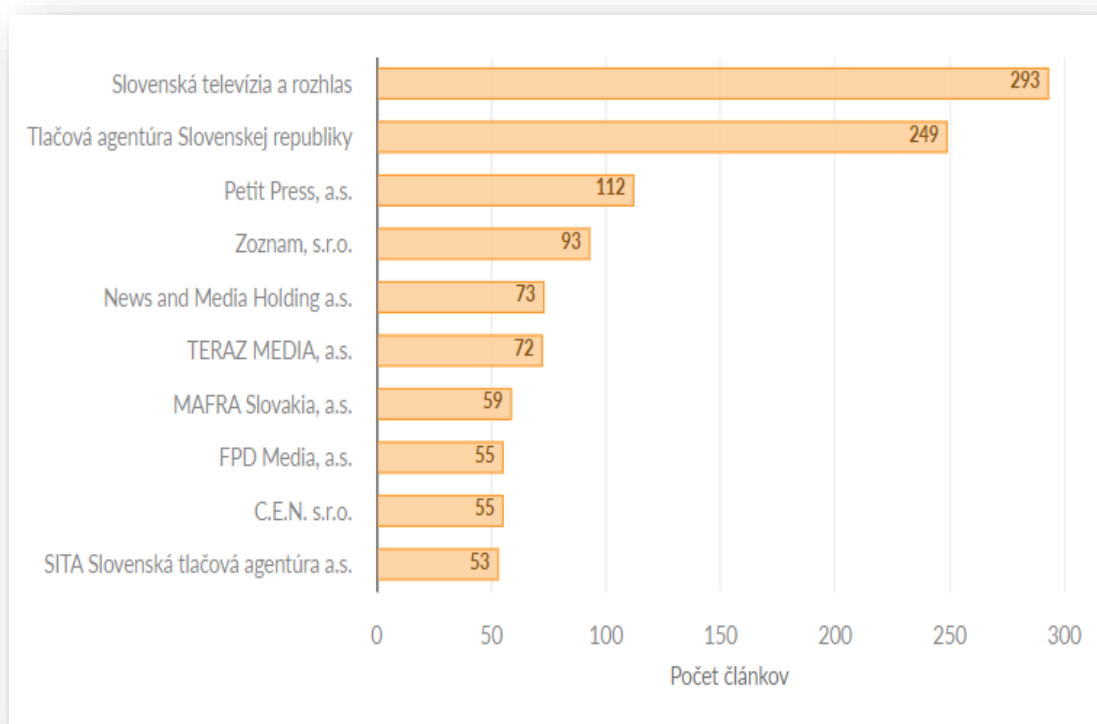
Intenzívna mediálna prítomnosť umožnila úradu efektívne komunikovať svoje stanoviská, upozorňovať na porušovanie práv detí a presadzovať odborné názory k citlivým témam ohrozujúcim fyzický a psychický vývoj detí. Zároveň sa ukázala ako kľúčový nástroj pri formovaní verejnej mienky a posilňovaní dôvery verejnosti v inštitucionálnu ochranu práv dieťaťa.

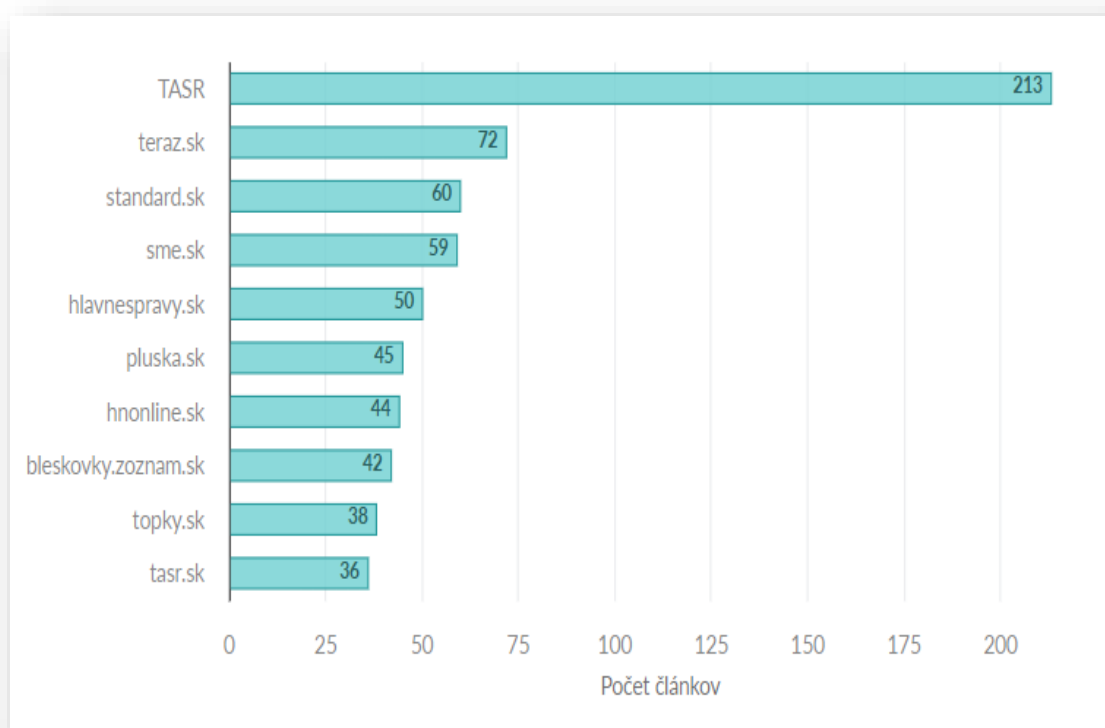
Obrázok 3: Zloženie mediálnych príspevkov

Obrázok 4: Počet článkov a rozloženie počas roka

Obrázok 5: Najčastejšie mediálne výstupy

Obrázok 6: Najčastejšie mediálne výstupy

2 Sociálne siete a ich využívanie

Využívanie sociálnych sietí ako súčasť modernej komunikačnej stratégie

S ohľadom na aktuálne digitálne trendy a meniace sa komunikačné preferencie verejnosti si Úrad komisára pre deti zvolil ako jeden zo svojich kľúčových komunikačných nástrojov aj sociálnu sieť Facebook. Táto platforma dlhodobo patrí medzi najpoužívanjšie na Slovensku a umožňuje osloviť široké spektrum používateľov, najmä zo strednej a staršej vekovej skupiny, ktorá tvorí významnú časť cieľového publika úradu.

Sociálne siete sú dnes neoddeliteľnou súčasťou komunikačných stratégií moderných inštitúcií – vrátane verejných a štátnych. Úrad komisára pre deti ich využíva na šírenie informácií, formovanie verejného diskurzu o právach detí a zvyšovanie povedomia o aktuálnych témach, ktoré ovplyvňujú zdravý vývin detí a mládeže.

V tejto analýze sa osobitne zameriavame na rozvoj facebookovej stránky úradu, ktorý zaznamenal výrazné napredovanie. Hodnotenie sa sústreďuje na viaceré aspekty: frekvenciu a pravidelnosť zverejňovania príspevkov, pestrosť a formát obsahu (text, obrázky, video), úroveň interakcie používateľov (komentáre, zdieľania, reakcie) a celkový dopad komunikácie na dosahovanie strategických cieľov úradu.

Facebook sa pre Úrad komisára pre deti stal nielen nástrojom informovania, ale aj platformou na podporu dialógu, budovanie dôvery a posilňovanie vzťahu s verejnosťou. Dosahy a spätná väzba zverejneného obsahu počas roku 2023 zároveň slúžili ako dôležitý podklad pre identifikáciu oblastí s potenciálom na zlepšenie.

Tieto zistenia boli využité pri nastavovaní priorít a plánovaní komunikačných aktivít na rok 2024 – s cieľom posilniť interaktivitu, zvýšiť dosah obsahu a cielene osloviť aj ďalšie skupiny obyvateľstva, vrátane mladších vekových kategórií, ktoré sú na iných platformách, ako sú Instagram či TikTok.

Facebook

Celkový počet fanúšikov k 1.1.2024 - 691, celkový počet fanúšikov k 31.12.2024 - 1419 (nárast o 105,35%).

Celkový počet reakcií vzrástol o 257,9% na 8500. Množstvo publikovaného obsahu stúplo o 62%. Celkový počet impresií, teda celkového dosahu bez ohľadu na počet unikátnych užívateľov bol 111 900. Celkový dosah príspevkov na tejto sociálnej sieti bol 78400, čo predstavuje nárast viac ako 100% oproti predchádzajúcemu roku.

Najviac sa z hľadiska obsahu osvedčili dynamické formáty v podobe reels.

Nosnými témami obsahu bol **zákaz mobilov, šikana, chudoba, detská participácia, duševné zdravie, sociálna a právna ochrana, násilné prejavy**. Najčastejšími typmi príspevkov bola činnosť Úradu komisára pre deti, informovanie o pripravovaných aktivitách, odkazy na poskytnuté rozhovory a edukačné infografiky. Omnoho viac sme však zapojili aj účastníkov konferencií a organizovaných okrúhlych stolov, či samotnú mládež, napr. z Parlamentu detí a mládeže pri ÚKPD. Pre maximálne využitie potenciálu sociálnych médií je potrebné kvalitný obsah s pomaly sa zvyšujúcim organickým dosahom podporiť platenou propagáciou, aby sa rôzne informačné a výchovné kampane (napr. o šikane a jej prevencii) dostali medzi širšie spektrum mládeže a rodičov.

LinkedIn

LinkedIn začal úrad využívať v roku 2023, aby obohatil svoje informačné kanály. Táto sieť mala organický dosah 1032 zobrazení a 46 reakcií. Jej potenciál je možné naďalej rozvíjať a viac zapojiť odbornú obec, napríklad pedagógov alebo psychológov a ďalšie profesie, s ktorými úrad spolupracuje na dennej báze.

TikTok

Denne ho používa 14 % populácie, pričom medzi mladými ľuďmi do 26 rokov ho aspoň občas využíva približne 66 %, z toho takmer 40 % denne. Práve preto sme túto modernú sieť mladých ľudí, založenú na postovaní videí vybrali do nášho mediálneho mixu. V roku 2024 sme ešte len začali s jeho využívaním a zavesili sme naňho niekoľko videí, aby sme si otestovali jeho dosah. Vytvorili sme stránku “komisarpredeti” a vypublikovali sme na nej prvých 12 krátkych videí, ktoré si v roku 2024 získali 1269 lajkov. Táto sieť vykazuje zaujímavý dosah a to 31449 zhládnutí, práve preto s ňou rátame aj v nasledujúcom roku ako s perspektívnou a plánujeme rozšíriť počet postovaných videí aj viac edukatívneho, nielen informatívneho obsahu, ktorý by mohol pomôcť mladej generácii s mnohými problémami.

Instagram

Na tejto sociálnej sieti nám v roku 2024 stúpol počet sledovateľov z pôvodných 444 na konci roka 2023 na 797 pravidelných odberateľov obsahu. Celkový dosah 8300, čo predstavuje nárast oproti predchádzajúcemu obdobiu o 228,7%. Počet interakcií stúpol taktiež o 100% na 1400. Celkový počet pozretí predstavuje 32796. Celkovo sme publikovali v roku 2024 184 postov, čo je o 100% viac ako v predchádzajúcom roku a 70 stories. Ani na tejto sociálnej sieti nebol využitý potenciál platenej propagácie, dosahy sú preto výlučne organické a je potrebné zvažovať boostovanie zaujímavého edukačného obsahu. Príspevky na tejto sociálnej sieti totiž zaznamenávajú väčšie množstvo aktívnych interakcií. Mladí ľudia priamo reagujú na zverejnený obsah a aj to malo príčinnú súvislosť s nárastom počtu podnetov pre úrad v tomto roku.

Zhrnutie

Využívanie sociálnych sietí zohráva v činnosti Úradu komisára pre deti čoraz dôležitejšiu úlohu. Ich hlavnými výhodami sú nielen šírenie povedomia o dôležitých témach, podpora misie komisára a šírenie hodnôt ochrany detských práv, ale predovšetkým ich dostupnosť, rýchlosť a flexibilita.

Sociálne siete umožňujú úradu pohotovo reagovať na aktuálne udalosti, efektívne šíriť informácie o právach detí, prevencii ich porušovania či o konkrétnych prípadoch ohrozenia. Zároveň poskytujú priestor na interaktívnu komunikáciu s verejnosťou – od rodičov, pedagógov a odborníkov až po samotné deti. Táto priama spätná väzba zohráva dôležitú úlohu pri identifikovaní potrieb spoločnosti, sledovaní nových trendov či vyhľadávaní tém, ktoré si vyžadujú okamžitú pozornosť.

Význam sociálnych sietí rastie aj v globálnom meradle. V roku 2024 dosiahol počet používateľov sociálnych médií celosvetovo 5 miliárd, čo predstavuje nárast o 200 miliónov oproti predchádzajúcemu roku. Na Slovensku využíva sociálne siete denne 94 % mladých ľudí vo veku do 26 rokov

Pre Úrad komisára pre deti tak sociálne siete predstavujú strategickú platformu, ktorá umožňuje nielen šíriť posolstvá, ale aj vytvárať komunitu, počúvať jej potreby a zvyšovať dôveru verejnosti v inštitucionálnu ochranu práv detí.

Tabuľka 11: Tlačové správy 2024

6.2.2024	Vyhlásenie komisára pre deti pri príležitosti svetového dňa bez mobilov.
19.2.2024	Vyhlásenie komisára pre deti k Novele trestného zákona.
20.2.2024	Tento rok je pre nás výzvou aj v oblasti pomoci deťom z Ukrajiny, ktoré sú u nás bez rodičov.
21.2.2024	Projekt s UNICEF - bezplatný kurz finančnej gramotnosti pre tínedžerov a mladých ľudí z Ukrajiny.
14.3.2024	Ďalší okrúhly stôl k Ukrajine sa konal v Košiciach.
14.3.2024	Úrad komisára sa snaží riešiť problémy komplexne.
15.3.2024	Komisár pre deti podpísal Memorandum o spolupráci s rektorom Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.
18.3.2024	Pozvanie na IV. zasadnutie Parlamentu detí a mládeže pri ÚKPD.
18.3.2024	Informácie pre vysokoškolských študentov z prvej ruky.
21.3.2024	Ústrednou témou IV. zasadnutia Parlamentu detí a mládeže je školstvo. Ministrovi vyjadrili podporu v regulácii mobilných telefónov.
21.3.2024	Pozvánka a program okrúhleho stola k regulácii mobilných telefónov na školách.
26.3.2024	Progres v regulácii mobilných telefónov na školách. Teraz stojíme pred dôležitou otázkou: Čo im ponúkneme namiesto nich.
4.4.2024	Výzva Komisára pre deti pri príležitosti Medzinárodného dňa bez násilia - Urobme každý za seba malý krôčik.
8.4.2024	Inovatívne formy pomoci pre mládež.
11.4.2024	Úrad komisára pre deti zahájil nový celosvetový projekt proti šikane.
23.4.2024	Ďalší krok systematického boja proti šikane. Od septembra spúšťame projekt Akadémia.
24.4.2024	Naše poznatky obohacujú aj sudcov.
7.5.2024	Vyjadrenie komisára pre deti k hrozbám bombových útokov na školách.
24.5.2024	Zisťujeme názory detí.
30.5.2024	Stretnutie komisára pre deti a splnomocnenca vrcholnej rady Ukrajiny pre otázky ľudských práv v Solotvyne.
3.6.2024	Vyhlásenie k 4.6. - Medzinárodnému dňu nevinných detských obetí agresie.
6.6.2024	Výzva rodičom na elimináciu násilia.

6.6.2024	Pracovné stretnutie s detskými ombudsmanmi v Talline.
20.6.2024	Druhé stretnutie s riaditeľmi reedukačných centier.
21.6.2024	Nadviazali sme spoluprácu s 3 ďalšími krajinami. Do dnešného dňa sme v rámci Akadémie prevencie šikany oslovili už takmer 3500 osôb.
3.7.2024	ENYA 2024 - Ak chcete, aby systém fungoval, počúvajte tých, ktorí v ňom žijú.
4.7.2024	Vyhodnotenie doterajších aktivít Akadémie prevencie šikany.
8.7.2024	Urýchlene riešme zákaz voľného predaja syntetických kanabinoidov! (HHC)
9.7.2024	Úrad komisára pre deti zaznamenáva nárast počtu podnetov v prvom polroku 2024 o 72%.
9.7.2024	Úrad komisára pre deti odsudzuje útok na detskú nemocnicu v Kyjeve.
22.7.2024	Komisár pre deti plne podporuje alternatívne tresty pre rodičov vo výkone trestu.
29.7.2024	Výzva slovenského komisára pre deti: “SPOJME SA PRE DETI!”
29.7.2024	Kurz finančnej gramotnosti absolvovalo 40 ukrajinských detí.
2.8.2024	História nás upozorňuje, aby sme predchádzali nenávisti.
12.8.2024	Historicky prvé stretnutie slovenského komisára pre deti a českého verejného ochrancu práv.
19.8.2024	Dnes sa začína Letná škola mladých lídrov, organizovaná Úradom komisára pre deti.
23.8.2024	Absolventi Letnej akadémie mladých lídrov sa stretli s ministrom práce, sociálnych vecí a rodiny SR.
23.8.2024	Štart putovnej výstavy NEVIDITEĽNÉ DETI
26.8.2024	Stretnutie so štátnou tajomníčkou na pôde Úradu komisára pre deti.
27.8.2024	Stretnutie odborníkov na pôde Úradu komisára pre deti k problematike drog a legislatívy o omamných látkach.
2.9.2024	Vyhlásenie k začiatku nového školského roka.
3.9.2024	Vyhlásenie k avizovaným bombovým útokom na školách.
10.9.2024	Oficiálne sme spustili Akadémiu prevencie proti šikane.
18.9.2024	Komisár pre deti sa zúčastňuje na výročnej konferencii detských ombudsmanov v Helsinkách.
20.9.2024	Reakcia komisára pre deti na vyjadrenia poslanca NR SR Ivana Hazuchu voči jednorodičovským rodinám.
29.9.2024	Aby sa nešťastia ako v Zlatovciach neopakovali.

30.9.2024	Víkendová diskusia s mladými domovákmi.
10.10.2024	Základnou prevenciou problémov duševného zdravia je mať blízku osobu.
17.10.2024	Vyhlásenie komisára pre deti ku Medzinárodnému dňu chudoby.
13.11.2024	Pri úrade komisára pre deti vznikol samostatný mládežnícky parlament pre deti a mládež z Ukrajiny.
13.11.2024	Na piatom stretnutí Mládežníckeho parlamentu dominovala téma lepších vzťahov.
14.11.2024	Pozvánka na oslavu 100. výročia práv detí.
20.11.2024	Na Bratislavskom hrade sme oslávili sté výročie detských práv: Rok 2025 vyhlásime za rok lepších vzťahov.
27.11.2024	Výzva komisára pre deti – Budúcnosť detí nesmie byť rukojemníkom vzťahových konfliktov.
27.11.2024	IV. Seminár rodičovská dohoda: Spolupráca pre lepšie vzťahy.
10.12.2024	Memorandum o spolupráci medzi Úradom komisára pre deti a Národným inštitútom vzdelávania a mládeže.
5.12.2024	Desatoro lepších vzťahov.
17.12.2024	Komisár pre deti na Ukrajine: Medzinárodné fórum o právach detí počas vojny.

IX Činnosť komisára v zmysle §4 ods. 1 písm. e) zákona, spolupráca so zahraničnými subjektami, ktoré sa podieľajú na výkone práv dieťaťa, alebo ochrane práv dieťaťa

A Európska sieť detských ombudsmanov (ENOC), európska sieť mladých poradcov (ENYA)

Komisár pre deti pokračoval v spolupráci so zahraničnými subjektmi a medzinárodnými subjektmi, ktoré sa podieľajú na výkone práv dieťaťa alebo ochrane práv dieťaťa. Patrí k stálym členom medzinárodnej organizácie European Network of Ombudspersons for Children / Európska sieť detských ombudsmanov, ktorá združuje 44 nezávislých inštitúcií na ochranu práv detí z 34 členských krajín Rady Európy. Jej mandátom je podpora propagácie a ochrany práv detí ako je uvedené v Dohovore o právach dieťaťa (pre účely tejto časti správy ďalej aj ako „CRC“).

Hlavnými cieľmi ENOCu sú:

- Vytváranie platformy pre zdieľanie informácií, stratégií v oblasti ochrany práv detí medzi jednotlivými členskými inštitúciami.
- Podpora implementácie CRC.
- Podpora v oblasti spoločného presadzovania a zvyšovania povedomia o právach dieťaťa.
- Podpora efektívneho rozvoja nezávislých inštitúcií na ochranu práv detí.
- Vydávať stanoviská a vyhlásenia v oblastiach tvorby politík zameraných na ochranu práv detí.
- Podpora aktívnej participácie detí na rozhodovacích procesoch ako aj pri tvorbe legislatívy a jednotlivých politík.

Jednou z kľúčových aktivít ENOCu v oblasti detskej participácie je projekt European Network of Young Advisors (ENYA), ktorý ENOC spustil s podporou Európskej Komisie v roku 2009. Právo dieťaťa byť vypočuté, tak ako je zakotvené v článku 12 CRC je jedným z kľúčových práv na podporu detskej participácie. Práve na toto právo sa ENOC a jeho členovia zaviazali vo veľkej miere sústrediť.

Cieľom projektu ENYA je aktívne zapájať deti a mladých ľudí do celoročnej práce ENOCu a poskytnúť im možnosť, aby ich názory a postoje boli vypočuté a prezentované na európskej úrovni. Detom a mladým ľuďom ako nositeľom práv a „odborníkom na vlastný život“ je umožnené zúčastňovať sa na aktivitách ENOCu s cieľom podeliť sa o svoje skúsenosti, poskytnúť ombudsmanom pre deti jasnú predstavu o tom, čo sa ich týka a ako konkrétne zabezpečiť ochranu a podporu ich práv, ktoré zaručuje CRC. Detskú participáciu vnímam ako kľúčovú tému pre podporu a presadzovanie práv detí v spoločnosti. V rámci Slovenska máme stále veľké nedostatky v oblasti detskej participácie. Veľmi často sa realizuje iba formálne, bez želaného efektu. Detská participácia je často zneužívaná zo strany predstaviteľov štátu a inštitúcií na tzv. „puppet participation“ alebo „youthwashing“. ENYA má zabezpečovať zmysluplnú a efektívnu participáciu mladých ľudí tým, že im umožní vyjadriť sa ku konkrétnym témam. Majú možnosť vyjadriť svoje obavy a názory týkajúce sa ich práv, prezentovať svoje návrhy a zúčastniť sa na vypracúvaní spoločných odporúčaní. Úrad komisára pre deti je aktívnym účastníkom projektu ENYA od roku 2020. Každoročne vytvára skupinu

mladých poradcov (Young Advisors, ďalej len „YA“), ktorá vypracúva odporúčania k danej téme na národnej úrovni počas viacerých workshopov organizovaných komisárom. Po vypracovaní odporúčaní všetkými participujúcimi krajinami v rámci projektu, sú zvolení dvaja zástupcovia z radu detí z každej krajiny, ktorí tieto odporúčania prezentujú na medzinárodnom ENYA fóre a výročnej konferencii ENOCu. Pre rok 2024 bol Úrad komisára pre deti zvolený na valnom zhromaždení ENOCu za generálneho koordinátora celého projektu.

1 ENYA 2024 ochrana a podpora práv detí v náhradnej starostlivosti

V roku 2024 bola témou projektu ENYA „Let's Talk Young, Let's Talk about the Protection and Promotion of the Rights of Children in Alternative Care“, ochrana a podpora práv detí v náhradnej starostlivosti. Projektu sa zúčastnilo 15 členských inštitúcií ENOCu (Andalúzia/Španielsko, Katalánsko/Španielsko, Baskicko/Španielsko, Malta, Fínsko, Severné Írsko, Arménsko, Island, Ukrajina, Wales, Estónsko, Francúzsko, Cyprus, Grécko, Taliansko). Do projektu bolo zapojených viac ako 200 mladých ľudí (140 z nich malo priamu skúsenosť s náhradnou starostlivosťou), ktorí pracovali spolu so svojimi rovesníkmi na regionálnej a národnej úrovni s cieľom pripraviť odporúčania zamerané na zlepšenie politík v oblasti náhradnej starostlivosti a služieb pre deti nachádzajúcich sa v náhradnej starostlivosti. Z dôvodu rôznorodosti systémov náhradnej starostlivosti v jednotlivých krajinách, sa projekt zameriaval na rozpoznanie špecifických potrieb rôznych foriem náhradnej starostlivosti so zreteľom na zachovanie práva každého dieťaťa aby bol jeho názor vypočutý.

Projekt ENYA 2024 prebiehal od februára 2024 v niekoľkých kľúčových fázach. Prvá fáza spočívala v školeniach národných koordinátorov projektu v oblasti detskej participácie a ochrane detí v participačných procesoch ako aj uvádzanie príkladov dobrej praxe z predchádzajúcich ročníkov projektu. Tieto školenia zabezpečoval Úrad komisára pre deti. Druhá fáza projektu prebiehala od Marca do Mája. Úlohou národných koordinátorov v tejto fáze bolo sformovať pracovné skupiny mladých poradcov a pracovať s nimi na pravidelnej báze, prostredníctvom diskusií a workshopov. Cieľom stretnutí bolo prehĺbenie znalostí o právach detí, najmä tých, ktoré sa nachádzajú v systéme náhradnej starostlivosti. Špecifikom projektu ENYA 2025 v porovnaní s inými ročníkmi bola účasť detí v pracovných skupinách priamo zo systému. Každá zúčastnená krajina mala za úlohu sformulovať 5 odporúčaní pre štáty a inštitúcie na tému práv detí v náhradnej starostlivosti. Treťou fázou projektu bolo ENYA fórum, kde mali mladí poradcovia z jednotlivých krajín možnosť sa stretnúť a finalizovať znenie jednotlivých odporúčaní.

1.1 ENYA Forum 2024 v Bratislave

ENYA Forum sa konalo v Bratislave od 1.7.2024 do 2.7.2024. Organizáciu podujatia zabezpečoval Úrad komisára pre deti. Fóra sa zúčastnilo 31 mladých ľudí vo veku od 12 do 17 rokov z pätnástich zúčastnených krajín. Každú krajinu reprezentovali dvaja mladí poradcovia v sprievode dvoch národných koordinátorov (traja mladí poradcovia z Katalánska). V predchádzajúcich ročníkoch sprevádzal mladých poradcov jeden koordinátor z každej krajiny. Nakoľko však tento rok boli medzi mladými poradcami aj deti z ústavnej starostlivosti, požadovali zariadenia v ktorých sú deti umiestnené ďalšiu sprievodnú osobu. Program podujatia bol zameraný na prezentáciu činnosti jednotlivých pracovných skupín mladých poradcov na regionálnej a národnej úrovni ako aj prezentáciu odporúčaní každej krajiny. Súčasťou programu boli aj workshopy a diskusie s rôznymi zameraniami a cieľom finalizovať odporúčania. Obzvlášť zaujímavým a pozitívne hodnotením zo strany účastníkov bol workshop

zameraný na výmenu skúsenosti pri odchode zo systému náhradnej starostlivosti. Mladí poradcovia sa uzniesli na 40 odporúčaníach z ktorých vybrali 10 odporúčaní, ktoré považujú za kľúčové. Výber desiatich odporúčaní prebehol prostredníctvom hlasovania. Záverečne zasadnutie mladých poradcov sa uskutočnilo v priestoroch Výboru NR SR pre ľudské práva a národnostné menšiny. Na záver zasadnutia obdržali účastníci podujatia certifikáty od predsedu Výboru NR SR pre sociálne veci pána Jána Richtera a predsedníčky ENOCu Caroline Vrijens,

1.2 ENYA 2024 odporúčania mladých poradcov

Mladí poradcovia sa uzniesli na 40 odporúčaníach, ktoré boli rozdelené do jedenástich kategórii:

- zvyšovanie povedomia (4 odporúčania),
- umiestňovanie do náhradnej starostlivosti (3 odporúčania),
- odchod z náhradnej starostlivosti/starostlivosť po odchode (3 odporúčania),
- poskytovanie informácií pre mladých ľudí (3 odporúčania),
- individuálne práva (6 odporúčaní),
- monitoring dodržiavania práv detí v náhradnej starostlivosti (5 odporúčaní),
- psychosociálna podpora a individuálny prístup (7 odporúčaní),
- rodinné a vzťahové väzby (2 odporúčania),
- vzdelávanie odborníkov (1 odporúčanie),
- detská participácia (3 odporúčania),
- prevencia (2 odporúčania).

Uvádzame 10 najdôležitejších odporúčaní na základe hlasovania mladých poradcov:

- Zabezpečovať individuálny prístup ku každému dieťaťu, zohľadňujúc jeho individuálne potreby a iné okolnosti. Zabezpečovať psychosociálnu podporu dieťaťu pri vstupe do nového prostredia. Deti v náhradnej starostlivosti často potrebujú pomoc od špecialistov z oblasti duševného zdravia. Zvyšovať počet odborníkov z oblasti duševného zdravia a zabezpečiť ich dostupnosť pre deti. Psychosociálna podpora musí byť bez poplatkov a dostupná bez obmedzení.
- Monitorovať podmienky, v ktorých deti žijú a zabezpečiť, aby dostávali adekvátnu starostlivosť a ochranu. Príslušné orgány majú pravidelne a efektívne monitorovať životné podmienky, v ktorých sa deti nachádzajú. Uskutočňovať neohlásené návštevy, aby sa zabezpečila efektivita monitorovacieho procesu. Monitoring by mal obsahovať vyčerpávajúcu správu k situácii každého dieťaťa.
- Ak je to možné nevynímať dieťa z jeho prirodzeného prostredia a zachovávať jeho kultúru a identitu.
- Zlepšovať proces a venovať čas pri posudzovaní vhodnej formy náhradnej starostlivosti pre jednotlivé deti. Priorizovať umiestňovanie detí do prostredí rodinného typu, avšak v niektorých špecifických prípadoch môže byť ústavná starostlivosť vhodnejšia. Zabezpečiť, aby každé umiestnenie bolo bezpečné a v najlepšom záujme dieťaťa. Pri rozhodovaní o umiestnení je potrebné brať do úvahy názor dieťaťa. Pred rozhodnutím o umiestnení by sa mali poskytovatelia náhradnej starostlivosti s dieťaťom spoznať. Zabezpečovať kroky, aby sa dieťa mohlo, čo najskorej dostať z inštitucionálnej formy náhradnej starostlivosti do rodinného prostredia.
- Poskytovať zadarmo psychosociálnu podporu rodičom, ktorí nie sú schopní prevziať svoju rodičovskú úlohu. Umožňovať kontakt dieťaťa s rodičmi. Monitorovať znovu

zjednocovací progres prostredníctvom sociálnej kurately. Mladým dospelým po dovŕšení 18 roku života by mala byť pri odchode z náhradnej starostlivosti poskytnutá finančná a psychosociálna podpora, za účelom podpory ich sociálnej inklúzie dokým sa nedokážu postaviť na vlastné nohy.

- Zabezpečiť, aby každé dieťa malo individuálny plán pre starostlivosť po odchode z náhradnej starostlivosti, podporu pre bývanie, podporu pre vzdelávanie a zamestnávanie.
- Právo byť vypočutý. Dospelí by nemali spochybňovať názory detí, ale brať ich do úvahy.
- Právo na rovnaké zaobchádzanie.
- Vytvárať participačné orgány detí a mladých ľudí z náhradnej starostlivosti alebo po ukončení náhradnej starostlivosti na zabezpečenie rešpektovania práv týchto detí.
- Všetci dospelí pracujúci v systéme náhradnej starostlivosti by mali mať vedomosti a absolvovať pravidelné vzdelávanie v nasledujúcich oblastiach:
 - práva detí,
 - duševné zdravie,
 - zaobchádzanie s traumou,
 - pochopenie neuro diverzity,
 - zdravotné postihnutie,
 - emocionálny vývin tínedžerov,
 - aktuálne výzvy ktorým čelia deti a mladí ľudia,
 - vzdelávanie v oblasti komunikačných zručností, zahŕňajúc neverbálnu komunikáciu, by malo byť vytvárané v kooperácii medzi poskytovateľmi náhradnej starostlivosti a deťmi.

Projekt ENYA 2025 bol zavŕšený prezentáciou odporúčaní mladými poradcami na 28. Výročnej konferencii ENOC v Helsinkách, ktorá sa uskutočnila v septembri.

1.2.1 Vyhlásenie ENOCu k ochrane práv detí v náhradnej starostlivosti

V nadväznosti na úspešnú realizáciu projektu ENYA 2024 a dôležité zistenia a odporúčania od detí ako mladých poradcov sa rozhodol ENOC prijať vyhlásenie k danej problematike v súlade s so zisteniami odbornej pracovnej skupiny ENOCu, ktorá realizovala výskum počas roku 2024. Vyhlásenie ENOCu „Ochrana práv detí v náhradnej starostlivosti“ bolo prijaté na 28. Valnom zhromaždení, ktoré sa uskutočnilo 20. septembra 2024 v Helsinkách. Vyhlásenie ENOCu je založené na všeobecnom porozumení členov ENOCu, že deti v náhradnej starostlivosti patria medzi najzraniteľnejšie a neviditeľné skupiny detí, ktorých práva sú ohrozované. Existuje všeobecná obava, že deťom, ktorých rodičia nie sú schopní poskytnúť dostatočnú starostlivosť a na základe toho boli zverené do starostlivosti štátu, nie je štát vždy schopný poskytnúť a vytvoriť bezpečné a podporné prostredie. Takisto existuje aj obava, že deti a mladí ľudia v náhradnej starostlivosti zažívajú stigmú a predsudky zo strany bežnej populácie. ENOC definuje náhradnú starostlivosť ako poskytovanie starostlivosti orgánmi verejnej moci, resp. iných uznávaných poskytovateľov služieb v súlade s legislatívou a administratívnymi procesmi danej krajiny. Náhradná starostlivosť by mala byť ochranným mechanizmom pre deti, o ktoré sa ich rodiny nie sú schopné postarať. Ide o služby, ktorých cieľom je chrániť a podporovať blaho detí v dôsledku nedostatočnej rodičovskej starostlivosti alebo neschopnosti rodičov, za účelom poskytnúť im primeranú starostlivosť a uspokojenie ich potrieb. Náhradná starostlivosť môže mať rôzne formy, pričom najčastejšími formami sú ústavná starostlivosť, pestúnska starostlivosť alebo náhradná osobná starostlivosť.

V roku 2024 sa ENOC zamerail na úroveň implantácie medzinárodných a regionálnych štandardov v rámci náhradnej starostlivosti, a taktiež aj o kľúčovú úlohu ombudsmanov a komisárov pre deti, ako nezávislých ľudsko-právnych inštitúcií, ktoré preskúmajú ohrozenia a porušenia práv detí v náhradnej starostlivosti. Predložené vyhlásenie vychádza z výskumu pod názvom “Ochrana podpora práv detí v náhradnej starostlivosti”, na ktorom sa podieľalo prostredníctvom poskytnutia relevantných údajov 34. členských inštitúcií ENOCu. Súčasťou tohto vyhlásenia sú tiež názory a priame skúsenosti detí, ktoré sa zúčastnili na projekte ENYA 2024.

Týmto vyhlásením sa ombudsmani pre deti, ako členovia ENOCu, snažia upriamiť osobitnú pozornosť na realizáciu a uplatňovanie ustanovení CRC, vo vzťahu k deťom odlúčeným od rodičov. Ide najmä o právo dieťaťa byť vypočuté a právo na to, aby ich názory boli patrične zohľadnené (článok 12), právo dieťaťa, aby bol jeho najlepším záujem prvoradým hľadiskom pri všetkých rozhodnutiach (článok 3), právo na život, rozvoj, prežitie (článok 6); a nediskrimináciu (článok 2) a právo dieťaťa na osobitnú ochranu a pomoc poskytovanú štátom zahŕňajúcu náhradnú starostlivosť o deti so zreteľom na etnický, náboženský, kultúrny a jazykový pôvod (článok 20). Hovoríme aj o povinnosti štátu zabezpečiť, aby dieťa nebolo odlúčené od rodičov proti jeho vôli, okrem prípadov, keď je takéto odlúčenie nevyhnutné a v najlepšom záujme dieťaťa (článok 9). Taktiež uznávajú a podporujeme úplnú implementáciu Usmernenia Valného zhromaždenia OSN pre náhradnú starostlivosť o deti (A/RES/64/142) a ďalších relevantných medzinárodných a európskych noriem v tejto oblasti.

Členovia ENOCu vyzývajú:

- 1. Zabezpečiť právo detí v náhradnej starostlivosti slobodne vyjadrovať svoje názory, zohľadňovať ich a podieľať sa na rozhodovaní vo vzťahu k ich životu a životným podmienkam v náhradnej starostlivosti tak, ako to vyžadujú medzinárodné normy a štandardy v oblasti práv detí.**
- Zvyšovať povedomie o právach detí vo všeobecnosti a konkrétnejšie o práve na účasť medzi deťmi žijúcimi v náhradnej starostlivosti a medzi odborníkmi pracujúcimi v tejto oblasti prostredníctvom vhodných a nepretržitých vzdelávacích programov.
- Poskytovať deťom informácie a materiály o ich právach, o práve na účasť a možnostiach poskytnúť ich názor v pre nich zrozumiteľnej forme, primeranej ich veku. Uvedené informácie a materiály by mali byť poskytované v rôznych formách ako napr. knihy, videa, mobilné aplikácie;
- Organizovať pravidelné workshopy, semináre a informatívne stretnutia s cieľom vzdelávania detí a mladých ľudí o ich právach v interaktívnom a podpornom prostredí.
- Budovať dôveru s dieťaťom, zabezpečiť transparentnosť všetkých procesov a uistiť sa, že dieťa sa cíti bezpečne na to, aby vyjadrilo svoj názor a porozumelo procesom a súvisiacim dôsledkom.
- Zaviesť postupy a zdroje, aby sa účasť detí stala štandardnou praxou v rozhodovacích procesoch.
- Systematicky zapájať deti do všetkých fáz procesu náhradnej starostlivosti, zahŕňajúc ich individuálne posúdenie pri zaradení do systému. Mali by sa prijať osobitné opatrenia na zabezpečenie zmysluplnej účasti mladších detí, detí so zdravotným postihnutím a detí so špeciálnymi potrebami.
- Zriadiť viacero trvalých participačných mechanizmov a orgánov (mládežnícke kluby, rady, skupiny atď.) podporovaných štátom, ktorých členmi sú deti, ktoré sú alebo boli v náhradnej starostlivosti, kde môžu slobodne vyjadrovať svoje názory, zdieľať skúsenosti a prispievať k zlepšeniu systému a kvality náhradnej starostlivosti.

- Zabezpečiť, aby právo byť vypočutý a právo na účasť boli garantované a ich uplatňovanie pravidelne monitorované.
- Zabezpečovať prístup k spravodlivosti a efektívnym ochranným mechanizmom pre deti v prípadoch, kedy im nebolo poskytnuté právo na účasť.

2. Podporovať návrat detí do starostlivosti ich rodičov, ak je to v najlepšom záujme dieťaťa.

- Príprava a implantácia pro-rodinných sociálnych politík a programov, zahŕňajúcich bezplatné psychologické poradenstvo, s cieľom predchádzať odlúčeniu od rodičov a podporu rodičovských zručností pri starostlivosti o svoje dieťa.
- Ponúkať rodinám trvalú podporu počas opätovného zlučovania rodiny, zahŕňajúc monitoring tohto procesu, rodinne poradenstvo a praktickú pomoc za účelom obnovenia dôvery a zabezpečenia úspešnosti procesu.
- Poskytovať komplexné poradenské a podporné služby rodinám, vrátane rodičovského vzdelávania, finančnej pomoci a liečby užívania návykových látok s cieľom vytvorenia bezpečného domáceho prostredia a riešenia problémov, ktoré viedli k vyňatiu dieťaťa.
- Využívať viacero informačných kanálov ako sociálne siete, TV, rádio, tlač, školské centrá, horúce linky, poskytovateľov zdravotnej starostlivosti na šírenie informácií o dostupnosti podporných služieb pre rodičov a deti.
- Implementovať primerané podmienky a procesy na zabezpečenie včasnej identifikácie detí v obzvlášť zraniteľných situáciách, vrátane pravidelného hodnotenia zdravia a blaha dieťaťa, odbornej prípravy opatrovateľov a zamestnancov pracujúcich s deťmi, podporných programov pre rodičov a opatrovateľov a monitorovania zameraného na dieťa.
- Poskytovať komplexnú a nepretržitú podporu rodinám v núdzi a podporovať aktívnu koordináciu medzi príslušnými službami.
- Poskytovať multidisciplinárne (viacstranné) hodnotenie rodičovskej spôsobilosti s ohľadom na bezpečnosť, potreby a najlepší záujem dieťaťa. Hodnotenie by malo zahŕňať aj názory dotknutého dieťaťa s ohľadom na jeho rozumovú vekovú vyspelosť.
- Posilniť komunikáciu a spoluprácu medzi sociálnymi službami, rodinami a ďalšími zainteresovanými stranami s cieľom vytvorenia koordinovaného prístupu k podpore rodiny a opätovného zjednotenia.
- Zavádzať praktické riešenia na udržiavanie kontaktu v prípadoch, že fyzický kontakt nie je možný alebo nie je v najlepšom záujme dieťaťa (video hovory, telefonáty, listy, balíky a pod.).
- Pripraviť a implementovať programy a intervencie založené na dôkazoch.
- Poskytovať potrebnú podporu a služby rodičom za účelom opätovného zjednotenia rodiny a pravidelne vyhodnocovať nevyhnutnosť umiestnenia dieťaťa.

3. Zabezpečiť včasné a dostupné riešenia v rámci náhradnej starostlivosti a dôkladne posudzovať najvhodnejšiu formu náhradnej starostlivosti.

- Uistiť sa, že pred prijatím rozhodnutia o odňatí dieťaťa z rodiny sa včerpajú všetky dostupné prostriedky vrátane podpory rodiny a dôkladne sa zváži najlepší záujem dieťaťa.
- Vyhodnocovať rôzne formy náhradnej starostlivosti, tak aby vyhovovali individuálnym potrebám a záujmom dieťaťa s uprednostňovaním rodinného typu náhradnej starostlivosti, ktorý vytvára stabilné prostredie.

- Ak je to možné, nevynímať deti alebo mladých ľudí z ich obvyklého prostredia a kultúry, ako náhle sú súčasťou sociálno-právnej ochrany za účelom minimalizovania zmien, ktorým ľadí ľudia musia čeliť.
- Smerovať k individuálnemu a multifaktoriálnemu (pohlavie, kultúra, jazyk, osobitná zraniteľnosť atď.) vyhodnocovaniu osobnej situácie dieťaťa a krátkodobých aj dlhodobých potrieb v oblasti starostlivosti a rozvoja. Vyhodnocovanie by mal realizovať multidisciplinárny tím. Do samotného procesu by malo byť zapojené dieťa a všetky zúčastnené strany (biologický rodičia, pestúni atď.).
- Vypracovávať individuálne plány starostlivosti pre každé dieťa, aby boli riešené jeho špecifické potreby a záujmy. Tieto plány je potrebné pravidelne prehodnocovať a upravovať na základe aktuálnych potrieb dieťaťa.
- Povinnosť poskytovať psychologickú podporu, ktorá pomôže dieťaťu vyrovnať sa s emocionálnymi alebo inými ťažkosťami, vrátane príchodu do nového prostredia.
- Zabezpečiť, aby profesionáli v oblasti starostlivosti o deti mali dostatočnú podporu a školenia na rozvoj rôznych zručností.
- Pokračovať v deinštitucionalizácii, pričom brať na vedomie závery a pohľady ENYA, kedy v určitých špecifických situáciách, môže byť aj ústavná starostlivosť vhodná pre dieťa.
- Zabezpečovať konzistentné a stabilné prostredie pre deti za účelom formovania bezpečných väzieb, vyhýbajúc sa častým zmenám v rámci náhradnej starostlivosti.
- Poskytovať náhradným rodinám rozšírenú podporu a dostatočné zdroje, aby mohli efektívne vyhovieť potrebám detí v ich starostlivosti a zabezpečiť aby sa opatrovatelia a deti mali možnosť pred rozhodnutím o umiestnení spoznať.
- Vyvinúť systém pre špecializované náhradne rodiny alebo vo výnimočnom prípade pre ústavnú starostlivosť, ktorý bude lepšie zohľadňovať potreby detí v náhradnej starostlivosti.
- Implementovať všeobecný komentár č. 14 k CRC vo vzťahu k zabezpečeniu odbornosti osôb, ktoré posudzujú najvhodnejšie formy náhradnej starostlivosti pre dieťa.

4. Zabezpečiť kvalitnú náhradnú starostlivosť.

- Posilniť povinnosť a zodpovednosť štátov chrániť práva detí a poskytovať vhodnú formu náhradnej starostlivosti s prioritizáciou rodinnej formy starostlivosti pre každé dieťa, ktoré ju potrebuje.
- Implementovať (minimálne) kvalitatívne štandardy stanovené v Dohovore OSN o právach dieťaťa, v smernici OSN pre náhradnú starostlivosť a v národnej legislatíve.
- Vypracovať a zaviesť komplexné štandardy pre zariadenia náhradnej starostlivosti, ktoré budú zahŕňať aspekty, ako je bezpečnosť, zdravie, vzdelávanie a emocionálna podpora, aby sa zabezpečila konzistentná a vysokokvalitná starostlivosť. Hoci sa potreby starostlivosti a podpory budú meniť s vývojom a dospievaním mladého človeka, štandardy by sa nemali meniť.
- Zabezpečiť, aby plánované reformy v oblasti náhradnej starostlivosti boli navrhnuté tak, aby poskytovali stabilné a udržateľné riešenia prostredníctvom používania postupov založených na dôkazoch, zabezpečenia dlhodobého financovania a vytvorenia silných systémov monitorovania a hodnotenia.
- Posilniť spoluprácu medzi poskytovateľmi náhradnej starostlivosti, sociálnymi službami a komunitnými organizáciami s cieľom zabezpečiť komplexný prístup k napĺňaniu potrieb detí v starostlivosti.

- Zabezpečiť bezpečné prostredie bez násilia, v ktorom sa deti cítia milované, kde je o nich dobre postarané a kde sú naplnené ich individuálne potreby; to zahŕňa rozpoznanie a prevenciu zneužívania detí.
- Neustále uprednostňovať emocionálnu, fyzickú a psychickú pohodu detí v náhradnej starostlivosti s cieľom podporiť ich celkový rozvoj a šťastie.
- Poskytnúť všetky potrebné prostriedky, vrátane finančných, na zabezpečenie udržania odborného personálu, najmä v oblasti ústavnej starostlivosti.
- Poskytovať primeranú podporu, priebežnú a multidisciplinárnu odbornú prípravu pestúnom a pracovníkom v oblasti ústavnej starostlivosti s cieľom posilniť ich odborné zručnosti.
- Zabezpečiť rovnaký prístup a štandard vo vidieckom a mestskom prostredí.
- Zabezpečiť pravidelné, nezávislé a na dieťa zamerané monitorovanie a/ alebo kontroly, ktoré umožnia mladým ľuďom slobodne hovoriť bez strachu z odplaty alebo negatívnych dôsledkov. Môže to zahŕňať neohlásené návštevy nezávislých inštitúcií pre práva detí, poskytovanie a kvalitu starostlivosti. Zabezpečiť následné opatrenia na základe zistení monitorovacieho procesu a akýchkoľvek požadovaných individuálnych opatrení.

5. Udržiavať zmysluplné vzťahy dieťaťa s rodinou, inými blízkymi osobami a etnickými, kultúrnymi, náboženskými a jazykovými koreňmi dieťaťa.

- Aktívne podporovať väzby detí na ich kultúrne, etnické a rodinné zázemie a zabezpečiť, aby sa plne rešpektovalo a rozvíjalo ich právo na rodinný život a identitu.
- Zabezpečiť, aby deti v náhradnej starostlivosti mali pravidelný kontakt s rodinnými príslušníkmi a inými významnými osobami v ich živote, pokiaľ to nie je v ich najlepšom záujme. Riešiť všetky problémy, ktoré sa vyskytnú, aby sa zabezpečilo, že tieto vzťahy zostanú pozitívne a prospešné.
- Zabezpečiť, aby sa názory detí na udržiavanie vzťahov s ich rodinnými príslušníkmi aktívne zisťovali, brali vážne a aby sa deti zapájali do všetkých príslušných rozhodnutí.
- Poskytovať deťom viacero možností, ako udržiavať pravidelný kontakt s rodičmi, súrodencami, príbuznými a priateľmi, a podporovať, aby sa tieto dôležité vzťahy zachovali.
- Poskytovať odbornú prípravu a poradenstvo náhradným rodinám s cieľom pripraviť a podporiť deti v udržiavaní väzby s biologickou rodinou, ak je to vhodné. Poskytovanie podpory biologickým rodičom pri udržiavaní vzťahu s ich deťmi.
- Navrhnuť a poskytovať špecializované programy a podporu pestúnom a iným opatrovateľom s cieľom podporiť deti, aby si udržali svoje korene.
- Navrhnuť a realizovať špecializované programy, ktoré pomáhajú pestúnom a iným opatrovateľom pri zachovávaní a rozvíjaní kultúrnych, etnických a rodinných väzieb detí.
- Školiť opatrovateľov a personál v oblasti kultúrnych kompetencií, s cieľom rešpektovať a integrovať etnické, kultúrne a jazykové pozadie detí do každodennej starostlivosti.

6. Systematicky sa zamerať na prípravu detí v náhradnej starostlivosti na samostatný život a integráciu do komunity

- Pomáhať mladým ľuďom, ktorí opúšťajú zariadenie, pri vytváraní ich profesionálnych a osobných plánov tým, že posudzujú ich situáciu a vediete ich k samostatnosti. Zvážiť ich požiadavky, potreby a zdroje, ktoré majú k dispozícii príslušné služby.
- Zlepšiť podporu detí a mladých ľudí pri výbere vzdelávacej a profesijnej dráhy na základe ich záujmov. Uprednostniť včasnú a trvalú prípravu na prechod do dospelosti namiesto jej začatia až rok pred dosiahnutím plnoletosti.

- Zabezpečiť kontinuitu a kvalitu starostlivosti prostredníctvom hodnotenia zdravotného stavu, s cieľom poskytnúť individuálnu podporu a primerané reakcie v prípade fyzických alebo psychických problémov.
- Zohľadniť špecifické obzvlášť situácie, ako je skoré rodičovstvo, zdravotné postihnutie, problémy s duševným zdravím a situácia maloletých bez sprievodu. Zamerajte sa na prevenciu vrátane rizikového správania, sexuálnej výchovy a závislostí.
- Poskytnúť odborníkom a opatrovateľom potrebné nástroje na podporu mladých ľudí na ceste k nezávislosti, zabezpečením účinnej koordinácie s partnermi, organizáciou služieb a poskytnutím špecializovaných oblastí podpory pre odborníkov.
- Zabezpečiť primeranú odbornú prípravu pre odborníkov, najmä psychologov a sociálnych pracovníkov, vrátane špecializovaných modulov o právach detí v náhradnej starostlivosti a o prístupe k službám, s cieľom pomôcť mladým ľuďom opúšťajúcim náhradnú starostlivosť pri administratívnych postupoch;
- Informovať deti a mladých ľudí a zabezpečiť, aby plne chápali svoje práva a dostupnú pomoc vrátane finančnej a psychosociálnej podpory, keď opúšťajú systém ochrany detí a náhradnú starostlivosť, a to zjednodušením a uľahčením prístupu k zdrojom (bývanie, vzdelávanie, odborná príprava, štipendium atď.).
- Podporovať a rozvíjať emocionálne, vzdelávacie a podporné väzby, ako sú miestne mentorské programy, s pravidelnými následnými aktivitami (stretnutia, telefonáty, návštevy doma atď.) po tom, ako mladí ľudia opustia náhradnú starostlivosť, s cieľom vybudovať zmysluplné vzťahy s dospelými dobrovoľníkmi a rozšíriť sieť podpory a solidarity.
- Ukotviť právo možnosti na návrat, ktoré mladým ľuďom umožní prispôbiť alebo pozastaviť podporu, ktorú dostávajú, keď sa ich situácia po odchode z náhradnej starostlivosti stabilizuje. Zároveň im umožní, že v prípade potreby budú môcť túto podporu opäť získať.
- Štáty a všetky príslušné zainteresované subjekty by mali prijať všetky vhodné opatrenia, aktivity, kampane na zvyšovanie povedomia za boj proti stigmatizácii detí, ktoré sú alebo boli v náhradnej starostlivosti.

7. Posilnenie kontroly a monitorovanie náhradnej starostlivosti

- Vypracovať a zaviesť jasné regulačné rámce, v ktorých sa stanovujú normy a postupy na kontrolu a monitorovanie zariadení náhradnej starostlivosti vo verejnom aj súkromnom sektore.
- Zaručiť nezávislosť inšpekčných systémov, využívaním externých organizácií na dohľad.
- Zabezpečenie dodržiavania noriem prostredníctvom pravidelných neohlásených kontrol zariadení náhradnej starostlivosti. Nezávislé inštitúcie pre práva detí by mali tiež vykonávať návštevy a vydávať odporúčania na zlepšenie.
- Poskytnúť dostatočné finančné prostriedky a zdroje kontrolným a monitorovacím orgánom, aby sa umožnil dôkladný a účinný dohľad nad zariadeniami náhradnej starostlivosti.
- Požadovať od zariadení starostlivosti o deti, aby pravidelne predkladali podrobné správy o svojej činnosti, postupoch starostlivosti a blahu detí. Zabezpečiť, aby výsledkom inšpekcií boli komplexné správy, v ktorých sa zdôraznia vplyvy, potrebné zlepšenia a spätná väzba od detí.
- Zapojiť do procesov kontroly a monitorovania zainteresované strany z rôznych oblastí, ako sú sociálni pracovníci, peer pracovníci, detskí psychológovia a právni experti. Zabezpečte, aby zainteresované strany boli vyškolené v oblasti inšpekčných postupov a v interakcii s deťmi v náhradnej starostlivosti s cieľom získať presnú spätnú väzbu.

- Vytvoriť bezpečné a anonymné informačné kanály pre deti a mladých ľudí v náhradnej starostlivosti, aby mohli poskytnúť spätnú väzbu o svojich skúsenostiach a životných podmienkach a zabezpečiť, aby ich hlasy boli neoddeliteľnou súčasťou procesu monitorovania.
- Zhromažďovať a analyzovať údaje o výkonnosti a podmienkach zariadení náhradnej starostlivosti s cieľom zlepšiť postupy starostlivosti.
- Realizovať proaktívne, strategické a kreatívne kroky na zabezpečenie toho, aby deti v náhradnej starostlivosti mali prístup k účinným a pre deti vhodným mechanizmom podávania sťažností na zabezpečenie nápravy porušovania práv dieťaťa.

Komisár pre deti sa rozhodol v nadväznosti na vyhlásenie ENOCu adresovať osobný list ministrom práce, sociálnych vecí a rodiny, ministrom školstva, výskumu, vývoja a mládeže, ministrom zdravotníctva, ministrom vnútra, ministrom investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie, ministrom spravodlivosti, Generálnej prokuratúry, splnomocnencovi vlády pre rómske komunity, poslancom NR SR, predsedom samosprávnych krajov, a ďalším inštitúciám. Obsahom listu je informácia o odporúčaní ako aj samotné vyhlásenie.

Komisár pre deti vyzýva k medzirezortnej spolupráci a zaväzuje sa, že implementáciu uvedených odporúčaní bude monitorovať v priebehu roku 2025.

X Činnosť Úradu komisára pre deti za rok 2024

Úrad fungoval v pôvodnej organizačnej štruktúre, ako v roku 2023. K významnej zmene prišlo dňa 16.05.2024, a to vymenovaním nového riaditeľa úradu, ktorým sa stal Ing. Anton Prno MBA. Po jeho nástupe prišlo k personálnej stabilizácii úradu a zefektívneniu jeho činnosti. Úrad bol tak schopný v priebehu roka 2024 zvládnuť:

- navýšenie počtu podnetov o viac ako 40%, bez navýšenia počtu pracovníkov v referáte podnetov,
- rozbeh Národného preventívneho mechanizmu (NPM) a jeho plné personálne a technické zabezpečenie,
- realizovať viaceré prelomové aktivity v prospech marginalizovaných rómskych komunít (MRK),
- efektívne pomáhať odídencom z Ukrajiny a zachovať túto aktivitu aj po skončení spolupráce s UNICEF Slovakia,
- plne spustiť do prevádzky prvé dva SW moduly elektronizácie úradu,
- zabezpečiť plnenie odborných a organizačných činností úradu spojených s výkonom zákonných činností komisára pre deti.

Úrad mal v roku 2024 v priemere 26 zamestnancov.

Tabuľka 12: Prehľad zamestnancov úradu podľa druhu vzdelania

	Právo	Sociálna práca	Špeciálna a liečebná pedagogika	Sociálna pedagogika	Pedagogika	Ekonomika	Technické vzdelanie	Psychológia	Medicína
Spolu	8	8	2	1	1	3	1	2	1
Z toho žien	5	4	1	0	1	2	0	2	0
Z toho mužov	3	4	1	1	0	1	1	0	1

Tabuľka 13: Počet kmeňových zamestnancov v jednotlivých rokoch

2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
12	12	13	15	18	19	29	38*

* Príčinou nárastu oproti roku 2023 je realizácia dvoch projektov v roku 2024 pre odídencom z Ukrajiny a rozšírenie tímu NPM o štyroch pracovníkov.

Tabuľka 14: Rozpočtové prostriedky na platy a odvody na jednotlivé roky

2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
353.489	431.905	591.926	486.929	482.437	518.388	636.000	866.951

A Kľúčové úlohy v riadení a prevádzke úradu na rok 2025

Aktivácia procesov, ktoré začali v druhej polovici roka 2024 budú pokračovať aj v roku 2025 s dôrazom na:

- Spustenie novej organizačnej štruktúry, ktorá reflektuje zmeny vo fungovaní úradu a odzrkadľuje potreby prepojenia jednotlivých tímov v rámci úradu a ich efektívneho a hospodárneho fungovania.
- Pokračovanie v digitalizácii úradu a zabezpečenie jeho kybernetickej bezpečnosti s ohľadom na zákon č. 59/2018 Z. z. a vyhláske č. 179/2020 Z. z. o spôsobe kategorizácie a obsahu bezpečnostných opatrení informačných technológií verejnej správy na Úrade komisára pre deti, a s tým súvisiace očakávané navýšenie rozpočtu na túto realizáciu.
- Posilnenie a budovanie stratégie úradu s dôrazom na optimálne a efektívne fungovanie interných a externých procesov.
- Personálny rozvoj pre potreby ďalších aktivít súvisiacich s prácou pre marginalizované rómske komunity.
- Zapojenie sa do ďalších nových projektov financovaných z prostriedkov Európskej únie s dôrazom na angažovanosť a účasť detí a začlenenie práv dieťaťa do opatrení na národnej a miestnej úrovni.

B Hospodárenie s pridelenými rozpočtovými prostriedkami za rok 2024

Úradu komisára pre deti bol rozpisovým listom Ministerstva financií SR oznámený rozpis záväzných ukazovateľov štátneho rozpočtu na rok 2024. Bežný transfer z kapitoly Všeobecná pokladničná správa bol v celkovej výške 1 087 921 €.

V priebehu roka 2024 úrad obdržal 2 rozpočtové opatrenia, ktorými sa rozpočet úradu upravil nasledovne:

1. Rozpisovým listom MF SR zo dňa 4.7.2024 nám bolo oznámené zvýšenie transferu na rok 2024 v celkovej výške 113 000 €, z toho na bežné výdavky 53 000 € a na kapitálové výdavky 60 000 €. Bežný transfer bol určený na zvýšenie počtu zamestnancov o 3 osoby na vykonávanie agendy národného preventívneho mechanizmu a boja proti kyberšikanе a to na mzdy 30 000 €, poistné 10 800 € a prevádzkové výdavky s tým spojené, vo výške 12 200 €. Kapitálový transfer bol určený na nákup 2 osobných motorových vozidiel v sume 60 000 €. Tieto prostriedky boli úradu určené účelovo.
2. Zvýšeným transferom zo dňa 10.12.2024, nám bolo oznámené preklasifikovanie bežných výdavkov na kapitálové výdavky na rok 2024 v sume 14 016 €. Kapitálové výdavky boli účelovo určené na nákup dvoch motorových vozidiel.

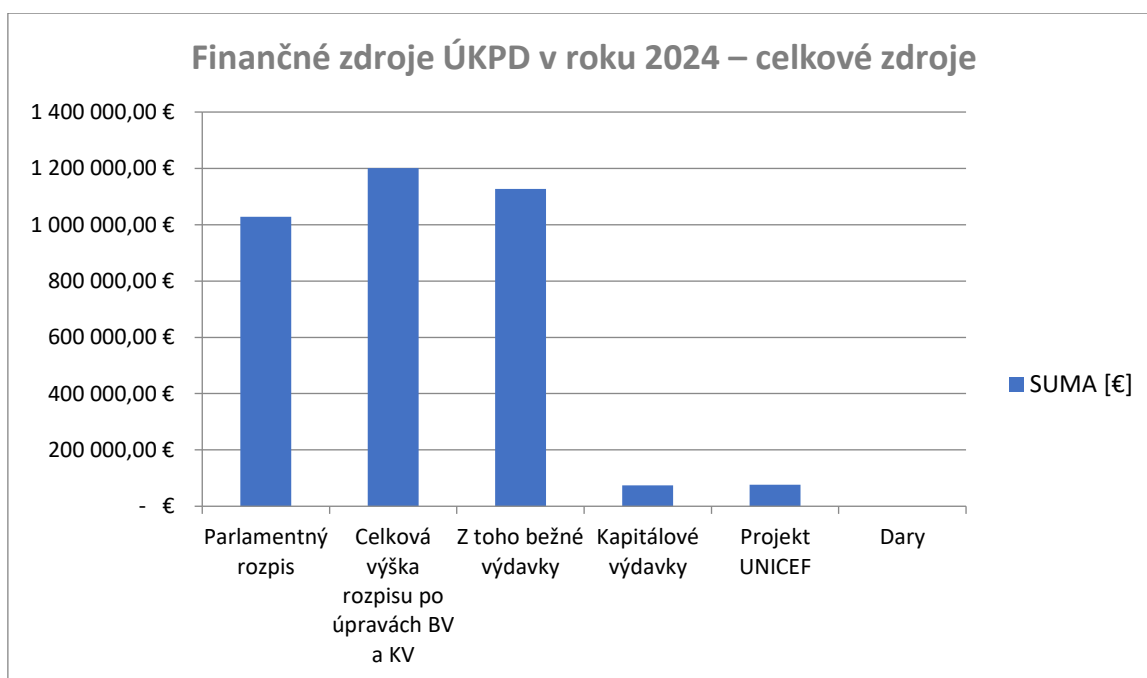
1 Príjmy

Po realizácii týchto rozpočtových opatrení bol rozpočet bežných výdavkov 1 126 905 € a kapitálových výdavkov 74 016 €. Celková výška transferu na rok 2024 bola 1 200 921 €.

Tabuľka 15: Finančné zdroje ÚKPD – PRÍJMY za rok 2024

UKAZOVATEĽ	SUMA [€]
Parlamentný rozpis	1 087 921

<i>Celková výška rozpoisu po úpravách BV a KV</i>	<i>1 200 921</i>
<i>Z toho bežné výdavky</i>	<i>1 126 905</i>
<i>Kapitálové výdavky</i>	<i>74 016</i>
<i>Projekt UNICEF</i>	<i>61 957</i>
<i>Dary</i>	<i>0</i>

Graf 10: Finančné zdroje ÚKPD v roku 2024 – celkové zdroje (Zdroj: ÚKPD)

2 Výdavky

V roku 2024 úrad čerpal mzdové prostriedky v celkovej výške 695,9 tis. eur. V súlade s platnou legislatívou, súčasťou týchto výdavkov boli aj paušálne náhrady v celkovej sume 30,9 tis. eur. V roku 2024 dosiahol priemerný prepočítaný počet zamestnancov 26 osôb.

Zvýšil sa počet zamestnancov, ktorí pracovali na dohodu o vykonaní práce, resp. dohodu o pracovnej činnosti. Celkovo ide o 8 zamestnancov, z toho od 1.11. bolo prijatých 5 zamestnancov na činnosti v rámci národného projektu Integrácia štátnych príslušníkov tretích krajín vrátane migrantov, ktorý je financovaný v rámci Programu Slovensko 2021 – 2027.

Proporcionálne k mzdovým výdavkom sa čerpali odvody, ktoré dosiahli v roku 2024 celkovú sumu 219,9 tis. eur pričom odvody na starobné poistenie tvorili z tejto čiastky 88,8 tis. eur.

Celkové čerpanie v kategórii tovary a služby je 275,2 tis. eur.

Najvyššiu položku predstavujú výdavky vyplývajúce z uzatvorených nájomných zmlúv pre centrálu a 5 detašovaných pracovísk – Trenčín, Zvolen, Ružomberok, Prešov, Košice. Detašované pracoviská boli otvorené postupne v II. polroku 2023. V rámci tejto kategórie sa postupne čerpali aj finančné prostriedky na základné materiálne zabezpečenie (napr. kancelársky nábytok, tlačiareň). V záujme vytvorenia štandardných podmienok na prácu na týchto pracoviskách bude nutné aj v roku 2025 doplniť materiálne vybavenie týchto pracovísk. Ďalšie referenčné vozidlá na pracoviskách by zabezpečili väčšiu a včasnú mobilitu v rámci regiónu. Uvedená požiadavka sa stáva naliehavou najmä v súvislosti s rastúcim počtom aktivít v regióne a následným rozsahom služobných ciest.

V roku 2024 sa komisár pre deti a niektorí zamestnanci úradu zúčastnili viacerých zahraničných pracovných ciest, ktoré sa týkali spolupráce s medzinárodnými subjektmi, ktoré sa podieľajú na výkone a ochrane práv dieťaťa. Jednou z nich bola aj účasť na zasadnutí ENOC, ktoré sa uskutočnilo v dňoch 18.- 20.09.2024 v Helsinkách, na ktorom bolo prijaté Vyhlásenie ENOC: “Ochraňte práva detí v náhradnej starostlivosti“ (28. Valné zhromaždenie 20. septembra 2024 v Helsinkách).

Výdavky na cestovné v sume 20,2 tis. eur. zahŕňajú najmä tuzemské výdavky (18,5 tis. eur), ktoré vyplývajú z účasti zamestnancov na súdnych pojednávaniach, prípadových konferenciách, účasti na okrúhlych stoloch, seminároch a vzdelávacích aktivitách, výdavky na III. ročník parlamentu pre deti a mládež, pravidelné monitorovacie návštevy v centrách pre deti a rodiny a reedukačných centrách, multidisciplinárne stretnutia k téme ochrana detí pred chudobou, násilím, šikanou, účasť v pracovných skupinách a ďalšie aktivity súvisiace s implementáciou národných projektov. Objem vynaložených prostriedkov na tuzemské pracovné cesty sa oproti roku 2023 zvýšil na štvornásobok, čomu úmerne zodpovedá aj počet účasti zamestnancov pri zastupovaní úradu.

XI PRÍLOHY

Príloha č. 1

Základné práva dieťaťa obsiahnuté v medzinárodných dokumentoch, ktorými je Slovenská republika viazaná

Medzinárodné zmluvy:

- Dohovor o právach dieťaťa (1989).
- Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (1950).
- Charta Organizácie spojených národov (1946).
- Medzinárodný pakt o občianskych, politických, hospodárskych a kultúrnych právach (1966).
- Dohovor o štátnom občianstve vydatých žien (1957).
- Dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach (1993).
- Dohovor o osvojení detí (1967).
- Dohovor o uznávaní a výkone rozhodnutia o výchove detí a obnovení výchovy detí (1980).
- Dohovor o vymáhaní výživného v cudzine (1956).
- Dohovor o občiansko-právnych aspektoch únosov detí (1992).
- Dohovor o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa (1996).
- Dohovor o uznaní a vykonateľnosti rozhodnutia o vyživovacej povinnosti k deťom (1958).
- Dohovor o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí (1980).
- Ženevský dohovor o ochrane civilných osôb za vojny (1949).
- Dohovor o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním (2007).
- Dohovor o právach dieťaťa, o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii.
- Dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach (1993).
- Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím (2006).
- Dohovor o ľudských právach a o biomedicíne (1997).
- Dohovor o zabránení proti mučeniu a inému krutému, neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu a trestu (1984).

Medzinárodné deklarácie a smernice:

- Všeobecná deklarácia ľudských práv.
- Ženevská deklarácia práv dieťaťa (1924).
- Deklarácia práv dieťaťa (1959).
- Štandardné minimálne pravidlá OSN pre výkon spravodlivosti u mladistvých z roku 1985 (Pekinské pravidlá).
- Pravidlá OSN na ochranu mladistvých zbavených slobody z roku 1990.
- Smernice OSN o prevencii kriminality mladistvých z roku 1990 (Rijádske smernice).
- Opčný protokol k Dohovoru o zabránení proti mučeniu a inému krutému, neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.
- Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o účasti detí v ozbrojených konfliktoch.
- Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa k procedúre oznámení.
- Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa, o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii.

Legislatíva Európskej únie:

- Zmluva o Európskej únii (Lisabonská zmluva) (2009).
- Charta základných práv Európskej únie (2016).
- Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000.
- Revidované usmernenia EÚ pre presadzovanie a ochranu práv dieťaťa. Nezabudnúť na žiadne dieťa. (2017).
- Smernica Európskeho parlamentu a rady 2011/92/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2004/68/SVV stanovuje minimálne pravidlá týkajúce sa vymedzenia trestných činov a sankcií v oblasti sexuálneho zneužívania a sexuálneho vykorisťovania detí, detskej pornografie a kontaktovania detí na sexuálne účely.

Príloha č. 2

Kľúčové práva dieťaťa obsiahnuté v Dohovore o právach dieťaťa

- Prirodzené právo dieťaťa na život.
- Právo dieťaťa na zohľadnenie jeho najlepšieho záujmu.
- Právo dieťaťa na meno, na registráciu ihneď po narodení, právo na štátnu príslušnosť a pokiaľ je to možné, právo poznať svojich rodičov a právo na ich starostlivosť.
- Právo dieťaťa oddeleného od jedného z rodičov alebo oboch rodičov udržiavať pravidelné osobné kontakty s rodičmi, ibaže by to bolo v rozpore so záujmami dieťaťa.
- Právo dieťaťa na nevyhnutné informácie o mieste pobytu neprítomného (neprítomných) člena (členov) rodiny, ak oddelenie dieťaťa od rodičov je dôsledkom akéhokoľvek postupu štátu, ako je väzba, uväznenie, vypovedanie, deportácia alebo smrť, ibaže by poskytnutie takej informácie odporovalo záujmu dieťaťa; štát je povinný zabezpečiť, aby podanie takej žiadosti samo o sebe nemalo žiadne nepriaznivé dôsledky pre dotknutú osobu.
- Právo dieťaťa na spojenie rodiny, ak dieťa a rodičia žijú v rôznych štátoch.
- Právo dieťaťa, ktorého rodičia sa zdržiavajú v rôznych štátoch udržiavať pravidelné osobné kontakty a priame styky s oboma rodičmi.
- Právo dieťaťa a jeho rodičov opustiť ktorúkoľvek krajinu, aj svoju vlastnú, a vstúpiť do svojej vlastnej krajiny.
- Právo dieťaťa na slobodu prejavu; výkon tohto práva môže podliehať určitým obmedzeniam, aké ustanovuje zákon a ktoré sú potrebné na rešpektovanie práv alebo povesti iných, na ochranu národnej bezpečnosti alebo verejného poriadku, verejného zdravia alebo morálky.
- Právo dieťaťa na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva.
- Právo dieťaťa na slobodu združovania a slobodu pokojného zhromažďovania.
- Právo dieťaťa na prístup k informáciám a materiálom z rôznych národných a medzinárodných zdrojov.
- Právo dieťaťa, ktoré je dočasne alebo trvalo zbavené svojho rodinného prostredia alebo dieťa, ktoré vo vlastnom záujme nemôže byť ponechané v tomto prostredí, na osobitnú ochranu a pomoc poskytovanú štátom; povinnosť štátu zabezpečiť takému dieťaťu náhradnú starostlivosť.
- Právo dieťaťa so zdravotným postihnutím (telesným alebo duševným) požívať plný a riadny život v podmienkach zabezpečujúcich dôstojnosť.
- Právo dieťaťa na dosiahnutie najvyššie dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu a na využívanie liečebných a rehabilitačných zariadení.
- Právo dieťaťa, ktoré zverili príslušné orgány do starostlivosti, ochrany alebo liečenia telesného alebo duševného zdravia náhradnému zariadeniu, na pravidelné hodnotenie zaobchádzania s dieťaťom a všetkých ďalších okolností spojených s jeho umiestnením.

- Právo každého dieťaťa na výhody sociálneho zabezpečenia vrátane sociálneho poistenia.
- Právo každého dieťaťa na životnú úroveň nevyhnutnú pre jeho telesný, duševný, duchovný, mravný a sociálny rozvoj a zodpovednosť rodičov alebo iných osôb, ktoré sa o dieťa starajú, v rámci svojich schopností a finančných možností za zabezpečenie životných podmienok nevyhnutných pre rozvoj dieťaťa.
- Právo dieťaťa na vzdelanie.
- Právo dieťaťa spoločne s príslušníkmi svojej skupiny používať vlastnú kultúru, vyznávať a praktikovať svoje vlastné náboženstvo a používať svoj vlastný jazyk.
- Právo dieťaťa na odpočinok a voľný čas, na účasť na hre a oddychovej činnosti zodpovedajúcej jeho veku, ako aj na slobodnú účasť na kultúrnom živote a umeleckej činnosti.
- Právo dieťaťa na všestrannú účasť na kultúrnom a umeleckom živote a napomáhať, aby sa deťom poskytovali zodpovedajúce a rovné možnosti v kultúrnej, umeleckej oblasti, oddychovej činnosti a využívaní voľného času.
- Právo dieťaťa na ochranu pred hospodárskym vykorisťovaním a pred vykonávaním akejkoľvek práce, ktorá môže byť preň nebezpečná, alebo brániť jeho vzdelávaniu, alebo ktorá by škodila zdraviu dieťaťa alebo jeho telesnému, duševnému, duchovnému, mravnému alebo sociálnemu rozvoju.
- Právo dieťaťa obvineného, obžalovaného alebo uznaného za vinné z porušenia trestného práva na také zaobchádzanie, ktoré rozvíja zmysel dieťaťa pre dôstojnosť a česť, ktoré znovu posilňuje úctu dieťaťa k ľudským právam a základným slobodám iných a berie ohľad na vek dieťaťa, napomáha znovu začlenenie a zapojenie dieťaťa do prospešného pôsobenia v spoločnosti.

Príloha č. 3

Právne predpisy Slovenskej republiky implementujúce záväzky Dohovoru

- Ústava Slovenskej republiky.
- Zákon č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Civilný sporový poriadok.
- Civilný mimosporový poriadok.
- Zákon č. 453/2003 Z. z. o orgánoch štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Vyhláška Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 643/2008 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Vyhláška Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 103/2018 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 383/2013 Z. z. o príspevku pri narodení dieťaťa a príspevku na viac súčasne narodených detí a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 627/2005 Z. z. o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 201/2008 Z. z. o náhradnom výživnom a o zmene a doplnení zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení nálezů Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 615/2006 Z. z. v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 561/2008 Z. z. o príspevku na starostlivosť o dieťa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov.

- Zákon č. 219/2014 Z. z. o sociálnej práci a o podmienkach na výkon niektorých odborných činností v oblasti sociálnych vecí a rodiny a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Zákoník práce.
- Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 396/2012 Z. z. o Fonde na podporu vzdelávania v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov.
- Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 219/1996 Z. z. o ochrane pred zneužívaním alkoholických nápojov a o zriaďovaní a prevádzke protialkoholických záchytných izieb v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 577/2004 Z. z. o rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

- Zákon č. 363/2011 Z. z. o rozsahu a podmienkach úhrady liekov, zdravotníckych pomôcok a dietetických potravín na základe verejného zdravotného poistenia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Trestný zákon.
- Trestný poriadok.
- Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 593/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky v znení neskorších predpisov.
- Zákon Slovenskej národnej rady č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov